

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

RESILIENCE RODINY
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Pavla Drábiková

Brno 2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Pavla DRÁBIKOVÁ**
Osobní číslo: **H108390**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Resilience rodiny**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenské vědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucí diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucí bude práce zaměřena:

- na vývoj rodiny v historické perspektivě
- současnou rodinu a rizika, která ohrožují její funkce a stabilitu
- faktory, které pomáhají rodině krize překonávat a posilují ji
- součástí práce bude sociologický průzkum zaměřený na zjištění skutečností, které v současné době rodiny považují za klíčové v posílení resilience vůči vlivům ji ohrožujícím

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bechyňová, V., Konvičková, M. Sanace rodiny. Praha: Portál, 2008
Helus, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada, 2007
Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: SLON, 2003
Možný, I. Moderní rodina. Brno: Blok, 1990
Možný, I. Rodina a společnost. Praha: SLON, 2008
Nakonečný, M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 2009
Pitnerová, D. Management sociální práce. Olomouc: Vydavatelství UP, 2008
Satirová, V. Kniha o rodině. Praha: Práh, 2006
Singly, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999
Sobotková, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2007
Sullerot, E. Krize rodiny. Praha: Karolinum, 1998
Šmolka, P., Mach, J. Manželská a rodinná trápení. Praha: Portál, 2008
Šolcová, I. Vývoj resilience v dětství a dospělosti. Praha: Grada, 2009

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.**

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2012**

V Brně dne 30. listopadu 2010

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. František Vízdal, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně .....
23.8.2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.
- 2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:
- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).
- 3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:
- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.
- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí ke vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem resilience rodiny. Popisuje současnou rodinu, její typy a funkce. Většina rodin své funkce dokáže plnit, navzdory působení nepříznivých vlivů. Při setkání rodiny s různými sociálními riziky, jako je nezaměstnanost, sociální exkluze, zadluženost a domácí násilí v ní dochází ke stresu. Stresory často nejsou izolované, mohou se spojit a kumulovat, čímž se vulnerabilita rodiny zvyšuje. Pro zdravé rodinné fungování je důležité, aby rodina stresové události uměla účinně zvládat a na zátěž se adaptovat, aby byla resilientní. Rodinná resilience není setrvalý stav, ale proces, který napomáhá harmonii v rodině udržovat a obnovovat. Některé rodiny k obnovení svých funkcí potřebují pomoc a podporu, kterou lze nalézt u státu, ale i řady nestátních neziskových organizací.

Klíčová slova:

Rodina, funkce rodiny, nezaměstnanost, zadlužení, domácí násilí, sociální exkluze, stres, krize, sanace, resilience.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with resilience of the family. Describes the current family, its types and functions. The most families can fulfill its functions, despite the adverse outcome. Family meets with various social risks such as unemployment, social exclusion, debt and domestic violence. These factors lead to the family stress. The stressors are not often isolated, they can combine and accumulate, thereby increasing the vulnerability of the family. For a healthy family functioning is important that the family knew how stressful events effectively manage and adapt to the load to be resilient. Family resilience is not a permanent state, but a process that helps to maintain harmony in the family and renew. Some families need help and support to restore their functions. The help can be found in the state, but also in many non-governmental organizations.

Keywords:

Family, family function, unemployment, debt, domestic violence, social exclusion, stress, depression, crisis, rehabilitation, resilience.

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Dagmar Pitnerové Ph.D. za pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	14
2 RODINA	17
2.1 RODINA V POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI	17
2.2 FORMY SOUČASNÉ RODINY	19
2.2.1 Úplná rodina.....	19
2.2.2 Neúplná rodina.....	19
2.2.3 Doplněná rodina.....	20
2.2.4 Nesezdaná soužití.....	21
2.2.5 Adoptivní rodiny	22
2.2.6 Pěstounské rodiny	23
2.3 FUNKCE RODINY.....	24
2.3.1 Biologická funkce rodiny	25
2.3.2 Sociálně ekonomická funkce.....	27
2.3.3 Výchovná funkce	27
2.3.4 Emocionální funkce	29
2.4 FUNKČNOST RODINY	30
2.4.1 Rodiny stabilizačně funkční	31
2.4.2 Funkční rodiny s přechodnými více či méně závažnými problémy	32
2.4.3 Rodiny problémové.....	33
2.4.4 Rodiny dysfunkční	33
2.4.5 Rodiny afunkční.....	33
3 VLIVY OHROŽUJÍCÍ STABILITU A FUNKČNOST RODINY	35
3.1 NÁSILÍ V RODINĚ.....	36
3.1.1 Fyzické násilí	38
3.1.2 Psychické násilí.....	38
3.1.3 Sexuální násilí.....	39
3.1.4 Ekonomické násilí	39
3.1.5 Násilí vůči seniorům	39
3.2 NEZAMĚSTNANOST	40
3.2.1 Současná situace na trhu práce	41
3.2.2 Vliv nezaměstnanosti na rodinu	42
3.3 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	45
3.3.1 Příčiny sociální exkluze	46
3.3.2 Chudoba	48
3.4 ZADLUŽENOST	51
3.4.1 Hmotná nouze	52
3.4.2 Důsledky zadlužení	54
4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI.....	56
4.1 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI	57
4.1.1 Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.....	58
4.1.2 Zprostředkování kontaktu se společenským okolím	58

4.1.3 Sociálně terapeutické činnosti	59
4.1.4 Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí	59
4.2 ÚLOHA OSPOD PŘI PRÁCI S RODINOU	59
4.3 SANACE RODINY.....	61
4.3.1 Rodina vhodná pro sanaci	62
4.4 SYNDROM CAN	63
4.4.1 Týrání dítěte	63
4.4.2 Sexuální zneužívání	64
4.4.3 Zanedbávání dítěte	64
4.4.4 Rizikové faktory v syndromu CAN	65
4.5 SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI V OKRESE JINDŘICHŮV HRADEC	68
4.5.1 Domov pro matky s dětmi Políkno.....	69
4.5.2 Manželská a předmanželská poradna Jindřichův Hradec.....	69
4.5.3 Azylový dům pro rodiny s dětmi Rybka Studená	70
4.5.4 Farní charita Jindřichův Hradec	71
4.5.5 Manželská a předmanželská poradna Jindřichův Hradec.....	71
4.5.6 Pedagogicko – psychologická poradna Jindřichův Hradec	72
5 RESILIENCE.....	74
5.1 INDIVIDUÁLNÍ RESILIENCE	75
5.2 PROTEKTIVNÍ FAKTORY V RESILIENCI	77
5.3 RESILIENCE RODINY	78
5.3.1 Model rodinné resilience.....	80
5.3.2 Vnější vlivy na odolnost rodiny	81
5.3.3 Vnitřní zdroje odolnosti rodiny	82
5.3.4 Strategie zvládání zátěže	82
5.4 RODINNÁ KRIZE.....	83
5.4.1 Normativní krize	84
5.4.2 Nenormativní krize.....	85
5.5 ZDRAVÉ RODINNÉ FUNGOVÁNÍ.....	86
5.6 STRATEGIE ZVLÁDÁNÍ STRESU	86
EMPIRICKÁ ČÁST.....	89
6 VÝZKUM.....	90
6.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	90
6.2 METODOLOGIE	91
6.2.1 Nástroje sběru dat.....	92
6.2.2 Cílová skupina výzkumného šetření.....	93
6.2.3 Organizace výzkumného šetření	93
6.2.4 Vlastní výzkum	94
7 DISKUZE	111
8 ZÁVĚR	115
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	117
SEZNAM PŘÍLOH.....	126

ÚVOD

Téma rodiny je ve společenských vědách tématem často frekventovaným. Rodina představuje oblast nejintimnějšího lidského zájmu a současně je oblastí, se kterou má každý z nás určitou zkušenost. Pro dítě je rodina prvním prostředím, se kterým se setkává a které ovlivňuje jeho vývoj a utváření osobnosti. Je proto žádoucí, aby rodina byla funkční a děti si ze svých orientačních rodin do života odnášely pozitivní vzory.

Od prvopočátku své existence plnila rodina řadu funkcí. Některé z nich načas ustoupily do pozadí, aby po několika desetiletích znovu nabyly na důležitosti. Se změnou společenských poměrů na rodinu opět začaly působit vlivy, se kterými předcházející generace neměla žádnou osobní zkušenost, jako např. nezaměstnanost, chudoba, sociální exkluze. Nežádoucím fenoménem posledních několika let se stala zadluženost a s ní spojená ztráta bydlení – jistoty domova. Násilí v rodinách se v minulosti jistě hojně vyskytovalo, ale bylo považováno za soukromou záležitost a teprve v posledním desetiletí je jeho obětí věnována náležitá pozornost a ochrana. Není jednoduché, aby se rodina se všemi negativními vlivy vyrovnala a dokázala jim navzdory plnit své funkce ku prospěchu všech svých členů, aby byla resilientní. Právě zde se otevírá prostor pro mnoho zajímavých otázek.

Jak je možné, že některá rodina z pohledu okolí žije svůj život bez náznaku jakýchkoliv problémů, zatímco jiné rodiny jsou doslova pronásledovány osudem? Jak je možné, že některá z problémových rodin své potíže dokáže úspěšně překonat, zatímco jiná rodina krizi neunes? Těmito otázkami se zabývá poměrně mladý koncept resilience rodiny. Resilience byla nejprve zkoumána jako vlastnost jednotlivce, jako nezdolnost, pružnost, schopnost vyrovnat se se zátěží. Dalšími výzkumy posléze bylo zjištěno, že tuto původně ryze osobnostní vlastnost lze vztáhnout i na malou sociální skupinu – rodinu.

Ne každá rodina dokáže nepříjemné životní události a krize překonat sama, případně s pomocí přátel a nejbližšího okolí, nastanou okamžiky, kdy bude potřebovat odbornou radu a pomoc. Existuje celá řada institucí, kam je možné se v případě rodinných nesnází obrátit. Stěžejní roli v sociální oblasti dlouho zastával výhradně stát,

ale v posledních letech vzniklo i množství nestátních organizací, jejichž posláním je podporovat zdravé fungování rodiny, pomáhat rodinám neúplným a rodinám v obtížných životních situacích.

V souvislosti s problémy rodiny začal být používán nový pojem a to sanace rodiny. Sanaci lze chápat jako uzdravení nebo nápravu. Stěžejním úkolem sanace rodiny je rozpoznat včas problémy rodiny, snažit se je odstranit nebo alespoň zmírnit jejich důsledky. Jedná se o veškeré aktivity, které mohou rodině napomoci v zachování nebo obnovení narušených funkcí. Téma resilience rodiny patří oprávněně do oblasti sociální pedagogiky, neboť sociální pedagog může vzhledem k interdisciplinárnímu zaměření studia být platným členem týmu, který se pomocí rodině zabývá a svým zaměřením a dalším odborným vzděláváním v konkrétní oblasti rodině účinně pomáhat v obnově narušených funkcí.

Téma rodiny se již mnoho let prolíná i mou pracovní praxí. Nejprve jsem se s rodinou setkávala léta při zpracování dávek státní sociální podpory. Tehdy mě zajímaly její příjmy, složení, náklady na bydlení. Specifickou skupinou, která mi byla velkou inspirací při volbě tématu bakalářské práce i k mému jinému profesnímu směřování, byly matky na rodičovské dovolené. Často vyjadřovaly své obavy ze situace, která po ní nastane – nutnost hledat takové zaměstnání, které by dovolilo skloubit roli matky a pracovnice. V současné době poskytují na úřadu práce poradenství k volbě povolání a poradenství uchazečům o zaměstnání. Právě zde, v individuálních poradenských rozhovorech, velmi zřetelně téma rodiny vystupuje. Je institucí, která ovlivňuje volbu povolání dětí, jejich zájmy, postoj k práci, k hodnotám, ke společnosti. Zdravé rodinné fungování, zejména naplňování emocionální funkce, se podílí velkou měrou nejen na psychické pohodě mých dospělých klientů, ale i na jejich motivaci a volbě strategií při hledání nového zaměstnání. Začala jsem se proto zajímat o to, co rodinu ovlivňuje, jak na ni působí stresující situace, jimž je vystavena, co jí pomáhá tyto zátěžové situace překonávat. Začalo mě zajímat i to, zda rodina v nepříznivé životní a sociální situaci je schopna nalézt dostatek pomoci a podpory v našem regionu ze strany společnosti – prostřednictvím státních organizací či neziskového sektoru.

Hlavním cílem diplomové práce je zaměřit se na některé aktuální problémy současné rodiny, a zjistit, jaké faktory pomáhají resilienci rodiny posilovat. Hlavního cíle bude dosaženo pomocí cílů dílčích a to:

- definovat rodinu, její formy a funkce
- popsat vlivy, které na rodinu působí
- popsat koncept resilience rodiny
- seznámit se institucemi na území okresu Jindřichův Hradec, pomáhajícími rodinám
- zjistit, s jakými problémy se v současné době rodiny na pomáhající organizace obracejí

Diplomová práce je členěna na část teoretickou a empirickou, které na sebe navazují. V empirické části byl proveden kvalitativní výzkum a výzkumnou metodou byla zvolena analýza rozhovorů.

Autorů, zabývajících se problematikou rodiny a sociální práce je mnoho. Ve své diplomové práci budu čerpat především z poznatků českých autorů, kteří se problematikou v minulosti zabývali. V oblasti rodiny jsou to Zdeněk Matějček, Zdeněk Langmaier, Oldřich Matoušek, Ivo Možný. V oblasti resilience Iva Šolcová a Irena Sobotková. Ze zahraničních autorů mi byla velkou inspirací Virginia Satirová.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

Diplomová práce je zaměřena na resilienci rodiny. Do úvodní kapitoly jsem zařadila výklad základních pojmů, se kterými budu v následujících kapitolách pracovat.

Rodina

Ve Stručném psychologickém slovníku se dozvíme, že rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními svazky, odpovědností nebo vzájemnou pomocí.¹

Matoušek rodinu definuje jako malou skupinu osob a základní jednotku společnosti, ale také i instituci, zajišťující lidskou reprodukci, důležitou pro udržení lidstva.²

Všeobecnou definici rodiny uvádí Giddens. Rodina je podle něj: „*skupina jedinců spojených pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, která vytváří ekonomickou jednotku a její dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí.*“³

Podle Možného rodina představuje sociální zařízení, jehož prvotním úkolem je vytvářet soukromý prostor. Má za úkol chránit své členy a zachovávat svůj tvar a změny v okolí rodiny vstřebávat a přijímat.⁴

Dítě

Podle Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí dítě nezletilé tedy „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“⁵

---

¹ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. s. 230

² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003. s. 9

³ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2001. s. 15

⁴ MOŽNÝ, I. *Základy sociologie*. Praha: SLON, 2002. s. 13-15.

⁵ ČESKO. Zákon 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Krize

Označení se používá pro označení stavu vážného oslabení adaptačních schopností, který je vnímám jako bezmoc nebo neschopnost se s událostí vyrovnat obvyklými způsoby v obvyklém čase. V krajním případě může krize vést až k pocitu ohrožení vlastní existence.⁶

Resilience

Resilience označuje nezdolnost, houževnatost. Je označením pro souhrn faktorů, pomáhajících přežít člověku v nepříznivých podmínkách.⁷

Sanace rodiny

Sanace rodiny je termínem pro označení postupů podporujících fungování rodiny.⁸

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen.“⁹

Domácí násilí

Matoušek za domácí násilí označuje násilné chování mezi dospělými členy domácnosti nebo mezi osobami, které mají společné děti. Motivací k němu je buď vynucování něčeho, nebo může být i odplatou a to i na někom jiném. Dopouštějí se ho ty osoby, které k němu mají konstituční sklon, případně ti, kteří násilné řešení neshod zažili v původní rodině.¹⁰ Teoretické rozdělení hovoří o čtyřech základních formách a to

---

⁶ MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. S. 98

⁷ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. s. 228

⁸ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 2008. s. 18

⁹ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 2008. s. 18

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 56

násilí fyzickém, duševním, sexuálním a ekonomickém., praxi se jeho formy většinou prolínají.¹¹

Nezaměstnanost

Nezaměstnaností je označován stav, kdy člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání.¹² Současně je podmínkou důstojné lidské existence a kromě materiálního prospěchu člověku přináší pocit seberealizace a společenské užitečnosti.¹³

Sociální exkluze

Termínem sociální exkluze je obvykle označována komplexně podmíněná nedostatečná účast jednotlivce nebo skupiny na životě celé společnosti. Charakteristický je nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujících vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyť. Dlouhodobý pocit, že člověk nemá ve společnosti místo je zdrojem chronického stresu.¹⁴

Zadluženost

Zadlužeností je možno označit stav, kdy finanční závazky dosahují takové výše, že zadlužený je není schopen svými příjmy hradit a vzhledem k tomu se ocitá v obtížné životní situaci.

---

¹¹ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. s. 40

¹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 125

¹³ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 49

¹⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 217

2 RODINA

Rodina je tématem, kterým se zabývá mnoho vědních oborů a je pochopitelné, že každý z nich pro výklad pojmu používá jiné definice. Bakošová hovoří o tom, že každá z těchto věd zkoumá rodinu z jiného hlediska, všímá si jiných aspektů. Všechny vědy se však shodnou v tom, že rodina se nedá ničím nahradit. Píše, že ... „rodina je najmenšia sociálna skupina, spojovací článok medzi jednotlivcom a spoločnosťou.“¹⁵

Nelze pominout ani úlohu rodiny jako první sociální skupiny, se kterou se ve svém životě každý z nás setká. Rodina má nezastupitelné místo při předávání hodnot z generace na generaci, je nejvýznamnějším socializačním činitelem. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a v rozhodující fázi ho má možnost ovlivňovat.¹⁶

Pod pojmem rodina si většina lidí představí pár – muž, žena a dítě, případně děti. Takovouto rodinu nazval T. Parsons v 50. letech 20. století rodinou jádrovou – nukleární. Byla ale rodina vždy taková? Podoba rodiny procházela během času vývojem. Bylo by zajisté zajímavé sledovat celý vývoj podob a funkcí rodiny v historickém kontextu, ale tématem práce je rodina současnosti, rodina žijící v době nazývané postmoderní.

2.1 Rodina v postmoderní společnosti

Současná společnost je společností demokratickou, otevřenou a mobilní. Sociální status má v ní méně statusu připsaného – daného původem a závislého na socioekonomických parametrech rodiny a stále více nabývá charakteru získaného, závislejšího na výkonu jedince.¹⁷

Vznik postmoderní společnosti souvisí s érou konce ideologií. Postmoderní člověk je odsouzen k nejistotě a převládajícímu pocitu ztráty, kdy minulost a budoucnost jsou chronicky neurčitě.¹⁸ Smutková cituje teorii A. Tofflera o postmoderní rodině, kde uvádí, že západní společnost se ocitá na počátku nového typu civilizace, tzv.

---

¹⁵ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion, 2008. s. 108

¹⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 79

¹⁷ KATRŇÁK, T. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon, 2001. s. 237

¹⁸ BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: SLON, 2006. s.7

„třetí vlny“, věku technologií, zejména informačních. Rodiny třetí vlny nejsou zakládány kvůli dětem, ale jsou jednotkami, v nich na prvním místě stojí individuální zájmy dospělých osob. Tyto rodiny jsou ve srovnání s rodinami „druhé vlny“ méně stabilní a fragmentární.¹⁹

Z předchozích názorů vychází také Keller. Rodinu považuje především za křehkou, ztrácející svou nadindividuální závaznost. Připomíná spíše průchozí instituci, jejíž složení se průběžně a rychle obměňuje. Rodina se stává smlouvou uzavíranou na dobu omezenou a pružně se přizpůsobuje měnícím se podmínkám. Není to ale pouze z důvodů ryze individuálních, z vlastní volby. Z velké části je tato strategie vynucena jednak rostoucími náklady na výchovu a péči o děti, ale především neustále se zvyšujícími požadavky trhu práce.²⁰ Stabilita rodiny proto je založena na stabilitě partnerského vztahu.

Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy, jež je přetížena požadavky práce a domácnosti. Pro ženy, které kromě zaměstnání pečují o děti a zároveň i o stárnoucí rodiče se vžil termín „sendvičová generace.“²¹ Ženy jsou častěji než muži se způsobem rodinného soužití nespokojeny a častěji jsou to ony, kdo dává podnět k rozvodu. Muži neočekávají, že ženy by se měly více angažovat mimo rodinu, např. zastávat vyšší pozice v zaměstnání, vzdělávat se nebo se zajímat o veřejný život. Očekávají doma servis, pochopení a podporu pro svou práci, která je uspokojuje a ve které jsou přes všechna tvrzení o rovných příležitostech lépe finančně ohodnoceni než ženy.

Rodinné chování se změnilo po roce 1989. Stále méně mladých lidí vstupuje do manželství a přibývá těch, kteří neplánují přivést na svět děti a převzít tak odpovědnost i za jejich osud. Po pádu totalitního režimu rodiny prožívají těžkosti, na které nebyl nikdo připraven – nejen jejich jednotliví členové ale ani odborníci. Většina z nich souvisí s otevřením prostoru pro nové druhy společenského uplatnění lidí. Rodiny jsou vystaveny nejistotám v podobě nezaměstnanosti, působení kriminogenních a kriminálních faktorů. Také sociální rozdíly mezi rodinami se během několika let

---

¹⁹ SMUTKOVÁ, I. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 19

²⁰ KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*. Praha: SLON, 2005. s. 27

²¹ BOSNIČOVÁ, N. *Sendvičová generace – kombinovaná práce a péče o závislé členy rodiny*. In: Rovné příležitosti do firem. Praha: Gender Studies, 2013. s. 2

dramaticky zvětšily. Zatímco dříve měli všichni přibližně stejně (a ten, kdo měl více, to většinou skrýval), dnes jsou rozdíly zřetelné. Toto je podporováno i ze strany médií, kde je propagován konzumní způsob života.²²

Někteří autoři píšou o krizi rodiny, jiní zastávají názor, že rodina se pouze adapтуje ve složitých podmínkách existence. De Singly uvádí, že rodina nezmizela a je stále prostředkem štěstí a seberealizace.²³

2.2 Formy současné rodiny

Z historického hlediska se forma rodiny vždy proměňovala a vždy existovaly také rodiny od majoritního modelu odlišné. Každá rodina je jedinečná, během své existence prožívá klidná a obtížná období.

2.2.1 Úplná rodina

Úplná rodina bývá někdy označována za rodinu tradiční, neboť vykazuje podobné znaky. Základním znakem takovéto rodiny je její nukleárnost – rodina se skládá se stabilní manželské dvojice a jejich dětí. I přesto, že se několik let hovoří o krizi rodiny, je mnoho rodin, které tomuto modelu odpovídají, včetně většího počtu dětí. Minoritním rodinným formám byly ještě před několika desítkami let připisovány negativní významy, byly označovány za rodiny rozpadlé nebo rozvrácené.²⁴

2.2.2 Neúplná rodina

Jedná se o rodinu samostatného rodiče žijícího s dítětem nebo dětmi. Rodina může být neúplnou již od svého vzniku, za situace, kdy se matka rozhodne z různých důvodů (neperspektivní vztah, nesoulad povah, finanční důvody) zůstat osamělou a

---

²² AMBROZKOVÁ, L., aj. *Rodina v ohnisku zájmu: kaleidoskop některých prarodinných organizací*. Brno : Národní centrum pro rodinu: Asociace center pro rodinu, 2002, s. 9-14

²³ DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. s. 91

²⁴ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 94

vychovávat dítě sama. Sociální stigma, které svobodné matky celá léta provázelo, se postupem času zmenšuje.²⁵ Ze studie, zabývající se osamělým mateřstvím vyplynulo, že typickou osamělou českou matkou dnešní doby je žena se základním vzděláním. Mimomanželská plodnost se kumuluje v těch oblastech, ve kterých se vyskytují jiné sociálně rizikové jevy jako vysoká nezaměstnanost, rozvodovost, zvýšená úmrtnost nebo sebevraždnost. Zvýšený nárůst počtu dětí narozených mimo manželství má tedy silný ekonomický i kulturní kontext.²⁶

Nejběžnější neúplnou rodinou je taková, kdy po rozvodu manželství zůstává matka s dětmi a otec domácnost opouští. S dětmi někdy zůstává v kontaktu, ale většinou v rozsahu stanoveném soudem. V praxi nejsou neobvyklé případy, kdy otec po opuštění rodiny doslova zmizí a nepodílí se ani na výživě dětí. Samotný rodič se musí postarat o chod domácnosti a o děti a to zpravidla za výrazně zhoršených ekonomických podmínek. Musí zastat obě role – otcovskou i mateřskou. Riziko chudoby matek samoživitelek se stává nejvýraznějším motivem doprovázejícím rozpad partnerství.²⁷ Právě matky s dětmi, které dosud nenašly nového partnera, patří k nejchudším domácnostem.²⁸ Nepřítomnost otce v rodině může být určitým způsobem dítěti kompenzována jinými muži, se kterými je rodina v úzkém kontaktu, např. dědečkem, strýcem.²⁹

2.2.3 Doplněná rodina

Doplněná rodina vzniká dalším sňatkem nebo partnerstvím rodiče. Nově vzniklé rodiny se snaží se brzy sžít a fungovat klidně a normálně. Toto jejich přání a snaha ale bývá často zdrojem obtíží. Nově přichozí dospělý člen má jiné vlastnosti, jiné požadavky, než na jaké byly děti zvyklé. Vztah k novému partnerovi rodiče naráží na loajalitu vůči druhému rodiči, zejména pokud s ním má dítě dobré vztahy. Dítě může mít pocit, že přijmutím nového partnera by svého pravého tatínka nebo maminku

---

²⁵ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 170

²⁶ HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. *Kdo u nás rodí děti za svobodna?* In: Maříková, Kostecký, Lebeda, Škodová: *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe*. Praha: SLON, 2010. s. 394

²⁷ HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice*. Praha: Gender Studies, 2011. s. 3

²⁸ KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Slon, 2005. s. 29

²⁹ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 170

zradilo a snaží se novému vztahu zabránit nebo ho všemožně bojkotovat. Zvláště tam, kde se rodina doplní po smrti rodiče, bývá loajalita vůči tomuto vztahu mimořádně silná.³⁰

Satirová považuje za největší problém smíšených rodin nejistotu dítěte, která vychází z toho, že neví, zda může milovat toho, koho doopravdy chce.³¹

V nově doplněné rodině nastává i mnohost a různost vzájemných vztahů. Nový člen rodiny mívá i své děti z předchozích vztahů, má sourozence a rodiče. Ti všichni teď určitou měrou do života rodiny vstupují. Problematická situace nastává v případě, že v rodině budou žít společně děti obou partnerů. Jsou to v podstatě cizinci – nemají stejnou genetickou výbavu, společnou historii.

2.2.4 Nesezdaná soužití

Nesezdané soužití je výrazným znakem proměny populačního chování v západních zemích od konce šedesátých let. Jedná se formu soužití dvou jedinců opačného pohlaví, ve svazku podobném manželství, ovšem bez úředního uzavření sňatku.³² Často také bývá označováno jako družský poměr. Typické pro ně je společné bydlení a společné hospodaření. Nesezdané soužití může mít několik podob. Může se jednat o krátkodobé soužití, předmanželské soužití, tzv. manželství na zkoušku, které je po čase buď „legalizováno“ sňatkem nebo skončí rozchodem páru, až po soužití dlouhodobé, během kterého se narodí děti.³³ V nesezdaném soužití žijí mnohdy partneři, kteří již prošli rozvodovou zkušeností a nový sňatek uzavírat nechtějí. Katrňák jako pozadí existence tohoto typu chování ale i rozvodovosti uvádí hledání kvalitního vztahu, důraz na osobnostní vlastnosti partnerů a na oboustranný emocionální přínos partnerského vztahu.³⁴

---

³⁰ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 105

³¹ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 2006. s. 160

³² KATRŇÁK, T. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon, 2001. s. 193

³³ CHALOUPKOVÁ, J. *Je manželství přežitkem? A pro koho?* In: Maříková, Kostecký, Lebeda, Škodová: *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe*. Praha: SLON, 2010. s. 368

³⁴ KATRŇÁK, T. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon, 2001, s. 198

2.2.5 Adoptivní rodiny

Adoptivní rodiny jsou sociálně tvořenou formou rodiny. Mají mnoho společného s rodinami biologickými, ale v mnohém se liší. Adoptivní rodiče dospěli k rodičovství jinou cestou, mnozí zažili opakovaná zklamání při úsilí o biologické rodičovství. Všichni prošli léty čekání a úředních postupů, mnozí museli opustit představy, které měli o svém vysněném dítěti. Dříve se považovalo za nejvhodnější k adopci dítě pokud možno co nejmladší, aby vyrůstalo v rodině od peřinky. Adoptivní rodiče tímto požadavkem popírali realitu, že biologické rodičovství jim bylo odepřeno. Fakt, že dítě není jejich vlastní, se snažili utajit nejen před dítětem ale i před okolím např. opakovaným přestěhováním. V období dospívání, které je běžně obdobím hledání vlastní identity³⁵, se stávalo, že dítě začalo pochybovat o „pravosti rodičů“ a z nejrůznějších náznaků se snažilo dopátrat rodiny vlastní. V mnoha, do té doby bezproblémových rodinách, odhalení skutečného stavu rozbouřilo emoce, což je pochopitelné, ale i zcela rozvrátilo vztahy. Stále se vede diskuze, zda adoptovaným dětem říci pravdu o adopci.

Sobotková souhlasí s Matějčkem v tom, že dítě by mělo znát věcná fakta o svém původu, aby nemělo ve své osobní historii chybějící místa. Zároveň je přesvědčena o tom, že dítě formuje svou identitu v první řadě na základě osobních prožitků a zkušeností a nikoliv z abstraktní pokrevní přízvěnosti.³⁶ Matějček přitom považuje potřebu pozitivní identity za jednu ze základních psychických potřeb, které musí být uspokojovány nejen v náležitě míře ale také ve vhodné době, aby se lidská bytost vyvíjela zdravě. „*Nevlastní matky a nevlastní otcové se s existencí vlastního rodiče dítěte prostě musí vyrovnat – a jde li jim vskutku o dítě, a nejen o vlastní prestiž, nebudou do jeho identity nešetrně zasahovat.*“³⁷

---

³⁵ KLIMEŠ, J. *Budování identity dítěte* [online]. 2008 [cit. 2012-8-30] Dostupné z: <http://nahradnirodina.cz/files/File/identita_web.pdf>

³⁶ SOBOTKOVÁ, I. *Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče*. E-psychologie. 2010. č. 4. s. 54

³⁷ MATĚJČEK, Z., DYTRICH, J. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 2009. 1999. s. 71

2.2.6 Pěstounské rodiny

Také ony jsou sociálně vytvořenou formou rodiny. Na rozdíl od adopce zde bývají umísťovány i děti starší a přednost se dává umístění celých sourozeneckých skupin do jedné rodiny. Práva biologických rodičů jsou zachována, děti se většinou na své pravé rodiče pamatují a někdy jsou s nimi v kontaktu. Stejně jako u adoptivní péče probíhá diskuze o vhodnosti zachovávání kontaktů s biologickou rodinou dítěte. Formánek je zastáncem udržování těchto kontaktů, neboť se domnívá, že dítě má v sobě zakódován vztah k biologickým rodičům a sourozencům a je třeba ho zachovávat, pěstovat a rozvíjet pro zdravý emocionální a sociální vývoj dítěte.³⁸ Proti se staví někteří pěstouni, neboť ze své praxe mají zkušenosti záporné. Potvrzuje to i výzkum Sobotkové, ze kterého vyplývá, že pěstounské rodiny se ke kontaktům s rodinami biologickými převážně stavějí odmítavě s výjimkou případů, že se vlastní rodiče o dítě nemohou starat z důvodu nemoci.³⁹

Biologický rodič, zasahující nevhodně do pěstounské rodiny, dokáže zcela rozvrátit psychiku dítěte, naslibovat mu nemožné, vzbudit naději, že si ho už brzy vezme k sobě a poté zmizet, aniž by cokoliv ze slíbeného někdy splnil. Je třeba si uvědomit, že v pěstounské péči se většinou ocitají děti, které pocházejí z nepodnětného rodinného prostředí, jejichž předchozí rodinná zkušenost je poznamenána alkoholismem, drogovou závislostí, strádáním fyzickým i psychickým, děti se zdravotními hendikepy, silně deprivované. Dítě v pěstounské rodině je pak vystaveno konfliktu dvou světů, které se od sebe mohou diametrálně lišit - rodiny pěstounské a biologické a není ještě po psychické stránce tento konflikt dvojí loajality zvládat.⁴⁰ Biologické vazby dle Matějčka nejsou zárukou zdravého rodičovství a není-li dítě ve své rodině citově a psychologicky přijato, pak se rodinný svazek stává nerodinným.⁴¹ Někteří biologičtí rodiče mohou preferovat a vyžadovat pro své dítě ústavní péči než

---

³⁸ FORMÁNEK, O. Jak nabídnout více dětem i pěstounům. Praha: Náhradní rodinná péče 7, 2004, s. 17

³⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003. s. 7

⁴⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče*. E- psychologie, 2010, č. 4. s. 53

⁴¹ MATĚJČEK, Z. *O jistotě a bezpečí*. In: Sborník ze 4. konference o náhradní rodinné péči. Praha: MPSV ČR, 1992. s. 82.

péči v náhradní rodině z toho důvodu, že náhradní rodinu vnímají jako rivala a konkurenta a mají obavy z citového přilnutí k pěstounům.⁴²

Pěstouny se většinou stávají lidé, kteří už zkušenost s rodičovstvím mají – sami vlastní děti vychovávají nebo vychovali. Pěstounem se nezřídka stává i prarodič dítěte nebo někdo z blízkých příbuzných. Mnoho pěstounských rodin se pravidelně setkává, vyměňují si vzájemně své zkušenosti ze života. Možnost sdílení jak v rovině emoční tak praktické je pro ně nenahraditelná. Právě studie Sobotkové o pěstounských rodinách u nás podnítila zájem o zkoumání resilience rodiny.

Od roku 2006 je možná pěstounská péče na přechodnou dobu, tzv. profesionální pěstounství.⁴³ Využívá se v případě, že biologičtí rodiče nejsou schopni dočasně nebo po určitou dobu vykonávat své rodičovské povinnosti nebo v případě, že se pro dítě teprve hledá vhodná možnost umístění do klasické pěstounské péče nebo adopce. Smyslem je především pomoci dětem v nouzi, dát čas biologickým rodičům uspořádat problémy a vztahy, zajistit např. vhodné bydlení, absolvovat léčbu apod. Tato forma péče je vhodnou alternativou kojeneckých ústavů, neboť by mohla do značné míry omezit riziko deprivacních projevů. Jedná se o jedinou formu prevence citové deprivace, která respektuje zároveň práva biologických rodičů, přičemž umožňuje vytvoření citového příklonu a pocitu bezpečného světa.⁴⁴

2.3 Funkce rodiny

Současná česká rodina se potýká s řadou socioekonomických překážek, společenských tlaků, kulturně hodnotových proměn a rozporů a vysokých nároků na výchovu dětí a jejich péči. Tyto skutečnosti způsobují ztížení podmínek k jejímu bezproblémovému fungování a obtížnější naplňování jejích potřeb.⁴⁵ Nároky a požadavky, které by měla rodina plnit v současném postmoderním světě, stále vzrůstají a rodina je v mnoha případech nedokáže vždy dostatečně plnit.

---

⁴² ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. s. 130

⁴³ Zákonem č. 134/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, bylo do zákona o rodině vtěleno ustanovení upravující pěstounskou péči na přechodnou dobu

⁴⁴ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 174

⁴⁵ NÁRODNÍ CENTRUM PRO RODINU. *Národní koncepce podpory rodin s dětmi*. s. 9

Podle Matouška je stále nenahraditelnou institucí, protože nejlepším způsobem spojuje specifické a univerzální – bez osobního angažovaného zaujetí rodičů na osudu potomků by se děti vychovat nedaly a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám také ne.⁴⁶ Podobně na rodinu nahlíží i Zeman, který zastává názor, že „... rozvinutá, tvůrčí, emocionálně stabilní a prosociálně vybavená osobnost vzniká pouze v rodině nebo v prostředí, v němž se podaří intimitu láskyplných vztahů, jejich stabilitu a dvojpohlavnost úspěšně imitovat. Rodina sice pozbyla ve prospěch státu řadu funkcí, zdá se, že ale roste její nenahraditelnost jako vztahového a emočního zázemí jedince, který je vystaven vzrůstajícímu tlaku stále komplikovanější společnosti.“⁴⁷

Podle Pattersonové je „rodinné fungování způsob, jakým rodina plní své funkce.“⁴⁸ Patří sem začlenění jedince do rodinné struktury, ekonomická podpora – zajišťování životních základních i rozvojových potřeb členů rodiny, péče, výchova a socializace, která umožňuje fyzický, psychický, sociální a duchovní vývoj dětí i dospělých. Důležitá je i ochrana zranitelných členů rodiny – mladých, nemocných, handicapovaných, starých či nějakým způsobem závislých na péči a pomoci bližních. Rodinné fungování je jev velice složitý, přesto existují tři základní nosné principy a to: soudržnost, adaptabilita a komunikace.⁴⁹

Funkcí, které by rodina měla plnit, je několik. Jednotliví autoři přikládají některým z nich marginálnější význam, ale všichni se shodují na tom, že základními funkcemi rodiny jsou funkce biologická, ekonomická, výchovná a emocionální.

2.3.1 Biologická funkce rodiny

nebo také biologickoreprodukční má význam jak pro společnost, která pro svůj úspěšný rozvoj potřebuje stabilní reprodukční základnu, tak pro jedince, kteří rodinu tvoří. Ačkoliv se zdá, že podstata této funkce je stále stejná, v poslední době je ve většině vyspělých zemí dítě vnímáno jako překážka bránící profesnímu růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nižšími příjmy i jako přepych. Dochází

---

⁴⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: SLON, 2003. s. 8

⁴⁷ ZEMAN, J. *Koncept společnosti vědění a nové úkoly psychologické reflexe současné rodiny*. Přednáška na konferenci Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etických kontextech. Brno 2005.

⁴⁸ PATTERSONOVÁ, I. In: SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007, s. 73

⁴⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 73

k odkládání mateřství do vyššího věku a stále více partnerských párů plánuje jenom jedno dítě.⁵⁰ Buď s ohledem na pracovní kariéru obou rodičů, nebo i z ekonomických důvodů, kdy např. rodina splácí vysokou hypotéku na byt a delší přestávka ve výdělečné činnosti jednoho z rodičů by rodinu ohrozila ekonomicky.

Fenoménem posledních let, který společnost zatím přijímá s rozpaky, je i programová nebo tzv. dobrovolná bezdětnost.⁵¹ Ideálem části mladých lidí je jednotlivý život (single life). Singles žijí samostatně a svobodně a většinou bývají ekonomicky velmi úspěšní. Matějček k dobrovolné bezdětnosti uvedl, že jde proti přirozenosti a to hned dvakrát. Ti, co se pro ni rozhodli, jdou jednak proti přirozenosti živočišné, přírodní, která nám káže, abychom se množili, jednak proti lidské a kulturní přirozenosti, jež vede k vědomí stát se stvořitelem nového života, k přesažení života vlastního.⁵²

Závažným jevem dnešní doby je skutečnost, že roste počet párů, kde je snížena plodnost jednoho z partnerů a přirozená reprodukční funkce musí být nahrazována reprodukcí asistovanou.⁵³ Neplodnost je pokládána za velmi stresující životní okolnost, která vyvolává sérii psychosociálních reakcí, ovlivňuje pohodu člověka a jeho schopnost normálně jednat a komunikovat. Je společensky běžné očekávat, že manželskému páru se mají narodit děti a rodičovství je někdy chápáno jako jakási morální povinnost.⁵⁴ Vývoj medicíny v této oblasti neustále pokračuje a tak je dopřáno biologické rodičovství i těm párům, kde to dříve zdálo beznadějně. Na rozdíl od dobrovolné bezdětnosti je na tuto skutečnost sociálním okolím nahlíženo s porozuměním, neboť v očích většiny společnosti teprve s příchodem dítěte se rodina stává opravdovou rodinou.

---

⁵⁰ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 147

⁵¹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Havlíček Brain Tema, 2010, s. 68

⁵² MATĚJČEK, Z. *Psychologické eseje (z konce kariéry)*. Praha: Karolinum, 2004, s. 171

⁵³ ŠULOVÁ, L. *Současná česká rodina*. In: Gillernová, I., Kebza, V., Rymeš, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 109

⁵⁴ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 164

2.3.2 Sociálně ekonomická funkce

Rodina jako mezistruktura mezi jedincem a společností v uplynulých desetiletích ztrácela na významu, neboť společnost v období relativního dostatku byla schopna pečovat o jednotlivce přímo.⁵⁵ V době úsporných opatření státního rozpočtu se ekonomická podpora rodiny státem v posledních letech minimalizuje přímo redukcí systému sociálních dávek pro rodiny s dětmi, nebo nepřímou formou úprav daňových předpisů v neprospěch rodin.⁵⁶

Na sociálně ekonomickou funkci rodiny lze nahlížet z několika aspektů. Z celospolečenského hlediska je rodina pokládána za významný prvek v rozvoji ekonomiky státu z důvodu, že její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu svého povolání. Současně je rodina zároveň i významným spotřebitelem, který svým chováním dokáže ovlivnit trh. Poruchy této funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, kde příčinou bývá nezaměstnanost nebo stále se zvyšující životní náklady. Sociálně- ekonomická funkce rodiny není na rozdíl od funkce biologické závislá na přítomnosti dětí.⁵⁷

2.3.3 Výchovná funkce

Výchovná funkce rodiny spočívá především v přípravě dětí na vstup do praktického života. Rodina je první sociální skupinou, s níž se dítě setkává. V ní se učí osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti, učí se přizpůsobovat se životu. Vzhledem k prodlužující se délce života dnes vedle sebe běžně žijí čtyři generace, které se navzájem ovlivňují. V některých oblastech, jako jsou např. informační technologie se tradiční role obracejí, vnoučata seznamují své prarodiče s moderními komunikačními technologiemi a učí je používat je.

---

⁵⁵ ŠULOVÁ, L. *Současná česká rodina*. In: Gillernová, I., Kebza, V., Rymeš, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing 2011, s. 110

⁵⁶ příkladem je změna podmínek nároku na dávku SSP sociální příplatek od r. 2011 a její úplné zrušení od r. 2012, či zrušení společného zdanění manželů, které bylo finančním přínosem pro rodiny, kde měl jeden z manželů nízké nebo žádné příjmy – situace typická pro mladé rodiny, kdy jeden z rodičů byl na rodičovské dovolené

⁵⁷ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 105

Odpovědnost za výchovu některé rodiny přesouvají na školu a očekávají, že profesionálové napravit chyby, kterých se dopouštějí.⁵⁸ „*Rodina a škola patří k základním činitelům, které ovlivňují výchovu dětí. Rodina má ale odpovědnost hlavní – vzorce chování i jednání si dítě nese vždy z rodiny, stejně tak jako postoje ke škole a k učitelům.*“⁵⁹

Chyby ve výchově nejčastěji pramení z různých nevhodných přístupů k výchově, od příliš liberálního, kdy je dítěti dovoleno vše, přes nadměrně hýčkájící přístup, kdy je dítě rozmazováno. Nevhodné jsou nepřiměřeně vysoké nároky na dítě, autoritativní styl, kdy s dítětem je jednáno stroze pomocí příkazů a zákazů až po styl tvrdý, kde nechybí fyzické násilí. „*Extrémní způsob výchovy, ať už příliš přísný nebo příliš liberální vede dítě ve velké míře k tomu, že samo bude mít v dospělosti tendence zaujímat extrémní výchovné postoje a to buď ve stejném směru, nebo jako kompenzaci ve smyslu naprostého opaku.*“⁶⁰

Výchovný styl realizující se v prostředí konkrétní rodiny je velmi výrazně spojen s problematikou uplatňování autority v rodině. Autoritou proto mohou být svým dětem rodiče, kteří jsou schopni zvládat sami sebe a ze svých zkušeností a vlastním příkladem konstruovat pravidla pro své děti a tím je směřovat k cíli, k sebevýchově.⁶¹ Rogge podotýká, že ten, kdo chce děti ctít a respektovat a učinit je citlivými vůči úctě a respektu, musí se sám brát vážně a respektovat sebe sama a jen ten, kdo stanovuje hranice sám sobě, umí stanovovat hranice druhým.⁶² Optimálním přístupem je přitom demokratický styl, založený na partnerství, s vymezenými hranicemi, takový, kde je diskuze nejen připouštěna, ale je běžnou formou rodinné komunikace. Matějček považuje za velmi problematickou výchovu zavrhuující ať už v otevřené nebo skryté formě a výchovu zanedbávající, kde může docházet k zanedbávání mírnému či výběrovému až po zanedbávání hrubé a celkové.⁶³

---

⁵⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 81-82.

⁵⁹ VAVRDOVÁ, A. *Jaké vzdělání potřebuje rodič?* In. *Rodina a škola. Časopis pro rodiče a učitele*. Praha: Portál, 2009, č. 8. s. 5

⁶⁰ HUČÍN, J. *Jak nevychovat malého tyrana*. Praha: Psychologie dnes, č. 10, 9. roč, s. 12

⁶¹ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 107

⁶² ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996. s. 117

⁶³ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. s. 60

2.3.4 Emocionální funkce

Kraus zdůrazňuje význam emocionální funkce rodiny, který je dle jeho názoru zásadní a nezastupitelný, neboť žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocity lásky, bezpečí a jistoty. Zdůrazňuje, že rodina by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Aktivity se týkají všech členů rodiny, ale pochopitelně mají největší význam u dětí. Jak rodina dokáže plnit tuto funkci se projevuje např. ve společném trávení volného času, zájmových činností ale i způsobu trávení dovolené.⁶⁴ Kladné citové vztahy mezi všemi členy rodiny jsou důležitým základem pro rozvoj emocionality člověka. Dlouholeté selhávání rodiny v emocionálním uspokojení svých členů vede k nárůstu jedinců, jež posléze mají s emocemi celoživotní problém.⁶⁵

Matoušek a Pazlarová upozorňují, že původní komplex funkcí rodiny se tenčí a v současnosti má v západní civilizaci rodina následující funkce: podporování socializace – vychovávání dětí, vztahovou podporu dospělých lidí a ekonomickou podporu všech členů. V prvních dvou funkcích nebude rodina zastupitelná nikdy, neboť v minulosti již bylo podniknuto mnoho pokusů vychovávat děti v jiném než rodinném prostředí. Výsledkem bylo konstatování, že rodina je nenahraditelná.⁶⁶ Nepříznivé účinky ústavní péče na děti začal popisovat Matějček s Langmaierem už v šedesátých letech pod názvem psychická deprivace. Děti, vyrůstající v ústavech, mají špatnou schopnost vcítovat se do jiných lidí, neorientují se dobře v interpersonálních vztazích, hůře se orientují v morálních normách a hodnotách. Často neumějí řešit konflikty bez agresivity. Jsou proto kandidáty na všechny myslitelné způsoby sociálního selhání, od závislostí, prostituci, neschopnosti dosáhnout vyššího vzdělání, uplatnit se dobře na trhu práce. Problematické je u nich založení vlastní funkční rodiny.⁶⁷

Čím je dítě mladší, tím jsou tyto nepříznivé účinky dlouhodobého pobytu v ústavním prostředí silnější. Česká republika má z Evropy nejvíce dětí do tří let v ústavech a čelí za to již delší dobu mezinárodní kritice. Během roku 2010 prošlo

---

⁶⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 83

⁶⁵ PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 109 - 110

⁶⁶ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. s. 14

⁶⁷ MATĚJČEK, Z., LANGMAIER, J. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011.

kojeneckými ústavu 2077 dětí, což je nejvíce od roku 1998.⁶⁸ Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi se vykazovaný počet zdá neúměrný. Sobotková již v r. 2005 upozorňovala, že je třeba ale dodat, že se jedná o počet dětí, které těmito ústavu projdou během jednoho roku, nezůstávají v ústavní péči trvale. Více než polovina z nich se navrácí do původní rodiny, další jdou do náhradní rodinné péče a jen přibližně 10% přechází do dětských domovů. Situace v ústavní výchově a „plné ústavy dětí“, jak je ze strany médií poukazováno, jsou u nás především důsledkem nedostatečné preventivní a sanační práce s biologickými rodinami.⁶⁹

Bez pocitu blízkosti a opory se dítě cítí opuštěné, špatně navazuje k lidem vztahy, jež jsou podmínkou pro vytvoření důvěry a pocitu vlastní hodnoty. Výchova, která opomíjí touhu dítěte po emocionální a sociální orientaci pak způsobuje problémy dítěte s neschopností chovat se k ostatním přiměřeně. Takovému dítěti obvykle chybí osobní vzory, které by mu předávaly hranice a pravidla morálního jednání.⁷⁰ Pevný rodinný kolektiv, jeho vnitřní život, vzájemné vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, cíle, které rodina sleduje, jsou výchovnou silou, kterou nelze ničím nahradit.⁷¹

2.4 Funkčnost rodiny

Ideálním, ale zároveň nikdy plně realizovaným stavem by bylo, aby každá rodina své funkce plnit dokázala. Realita je bohužel jiná. Některé rodiny se s problémy potýkají dlouhou dobu nebo opakovaně. Potíže se dotýkají svým způsobem všech jejích členů, nejvíce však jsou ohroženi ti, kteří se sami nemohou bránit – děti, nemocní, postižení, staří. Stát definuje rodinu jako nefunkční, když neplní některou nebo všechny z jejích funkcí.

Dunovský pracuje s pojmem zdravá či funkční rodina, který staví do protikladu k rodinám afunkčním, dysfunkčním a problémovým. Dle názoru Sobotkové toto sociálně pediatrické pojetí pásem funkčnosti může ilustrovat dřívější tendenci

---

⁶⁸ www.mpsv.cz/cs/11861. citováno 22.1.2012

⁶⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Proč je u nás tolik dětí v ústavech?* Psychologie dnes, 11 (2), s. 4-5

⁷⁰ ROGGE, J.- U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha, Portál, 2007. s. 139

⁷¹ LACA, S. *Sociální pedagogika*. Brno, Institut mezioborových studií, 2011. s. 77

koncentrovat se na poruchu.⁷² Sobotková uvádí pásma funkčnosti rodiny dle Beavere. Ten rodiny rozlišuje na optimální, adekvátní, průměrné a dysfunkční. Ve srovnání s kategoriemi, které vymezil Dunovský, je toto rozlišení méně zaměřené na poruchy a citlivěji rozlišující.⁷³

Posouzení funkčnosti rodiny není jednoduché. Neobejde se bez přímého kontaktu s posuzovanou rodinou a vyžaduje dostatek času a dovedností.⁷⁴ V sociální práci má posouzení zásadní význam, jak sociální pracovník situaci pochopí a jaká další opatření ke zlepšení situace v rodině navrhne.⁷⁵

Helus hodnotí závažnost nefunkčnosti v rodinách s ohledem na míru soběstačnosti jejich členů, na zorientování se v životních situacích a to jak dokáže rodina k problémům přistupovat. Zda rodiny zvládají problém vyřešit samy, nebo si umí říct o pomoc.⁷⁶ Rodiny rozděljuje z hlediska jejich funkčnosti do pěti následujících kategorií:

2.4.1 Rodiny stabilizačně funkční

Jsou to rodiny, které spolehlivě zajišťují svým dětem kvalitní socializační podmínky a všem svým členům spokojený život. Přílehlavé je přirovnání rodiny k sociální děloze. Analogicky je sociální děloha vnitřní prostor rodiny, ve kterém dítě vyrůstá, prostor možností, chráněný před světem.⁷⁷ Zdravá rodina umožňuje samostatnost, osobní zodpovědnost, pocit emoční blízkosti, vzájemnosti. Je schopna kreativního řešení životních situací, adekvátních reakcí, je schopna měnit rodinnou strukturu a pravidla. „Právě tato stabilita rodiny, k níž se jedinec vztahuje ve chvílích osobní rozkolísanosti, se zdá být největší hodnotou.“⁷⁸

---

⁷² SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007, 2003. s. 12

⁷³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007, 2003. s. 75

⁷⁴ MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 190 - 192

⁷⁵ NAVRÁTIL, P. *Sociálně-právní ochrana dětí postrádá vhodné procedury pro posouzení rodiny*. Sociální práce / Sociální práce. 2005, č. 2. s. 8

⁷⁶ HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 152-153

⁷⁷ CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L. *Rodinná terapie psychosomatických poruch: Rodina jako sociální děloha*. Praha. Portál. 2009. s. 88

⁷⁸ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. s. 310

Sekera považuje za funkční takovou rodinu, která nevykazuje závažnější hendikep zdravotní ani deficit pedagogicko – psycho – sociální povahy.⁷⁹

K hlavním znakům zdravé (funkční) rodiny podle Dunovského patří vysoká míra soudržnosti a spolupráce, kladné vztahy a vzájemná podpora, otevřená a srozumitelná komunikace, vzájemná akceptace, přizpůsobivost v rolích a adaptace na změnu, schopnost překonávat krizové situace a opora rodiny v širší rodině a přátelských kontaktech.⁸⁰

Šulová přikládá význam rodinné přizpůsobivosti – adaptabilitě, kdy je rodina schopna kreativně řešit situace, které přináší život, reagovat na ně adekvátně, měnit rodinnou strukturu, vztahy rolí a pravidel. „*Rodinný systém je současně adaptabilní ale též stabilní (přes všechny změny jsme to stále my). Tato stabilita, ke které se jedinec vztahuje ve chvílích osobní rozkolísanosti, se ukazuje jako nesmírně cenná.*“⁸¹

Satirová termín zdravá rodina používá pro takovou rodinu, kde její členové spolu o svých citech volně mluví. Dokáží mezi sebou komunikovat o radostech, bolesti, obavách, trápení, zlosti i o úspěších.⁸²

2.4.2 Funkční rodiny s přechodnými více či méně závažnými problémy

Tyto rodiny dokáží své problémy posléze vyřešit a vesměs z nich vycházejí upevněny. Je jich většina a problémy nejčastěji způsobují osobnostní vlastnosti jednotlivých členů, vnější okolnosti, osobní selhání i nápory událostí, které přináší život. Ohrožení některých funkcí rodiny si její členové uvědomují. Zvýšeným obětavým úsilím se snaží dát záležitosti do pořádku, hodnota rodiny je přední hodnotou všech jejích členů. Problémem mohou být konflikty a strádání v důsledku špatných bytových podmínek, finanční nouze, netaktní zasahování příbuzných do života rodiny, výchovné potíže s dítětem, dočasné krize v partnerských vztazích. Problémy většinou nejsou

---

⁷⁹ SEKERA, O. *Rodina v nečase*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2010. s. 64

⁸⁰ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada Publishing, 1999. s. 30

⁸¹ ŠULOVÁ, L. *Současná česká rodina*. In: Gillernová, I., Kebza, V., Rymeš, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing, 201. s. 113

⁸² SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 2006. s. 24.

traumatizující, byť jsou v konkrétním období náročné, ale aktivním řešením zpravidla zocelují jejich aktéry pro budoucí život.

2.4.3 Rodiny problémové

Mnohoproblémovou rodinou je rodina, která má dlouhodobě více problémů, navzájem spolu souvisejících. Problémy, které se v různých kombinacích v těchto rodinách vyskytují, jsou: zločinnost, závislost na návykových látkách, gamblerství, nezaměstnanost, finanční nouze, zadlužení, prostituce, nechtěné nebo předčasné těhotenství, zanedbávání, zneužívání a týrání, incest, záškoláctví, útěky dětí z domova, poruchy chování a učení u dětí, předčasné ukončení vzdělávací dráhy u dospívajících.⁸³ S mnohoproblémovými rodinami se profesionálové v pomáhajících profesích dostávají do kontaktu často. Jejich označení je velmi užitečné a není třeba je považovat za stigmatizující – zdůrazňuje komplexní povahu potřeb takto označených rodin.⁸⁴

2.4.4 Rodiny dysfunkční

Některé z funkcí rodiny jsou vážně a dlouhodobě narušeny a rodině samotné se situace vymyká natolik, že jsou děti ohroženy. Nastává nutnost zásahu vnějších institucí, ale rodina sama se ne vždy dokáže řídit jejich radami, nechápe nutná opatření. Dysfunkční rodiny nemívají stanovené jasné hranice s okolním světem a ani uvnitř rodiny nebývají jasné stanovené role jednotlivých členů. Výrost zdůrazňuje, že v dysfunkční rodině bývá nejhluběji postižena emoční oblast, která je nejvíce zranitelná.⁸⁵

2.4.5 Rodiny afunkční

Podle Matějčka toto označení znamená, že rodina neplní vůči dítěti svůj účel a vysloveně je ohrožuje. Bývá tomu tak v případech, že se v rodině nejruznější patologické projevy kumulují, kde o dítě není zájem, nebo je vůči němu zaujímán nevraživý až

---

⁸³ MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 76

⁸⁴ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. s. 14

⁸⁵ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. s. 327

nenávistný postoj. Zde již většinou náprava v rodině samotné nemívá naději na úspěch a musí se naléhavě hledat řešení mimo rodinu. Takových rodin je u nás naštěstí evidováno méně než jedno procento.⁸⁶

V minulosti řada odborníků zastávala názor, že sanace takovéto rodiny je bezpředmětná a zbytečná a jediným řešením, které může dítěti prospět, je vzít ho z této rodiny a umístit do rodiny náhradní.⁸⁷ V posledních letech začíná převládat trend s afunkční rodinou nadále pracovat i poté, co je z ní dítě odebráno a umístěno do některé z forem náhradní péče. I když je někdy nutné dítě z rodiny vzdálit a umístit je jinde, mělo by být co nejdříve provedeno kvalifikované zhodnocení situace dítěte i rodiny a naplánování péče, které zahrnuje i rodinu biologickou.⁸⁸

Shrnutí

Rodina i nadále zůstává základní jednotkou ve společnosti. Mění se podoba rodiny, formy rodinného soužití a stále větší množství dětí dnes prožívá dětství pouze s jedním rodičem. Přes úvahy o krizi rodiny většina rodin dokáže stále plnit své základní funkce – biologickou, ekonomickou, výchovnou a emocionální. Posouzení míry funkčnosti rodiny není jednoduché, především je nutné mít na zřeteli zdravý vývoj dítěte.

---

⁸⁶ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. s.

⁸⁷ ZELENÁ, M., KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 8

⁸⁸ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha. Portál, 2010. s. 14

3 Vlivy ohrožující stabilitu a funkčnost rodiny

Bylo by ideální, aby rodina dokázala své funkce vždy a dostatečně plnit. Každá rodina ve svém životě zaznamená období, kdy se jí v určité oblasti nedaří. Příčiny, které ohrožují funkčnost a stabilitu rodiny se dají rozdělit do dvou skupin. Rodiny mohou být ohroženy jednak zvenčí, z okolního prostředí a jednak příčiny ohrožení mohou vycházet přímo z rodiny samé, chováním a jednáním jejích členů. V některých případech se zdroje ohrožení vzájemně prolínají a je obtížné vymezit, co byla příčina a co je jejím následkem.

Ohrožením zvnějšku se v našich podmínkách může stát bydlení v sociálně vyloučených lokalitách (ghettech), restriktivní opatření sociální politiky a s tím spojené snížení sociálních jistot a finančních prostředků nutných k materiálnímu zajištění rodiny, bydlení v oblastech s vysokou nezaměstnaností. Rodiny jsou mnohem více než kdy v minulosti vystaveny vlivům médií, především elektronických.

Závažnou vnitřní příčinou ohrožení funkcí rodiny je závislost některého z členů rodiny – na alkoholu, drogách nebo hazardní hře, dále dlouhodobá nemoc nebo invalidita živitele rodiny, ztráta zaměstnání a s ní spojená hmotná nouze. V posledních letech se stala ohrožujícím jevem i vysoká zadluženost domácností, která v mnoha případech vede ke ztrátě bydlení a sociální exkluzi. K harmonickému rodinnému životu nepřispívají ani nevyhovující bytové podmínky a nesouladné rodinné vztahy, vycházející z osobnostních zvláštností jednotlivých členů rodiny a problémy vyplývající ze soužití několika generací.

Vlivů působících na rodinu je opravdu mnoho a každý z nich by se mohl stát samostatným tématem diplomové práce. Rozhodla jsem se zaměřit na ty vlivy, které vystupují do popředí v poslední době. Z vnějších vlivů je to sociální exkluze spojená se sociální stratifikací a chudobou. Nezaměstnanost byla pro jednu celou generaci pouze historií, ale přesto se s ní v závěru své pracovní kariéry ještě mohla seznámit. Novodobým rizikem pro rodinu se stala zadluženost, která nejenom snižuje životní úroveň rodiny, ale vede k chudobě, bídě, ztrátě bydlení, kriminálnímu jednání a rozpadu

rodin. Domácí násilí bylo léta utajováno, ale vzhledem k četnosti výskytu v současnosti je evidentní, že je příčinou rozpadu mnoha rodin.

3.1 Násilí v rodině

Násilí v rodině lze vymezit jako bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, resp. členy. Definice rodiny jakožto skupiny osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, nepostihuje celou dynamiku vztahů, v nichž se násilí mezi osobami navzájem blízkými může vyskytovat. Násilí může překročit hranice rodiny a týkat se i bývalých manželů, může se vyskytovat mezi nesezdanými partnery, homosexuálními partnery ve společné domácnosti, tedy mezi osobami, které vlastní definici rodiny nenaplňují.⁸⁹

Domácí násilí je specifickou formou násilí v rodině a je příznačné vztahovou asymetrií i velmi rozšířenou formou násilí vůbec. Představuje jednu z nejnebezpečnějších forem agrese, protože se v drtivé většině případů odehrává v soukromí, za zavřenými dveřmi, mezi osobami, které k sobě mají blízký vztah. O domácím násilí se ve společnosti dlouho mlčelo a stále existuje zakořeněný mýtus, že je to především soukromá záležitost rodiny. Dalším mýtem je to, že domácí násilí se vyskytuje především v rodinách s nižší socioekonomickou úrovní.⁹⁰ V těchto rodinách je možná viditelnější, neboť v rodinách na vyšší ekonomické a vzdělanostní úrovni bývá skrytější a rafinovanější.⁹¹ V mnoha případech se bagatelizuje jeho závažnost, neboť týraná osoba stále setrvává ve vztahu a společné domácnosti s násilníkem.

V zásadě je možné, aby domácí násilí vycházelo od kohokoliv a směřovalo vůči komukoliv, násilí páchají rodiče na dětech, muži na ženách, ženy na mužích, děti na rodičích, mladí lidé páchají násilí na starých, staří na mladých. Výsledky průzkumů z celého světa ale ukazují, že převážnou většinu násilí v rodinách páchají rodiče na dětech a muži na ženách.⁹² U řady obětí se setkávají odborníci s tím, že žena

---

⁸⁹ ŠPATENKOVÁ, N., ŠEVČÍK, D. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 23

⁹⁰ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 13

⁹¹ SOBOTKOVÁ, I. *Rodina jako místo bezpečí i násilí*. In: ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 17

⁹² VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2008, s. 15

s agresorem soucítí nebo má takovou potřebu lásky, že jen jeho nepatrný láskyplný projev stačí k tomu, aby neodešla, aby vzala zpět i podané trestní oznámení a významnou úlohu má i ekonomická závislost. Důvodem proč setrvává v násilném vztahu je strach, který je ochromující emocí a dále pocity studu, nespravedlnosti, provizoria, obavy ze sociální izolace a společenského nepochopení a odsouzení.⁹³ V oběti vzrůstá strach a domov ztrácí svou hlavní funkci – přestává být místem bezpečí, útočištěm a domovem. Domácí násilí je chováním, které v partnerském soužití nebo širší rodině vyvolává strach z druhé osoby a tento strach a obavy agresorovi propůjčují moc nad obětí. Násilí tak může nabývat podoby fyzického, psychického, sexuálního násilí, ale i vynucené sociální izolace a ekonomického omezování.

Skutečné domácí násilí se opakuje a stupňuje. *„Domácí násilí začíná útoky proti lidské důstojnosti, pokračuje útoky proti zdraví a vrcholí útoky proti lidskému životu.“*⁹⁴ Tuto teorii potvrzuje soudní psycholog Hubálek ve svém posledním rozhovoru pro Literární noviny, kde uvádí, že *„nejtristnější jsou ty vraždy, kdy týraná žena v podstatě v sebeobraně nebo v obraně rodiny po letech trýznění zabije svého manžela. Tyto vraždy jsou si velmi podobné, odehrávají se v kuchyni, kuchyňským nožem mezi půlnocí a půl třetí hodinou ranní a jsou vyvrcholením často až dvacetiletého nešťastného soužití.“*⁹⁵

Typickým agresorem v rodině je muž, opačná situace se vyskytuje ojediněle.⁹⁶ Postoj veřejnosti k násilí páchaném na ženách není jednoznačně negativní na rozdíl od násilí na dětech, u žen se předpokládá vlastní zavinění, např. provokace partnera nebo nepřijatelné jednání.⁹⁷ Pachatelé domácího násilí jsou většinou osobnostmi s nízkou sebeúctou, ale s vysokou sebedůvěrou, věří ve svou nadřazenost.⁹⁸ Agresorovy odlišné vzorce chování tak brání oběti se svěřit se svým trápením někomu dalšímu, neboť se domnívá, že by jí nikdo neuvěřil.

---

⁹³ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2008, s. 12

⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Sociální práce s oběťmi domácího násilí*. In: Matoušek, O. (eds) *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 226

⁹⁵ HUBÁLEK, S. *Teror ve Frenštátě nebyl první*. Literární noviny. Týdeník pro politiku a kulturu. Praha: Litmedia, 2013, roč. 24, č. 11. 4. 4

⁹⁶ ŠÍROVÁ, L. *Domácí násilí*. Sociální politika. roč. 29. č. 12. s. 4.

⁹⁷ GJURIČOVÁ, Š. *Fenomén násilí vůči ženám: terapeutovy postoje*. Čs. psychologie, 1994, 18, 1s. 66-70

⁹⁸ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2008, s. 51

3.1.1 Fyzické násilí

Fyzické násilí se vybaví asi každému jako nejčastěji používaná forma domácího násilí a je vzhledem ke svým následkům nejzjevnější. Zahrnuje široké spektrum chování, jehož cílem je ublížit, zastrašit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení. Patří sem hrubé strkání, facky, pohlavky, údery pěstí, kopance, smýkání, tahání za vlasy, ohrožování různými předměty – nožem, jinými předměty nacházejícími se běžně v domácnosti, ale i zbraní. K fyzickému násilí lze přiřadit i znehybňování oběti – svazováním rukou, nohou, přelepováním úst, připoutáním k pevným předmětům.⁹⁹ Oběť fyzického násilí se i v teplých dnech zahaluje, nosí dlouhé rukávy a nohavice, roláky a šály kolem krku, velké sluneční brýle. Okolí to vysvětluje nachlazením, zánětem spojivek, pod silnou vrstvou líčidel se často skrývá podlitina. K této formě násilí patří i vyčerpávání např. nesmyslnou prací, odpíráním spánku, jídla a pití, léků.

3.1.2 Psychické násilí

Psychické násilí je velmi rozšířené a nezanechává viditelné stopy. Některé jeho podoby mohou být propracované do sociálně přijatelných a proto obtížně rozpoznatelných forem, obtížně se prokazuje, ale mívá mnohem horší dopad, zejména na sebeúctu, sebepojetí, sebedůvěru a sebevědomí. Psychické násilí se vyskytuje jak ve verbální tak neverbální podobě – urážky, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, výslechy, vyhrožování. Agresor chce mít přehled o denních činnostech, o odchodech a příchodech, o kontaktech oběti s jinými lidmi. Zakazuje např. stýkat se s přáteli nebo s rodinnými příslušníky a i kontrolu korespondence a zákaz telefonování. Oběti může být přikazován způsob oblékání, zakazování zájmů a koníčků. Zastrasování se děje nejčastěji křikem, gesty, agresor vyhrožuje např. fyzickou agresí, zabitím, umístěním do blázince, odebráním dětí, týráním domácích zvířat. Agresor může oběť vydírat tím, že si ublíží, zabije se, pokud se nebude chovat podle jeho příkazů.

---

⁹⁹ ŠPATENKOVÁ, N., ŠEVČÍK, D. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 48 - 49

3.1.3 Sexuální násilí

Sexuální násilí zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou vynucovány násilím, oběť je podstupuje nedobrovolně nebo s nechtutí.

3.1.4 Ekonomické násilí

Oběť ekonomického násilí nemůže volně disponovat financemi rodinnými i vlastními. Každý výdaj musí prokazovat, zdůvodňovat a o peníze žádat či prosit. Agresor může rozprodávat zařízení domácnosti, neplatit náklady spojené s bydlením, neposkytovat finanční prostředky na chod rodiny, vystavovat tak rodinu hladu, zimě, nedostatku oblečení nebo hygieny. V krajních případech může být bráněno v docházce do zaměstnání, nucení k podání výpovědi.¹⁰⁰

3.1.5 Násilí vůči seniorům

Závažným je násilí vůči seniorům, kdy je specifickým rysem jejich částečná nebo úplná závislost na tom, kdo se nevhodného jednání dopouští. Na rozdíl od soběstačného týraného člena rodiny senior nemůže většinou domácnost opustit. Prakticky jedinou alternativou bývá přijetí do ústavní péče, jež sebou nese ztrátu domácí autonomie. I v ústavní péči je pravděpodobně značný výskyt násilí na seniorech, způsobený především nevhodným jednáním, ponižováním, nerespektováním soukromí, důstojnosti a studu ze strany ošetřovatelského personálu. Seniorů se týkají všechny formy domácího násilí, ale vzhledem k jejich závislosti na pečujících osobách v případě tělesného násilí může být senior vystavován chladu, mytí studenou vodou, odpírání potřebných léků, netlumení bolesti, mechanickému omezování – přivazování k posteli, odstranění pohybových pomůcek z dosahu apod. Z psychického násilí je to omezování pohybu, zákaz pobytu jinde než ve vymezené místnosti či paralyzující hyperprotektivní péče s vynucováním závislosti a podřízenosti. Z ekonomického násilí je u seniorů typické vynucování peněz, převody majetku, nadměrné omezování způsobilosti k právním úkonům a zneužívání opatrovnictví. Pro nevhodné jednání v rodinném

---

¹⁰⁰ VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2008, s. 16

prostředí je typická nejen závislost seniora na původci špatného zacházení, ale též ambivalence vztahu k němu, pro který poškozený jen výjimečně vyhledá úřední pomoc. Nevhodné zacházení může zapříčinit i bezradnost a vyčerpání pečujících osob.¹⁰¹

Mnoho agresivních aktů se vyskytuje v rodinách neúplných, tam, kde je rodič nezaměstnaný, v rodinách, kde se konzumuje alkohol a užívají drogy, v rodinách s větším počtem dětí a v rodinách žijících pod hranicí chudoby. V rodinách, kde k domácímu násilí dochází, jsou děti jeho svědky až v 95% případů a tomuto problému nebývá věnována patřičná pozornost, proto se někdy hovoří o dětech jako o zapomenutých nebo neviditelných obětech domácího násilí.¹⁰² Násilné činy a prostředí poznamenávají negativně vývoj dítěte, to ztrácí pocity bezpečí a jistoty. Snadno může docházet k vývojovému opoždění, emoční nestabilitě a úzkosti a poruchám chování. Děti z rodin, kde se násilí vyskytuje, se naučí akceptovat, že to je jediným legitimním prostředkem disciplíny a že ti, co vás milují, vás bijí.¹⁰³ Děti vystavené agresivnímu jednání mezi rodiči nebo násilnému jednání proti starým členům rodiny snadno přejímají takové vzorce chování i ve svém vlastním jednání. Násilí v rodinách se týká celého běhu lidského života.¹⁰⁴

3.2 Nezaměstnanost

V současné době bychom stěží hledali rodinu, která by s nezaměstnaností neměla žádnou zkušenost, neboť nezaměstnanost se stala běžnou součástí pracovní kariéry. Práce patří k základním atributům člověka a určuje ekonomický i sociální status nejen jedince, ale i jeho rodiny.¹⁰⁵ Nezaměstnanost vede k poklesu sebeúcty, sociální izolaci, ztrátě sociálních kontaktů, způsobuje psychickou a sociální deprivaci. Základním traumatem je ovšem deprivace materiální, vůči níž se jeví nejodolnější

---

¹⁰¹ ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L. *Sociální gerontologie. Úvod do problematiky*. Praha: Grada Publishing, 2012 s. 109 - 110

¹⁰² MARVÁNOVÁ- VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 80

¹⁰³ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Zlo na každý den*. Praha: Galén, 2001, s. 395

¹⁰⁴ LANGMAIER, Z., KREJČÍŘOVÁ, I. *Vývojová psychologie*. Praha.: Grada Publishing, 200, s. 300-301

¹⁰⁵ KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha, ASPI, 2007. s. 287

osoby s vysokoškolským vzděláním, neboť mají na trhu práce lepší vyhlídky a obvykle se vyznačují vyšší sebedůvěrou.¹⁰⁶

Nezaměstnanost v naší kultuře je zážitkem tíživým a to i při rozvinutém sociálním státu, umožňujícím přežití i bez pracovního příjmu. Pro člověka je zaměstnání důležitou součástí života, pro většinu lidí i jeho smyslem. Práce má vliv nejen na současné žití, ale i na budoucnost. Ovlivňuje strukturu dne, status člověka i jeho sociální kontakty.¹⁰⁷

3.2.1 Současná situace na trhu práce

V současné době se naše ekonomika nachází již čtvrtým rokem v období cyklické neboli konjunkturální nezaměstnanosti a frekventovaným jevem se stala opakovaná nezaměstnanost. Zaměstnavatelé v obavách z budoucnosti v poslední době téměř nepřijímají nové zaměstnance a neuzavírají pracovní smlouvy na dobu neurčitou. Pokud se situace na trhu nevyvíjí příznivě, není stávajícím zaměstnancům již smlouva prodloužena. V případě zlepšení situace nebo získání nové zakázky pak zaměstnavatel dobré pracovníky přijme do dočasného pracovního poměru zpět. Období placené práce se střídají s obdobími nezaměstnanosti a pracovní kariéra se tak stává fragmentizovanou.¹⁰⁸ Plnohodnotné pracovní úvazky jsou nahrazovány krátkodobými nebo jednorázovým nákupem služby, s čímž je spojena nejistota, nižší výdělků a nemožnost dosáhnout na zaměstnanecké výhody. „*Důsledkem je pak chudoba, stav, kdy člověk práci má, ale její dočasný charakter a mizerná odměna za ni mu neumožňují vymanit se z bídy.*“¹⁰⁹

Z hlediska praktického dopadu na člověka je důležité rozdělení nezaměstnanosti na krátkodobou a dlouhodobou. Přesná hranice mezi nimi nelze přesně určit, v současné době je za dlouhodobou považována nezaměstnanost přesahující rok.

---

¹⁰⁶ MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšina marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 65 - 66

¹⁰⁷ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 1994. s. 56

¹⁰⁸ MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita v Brně 2004, s. 64

¹⁰⁹ KELLER, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Slon, 2010. s. 95

Význam délky nezaměstnanosti byl rozpoznán už ve třicátých letech minulého století v době velké hospodářské krize. Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti se za rizikové skupiny považují tyto skupiny obyvatel: lidé se základním vzděláním, lidé vyššího věku, se zdravotním omezením, matky po ukončení rodičovské dovolené a vůbec ženy pečující o malé děti, příslušníci menšin. Tyto osoby ztrácejí zaměstnání častěji a spíše nacházejí pracovní uplatnění na sekundárním trhu práce, který je specifický nejistou budoucností, menšími výdělky a omezenou možností kariérního růstu.¹¹⁰ U žen k jejich segregaci do sekundárního sektoru přispívá potřeba sladit práci s péčí o děti, ale paradoxně se vyskytují častěji na takových místech, kde je flexibilita přizpůsobena především potřebám zaměstnavatele a nemusí ve všech případech přispívat k úspěšnému sladění obou životních sfér.¹¹¹

Příležitost nalézt vhodné zaměstnání se dále snižuje, pokud u jedince dochází k tzv. kombinaci faktorů, kdy je omezen hned z několika různých důvodů. Důsledkem dlouhodobé evidence na úřadu práce je pro nezaměstnaného nejen nedostatek finančních prostředků, ale může u něj nastat i ztráta pracovních schopností, dovedností a návyků. Nízká minimální mzda a systém sociálních dávek u některých lidí, především nekvalifikovaných, vede k volbě nezaměstnanosti jako životního programu. V pasti nezaměstnanosti tak uvíznou ti, kteří nemají zájem o změnu situace z důvodu minimálního finančního zlepšení při přechodu ze sociální sítě na trh práce.¹¹²

3.2.2 Vliv nezaměstnanosti na rodinu

Nezaměstnanost se nikdy netýká jenom jedince, ale určitým způsobem se ovlivňuje i jeho rodinu. Změna situace znamená stres a je významnou zátěží pro všechny v rodině. Častým důsledkem nezaměstnanosti je rodinná krize, která může vést až k rozpadu rodiny.¹¹³

---

¹¹⁰ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 1994. s. 82.

¹¹¹ PLASOVÁ, B., VÁLKOVÁ, J. *Genderová diferenciacie nejistot na trhu práce*. In: Sirovátka, T., Winkler, J., Žižlavský, M. *Nejistoty na trhu práce*. Brno: Albert, 2009. s. 40

¹¹² BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: SLON, 2003. s. 90.

¹¹³ KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce s nezaměstnanými*. In: Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 307

Ztráta profesní role člena rodiny se může projevit změnou ve vztazích mezi rodinnými příslušníky. Nezaměstnaný může také ztratit svou dosavadní roli v rodině, např. dosud dominantní otec přestane být považován za hlavu rodiny a jeho roli převezme ekonomicky aktivní matka. V případě, že zaměstnání ztratí žena, není ze společenského hlediska tak stigmatizující událost jako u muže, neboť z genderového stereotypu se předpokládá, že je pro ni určující role matky, pečující o děti a domácnost. Pro ženu bývá rodina jakýmsi alternativním pracovním polem, které tlumí zátěž z nezaměstnanosti.¹¹⁴ Ze své praxe v poradenství pro uchazeče o zaměstnání mám poznatky o tom, že pokud má muž dostatečný příjem a rodina má finanční rezervy, má matčina nezaměstnanost po dobu několika měsíců pozitivní vliv na rodinné fungování. Posléze na ni začne doléhat sociální izolace, ztrácí sebevědomí, snižuje své sebehodnocení „... *hodím se jenom k tomu, abych uvařila a uklidila, dělám všem doma služku...*“

V každém případě je narušen zavedený stereotyp rodinného života, protože nezaměstnaný zůstává neustále doma, což někteří členové rodiny mohou pocítovat jako omezení soukromí. Naruší se i rodinné zvyky a sníží se standard, na který je rodina zvyklá, neboť nastane nutnost redukce potřeb všech v rodině.¹¹⁵ Především u dospívajících a mladých nezaměstnaných hrozí nebezpečí, že přemíra volného času a minimální, nebo žádné povinnosti, u nich zafixují zahálčivý způsob života, spojený s parazitováním na rodině, sociálním systému a nelegálními aktivitami.¹¹⁶ Šikovně prováděná kriminalita se může vyplácet více, než špatně placená práce. Pracovní kariéra se v tvrdém konkurenčním prostředí může jevit daleko náročnější než kriminální dráha.¹¹⁷

Vysoká nezaměstnanost v určitých oblastech přispívá k sociální stratifikaci a vede k mnoha sociálním konfliktům tam, kde se tyto skupiny soustřeďují. Osoby z chudých vrstev jsou vystaveny většímu riziku dlouhodobé nebo opakované

---

¹¹⁴ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 70

¹¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. s. 410

¹¹⁶ KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce s nezaměstnanými*. In: Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 306

¹¹⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. s. 98

nezaměstnanosti. Mareš k tomu uvádí: „*Chudoba jde ruku v ruce s nezaměstnaností, která opět zesiluje chudobu.*“¹¹⁸

Nezaměstnanost ovlivní rodinu v každé fázi jejího vývojového cyklu. Může oddálit sňatek – tedy založení rodiny vůbec. Posléze se s ohledem na nezaměstnanost skutečnou či pouze hypotetickou mladý pár rozhoduje, zda již mít děti. V některých případech může nezaměstnanost ovlivnit počet dětí v rodině. Tam, kde matka po rodičovské dovolené nemůže nalézt práci, je častým řešením další mateřství, které rodině zajistí sociální dávku na několik následujících let. Tuto strategii volí především ženy s nízkou kvalifikací. V období rozhodování o budoucím povolání dětí je důležité, jakou má rodina s nezaměstnaností zkušenost. Tam, kde je práce přirozeností a hodnotou a nezaměstnanost je vnímána negativně, pravděpodobně se budou rodiče snažit ovlivnit dítě ve výběru povolání s malou pravděpodobností nezaměstnanosti. V opačném případě je rodičům jedno, jaké povolání dítě zvolí, neboť předjímají, že stejně bude často nezaměstnané. Nezaměstnanost ve vyšším věku je přijímána rozporně. Část nezaměstnaných se s ní smíruje a tuto fázi pojmají jako přípravu na důchod. Jakmile splní podmínky pro předčasný odchod do důchodu, využívají nabízené možnosti – volí jistotu nižší penze.

Rodina se pro nezaměstnaného ale naopak může stát i útočištěm a podpora, se kterou se setká nejen ve vlastní rodině, ale i v širším okolí, působí pozitivně. Podpora může být poskytnuta nejen ve finanční či naturální formě, ale neocenitelná je podpora emocionální. Pokud má nezaměstnaný pocit, že je ve svém nejbližším okolí stále přijímán, jsou mu vyjadřovány kladné emoce, nepocituje ztrátu zaměstnání jako své osobní selhání. Je schopen aktivně hledat práci a dokáže se vyrovnávat s opakovaným odmítáním zaměstnavatelů daleko lépe, než člověk, jemuž je nezaměstnanost jeho nejbližším okolím neustále připomínána a vytýkána. Buchtová na základě provedených výzkumů potvrzuje důležitost sociální opory především v životním partnerovi.¹¹⁹

---

¹¹⁸ MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 1994. s. 82

¹¹⁹ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 60

3.3 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení vyjadřuje jednu z nejnáročnějších sociálních a životních situací, ve které se může jedinec, rodina nebo populace ocitnout. Lze ji chápat jako jednu ze sociálních událostí, která je obtížně řešitelná bez reakce (pomoci) společnosti.¹²⁰ Podílí se významně na utváření životních situací rodin s dětmi a promítá se téměř do všech oblastí jejich fungování.

Sociální vyloučení lze obecně vnímat jako vyloučení jednotlivců, skupin či některých populací z některých oblastí společenského života. Být sociálně vyloučený znamená žít ve společnosti a přesto mimo ni, být její součástí a zároveň z ní být vyčleňován.

Kajanová popisuje sociální exkluzi jako multidimenzionální jev, který se obvykle projeví v následujících oblastech života postižené skupiny obyvatel:

- chudoba, nízký příjem, častá závislost na sociálních dávkách
- nízká míra vzdělanosti a ztížená možnost tuto nevýhodu překonat
- omezený přístup na legální trh práce
- prostorová dimenze vyloučení, způsobená velkou koncentrací v uzavřených lokalitách, špatný stav bydlení, nedostačující hygienické podmínky
- symbolická dimenze vyloučení spojená se stigmatizací
- rizikový životní styl, horší zdravotní stav, u dětí nízká porodní váha, vyšší dětská úmrtnost, děti umístěné ve výchovných zařízeních
- vyloučení ze služeb
- politické vyloučení
- uzavřený ekonomický systém spočívající v zastavování majetku a půjčování peněz na vysoký úrok
- vyšší potenciál výskytu sociálně patologických jevů a kriminality

---

¹²⁰ TOMEŠ, I. *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001, s. 152

- snížená sociokulturní kompetence – jazyková bariéra, neznalost vlastních práv a povinností.¹²¹

Sociální vyloučení vymezuje i zákon o sociálních službách, který jednak v paragrafu 3 definuje pojem sociální vyloučení a zároveň vymezuje osoby, které se dle tohoto zákona řadí vzhledem k charakteristikám mezi sociálně vyloučené osoby. Definuje sociální vyloučení jako „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé životní situace. Nepříznivou sociální situaci chápe jako ztrátu schopností z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných vážných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.*“¹²²

3.3.1 Příčiny sociální exkluze

Koncept sociálního vyloučení se začal objevoval v sedmdesátých letech 20. století, přičemž zhruba od devadesátých let se výraz sociálně vyloučený začal používat v současném významu. Pojem se utvářel a vyvíjel společně s tím, jak se utvářela a vyvíjela společnost, reflektoval strukturální, společenské a ekonomické změny posledního dvacetiletí. Dříve se spíše používal termín chudoba. Přesun od konceptu chudoby ke konceptu sociální exkluze je výsledkem snahy zachytit nové rysy rostoucí chudoby závěru dvacátého století a to její přetrvávání v čase, prostorovou koncentraci, doprovázenou marginalizací, patologickým jednáním a vzdorování normám společnosti ale zároveň i závislostí na sociálním státu a rozpadem tradičních institucí jako je např. rodina.¹²³ Koncept sociální exkluze naznačuje, že tento problém způsobuje nefunkčnost nebo selhávání některých složek právního, ekonomického nebo sociálního systému

---

¹²¹ KAJANOVÁ, A. *Sociální exkluze (a romská menšina) v České republice*. In: Kahoun, V. Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II. Praha: Triton, 2007, s. 165 - 166

¹²² zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách,

¹²³ MAREŠ, P. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*. Sociologický časopis. roč. 36. č. 3. s. 285 - 297

společnosti za výrazného přispění médií. Lidé, které označujeme za sociálně vyloučené, bývají náchylní k nezvládnutí krizových situací.¹²⁴

Příčiny, které sociální exkluzi způsobují, jsou různorodé, obecně se dají rozdělit na vnější a vnitřní příčiny. Vnější vlivy sociálního vyloučení jsou takové jevy, které jsou mimo dosah a kontrolu vyloučených osob, nemohou je ovlivnit vlastním jednáním nebo jen velmi obtížně. Jsou předurčeny širším společenským kontextem nebo vyplývají z jednání osob, které jsou vně sociálního vyloučení. Jsou to tzv. strukturální příčiny jako především trh práce a jeho charakter, bytová politika, sociální politika, praxe samosprávy k sociální oblasti, rasismus, diskriminace na základě rasy, etnicity, národnosti, náboženského vyznání apod.

Vnitřní vlivy jsou oproti tomu důsledkem jednání osob, jichž se sociální vyloučení týká. To znamená, že konkrétní osoby svým jednáním a chováním si mohou situaci sociálního vyloučení sami způsobovat nebo ji posilovat. Třebaže se jedná o individuální příčiny, většinou vyplývají z příčin vnějších. Typická je např. ztráta pracovních návyků při dlouhodobé nezaměstnanosti, neschopnost hospodařit s penězi a plnit své finanční závazky, orientace na okamžité uspokojování svých potřeb vyplývající z dlouhodobé frustrace, apatie a nemotivovanost k řešení vlastních problémů.¹²⁵ Mareš konstatuje, že sociální vyloučení „představuje především nerovnost k přístupu ke vzdělání a nerovnost v možnostech participovat na politických společenských aktivitách, tak i v možnostech ovlivňovat vlastní osud.“¹²⁶

Extrémním případem sociálního vyloučení je bezdomovectví. Významný počet bezdomovců je poznamenán krizí rodiny v dětství a rekrutuje se z odchovanců dětských domovů, které mladí lidé v 18 letech opouštějí, mnohdy s neukončeným vzděláním a bez kvalifikace a materiálního zajištění a zejména bez zázemí, na které by se mohli obrátit v případě potíží.¹²⁷

---

¹²⁴ KAJANOVÁ, A. *Sociální exkluze (a romská menšina) v České republice*. In: Kahoun, V. *Vybrané kapitoly k sociální práci*. Sociální práce II. Praha: Triton, 2007, s. 164 - 165

¹²⁵ TOUŠEK, L. *Co je to sociální vyloučení?* In: Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2007. s. 9

¹²⁶ MAREŠ, Petr. *Sociální exkluze a inkluze*. In: Sirovátka T., ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita Georgetown, 2004. s. 21

¹²⁷ HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I., *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996. s. 32 - 33

Na rozdíl od konceptu sociálního vyloučení se koncept chudoby omezuje na vlastnictví hmotných statků, kterými jedinec či rodina mohou disponovat. Jejich nedostatek přitom nemusí vést k sociálnímu vyloučení. Přesto ale chudoba zůstává základním elementem procesu sociálního vyloučení a zvládání životních úkolů je pro rodinu mnohem tíživější.¹²⁸

3.3.2 Chudoba

Mareš definuje chudobu za „stav, kdy jedinci, rodiny a skupiny mohou být označeni za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou postačující pro zajištění druhu stravy, participace, životních podmínek a požitků, které jsou obvyklé nebo jejichž dosažení je přinejmenším podněcováno a schvalováno ve společnosti, k níž náležejí. Jejich příjmy jsou natolik pod úrovní příjmů, kterými disponují v této společnosti průměrní jedinci nebo rodiny, že je to de facto vylučuje z životních standardů, zvyklostí a činností v ní obvyklých.“¹²⁹

Jako chudoba je vnímán stav, kdy nedostatek hmotných prostředků omezuje možnosti spotřeby, kdy hmotný nedostatek neumožňuje zabezpečovat důležité základní životní potřeby na přiměřené úrovni. V každé společnosti nalezneme lidi, kteří trpí nedostatkem hmotných statků, v Evropě ale není na druhou stranu chudoba otázkou smrti hladem, ale otázkou deprivace, nerovnosti a nedostupnosti.¹³⁰ Absolutní chudobou je stav, kdy nedostatek prostředků neumožňuje uspokojovat základní životní potřeby jedinců (přístřeší, jídlo, oděv) do takové míry, že je ohrožena samotná existence člověka a hrozí mu smrt. V našich podmínkách je to situace spíše vyjímečná, ale přesto se vyskytuje. Jsou jí postiženi lidé, kteří žijí na ulici bez přístřeší, které nezachycuje sociální systém, nemají žádné příjmy a jsou zcela odkázáni na pomoc druhých (občanů nebo zpravidla nestátních neziskových organizací).

Relativní chudobou se označuje stav, v němž jedinec, rodina nebo komunita uspokojuje své potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané

---

¹²⁸ RENÖCKL, E. *Poradenství a terapie v Centru pro ochranu dětí*. In: ŠRAJER, J., MUSIL, L., (eds) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert. 2008, s. 120

¹²⁹ MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SLON, 1999. s. 110

¹³⁰ TOMEŠ, I. *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001, s. 152

společnosti. Pokud v našich podmínkách hovoříme o chudobě, zpravidla ji ztotožňujeme se stavem hmotné nouze, který odráží finanční situaci jednotlivce či rodiny. Příjmy pokrývají životní potřeby nedostatečně a jedinec či rodina si přitom nejsou schopni tyto prostředky svými silami zajistit.¹³¹ Je tedy založena na porovnání standardu chudých a těch, kteří chudí nejsou.

Pro vymezení hranic chudoby se používají především dvě metody a to metoda normativní a relativní. Normativní metodou se stanovuje minimální, společensky přijatelný, v dané zemi a čase naplnitelný, spotřební koš. V České republice se uplatňuje relativní metoda, prostřednictvím které je stanoven příjem (peněžní částka), jenž je nezbytný pro uspokojení minima základních životních potřeb.¹³² Jedinec, či rodina, kteří těchto částek nedosahují se tak stávají potenciálními objekty sociální pomoci a to nejen formou sociálních dávek ale i různých sociálních služeb nebo programů.

Problém chudoby souvisí úzce s problémem sociální nerovnosti a stratifikace. K sociálnímu vyloučení paradoxně přispívá sociální politika tendencí koncentrovat chudé (sociální bydlení, holobyty) do jednoho prostoru a tak vytvářet homogenní prostředí, ve kterém zcela chybí lidé, kteří by mohli být schopni být příkladem životních strategií čelících vyloučení. Komunální politika ve snaze řešit problémy volí strategii exkluze, aniž si uvědomuje krátkozrakost tohoto řešení, neboť se od něj odvíjejí nové a daleko závažnější problémy. Soustředováním neplatičů nájemného do tzv. holobytů, které obce volí ve snaze co nejvíce snížit finanční ztráty se ovšem vytváří poměrně stejnorodé prostředí vyloučených s nezamýšlenými sociálními důsledky a vznikají ghetta.¹³³ Jejich hranice ne vždy vymezuje majoritní společnost, která jejich vznik podnítila, ale právě vyloučení.

Chudobě jsou vystavováni i senioři, zejména ti, kteří žijí osaměle. Feminizace chudoby existuje i v seniorském věku, neboť ženy žijí déle než muži. Se zvyšujícím věkem je jejich funkční stav horší a penze mají nižší než muži z důvodu nižších platů,

---

¹³¹ TOMEŠ, I. *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001, s. 153

¹³² KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2007. s. 114

¹³³ MAREŠ, P. *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení*. Sociologický časopis. sv. 36. č. 3. s. 292

přestávek v pracovní kariéře z důvodu péče o děti, domácnost, o nesoběstačné nemocné rodiče.¹³⁴

Skupinou, která je nejvíce ohrožena, jsou děti. Předpokládá se, že o děti mají pečovat rodiče a proto je chudoba dětí odvozena od chudoby jejich rodičů, je spojována se statusem rodiny, s její velikostí a s postavením dětí uvnitř této rodiny.¹³⁵ Právě chudoba a sociální vyloučení brání rodině v tom, aby dostatečně plnila ekonomickou funkci. V prvních letech života je dítě zcela závislé na rodičích, kteří jsou jeho živiteli a finančně své dítě zcela zajišťují. Pokud zabezpečení této funkce překračuje ekonomické možnosti rodiny, v rodině vzrůstá napětí a negativní stav ovlivňuje celkovou atmosféru v rodině i plnění dalších funkcí v dostatečné míře.

Další důležitou institucí, podílející se na socializaci dítěte, je škola. A právě zde, v kolektivu spolužáků, si dítě možná poprvé v životě uvědomí, že je na tom jinak než ostatní. Je mu už od útlého věku ukazováno, že ve společnosti jsou rozdíly projevující se nejen v oblečení a hračkách. Pro mnohé chudé rodiny je nereálné např. pořídit počítač a platit internetové připojení, což dětem ztěžuje přístup k informacím. Je problematické pravidelně zakupovat časopis, který vyučující doporučí a v hodinách se s ním pracuje. Chudoba se projevuje ve stravování, kdy tyto děti vůbec nenosí svačiny a pokud svačinu mají, není dostatečně hodnotná, mnohé děti neobědvají. Mají problém přinést ve stanoveném termínu do školy peníze na vstupné na různé akce (divadlo, školní výlet, plavecký výcvik) a zažívají pocity ponížení, když je to mnohdy necitlivě a zcela neeticky komentováno vyučujícím a následně spolužáky. Jsou omezeny v možnostech trávení volného času, neboť zájmové kroužky je třeba zaplatit, chybí jim sportovní vybavení. Pokud žijí mimo místo školy, stává se nepravidelnou i školní docházka. V určitých obdobích (pravidelně před výplatou sociálních dávek) se periodicky opakují absence, protože v rodině nejsou peníze na jízdenku do školy.

Škola zastává ve vyspělých společnostech v procesu reprodukce sociálních nerovností významnou úlohu, neboť vzdělání vymezuje pozici člověka na trhu práce.¹³⁶

---

¹³⁴ ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L. *Sociální gerontologie. Úvod do problematiky*. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 111

¹³⁵ MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SLON, 1999. s. 110

¹³⁶ KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci. Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Slon, 2004. s. 19

Děti ze sociálně vyloučených rodin jsou při volbě budoucího povolání omezené. Jednak mají omezenější přístup k informacím, nemají ve svém okolí pozitivní vzory, ale především v přípravě na povolání je nutné vynaložit i nemalé finanční prostředky. Je běžné, že děti si musí zvolit nejbližší školu nebo učiliště, aby rodina nehradila ubytování nebo dojíždění. Nastupují na obory, ke kterým nemají vztah a na které mnohdy nestačí jenom proto, že je to jediná možnost studia v místě bydliště.¹³⁷ Rovněž je běžné, že děti ze sociálně vyloučených rodin svou vzdělávací dráhu předčasně ukončují a evidují se jako nezaměstnaní na úřadě práce. Jsou si jisti, že jim žádná práce nabídnuta nebude, protože nesplňují požadavky zaměstnavatelů. Okruh jejich známých a přátel tvoří převážně ti, kteří rovněž legálně nepracují. V jejich životě se budou střídat krátkodobá zaměstnání, evidence na úřadě práce, pobírání sociálních dávek s obdobími práce načerno nebo si budou opatřovat prostředky k obživě nelegální činností. „Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, se podepisuje téměř na celém jeho životě. U dětí pocházejících z hůře společensky postavených rodin existuje velká pravděpodobnost, že budou žít stejně jako jejich rodiče, bez vzdělání, s nízkou sociální prestiží a v ekonomických potížích.“¹³⁸

3.4 Zadluženost

Předlužení je závažným sociálním fenoménem, který má u nás poměrně krátkodobou historii. Zadlužení jedinci se ocitají vyloučení z běžného životního standardu. Jsou sníženy jejich životní šance, vzdalují se jim vyhlídky na slušnější bydlení, nejsou dostatečně naplňovány jejich materiální i osobní potřeby. Vzdaluje se jim i zdravotní péče, možnosti vzdělávání a s tím související uplatnění na trhu práce. Důsledky zadluženosti se pak v lidském životě projevují apatií, zoufalstvím, rezignací a v některých případech i ztrátou morálních hodnot. Zadlužení lidé se nacházejí v obtížné životní situaci. Ne každý zadlužený je ale zároveň chudý, spíše se nachází ve stavu sociální nouze. Tento termín nemá v českém právním řádu jasně stanovenou definici,

---

¹³⁷ Tato situace nastává především u absolventů speciálních a praktických škol, kteří by v případě nástupu na obor vzdělávání přiměřený jejich schopnostem byli schopni jej absolvovat a kvalifikaci získat

¹³⁸ KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci. Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Slon, 2004. s. 33

ale lze si jej vyložit jako nezpůsobilost k základnímu zabezpečení životních potřeb jednotlivce nebo členů jeho rodiny.¹³⁹

3.4.1 Hmotná nouze

K obtížné životní situaci se kromě sociální nouze vztahuje i nouze hmotná. Nárok na pomoc v hmotné nouzi je definován již v Listině základních práv a svobod, která osobám v hmotné nouzi přiznává nárok na přiměřenou pomoc k zajištění základních životních podmínek.¹⁴⁰ Stav hmotné nouze je odvozován od nedostatečného příjmu, který i po zohlednění odůvodněných nákladů na bydlení nedosahuje hranice živobytí. O osobě posuzované v systému hmotné nouze musí zároveň platit, že z objektivních důvodů není schopna si příjem vlastními silami zvýšit, čímž je ohroženo zajištění základních životních podmínek. V hmotné nouzi se může ocitnout též jedinec, jehož příjem (sám o sobě či s příspěvkem na živobytí) dosahuje částek živobytí, ale nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení.¹⁴¹ Zákon dále specifikuje situace, které mohou hmotnou nouzi znamenat a to hrozbu vážné újmy na zdraví, postižení mimořádnou událostí, nedostatek prostředků k úhradě nezbytného jednorázového výdaje a ohrožení sociálním vyloučením. Nelze tedy považovat každého zadluženého za osobu v hmotné nouzi, která bude splňovat podmínky pro přiznání některé z jejích dávek.

Kraus poukazuje na sílící diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně, kdy se mnoho domácností soustřeďuje v nižších příjmových pásmech. V případě, že řeší finanční problémy půjčkami, často se neúměrně zadluží. V důsledku zadlužení jim hrozí sociální exkluze, která se projevuje nepříznivě v celém socializačním procesu.¹⁴²

O tom, která rodina skončí v pasti zadluženosti, přitom rozhoduje dráha dosavadního života.¹⁴³ Požadavky rodin a životní standard se zvyšují. Keller upozorňuje, že individualismus dnešní společnosti má v oblasti spotřeby své pevně stanovené hranice a to v objemu vlastní peněženky. Zadlužování není ovlivněno pouze

---

¹³⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 209-210

¹⁴⁰ Zák. č. 111/2006 Sb., o pomoci hmotné nouzi ve znění pozdějších předpisů

¹⁴¹ § 2 zák. č. 111/2006 o pomoci v hmotné nouzi

¹⁴² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 86

¹⁴³ KELLER, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Slon, 2010. s. 156

vlivy prostředí, ale vychází z racionálního chování člověka a individualita člověka rozhoduje o tom, zda se zadluží či nikoliv. Jsou lidé, kteří nedokáží žít s myšlenkou na dluh a pokud jsou nuceni se zadlužit, nejsou ve stavu psychické pohody, dokud svůj závazek nevyrovnejší. Oproti nim jsou ale jedinci, kteří berou dluhy jako přirozenou součást života.¹⁴⁴ Především kvůli tomuto přístupu mají mnohé rodiny problémy, neboť se zadluží kvůli věcem, bez kterých by se dokázali obejít. Často jednájí pod vlivem reklamy, nebo aby se vyrovnali svému okolí. Vzniklou situaci vystihuje Smrčka rčením „*Kupujeme zboží, které nepotřebujeme, za peníze, které nemáme.*“¹⁴⁵ Přitom rozhodnutí, zda je pořízení konkrétní věci opravdu potřebné a nezbytné, je pouze na člověku samém a s rozhodnutím je spojena i volba, zda počká a našetří si nebo se zadluží. Dříve byl ve většině rodin k financím zaujímán konzervativní postoj, spočívající v šetření a vytváření rezerv, odrážela se v něm zodpovědnost vůči vlastní rodině. Současná rodina je ale mnohem svobodomyšlnější a její členové již nemají tak silný pocit odpovědnosti vůči sobě ani vůči svým nejbližším. Vytváření rodinných rozpočtů a dlouhodobé rodinné plánování ztrácí na významu. V posledním desetiletí se obrátilo zacházení s penězi v českých domácnostech nesmírným růstem jejich zadluženosti a současně se snížila antipatie k dluhům. Nejrychleji rostoucím druhem úvěru se stal úvěr na bydlení, neboť se rozšířil názor, že každý má nárok na bydlení ve svém.¹⁴⁶ K zadlužení přispívají i sezónní reklamní kampaně. Je jednoduché získat úvěr či půjčku i bez potvrzení příjmu. Prakticky v každém tisku můžeme nalézt nabídku úvěru ihned bez jakéhokoliv posouzení klientovy finanční situace. Nabídka je zacílena na ty, kteří se žádostí o půjčku neuspěli u seriózní bankovní instituce. Ta měla dobře spočítáno, že by půjčené finance nemusela získat zpět. K zadlužení dále přispívá prodej na splátky, poskytování různých úvěrových karet apod. Vůbec nejhorší situací v zadlužování rodiny je stav, kdy se uzavírají další půjčky, aby se mohly splácet ty předchozí, a kdy se půjčují peníze na běžný chod domácnosti (nájem, energie, jídlo). Typickým rysem cesty české domácnosti k dluhům se stala snadná dostupnost cizích peněz.¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: Beck, 2010. s. 365

¹⁴⁵ SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: Beck, 2010. s. 392

¹⁴⁶ DUBSKÁ, D. *Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti?* Praha: ČSÚ, 2008. s. 9

¹⁴⁷ DUBSKÁ, D. *Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti?* Praha: ČSÚ, 2008. s. 11

3.4.2 Důsledky zadlužení

Do potíží se splácením svých závazků se může dostat téměř každý, úplně stačí, aby někdo z rodiny přišel na několik měsíců o práci. Důsledkem zadlužení je omezení životního standardu. V první řadě se hledají možnosti jak omezit zbytné výdaje na minimum (snížením poplatků za telefon, internet, omezením kouření, alkoholu, jiných služeb – kosmetika, kadeřnice, zájmových aktivit). Další možností je vrátit splácený předmět. V případě, že se jedná o věc spotřebního charakteru, která není pro rodinu nezbytná, je toto způsob jak ulevit rodinnému rozpočtu. Vzdát se vlastního bytu nebo domu a jít do nájemního bydlení je záležitost bolestivá a mnozí zadlužení se prodeji vlastní nemovitosti velice brání. Pokud je ale pořízená na hypotéku, a rodina má problém vůbec zvládat finančně běžný provoz domácnosti, je prodej jediné možné řešení. V případě, že dluhy narostou a nesplácejí se, je pochopitelné, že věřitelé se budou snažit domoci svých peněz všemi dostupnými prostředky. Exekuci lze provést různými formami, od obstavení dlužníkovy účtu, srážkami z platu, důchodu i některých sociálních dávek až po zajištění a prodej movitého i nemovitého majetku dlužníka.¹⁴⁸ Další možností, jak zadluženost vyřešit, je požádat soud o osobní bankrot, jehož institut existuje již od roku 2008.¹⁴⁹ Oddlužení je způsobem řešení úpadku, kdy jsou dlužníkovy dluhy sjednoceny, zajištění věřitelé uspokojeni zcela, nezajištění do jimi schválené výše a zbytek dluhu je dlužníkovi odpuštěn. Tento institut preferuje sociální účel před účelem ekonomickým, má umožnit dlužníkovi nový start a aktivně ho zapojit do umořování svého dluhu vůči věřiteli a současně má také snížit náklady veřejných rozpočtů na sanaci těch, kdo se ocitli v sociální krizi. Možnost oddlužení spočívá buď ve zpeněžení majetkové podstaty, nebo plněním splátkového kalendáře po dobu pěti let.¹⁵⁰

Důsledky zadlužení se netýkají pouze materiální oblasti – ztrátou věcí a omezováním se ve spotřebě. Mnohem horší jsou psychické dopady, které mohou být až fatální. Finanční problémy jsou velmi stresující. Křivohlavý míru intenzity stresogenní situace vyšší než schopnosti či možnosti člověka tuto situaci zvládat, označuje jako nadlimitní zátěž.¹⁵¹ Nedostatek financí v důsledku zadlužení je častou příčinou vzniku

---

¹⁴⁸ SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: Beck, 2010. s. 497

¹⁴⁹ Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení

¹⁵⁰ Zákon č. 182/2006 S. o úpadku a způsobech jeho řešení

¹⁵¹ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2009. s. 171

sociálně patologických jevů. Zadlužený člověk má tendenci volit únikové strategie jako alkoholismus, hraní a sázky, ve snaze získat alespoň nějaké finanční prostředky. Extrémní psychická zátěž je takové míry a kvality, že jakékoliv kompenzační mechanismy jsou neúčinné nebo je člověk ani není schopen uplatnit.¹⁵² Problémy se splácením finančních závazků mohou vést k rozpadu rodiny a někdy i k sebevraždě.

Shrnutí

Současná rodina nedokáže vždy úspěšně čelit vlivům na ni působícím. Z vnějších vlivů rodinu ohrožuje nyní především stávající ekonomická situace ve společnosti, spojená s nejistotou na trhu práce a sociální stratifikací. Nebezpečnou se stává vysoká zadluženost domácností, vedoucí ke ztrátě bydlení, sociální exkluzi a chudobě. Násilí v rodině může pramenit z osobnostních vlastností členů rodiny, ale velmi často je spojeno s alkoholismem.

---

¹⁵² MIKŠÍK, O. *Psychologická charakteristika osobnosti*. Praha: Karolinum, 2007. s. 176

4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI

Ne každá rodina dokáže plnit své funkce, být zdrojem jistoty a bezpečí. Právě z tohoto důvodu je důležitá pomoc a podpora v rozvíjení rodinných kompetencí, aby se mohla stát bezpečným místem pro děti a všechny její členy.¹⁵³ Některé rodiny dokáží problémovou situaci zvládnout samy, popř. s pomocí rodiny a přátel, mnohé rodiny v tomto směru potřebují rozsáhlejší odbornou pomoc.

Sociální služby jsou poskytovány institucemi, které se rozdělují podle toho, jaký zájem a kým byl definovaný podnět pro zahájení práce s rodinou. Jedná se o:

- orgány státu reagující na informaci, že dítě je ohroženo chováním členů rodiny,
- orgány státu reagující na skutečnost, že dítě či mladistvý se provinil proti zákonu,
- orgány státu reagující na informaci, že dospělý člen rodiny je ohrožen chováním jiných členů rodiny,
- státní instituce zřízené proto, aby pomáhaly dospělým řešit jejich manželské a rodinné problémy,
- nestátní instituce pomáhající dospělým řešit jejich psychosociální problémy, včetně problémů rodinných,
- instituce poskytující léčebnou péči dětem i dospělým, kteří trpí poruchou duševního zdraví,
- státní instituce poskytující poradenství rodičům, kteří mají výchovné nebo výukové problémy s dětmi,
- nestátní organizace, nabízející podpůrné programy dětem nebo mladistvým, kteří žijí v rodině, ale rodina nedokáže uspokojivě naplňovat jejich potřeby.¹⁵⁴

---

¹⁵³ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 2008. s. 51

¹⁵⁴ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 190

Cílem sociálních služeb je poskytování odborné pomoci k obnovení a udržení základních funkcí rodiny takovým způsobem, aby byly naplněny životní potřeby dítěte, nutné pro jeho zdravý vývoj. Sociální služby by zároveň měly předcházet či zmírňovat psychickou deprivaci dítěte v důsledku nedostatečné péče v rodině, násilného odebrání z rodiny nebo pobytu v ústavu. Především se jedná o to, aby dokázaly předcházet rozpadu rodiny a pomáhaly obnovovat zdravý rodinný systém. Sociální služby pro rodiny s dětmi by měly fungovat takovým způsobem, aby odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do ústavní péče bylo posledním možným řešením. Pokud by takovéto řešení bylo zvoleno, je nutné, aby sociální práce s rodinou neustávala, ale i nadále v ní bylo pokračováno, aby sociální služby napomáhaly k udržování a podpoře rodinných vztahů.

Sociální služby poskytované rodinám se odlišují podle délky trvání (krizové až dlouhodobé), podle prostředí, kde jsou poskytovány (v domácím prostředí, v instituci specializované na práci s rodinou), podle užití metody práce s rodinou (poradenství, terapie, svépomocné skupiny) a podle podnětu, který práci s rodinou vyvolal (ohrožení dítěte, ohrožení dospělého člena rodiny, rozvodová situace).¹⁵⁵

V posledních letech je stále více preferován při práci s rodinou odklon od intervenčních zásahů, které by měly dítě chránit před nevhodným působením jiného člena rodiny opatřením, které dítě z rodiny dlouhodobě vzdálí. Sociální služby se začínají přiklánět k opatřením, která posilují schopnost rodiny problém řešit a podporují rodinné vazby. Rovněž jsou upřednostňovány služby, které lze poskytovat rodině v jejím přirozeném domácím prostředí, před službami, za kterými by rodina musela dojíždět do institucí. Zde je právě velký potenciál pro sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

4.1 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

jsou dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách souborem specifických činností, které směřují k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob. Jedná se o soubor služeb a programů sanace rodiny preventivního charakteru. Jsou

---

¹⁵⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 196

poskytované rodinám s dětmi, u nichž je vývoj ohrožen dopady dlouhodobé krizové sociální situace a rodiny nejsou schopny tuto nepříznivou situaci samy bez pomoci překonat. Sociálně aktivizační služby mohou být poskytovány terénní nebo ambulantní formou, případně kombinací obou forem služeb. Hlavním cílem sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je zvýšit sociální integraci a napomoci rodinám k optimálnímu fungování. Důležité je rodiny aktivizovat, aby dokázaly využívat vlastní potenciál při řešení problémů a byly schopny saturovat potřeby rodiny. Rovněž je důležité výchovné a preventivní působení na rodinu v oblasti sociálně patologických jevů a pomoc při smysluplném využití volného času. Nedílnou součástí sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je poradenství při řešení akutních problémů.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se člení na několik směrů činnosti.

4.1.1 Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

Tyto činnosti obsahují pracovní výchovnou činnosti s dětmi, pracovní výchovnou činnosti s dospělými (např. podpora a nácvik rodičovského chování, včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, ve školách a školských zařízeních). Zajišťují podmínky a poskytují podporu pro přiměřené vzdělávání dětí a zajišťují podmínky pro společensky přijatelné volnočasové aktivity.

4.1.2 Zprostředkování kontaktu se společenským okolím

Tato činnost spočívá v doprovázení dětí do školy a školských zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity. Mnoho rodin žije v sociálně vyloučených lokalitách, odkázáno pouze na sociální dávky a domnívají se, že většina služeb je pro ně finančně nedostupných. Je důležité podporovat především u dětí rozvíjení zájmových aktivit, zprostředkovávat jim kontakt s vrstevníky dříve než samy začnou vyhledávat kolektivy sociálně problematické a věnovat se společensky nežádoucím aktivitám.

4.1.3 Sociálně terapeutické činnosti

Poskytování těchto činností vede k rozvíjení nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování.

4.1.4 Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Do této oblasti je zařazena pomoc při vyřizování běžných záležitostí a dále pomoc při obnovování nebo upevňování kontaktu s rodinou a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování.

4.2 Úloha OSPOD při práci s rodinou

Za ochranu dětí před tělesným a duševním násilím, jejich zdravý vývoj a zabezpečování blaha dítěte je zodpovědný stát, který tuto ochranu provádí prostřednictvím orgánů sociálně právní ochrany mládeže (OSPOD), což je zakotveno nejen v naší, ale i zahraniční legislativě a upravuje ji celá řada předpisů.

Sociálně-právní ochrana je v širším smyslu chápána jako „ochrana práva dítěte na život, na rodičovskou péči a život v rodině, práva dítěte na vlastní identitu, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání. Současně zahrnuje ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“¹⁵⁶

Základním dokumentem na ochranu dítěte je Úmluva o právech dítěte, přijatá v r. 1989 v New Yorku, která u nás vstoupila platnost v r. 1991. Článek 3 tohoto zákona uvádí, že „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány.“¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ MOTEJL, O. a kol. *Rodina a dítě*. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. s. 14

¹⁵⁷ Zákon č.104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, článek 32 hovoří o tom, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona a je zaručena zvláštní ochrana dětem a mladistvým. Upravuje práva a povinnosti rodičů vůči dětem a také práva a povinnosti dětí vůči rodičům. Listina deklaruje povinnost státu pomáhat rodinám, které se ocitnou v nepříznivé situaci, tak, aby byly schopny plnit základní funkce.¹⁵⁸

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů v § 31 uvádí, že „*Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.*“¹⁵⁹

Sociálně – právní ochranou dětí se přímo zabývá i další zákon a to 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, který ji definuje jako ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a jako působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.¹⁶⁰

OSPOD při sociální práci s rodinou vykonává řadu činností. Jeho pracovníci jsou povinni chránit zájmy dětí, které jsou ohroženy nebo jim ohrožení hrozí.

Jako jediní sociální pracovníci mohou i bez souhlasu rodičů provádět sociální šetření v rodinách, dotazovat se na péči rodičů v předškolních zařízeních a školách, u lékařů a podávat návrhy soudu na konkrétní opatření. Pracovník OSPOD je také kolizním opatrovníkem dítěte v případě rozvodu rodičů. Dále sleduje výkon ústavní výchovy dětí a navštěvuje mladistvé ve věznicích.¹⁶¹

Sociálně – právní ochranu dětí kromě OSPOD poskytují i pověřené osoby na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti. Pověřenými osobami jsou

---

¹⁵⁸ Zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁹ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶¹ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. s. 83

nejčastěji nestátní neziskové organizace, působící zejména v oblasti poradenství a prevence.¹⁶²

Pro sociální práci je důležité sociální prostředí, které se na vzniku i řešení problémů podílí významnou měrou. Je proto žádoucí, aby v procesu řešení nepříznivé situace byla zainteresována celá rodina. Právě sanace rodiny je v této oblasti vhodným přístupem.

4.3 Sanace rodiny

Sanace rodiny je zařazena mezi služby sociální prevence.¹⁶³ Je poměrně novým přístupem sociální práce pro řešení situace ohrožených dětí a jejich rodin a jedním z nástrojů pro podporu rodičů, kteří péči o své děti zvládají obtížně. Důsledkem těchto problémů bývá neprospívání dítěte v rodině. Jedná se převážně o rodiny, které se dlouhodobě nebo opakovaně ocitají v situaci, kterou jenom obtížně sami zvládají, jako existenční problémy spojené s nezaměstnaností nebo nemožností najít stabilní pracovní místo, obavy ze ztráty bydlení, nedobré vztahy v rámci rodiny nebo nedostatek sociálních kontaktů.

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen.“¹⁶⁴

Cílem sanace je předcházet, eliminovat nebo zmírňovat příčiny vedoucí k ohrožení dítěte a rodičům i dětem poskytovat pomoc a podporu, aby rodina mohla zůstat zachována jako celek.¹⁶⁵

Základním znakem sanace rodiny je sestavení multidisciplinárního týmu, koordinujícího veškerou činnost v rámci sanace. Členem tohoto týmu je pracovník sociálně – právní ochrany dětí, pracovník centra pro sanaci rodiny, pracovník zařízení

---

¹⁶² MOTEJL, O. a kol. *Rodina a dítě*. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. s. 23

¹⁶³ Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁴ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. s. 18

¹⁶⁵ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. s. 18

pro výkon ústavní výchovy nebo pro děti vyžadující okamžitou pomoc a další odborníci, kteří s dítětem či s rodinou pracují (psycholog, lékař, učitel, vychovatel, soudce apod.). Pokud není v místě centrum pro sanaci rodiny, je proces sanace náročnější, ale je realizovatelný. Každý člen týmu má své úkoly a pracuje podle předem stanovených pravidel, která jsou rodině známa a souhlasí s nimi. Plán sanace je sestaven se souhlasem členů rodiny a měl by obsahovat čtyři důležité body. Je to cílový stav, kterého má být sanací dosaženo, předběžný časový úsek pro naplnění vytčeného cíle, minimální časové období, po kterém bude vyhodnocována efektivita dosud vykonaných kroků a dohoda znaků, podle kterých bude efektivita procesu vyhodnocena. Rodiče i děti tomuto plánu musí rozumět a souhlasit s ním.¹⁶⁶

Naplnění cílů sanace není jednoduché a to hlavně proto, že záleží na řadě faktorů, se kterými je třeba se seznámit a brát na ně zřetel. Mezi tyto faktory patří rizikové faktory rodiny, rizikové faktory prostředí a aktuální situace rodiny.

4.3.1 Rodina vhodná pro sanaci

Klientem sanace je celá rodina, která je ohrožena nepříznivou situací, sociální izolací, či výchovnou nezkušeností, která nepříznivě působí na dítě. Rovněž je vhodným objektem k sanaci rodina, kde již došlo k umístění dítěte do ústavního zařízení nebo do náhradní rodinné péče a není rozhodující, zda tam bylo dítě umístěno dobrovolně nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Rodiny se stávají mnohoproblémovými v důsledku kumulace různých osobních a sociálních znevýhodnění.¹⁶⁷ Rodiče jsou potom přetíženi starostmi a už jim nezbývá energie, aby se mohli věnovat dětem v dostatečné míře. Rodina může žít s problémy dlouhou dobu, a proto je již považuje za normu a nevnímá rizika, která z nich pro dítě vyplývají. Špatné prospívání dětí nemusí být důsledkem záměru ale projevem snížených možností a dovedností, případně nevnímavosti a necitlivosti k potřebám dítěte. Rodiče již nevnímají nouzi či deprivaci

---

¹⁶⁶ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. s. 11 - 20

¹⁶⁷ MATOUŠEK, O. eds. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 27

svých dětí a nereagují na ni. Tyto případy jsou označovány jako zanedbávání dítěte jako součásti syndromu CAN.

4.4 Syndrom CAN

Jedná se o multifaktoriální společenský jev, jehož společným jmenovatelem je ubližování dítěti. Syndrom týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte (CAN) je způsoben vědomým nebo nevědomým jednáním rodiče nebo jiného z vychovatelů, které je pro společnost nepřijatelné a poškozuje tělesný, duševní a společenský stav a vývoj dítěte, či způsobuje jeho smrt.¹⁶⁸ Matějček zanedbávaným dítětem v systému CAN míní dítě, ocitající se v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému vývoji.¹⁶⁹ Dělí se do třech skupin: na týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání dítěte.

4.4.1 Týrání dítěte

„Týrání dítěte vymezujeme jako vědomé nebo nevědomé, nikoliv nahodilé, psychické, emocionální nebo fyzické poškozování, které narušuje blaho a práva dítěte a hrozí, že povede k narušení vývoje, zranění nebo – v nejhorším případě – ke smrti dítěte.“¹⁷⁰ Týrání se může projevovat jak fyzicky tak psychicky. Fyzické týrání spočívá v ubližování dítěti (fackování, bití rukou nebo různými předměty, svazování, pálení, polévání studenou vodou, odpírání potravy aj).¹⁷¹ Dítě lze týrat po psychické stránce aktivně, kdy je mu nadáváno, vyčítáno, je ponižováno, srovnáváno se sourozenci nebo vrstevníky a pasivně, kdy je přehlíženo a nejsou mu projevovány city. Psychické pasivní týrání je dle psychologů daleko závažnější než týrání aktivní. Fyzické týrání se

---

¹⁶⁸ SEKERA, O. *Rodina v nečase*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. Pedagogická fakulta. 2010. s. 98-100.

¹⁶⁹ MATĚJČEK, Z. In: DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 88

¹⁷⁰ RENÖCKL, E. *Poradenství a terapie v Centru pro ochranu dětí*. In: ŠRAJER, J., MUSIL, L., (eds) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, 2008. s. 120

¹⁷¹ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. s. 137

také snáze odhalí, neboť po něm zůstávají viditelné stopy (modřiny, otlaky, poranění).¹⁷²

4.4.2 Sexuální zneužívání

„Sexuální zneužívání dítěte chápeme jako zapojování dětí a mládeže do sexuálních aktivit, kterým nerozumějí a k nimž vzhledem k věku, fázi vývoje osobnosti a vzhledem k tomu, že jsou závislé, nemohou dát souhlas.“¹⁷³ K formám sexuálního zneužívání patří exhibicionismus, vystavení dítěte kontaktu s pornografií, sexuální útoky, znásilnění, incest, pedofilní obtěžování. Sexuálním agresorem ve velké části případů se stává někdo z blízkého rodinného okolí dítěte. V praxi je velmi obtížné je prokázat.

4.4.3 Zanedbávání dítěte

Zanedbávání dítěte se projevuje nedostatečnou péčí, opomíjením potřeb dítěte a jsou rodiny, kde se stejný problém opakuje v několika generacích. Rodiče většinou používají v rodičovství takové výchovné metody, které sami zažili ve svém dětství a ne všichni bohužel prožívali dětství šťastné.¹⁷⁴

Fyzické zanedbávání je projevuje zanedbáváním tělesných potřeb dítěte. Může se jednat o zanedbávání výživy, kdy dítě nedostává pravidelně dostatek jídla nebo je krmeno nevhodně vzhledem k věku. Není vhodně ošaceno s ohledem na počasí nebo je jeho oblečení nápadně nepadnoucí, špinavé a potrhané. Lze sem zahrnout i neexistenci domova, stálého místa. V případě, že rodiče přijdou o vlastní bydlení a přemísťují se po podnájmech, ubytovnách nebo přespávají po známých, chybí dítěti pevné bezpečné zázemí. Musí se neustále přizpůsobovat měnícím se podmínkám, často i jiným, pro něj zcela cizím lidem.

---

¹⁷² SEKERA, O. *Rodina v nečase*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. Pedagogická fakulta, 2010. s. 99.

¹⁷³ RENÖCKL, E. *Poradenství a terapie v Centru pro ochranu dětí*. In: ŠRAJER, J., MUSIL, L., (eds) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, 2008. s. 20

¹⁷⁴ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. s. 103

Výchovné zanedbávání spočívá v nezabezpečení adekvátní možnosti vzdělávání, umožňování zahálčivého způsobu života, na dítě není přiměřeně dohlíženo s ohledem na jeho věk. Typické jsou časté absence ve škole, dítě místo školy vykonává domácí práce nebo se stará o mladší sourozence.

Emoční zanedbávání je především neuspokojování citových potřeb dítěte, může spočívat v terorizování dítěte neustálou kritikou, nedostatkem lásky, bezpečí, přehlížením.¹⁷⁵ Právě tato forma zanedbávání se obtížně prokazuje a přitom absence citu nebo nevšímavost vede nejčastěji k sub nebo deprivaci dítěte, se kterou se až do konce života nemusí vyrovnat. Mühlpachr uvádí, že u těchto dětí je nejnapadnější celkové psychomotorické opoždění v útlém věku a výrazné je zejména opoždění vývoje řeči a sociálních dovedností. Takto poškozené děti navazují později a nesnadno vztahy uvnitř skupiny dětí, jsou často žárlivé a vynucují si pozornost a projevy náklonnosti, některé se vůči jiným dětem projevují agresivně.¹⁷⁶

Časté je zanedbávání zdravotní péče, kdy rodiče nedocházejí s dítětem na preventivní prohlídky, očkování a v nemoci nezajistí adekvátní léčbu.

4.4.4 Rizikové faktory v syndromu CAN

Rizikové faktory zanedbávání jsou na straně rodičů (případně jiné dospělé osoby, které bylo dítě do péče svěřeno), na straně dětí i na straně prostředí. Například Sekera uvádí další formu zanedbávání a to zanedbávání environmentální, kdy rodina nežije v bezpečném prostředí. Bydlí v místě, kde se ve zvýšené míře vyskytuje násilí a dítěti se nedostává dostatečné sociální opory, není chráněno před negativními vlivy mimorodinného násilí.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ MATOUŠEK, O. eds. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 27

¹⁷⁶ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. s. 82

¹⁷⁷ SEKERA, O. *Rodina v nečase*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. Pedagogická fakulta, 2010. s. 103

S ohrožujícími faktory prostředí pracuje i Bechyňová, která za ně označuje sociální izolaci rodiny, nestabilně nebo chaoticky uspořádané poměry v rodině a chybějící vzájemné projevování emocí.¹⁷⁸

Rizikovými dospělými jsou dle Matějčka lidé s anomálním vývojem osobnosti, agresivní, impulzivní, nezdrženliví, osoby žijící osaměle, závislí na alkoholu a drogách, mladiství rodiče a lidé rodičovsky nezralí a nevyspělí, lidé se zvláštním životním stylem. V případě zanedbávání dítěte také lidé s některými formami psychického onemocnění, osoby mentálně retardované, osoby s deprivací historií, lidé v hmotné bídě, nezaměstnaní, bez domova, lidé pracovním přetížením nebo příliš zaujatí svými zájmy.¹⁷⁹ Matoušek k nim ještě přiřazuje matky, které mají děti s více partnery.¹⁸⁰

Rizikovými dětmi Matějček označuje děti, jejichž projevy jsou z různých důvodů sociálnímu okolí nesrozumitelné a není lehké je výchovně zvládat a dále ty, které vychovatele unavují, dráždí nebo v případě pohlavního zneužívání provokují či svádí. Obvykle to bývají děti málo živé, které neprovokují zájem okolí, mentálně retardované, neprospívající ve škole, neobratné, úzkostné, které neplní rodičovská očekávání a vymykají se normě.¹⁸¹ Matoušek ještě doplňuje děti narozené z nechtěného těhotenství a přerušení kontaktu dítěte s rodičem na delší dobu.¹⁸² Z řady studií vyplývá, že násilí spáchané na oběti členy vlastní rodiny působí na vývoj mnohem závažnějším způsobem než podobné násilí spáchané cizími lidmi. Jedinec, zvláště slabý a nesoběstačný je na péči rodiny mnohem závislejší a to nejen fyzicky, ale především emočně a možnosti úniku z rodinné situace jsou mnohem omezenější.¹⁸³

Rodiny, kde dochází k týrání dítěte, jsou charakterizovány jako rodiny, kde jsou časté konflikty a to jak mezi rodiči a dětmi, tak i mezi dospělými.¹⁸⁴ Dítě je nejslabším

---

¹⁷⁸ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál, 2008. s. 103

¹⁷⁹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z.: *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. s. 16-17

¹⁸⁰ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. s. 142

¹⁸¹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. s. 17-18

¹⁸² MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. s. 142-143

¹⁸³ LANGMAIER, Z., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 300

¹⁸⁴ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. s. 143

členem rodiny a z toho vyplývají rizika, může se tak stát snadným terčem k ventilování nahromaděného napětí v rodině.

Rodina, ve které jsou vytvořeny emocionální vazby, představuje v životě dítěte jistotu a je považována za prostředí nejvhodnější pro výchovu, byť vykazuje třeba materiální nedostatky. Proto je třeba se zaměřit na aktivní práci s rodinou nejen preventivní ale i následnou, po odebrání dítěte a jeho umístění do některého zařízení ústavní výchovy.¹⁸⁵

Pro rodinu je odebrání dítěte a jeho umístění mimo ni na základě soudního nařízení s předběžným opatřením velkým zásahem. Předběžné opatření smí být nařízeno pouze v případech vážného ohrožení života, zdraví nebo výchovy dítěte. Odebrání dítěte z rodiny pro rodiče představuje velkou ztrátu a zasahuje i jejich vlastní identitu. Bechyňová zdůrazňuje, že *„je velmi důležité, aby pracovník OSPODu rodiče v situaci, kdy jim sděluje důvody k podání návrhu, neponižoval a respektoval jejich citovou vazbu na dítě.“*¹⁸⁶

Pokud soud shledal, že v nejlepším zájmu dítěte je jeho umístění do zařízení kolektivní péče, je třeba, aby v tomto zájmu také byly zachovány sociální a citové vazby mezi ním a jeho rodinou a tak bylo beze zbytku naplňováno právo na pravidelný osobní kontakt. Sanace může pomoci především těm rodinám, kde jsou citové vazby zachovány a rodiny mají zájem dítě vychovávat.¹⁸⁷

Motejl sanaci rodiny hodnotí jako vyvinutí veškerého úsilí k tomu, aby dítě po nevyhnutelném odnětí z péče rodičů mohlo být v co nejkratší době navraceno do svého původního prostředí. Z původní rodiny by měly být vyzdviženy veškeré pozitivní vazby mezi dítětem a rodinnými příslušníky a tyto vazby pak musí být rozvíjeny. Odebrání dítěte z rodiny by rodiče neměli vnímat jako trest, ale jako prostor na nové, lepší uspořádání rodinné situace tak, aby dítě mohlo být v co nejkratší době navraceno zpět

---

¹⁸⁵ HAVIGEROVÁ, J. *Sanace rodiny po nařízení ústavní výchovy*. Via iuris. Buletin pro právo ve veřejném zájmu online citováno 21. 9.2012, dostupné na [www. Public Interest Lawyers Association \(PILA\)](http://www.PublicInterestLawyersAssociation(PILA))

¹⁸⁶ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 2008. s. 117

¹⁸⁷ HAVIGEROVÁ, J. *Sanace rodiny po nařízení ústavní výchovy*. Via iuris. Buletin pro právo ve veřejném zájmu online citováno 21. 9. 2012, dostupné na [www. Public Interest Lawyers Association \(PILA\)](http://www.PublicInterestLawyersAssociation(PILA))

do rodiny. Je velmi důležité, aby v době odloučení dítěte od rodiny byly neustále udržovány vztahy mezi oběma rodiči a dítětem.¹⁸⁸

Základním problémem je nedostatek podpůrných služeb rodině, které by umožňovaly její postupnou sanaci. Pracovníci OSPOD jsou dlouhodobě přetížení a jejich činnost je spíše epizodně kontrolní a represivní a v lepším případě se omezuje pouze na sociální poradenství, které ovšem nevede k systematické sociální práci s rodinou v tom směru, aby byla nepříznivá situace v co nejkratší rodině zlepšena a dítě pobývalo v zařízení mimo rodinu pouze na dobu nezbytně nutnou.¹⁸⁹

Otec a matka jsou pro dítě důležití, tvoří jeho minulost a budoucnost a proto by neměli být zbavováni ani odpovědnosti za přítomnost. Převážná část dětí se nedostane do ústavní výchovy proto, že by se jejich rodiče o ně starat nechtěli, ale protože to neumějí.¹⁹⁰

4.5 Služby pro rodiny s dětmi v okrese Jindřichův Hradec

V okrese Jindřichův Hradec zajišťují sociální služby pro rodiny s dětmi následující organizace: Městský úřad Jindřichův Hradec, Dačice, Třeboň - OSPOD. Město Jindřichův Hradec provozuje azylový dům pro matky s dětmi v místní části Políkně. Azylový dům pro rodiny s dětmi byl před dvěma lety zřízen ve Studené a je provozován občanským sdružením Rybka. V případě výchovných a vzdělávacích potíží u dětí je možné využít služeb pedagogicko – psychologické poradny, která má pracoviště v Jindřichově Hradci a v Dačicích. Součástí Centra sociálních služeb v Jindřichově Hradci je i Manželská a předmanželská poradna.

---

¹⁸⁸ MOTEJL, O. a kol. *Rodina a dítě*. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, str. 67 - 68

¹⁸⁹ HRUBÁ, K. *Odebrání dítěte ze sociálních důvodů jako porušení úmluvy*. Via iuris. Buletin pro právo ve veřejném zájmu. Online citováno 21.9.2012, dostupné na [www. Public Interest Lawyers Association \(PILA\)](http://www.PublicInterestLawyersAssociation(PILA))

¹⁹⁰ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. s. 127

4.5.1 Domov pro matky s dětmi Políkno

Zřizovatelem a provozovatelem této organizace je Město Jindřichův Hradec a činnost domova je podřízena odboru sociálních věcí Městského úřadu Jindřichův Hradec.

Posláním azylového domu je poskytovat pobytovou službu na přechodnou dobu matkám s dětmi nebo těhotným ženám, které se ocitly v mimořádně náročné situaci spojené se ztrátou bydlení a tuto situaci nejsou schopny samy nebo za pomoci rodiny řešit. Cílem této služby je napomoci uživatelkám vrátit se do běžného života a předejít opakovanému navracení se do azylových zařízení. Předejít závislosti na sociálních službách, zlepšit péči uživatelek o děti, pomoci navázat přerušené nebo nefunkční rodinné vztahy. Pracovnice azylového domu dále poskytují pomoc při hledání zaměstnání, posilují soběstačnost klientek azylového domu, aktivizují je, aby pouze pasivně nepřijímaly služby. Domov poskytuje kromě základních služeb pro ubytované uživatelky a jejich děti i kurz vaření, rukodělných prací, práce na počítači, správného hospodaření a kroužky pro děti předškolního a školního věku.

Ubytování v azylovém domě je poskytováno celodenně na dobu zpravidla nepřesahující jeden rok za úplat. Kapacita azylového domu pro matky s dětmi je 21 lůžek v sedmi pokojích.¹⁹¹

4.5.2 Manželská a předmanželská poradna Jindřichův Hradec

Zřizovatelem poradny je Jihočeský kraj – Krajský úřad. Poradna je součástí Centra sociálních služeb v Jindřichově Hradci. Poskytuje odborné sociální poradenství v případě těžké životní nebo osobní krize jako je například ztráta blízké osoby, ztráta zaměstnání, problémy s alkoholem a jinými psychoaktivními látkami, problémy se šikanou, s pracovní diskriminací. Poskytuje pomoc a podporu v případě rodinné krize - předmanželské, manželské, rozvodové a porozvodové, ale také v případech mezigeneračních konfliktů a narušených mezilidských vztahů.

---

¹⁹¹ Katalog poskytovatelů sociálních služeb v ORP Jindřichův Hradec. 2013

Cílem činnosti poradny je přivést uživatele této sociální služby k nalezení řešení této náročné životní situace, motivovat je k činnostem, které ke zvládnutí nepříznivé sociální situace vedou, podporovat rozvoj samostatnosti uživatele sociální služby, získávat informace a rady pro zvládnání náročných životních situací, vytvářet příznivé klima a trvale zlepšovat kvalitu poskytovaných služeb.

Základem činnosti poradny je psychologická, terapeutická a poradenská diagnostika podle povahy problémů a na základě domluvy s klientem. Terapie je zaměřena na specifické potřeby klienta a může být prováděna individuální, párovou nebo rodinnou formou, krátkodobě i dlouhodobě, případně potřeby je možné poskytnout konzultaci i telefonickou formou. Služeb manželské a předmanželské poradny je možné využít bez jakýchkoliv doporučení, služby jsou poskytovány bezplatně.¹⁹²

4.5.3 Azylový dům pro rodiny s dětmi Rybka Studená

Rybka o.p.s. Týn nad Vltavou provozuje již několik let azylový dům pro rodiny s dětmi v Husinci v prachatickém okrese. V závěru roku 2011 začala tuto službu poskytovat i na území okresu Jindřichův Hradec, kde obec Studená zrekonstruovala nevyužitou budovu bývalého pivovaru právě na azylové zařízení. Kapacita zařízení je celkem 35 osob včetně dětí, které jsou ubytovány v 6 vybavených buňkách. Sociální zařízení je společné pro dvě buňky. Ubytovaní mohou využívat společenskou místnost a místnost pro realizaci různých zájmových aktivit.

Hlavním cílem azylového domu Rybka je poskytovat ubytování rodinám, které se ocitly bez domova, napomáhat řešit jejich nepříznivou životní situaci, vést k samostatnosti, poskytovat sociální a právní poradenství, podporovat a udržovat vztahy uživatelů s vlastními rodinami a dalšími blízkými osobami, podporovat je v prožívání samostatného života, partnerských vztahů a v jejich zapojení do pracovního procesu. V loňském roce byla v prostorách azylového domu otevřena pohádková školka pro děti ubytované v zařízení a byla zřízena další služba a to šatník, ve kterém lze za

---

¹⁹² Centrum sociálních služeb Jindřichův Hradec. Dostupné z www.manzelskaporadna-jh.cz/pages/?pg=sect=6

symbolickou cenu pořídit oblečení, obuv, doplňky, kuchyňské potřeby a hračky. Šatník je určen nejen obyvatelům azylového domu ale i široké veřejnosti z okolí.

V azylovém domě není možné ubytovat osoby pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek a rovněž osoby, jejichž stav vyžaduje akutní péči ve zdravotnických zařízeních.¹⁹³

4.5.4 Farní charita Jindřichův Hradec

Farní charita v Jindřichově Hradci již několik let provozuje poradnu pro lidi v nouzi. Protože značnou část klientely této poradny tvořily rodiny s dětmi, vyplynula potřeba s touto skupinou klientů intenzivněji pracovat, což se stalo podnětem pro poskytování Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Jedná se o terénní a ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dlouhodobé krizové situace v rodině. Rodiče nepříznivou sociální situaci nedokáží sami bez pomoci překonat a navíc vývoj dítěte ohrožují i další rizika. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou poskytovány tři dny v týdnu.¹⁹⁴

4.5.5 Manželská a předmanželská poradna Jindřichův Hradec

Zřizovatelem poradny je Jihočeský kraj – Krajský úřad. Poradna je součástí Centra sociálních služeb v Jindřichově Hradci. Poskytuje odborné sociální poradenství v případech těžké životní nebo osobní krize jako je například ztráta blízké osoby, ztráta zaměstnání, problémy s alkoholem a jinými psychoaktivními látkami, problémy se šikanou, s pracovní diskriminací. Poskytuje pomoc a podporu v případě rodinné krize - předmanželské, manželské, rozvodové a porozvodové, ale také v případech mezigeneračních konfliktů a narušených mezilidských vztahů.

Cílem činnosti poradny je přivést uživatele této sociální služby k nalezení řešení této náročné životní situace, motivovat je k činnostem, které ke zvládnutí nepříznivé sociální situace vedou, podporovat rozvoj samostatnosti uživatele sociální služby,

---

¹⁹³ Rybka, o.p.s. Azylový dům pro rodiny s dětmi. Dostupné z www.rybka-az.cz/dalsi-informace-s.html

¹⁹⁴ Katalog poskytovatelů sociálních služeb v ORP Jindřichův Hradec. 2013

získávat informace a rady pro zvládání náročných životních situací, vytvářet příznivé klima a trvale zlepšovat kvalitu poskytovaných služeb.

Základem činnosti poradny je psychologická, terapeutická a poradenská diagnostika podle povahy problémů a na základě domluvy s klientem. Terapie je zaměřena na specifické potřeby klienta a může být prováděna individuální, párovou nebo rodinnou formou, krátkodobě i dlouhodobě, případně potřeby je možné poskytnout konzultaci i telefonickou formou. Služeb manželské a předmanželské poradny je možné využít bez jakýchkoliv doporučení, služby jsou poskytovány bezplatně.¹⁹⁵

4.5.6 Pedagogicko – psychologická poradna Jindřichův Hradec

Pedagogicko-psychologická poradna České Budějovice je zřízena jako samostatný právní subjekt formou příspěvkové organizace a zřizovatelem je Jihočeský kraj. Jedná se o školské poradenské zařízení, jehož činnost je vymezena zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a Vyhláškou 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků. Služby jsou poskytovány dětem ve věkovém rozmezí 3 – 19 let, jejich rodičům a učitelům a jsou poskytovány bezplatně. Na území okresu Jindřichův Hradec poskytuje služby ve dvou pracovištích a to v Jindřichově Hradci a v Dačicích.

Její služby jsou zaměřeny na práci s klienty v dětském věku a v období dospívání. V oblasti předškolního věku je to především posuzování školní zralosti, posouzení zařazení do specializované třídy nebo do režimu individuální integrace, vyšetření laterality, programy pro rozvíjení oslabených perцепčních, motorických a kognitivních funkcí. Poskytuje poradenskou intervenci v obtížných životních situacích, terapeutické vedení a metodickou pomoc rodičům i vychovatelům při řešení výchovných obtíží. Ve školním věku je stěžejní činností diagnostika specifických

---

¹⁹⁵ Centrum sociálních služeb Jindřichův Hradec. Dostupné z www.manzelskaporadna-jh.cz/pages/?pg=sect=6

poruch učení a specifických poruch chování a vztahů v třídním kolektivu. U dospívajících převládá vyšetření a poradenství v oblasti profesionální orientace, poradenské intervence v obtížných životních situacích a reedukace specifických poruch učení a terapeutické vedení formou individuální či skupinové terapie.

O vyšetření nebo poskytování služby může požádat rodič či zletilý klient osobně, písemně či telefonicky, pokud vyžaduje vyšetření školské zařízení, je nutný souhlas zákonného zástupce.¹⁹⁶

Shrnutí

Sanace rodiny je jednou z forem sociální pomoci rodině. Cílem je předcházení, eliminace a zmírňování příčin vedoucích k ohrožení rodiny. Středem zájmu je dítě a snaha o jeho setrvání v jeho přirozeném prostředí. Kromě státu se na sanaci podílejí i pověřené osoby, což jsou většinou nestátní neziskové organizace. Jsou popsány instituce zabývající se pomocí rodině v okrese Jindřichův Hradec.

---

¹⁹⁶ Pedagogicko-psychologická poradna. Dostupné z www.pppcb.cz/index.php?stranka=clanekparent=3kategorie=116id=92

5 RESILIENCE

Pojem resilience je z angličtiny překládán jako pružnost, nezlomnost, odolnost, houževnatost, elasticnost. V zahraniční literatuře je možné se setkat jak s pojmem resilience, tak i resiliency. Pattersonová od sebe oba pojmy důsledně odlišuje a resiliency vnímá jako individuální vlastnost. V souvislosti s rodinným systémem ji uvádí jako schopnost úspěšného zvládnutí životních okolností. Oproti tomu pojem resilience definuje jako proces, ve kterém jsou rodiny schopné adaptovat se po závažném ohrožení a krizi a i nadále plnohodnotně zastávat své funkce.¹⁹⁷ Podobně postupuje i Lutharová, kdy vymezuje termín resilience jako dynamický proces, kterým jedinec dosahuje pozitivní adaptace při vystavení nepřízní a termín resiliency ponechává pro označení osobnostního rysu, kdy k vystavení nepříznivým okolnostem ani nemusí dojít.¹⁹⁸

Počáteční poznatky o resilienci vycházely z vývojové a pozitivní psychologie. Koncept resilience je konceptem poměrně krátkodobým, vznik se datuje do sedmdesátých let 20. století na základě longitudinálního výzkumu individuální resilience dětí. První poznatky o resilienci nacházíme v dílech Wenera, Cohlera, Maastenové. M. Rutter studoval resilienci u dětí jako jev, ve kterém je vývoj dětí nezasážen a má dobré výsledky navzdory nepříznivým okolnostem jejich života. Nejprve se tyto děti nazývaly nezranitelné, odolné vůči stresu a teprve později začal být užíván název resilience.¹⁹⁹

Z českých autorů se s pojmem resilience poprvé setkáme u Matějčka a Dytrycha ve studii Riziko a resilience uveřejněné v Československé psychologii v r. 1998. Dalším českým autorem byl Křivohlavý, který resilienci zmínil v publikaci Psychologie zdraví, kde použil termín nezdolnost v pojetí resilience.²⁰⁰

---

¹⁹⁷ PATTERSON, J. M. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 81

¹⁹⁸ LUTHAR, S. S. In: ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 12

¹⁹⁹ RUTTER, M. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 81

²⁰⁰ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. s. 71

5.1 Individuální resilience

Resilience u dětí a dospělých se hledala jako osobnostní rys či charakteristika, jako schopnost vypořádat se účinně se stresem a nepřízní, ale posléze začalo být zřejmé, že resilience je proces, který probíhá v čase a mohou na něj působit i okolnosti mimo osobu. Pro resilienci je rozhodující pozitivní adaptace, tedy „*podstatně lepší adaptace, než jakou by bylo možno očekávat při znalosti nepříznivých okolností, kterým je subjekt vystaven.*“²⁰¹ Pozitivní adaptací je možné také nazvat úspěšné splnění vývojového úkolu. Resilience může být rovněž vnímána jako souhrnný výsledek dynamických procesů vzájemného působení mezi dítětem, rodinou a prostředím v průběhu času. Je třeba ale mít na zřeteli, že resilience není neměnná, je diferencovaná tak, že úspěšné překonání jednoho typu problému neznamená úspěšné překonání jiného druhu nepřízně života.²⁰² Na to, že resilience má dynamický charakter upozornil jako první Rutter, který popsal, že žádný jedinec není absolutně odolný. Resilience je z jeho pohledu víceúrovňovým jevem, který se odlišuje interindividuálně, situačně, nachází svůj zdroj jednak v jedinci a jednak v širším sociálním kontextu a podléhá vývoji stejně jako jiné charakteristiky.²⁰³ K jeho názoru se přiklání i Břicháček s tím, že odolnost v obecné rovině či kompetence v určitém aspektu života se postupně vytvářejí ve složitých interakcích jedince s jeho okolím. Mění se s věkem i se změnou životních podmínek. Odolnost člověka nemusí být platná obecně, mnohdy může být zdatný v jednom směru, ale v jiném se mu nedaří.²⁰⁴

Wolinovi resilienci definují jako proces obrácení se od nepřízně, jako paradox zahrnující psychologické poškození a přetrvávající sílu, jejímž výsledkem může být překonání utrpení. U resilience definují dva základní modely a to model poškození, který je založen na popisu nenormálních příznaků a nejsou v něm popsány silné stránky jedince a model výzvy. Ten vychází z předpokladu, že jedinci z poškozených rodin nebyli poškozeni a nepřebrali od rodičů chorobné chování. Přes stigmata svých rodin se

---

²⁰¹ LUTHAR, S. S. In: ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 11.

²⁰² ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 11

²⁰³ RUTTER, M. In: ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 11

²⁰⁴ BŘICHÁČEK, V. *Studie z psychologie zdraví*, Praha: ERMAT, 2007. s. 28

dokázali přenést a v dospělosti vedli spokojený život. K problémové rodině se proto dá přistupovat jako k nebezpečí, ale zároveň jako k příležitosti, kdy je jedinec poškozen negativním vlivem rodičů, zároveň ale dokáže překonat nepřízeň hledáním a zkoušením, která cesta je správná.²⁰⁵

Antonovský ke konceptu resilience zaujímal salutogenetický přístup, kdy zdraví a nemoc nevnímá jako protiklady, ale jako kontinuum. Dle něho má každý člověk v sobě kladný potenciál, jehož využívá k tomu, aby se vyrovnal s nepříznivými okolnostmi. Zajímavý je poznatek, že pro překonání zátěžových situací a životních krizí je stěžejní určitý osobnostní faktor – smysl pro soudržnost. Ten má tři navzájem se doplňující a podmiňující roviny, které se týkají přesvědčení, že život je srozumitelný, zvládnutelný a má smysl.²⁰⁶ Srozumitelnost světa podrobněji vysvětlují Kebza a Šolcová tak, že pokud člověk pokládá svět za srozumitelný, je pro něj logický a racionální a je možné jej do velké míry předvídat.²⁰⁷ Smysluplnost života spočívá v akceptaci názoru, že problémy do života patří a stojí za to je řešit a věnovat řešení čas a energii. Problém je chápán spíše jako výzva než jako neřešitelný stav. Zvládnutelnost spočívá v tom, že člověk se cítí kompetentní k řešení problémů, dokáže jednat z vlastní iniciativy a vůle a necítí se být řízen někým jiným a z toho vyplývá naděje, že je schopen svůj život zvládnout.²⁰⁸

Krejčířová nezdolnost nepovažuje za vrozenou nebo vlastnost získanou později, ale spíše za proces, na kterém se spolupodílí kvantum rizikových a protektivních faktorů. V případě krize, traumatu nebo velké míry stresu dochází k narušení původní rovnováhy jedince. Po překonání akutní krize se rovnováha obnovuje, někdy na původní, někdy na nižší či vyšší kvalitativní úrovni. O resilienci lze hovořit v případě, že zátěžové situace vedou k individuálnímu zrání.²⁰⁹

---

²⁰⁵ WOLLIN, S., WOLLIN. S. In: Lacková, L. *Osobnostná odolnosť v interkultúrnom kontexte*. Ostrava: Universitetas Ostraviensis. 2009. s.12

²⁰⁶ ANTONOVSKÝ, A. In: Křivohlavý, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. s. 19

²⁰⁷ KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. *Hlavní koncepce psychické odolnosti*. *Československá psychologie*, 52, 1, 2008, s. 1-19

²⁰⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. s. x

²⁰⁹ LANGMAIER, Z., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 276

5.2 Protektivní faktory v resilienci

Většina studií individuální resilience se zabývala tzv. protektivními faktory, tlumícími účinek individuální zranitelnosti nebo nepříznivého vlivu okolí. Nemusí vést vždy k resilienci, neboť nemusí být dostatečně silné tam, kde jsou vulnabilita člověka nebo nepříznivá situace natolik silné, že se překonat nedají. Wernerová a Smith je rozdělují do tří skupin, jako protektivní faktory ve vývoji jedince, v rodině a ve společnosti.²¹⁰

V útlém dětství jsou u jedince důležité temperamentové charakteristiky – mazlivost, aktivita, přizpůsobivost, ve školním věku pak komunikace, samostatnost, kamarádství. Lacková k nim přiřazuje ještě emoční inteligenci, neboť lidé s její vysokou mírou jsou schopni vykonat to, co si určili, stanovují si cíle, dodržují denní plány a k problémům zaujímají pozitivní optimistický postoj.²¹¹

Protektivním faktorem v rodině je možnost navázat úzký emocionální vztah nejméně k jedné stabilní osobě a s tím spojený pocit důvěry a bezpečí. Resilientní děti také mají většinou dobře vyvinuté pečovatelské chování k mladším, nemocným či starým členům rodiny. Satirová zdůrazňuje důležitost sebeúcty, která se buduje od útlého dětství. V rodině, kde je sebeúcta jejích členů vysoká, se projevuje její integrita, poctivost, zodpovědnost, soucit, láska a kompetentnost a lidé zde žijící mají víru ve vlastní schopnosti. Umí požádat o pomoc, ale umí se i sami rozhodovat a v konečné fázi je jejich rozhodnutí zdrojem vlastní sebedůvěry. Jsou si vědomi své vlastní ceny, ale zároveň jsou schopni vidět a respektovat hodnotu jiných.²¹²

Protektivním faktorem ve společnosti je systém sociální opory - neformální (přátelé, příbuzní, sousedé) i formální (zdravotní a sociální služby, instituce). U dětí může být významným protektivním faktorem i pozitivní životní vzor, např. oblíbený učitel, trenér nebo i vzor mediální - vynikající sportovec, zpěvák, herec. Rutter již v r. 1987 poznamenal, že důležitější než hledat protektivní faktory je hledat vývojové a situační mechanismy, které na protektivních procesech mají významný podíl. Při

---

²¹⁰ WERNER, E., SMITH, R. E. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 82

²¹¹ LACKOVÁ, L. *Osobnostná odolnosť v interkulturnom kontexte*. Ostrava: Universitas ostraviensis, 2009. s. 28.

²¹² SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha. Práh. 2004. s. 30-31

hledání mechanismů naznačil tři možné cesty a sice, že protektivní faktor může redukovat účinek rizikového faktoru tím, že posílí vnitřní psychologické charakteristiky (např. sebevědomí) nebo podpoří jeho kognitivní hodnocení konkrétní stresující události. Dalším mechanismem je vybavení dítěte schopností vyrovnat se s rizikovým faktorem. Poslední mechanismus uplatnění protektivního faktoru je diskutabilní, neboť spočívá v zabránění vystavení dítěte rizikovému faktoru, což není pravý protektivní faktor, jedná se spíše o vyhnutí se riziku.²¹³

Matějček s Dytrichem zařadili k protektivním faktorům ještě faktory ameliorativní-ochranné a současně posilující. Tyto faktory posilují schopnost rodiny aktivně zvládat zátěž, mobilizují zdroje pro změnu a přizpůsobení a překonáváním překážek podporují rodinu v růstu a zlepšují adaptační schopnosti.²¹⁴

Fraser rizikové a protektivní faktory rozděluje do mikro, mezo a makroúrovně a zdůrazňuje nutnost pohlížet na situaci jedince z pohledu všech systémových úrovní. V jeho pojetí mikroúroveň zahrnuje s individuálními faktory jedince - temperamentem, zdravím, IQ, sebepojetím a sebeobrazem současně i environmentální charakteristiky rodiny. Prolínají se zde vzájemně vlivy rodiny jako zdroje a přenašeče genetického materiálu a vlivy rodiny jako kontextu prostředí, kterým je jedinec v dětství těsně obklopen a kde je zároveň linie mezi vrozeným a získaným nejasná. Mezoúroveň pak shrnuje faktory, které se nacházejí v bezprostředním sociálním prostředí – komunitou, školou, církví. Makroúroveň tvoří širší kontext socioekonomické úrovně jako je oblast sociální politiky a přístup ke zdrojům a příležitostem, sociální kontext a kulturní aspekty.²¹⁵

5.3 Resilience rodiny

Výzkumy individuální resilience u dětí poukázaly především na význam rodinného prostředí. Nejprve se rodina stala středem zájmu v negativním významu –

---

²¹³ RUTTER, M. In: ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 11

²¹⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRICH, Z. *Riziko a resilience*. *Československá psychologie*, 42, 97-103.

²¹⁵ FRASER, M. W. *Risk and resilience in childhood an ecological perspective*. In: Presová Jana. *Specifika vzdělávací dráhy žáků se sociálním znevýhodněním*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 21

zkoumalo se, jak ohrožují zdravý vývoj dítěte nepříznivé podmínky, ve kterých vyrůstá, jako např. alkoholismus a zanedbávání a teprve později se začala obracet pozornost ke kladnému působení rodiny na dítě. Pozornost se začala přesouvat od patologie a problémů směrem ke kompetencím a odolnosti.

Počátky výzkumu resilience rodiny se datují do sedmdesátých let 20. století, kdy McCubbin s týmem psychologů zkoumal rodiny amerických vojáků bojujících ve Vietnamu. Později se jejich zájem rozšířil i na účastníky dalších válečných konfliktů a na rodiny, které překonávaly různé životní obtíže (rodiny se zdravotně postiženým členem, rodiny z etnických menšin, nedobrovolně bezdětné rodiny apod.). V devadesátých letech 20. století zájem zahraničních výzkumníků začal směřovat k tomu, co činí rodinný systém resilientním a to jak při přirozených vývojových tranzicích, tak i nenormativních životních událostech.²¹⁶ Převážná část výzkumů rodinné resilience vychází z teorie rodinného stresu a jeho zvládnání. Základní otázkou je, proč některé rodiny vydrží zvýšenou zátěž a stres a příliš se jich to nedotkne, zatímco fungování jiných rodin stejná či podobná událost ohrozí. Ohrožené rodiny se od sebe ale také odlišují, zatímco některé se po krizi vzpamatují a adaptují se na změněné podmínky fungování, jiné se stanou dysfunkčními.²¹⁷ Termín rodinná resilience se vztahuje ke strategiím zvládnání a adaptačním procesům v rodině. Způsob, jakým se rodina jako celek vyrovnává s potížemi a jak zvládá náročné situace ovlivňuje nejen bezprostřední reakce a dlouhodobou adaptaci každého člena rodiny, tak jedinečnou atmosféru a míru pohody v rodině.²¹⁸ Opakem rodinné resilience je vulnerabilita – zranitelnost rodiny a náchylnost k protrahovaným krizím.²¹⁹

U nás byla rodinná resilience zmíněna až v r. 2002 na Psychologických dnech v Olomouci psycholožkou I. Sobotkovou, která se na základě výzkumného šetření o fungování pěstounských rodin snažila ověřit model rodinné resilience. Došla k závěru, že řadu poznatků z této studie je možné aplikovat i na rodiny biologické.²²⁰

---

²¹⁶ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 83

²¹⁷ McCUBBIN, H., THOMPSON, A. I. et. al. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 83

²¹⁸ WALSH, F. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 84

²¹⁹ SOBOTKOVÁ, I. In: Špatenková, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 79

²²⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003

Resilience se týká dynamických procesů v rodině, které umožňují její pozitivní adaptaci nejčastěji v souvislosti s dlouhodobou zátěží, stresem nebo v krizových situacích. V některých případech nejsou stresory izolované, ale mají tendenci se kumulovat, čímž se vulnerabilita rodiny zvyšuje. Zároveň ale resilience zahrnuje procesy, síly a zdroje, pomocí kterých rodina a jednotlivci v ní nejen nepříznivou událost přežijí a překonají, ale zároveň se z této situace poučí, dozrají, posunou dál.²²¹ Břicháček odolnost rodiny popsal jako “... *jakousi mozaiku řady individuálních a vztahových dimenzí.*“²²²

5.3.1 Model rodinné resilience

V modelu rodinné resilience jsou popsány dvě fáze a to adjustace a adaptace rodiny. Adjustace je chápána jako bezprostřední reakce rodiny na vyšší nároky či stres, zatímco adaptace představuje již komplexnější a dlouhodobější proces přizpůsobování, kdy předchozí adjustace nebyla úspěšná a rodina se dostala do krizového stavu. Pro úspěšnost adjustační fáze je důležité, aby rodina dosáhla rovnováhy mezi působícími nároky a svými možnostmi. Souhrn všech nároků a požadavků představuje rizikové faktory, které fungování rodiny ohrožují. Stěžejní je závažnost stresového faktoru a současná vulnerabilita rodiny. Stresorem je konkrétní nárok nebo požadavek, který vyvolává nebo bude do budoucna vyvolávat změny rodinného systému. Změny se mohou dotýkat všech oblastí rodinného života – partnerského vztahu, vztahů rodičů k dětem, vztahům mezi sourozenci, ale i vztahů k širší rodině, mohou ohrožovat cíle rodiny, zažité vzorce fungování. Stresory je současně třeba hodnotit v celkovém sociálním a kulturním kontextu rodiny.²²³

Zranitelnost (vulnerabilita) rodiny je determinována především interpersonálními vztahy a organizační strukturou rodiny. Je to okolnost, která je mění v souvislosti na změnách v rodině. Odvíjí se od závislosti na nenormativních požadavcích kladených na rodinu jako např. finanční problémy, nezaměstnanost,

---

²²¹ WALSH, F. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 90

²²² BŘICHÁČEK, V. In: Plaňava, I., Pilát, M. eds. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Praha: Barrister Principal, 2002. s. 15

²²³ PATTERSON, J. M. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 90 - 91

zdravotní problémy, přírodní katastrofy a normativních požadavcích, vyplývajících ze stadia životního cyklu rodiny. Běžné normativní požadavky rodiny zvládají dobře, ale nenormativní nároky, které jsou mnohdy neočekávané a traumatizující, znamenají značné riziko. Vulnerabilitu rodiny ovlivňuje i úspěšnost zvládnání běžných každodenních potíží a těžkostí, které, pokud se nakumulují, se mohou stávat významnými zdroji stresu jako nedokončené činnosti, nedostatek času, odsouvané neřešené drobné problémy. Riziko zranitelnosti rodiny se ještě více zvyšuje, pokud rodina nemá podporu v okolí nebo má nedostatečnou sociální síť.²²⁴ Úhrn všech možností, které má rodina k dispozici představuje protektivní faktory posilující fungování rodiny, kam patří zdroje odolnosti rodiny a její zvládací strategie. Zdroje odolnosti mohou být hmotné i psychosociální, vše co může rodina v dané situaci použít. Zdroje se rozdělují na vnější a vnitřní.

5.3.2 Vnější vlivy na odolnost rodiny

Jako nejčastěji využívané zdroje bývá zmiňována podpůrná sociální síť, socioekonomická stabilita a kulturní úroveň rodiny. Sociální opora je významným zdrojem, je nejčastěji považována za jakýsi nárazník či mediátor mezi stresem a možnou krizí rodiny. Podmínkou, aby mohla být jakákoliv pomoc a podpora poskytnuta, je existence sociální sítě, ve které dochází k interakcím a vazbám působícím podpůrně. Podpůrná síť je různě strukturována, má rodinu od rodiny různou hustotu a reciprocitu. Kebza a Šolcová zdůrazňují, že je třeba odlišovat anticipovanou a získanou sociální oporu. U anticipované sociální opory jde o pocit, že člověk je přijímán a v případě potřeby se má na koho obrátit, kdežto získaná sociální opora odráží specifický vzorec interakce mezi osobami.²²⁵ Křivohlavý vymezuje jednotlivé druhy sociální opory jako naslouchání člověku, který sociální oporu potřebuje, poskytnutí materiální pomoci, výzva tomu, kdo potřebuje povzbuzení k náročnější činnosti, emocionální podpora (empatie), emocionální povzbuzení k přeladění negativní nálady, sdílení skutečnosti

---

²²⁴ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 91

²²⁵ KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. Sociální opora jako významný protektivní faktor. *Československá psychologie*. 1999. 43. 1. 19-38

nebo tajemství s lidmi, kteří jsou v těžké situaci.²²⁶ Dle Cobba je sociální opora informace vyměňovaná na interpersonální úrovni, jež poskytuje emoční oporu, která jednak dodává členům rodiny pocit, že je o ně pečováno a jsou přijímáni a milováni, dále podporu sebevědomí, že jsou ceněni a respektováni a neposlední řadě síťovou oporu, kdy cítí, že někam přináležejí, že jsou součástí širší komunikační sítě a s čímž je spojen pocit vzájemného porozumění a podpory.²²⁷ Sociální opora může velmi významně ovlivnit subjektivní vnímání závažnosti problému, dává pocit, že rodina není sama a má se na koho obrátit.

5.3.3 Vnitřní zdroje odolnosti rodiny

Vnitřní zdroje se dělí na rodinné – systémové a osobní – individuální. K rodinným zdrojům můžeme počítat soudržnost a flexibilitu rodiny, její duchovní orientaci, jasnou komunikaci, rodinné tradice a rituály, organizaci rodinného života a pravidla, jimiž se rodina řídí. K osobním zdrojům patří inteligence, znalosti a dovednosti jejich jednotlivých členů, zdraví fyzické a psychické, sebedůvěra a pozitivní sebepojetí, vitalita, odvaha, smysl pro humor, vnímání smysluplnosti života, pocit kontroly nad životními událostmi, pocit zakořeněnosti a odevzdanosti určitým hodnotám a aktivní přijímání životních výzev.²²⁸ Zásadním faktorem pak je osobnost rodičů a jejich vzájemný vztah, které jsou do velké míry nadřazeny ostatním faktorům.²²⁹

5.3.4 Strategie zvládání zátěže

Strategie zvládání zátěže (coping) obsahují všechno to, co rodina dělá, aby získala a využila zdroje odolnosti.²³⁰ Obsahují aktivní i pasivní strategie a chování rodiny, sloužící k udržení emocionální stability jejích členů a udržení pohody v rodině i

---

²²⁶ KŘIVOHLAVÝ, J. Moderátor zvládání zátěže typu sociální opory. *Československá psychologie*, 1998a. 43, 2, s. 106 – 118.

²²⁷ COBB, S. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 91 - 92

²²⁸ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 92

²²⁹ SOBOTKOVÁ, I. Odolná a funkční rodina – jeden z předpokladů zdravého vývoje dětí. *Pediatric pro praxi*. Praha, 2003. č. 5. s. 258

²³⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003. s. 17

dobách nepříznivých a problematických. Zahrnují využití nejbližší sociální podpůrné sítě, vyhledávání duchovní opory, pozitivní přerámování stresující události, hledání zdrojů pomoci ve společnosti – poradenské sociální a zdravotní služby, svépomocné organizace, občanská sdružení apod. Poměrně často používanou, ale neefektivní strategií je únik před problémem a pasivita.²³¹ Důležitý je také způsob, jak rodina hodnotí a interpretuje situaci. Hodnocení stresoru může být variabilní od bagatelizace problému až po pocit, že situace je velmi vážná až neovlivnitelná. Pokud je problém pocíťován jako úkol nebo výzva, jsou vždy lepší předpoklady, že bude zvládnut, neboť budou voleny aktivní strategie řešení. Čím pozitivněji rodina situaci hodnotí, tím jsou konstruktivnější snahy problém vyřešit. Procesy hodnocení situace a vytváření významů jsou významnými složkami rodinné resilience. Závisejí na interakci v rodině a mohou být usnadněny kontaktem s jinými rodinami, se kterými sdílejí stejný problém. Příkladem mohou být různá sdružení rodin s dětmi se zdravotním či mentálním postižením, setkávání rodin s dětmi v pěstounské péči apod. Izolace rodiny, její stažení se do sebe a uzavření se před okolním světem k resilienci nepřispívá.²³²

5.4 Rodinná krize

Pokud se rodině nepodaří vyvážit požadavky situace s jejími možnostmi a nároky převáží, nezdařená adjustace navodí stav rodinné krize. Ta nastává na počátku adaptační fáze. Projevuje se jako dočasný úpadek nebo dezorganizace rodinného fungování a napjaté rovnováhy v rodině.²³³ Rodinnou krizi není ale třeba pocíťovat pouze negativně, každá krize má i svou kladnou stránku, neboť umožňuje nahradit původní nefunkční vzorce rodinného fungování novými a přiléhavějšími. Eis nahlíží na krizi v životě člověka pozitivně, jako na něco užitečného, co při odpovídajícím řešení a

---

²³¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 92

²³² SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 93

²³³ PATTERSON, J. In: Špatenková, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 7

vyřešení může člověka dovést k novým pozitivním aktivitám a hodnotám.²³⁴ Kastová krizi označuje jako „nejvyšší, bod, vrchol, avšak také bod obratu, zvrat v dění.“²³⁵

Označení „rodina v krizi“ nemá mít pejorativní nebo stigmatizující hodnotící náboj. Krize přichází, když je nutná změna ve vzorcích fungování a dává šanci dalšímu vývoji.²³⁶ Neznamená, že rodina selhala nebo nefunguje, krize je v mnoha případech pro další vývoj rodiny potřebná. Některé krize se dají předpokládat předem, neboť se v lidském životě objevují pravidelně, některé přicházejí znenadání.

5.4.1 Normativní krize

Rodinné krize mohou být způsobeny přechody mezi fázemi vývojového cyklu rodiny – tzv. normativní krize. Vývojové životní krize jsou hranicemi mezi jednotlivými fázemi rodinného životního cyklu, přicházejícími v určitém sledu a do jisté míry se dají očekávat. Plaňava vývojové rodinné krize označuje za situace narušení vnitřního nebo vnějšího přizpůsobení systému, kdy dosud zavedené a používané mechanismy a způsoby chování přestávají vyhovovat, brzdí či zabraňují plnit jeho funkce a členům rodiny znesnadňují další vývoj nebo mu ve vývoji brání. V důsledku toho může nastat individuální nespokojenost či strádání, byť ne u všech členů rodiny ve stejné míře. Dále rozlišuje při ohroženém fungování rodiny tzv. kontinuum, na jehož jednom pólu je dysfunkce parciální, kdy vážně plnění jedné funkce rodiny a na druhém dysfunkce totální, kdy nefunguje nic a jedná se o rodinný rozvrat.²³⁷ Tyto životní přechody – tranzice vyžadují vždy určité úsilí a jsou to krizové body i když v mnoha případech radostné (narození dítěte, sňatek, ukončení studia). Někdy trvají krátce a lze je vymezit jedním určitým dnem, jindy se přesné hranice určit nedají a krizové období je vleklé jako např. u osamostatňování dětí.²³⁸

---

²³⁴ EIS, Z. *Krize všedního dne*. Praha: Grada publishing, 1994. s. 31

²³⁵ KASTOVÁ, V. *Krize a tvořivý přístup k ní*. Praha: Portál, 2000. s. 15.

²³⁶ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 94

²³⁷ PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk, 2000. s. 148 - 149

²³⁸ SOBOTKOVÁ, I. *Rodina v krizi*. In: Špatenková, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 75

5.4.2 Nenormativní krize

Nenormativní neboli paranormativní rodinné krize jsou vyvolané specifickými událostmi a procesy. Mohou se objevit kdykoliv a kdekoli nezávisle na vývojovém stadiu jednotlivce či rodiny. Je obtížné je předvídat a proto zpravidla vždy zaskočí, překvapí a šokují, např. odhalení nevěry, rozvod, těžký úraz či nemoc, úmrtí, náhlá ztráta zaměstnání. Masivní dopad na rodinné soužití mají vždy katastrofy přírodní, ekologické, politické převraty, válečné konflikty. Důležitou roli zastává především to, zda a v jaké míře jsou dané události jedincem či rodinou vnímány jako negativní.

Výše uvedené typy krizí doplňují ještě krize kumulované, kdy k normativním vývojovým krizím přistupují krize nenormativní a krize endogenní, vnitřní, které jsou vyvolané patologickými vzorci rodinného chování.²³⁹

K překonání krize nestačí drobné změny v rodinném fungování, je třeba změny zásadní. Rodina může nepříznivou situaci změnit vlastním úsilím nebo využít odborné asistence, započít proces změn a dosáhnout tak adaptace – rovnováhy a harmonie. Pro dobrou adaptaci je potřebí interakce souhrnu nahromaděných nároků, vlivů nově zavedených vzorců fungování, vlivů upravených, obnovených nebo zachovaných dřívějších vzorců fungování – např. rodinných tradic a rituálů, vnitřních zdrojů rodiny, sítě sociální opory, způsobu jak rodina svou situaci hodnotí a prožívá a užívání strategií řešení problémů a copingových strategií. Pokud se nepodaří rodinné fungování adaptovat a krizi ukončit, vulnerabilita rodiny se zvyšuje. Ve stavu maladaptace se rodina většinou pokouší i několikrát o změnu vzorců fungování. Pokud není ani opakované úsilí o změnu úspěšné, může se rodina ocitnout v dysfunkci.²⁴⁰ Krize v rodině se vždy projevuje dočasným úpadkem rodinného fungování a záleží na typu, délce a intenzitě krize, jak velký úpadek bude.

---

²³⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Rodina v krizi*. In: Špatenková, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 77

²⁴⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 94 - 95

5.5 Zdravé rodinné fungování

Zdravé rodinné fungování je často vymezováno jako schopnost rodiny účinně zvládat náročné či stresové životní události a přizpůsobovat se změnám.²⁴¹ Stres v rodinách Boss charakterizuje jako nátlak či napětí v rodinném systému – rozrušení ustáleného stavu rodiny.²⁴² Rodinný stres by měl být řešen účinným adaptačním chováním rodiny. Jeho úroveň záleží na závažnosti a síle stresového faktoru. Záleží na tom, jak rodina stres pojme a vyhodnotí, na zdrojích a možnostech zvládání a v neposlední řadě i na fyzické a psychické kondici členů rodiny v momentě stresové události. Současně jsou rozhodující i další okolnosti, to, co se přihodilo v minulosti, co rodina již zažila, jakým způsobem se se stresující událostí tehdy vyrovnala, jaká je v současné době v rodině atmosféra. Pod vlivem negativních vzpomínek bude svou současnou situaci prožívat daleko citlivěji, pozorovateli neznalému rodinné historie a celkového kontextu by se mohlo zdát, že až neúměrně. Zvládací styl rodiny je ovlivněn charakteristikou situace nebo události, vnímáním ohrožení rodinných vztahů nebo cílů, zdroji, které jsou rodině k dispozici a předchozí životní zkušeností s náročnou situací.²⁴³ Stejná událost ve dvou rodinách proto může způsobit různou úroveň stresu a vyvolat i jiné odezvy.²⁴⁴

5.6 Strategie zvládání stresu

Zjednodušeně řečeno jako strategii zvládání zátěže v rodině můžeme považovat všechno to, co rodina dělá, aby získala a využila zdroje odolnosti rodiny. Jedná se o dynamický proces, jehož cílem je dosáhnout opět rovnováhy v rodině. Z výzkumů jsou známy následující účinné zdroje zvládání zátěže v rodině:

- strategie zaměřené na snížení nároků v rodině (např. rodina dosud plně pečující o svého těžce nemocného člena se rozhodne umístit ho do léčebny).

---

²⁴¹ SHAPIRO, J. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 77

²⁴² BOSS, P. In Strnadová, I. *Rodiny osob s mentálním postižením: současné směry ve výzkumu a možnosti speciálně pedagogické intervence*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta, 2008 s. 35

²⁴³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 79-80

²⁴⁴ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 117

- strategie zaměřené na získávání dalších zdrojů (zajištění terénní sociální služby, využití respitní péče pro chronicky nemocného).
- strategie zaměřené na průběžné zvládání napětí (odreagování s přáteli, zájmové aktivity, sport, pozitivní myšlení, humor).
- strategie zaměřené na hodnocení situace a pochopení jejího významu (názorová shoda v tom, že zvolené řešení je nejlepší možností, ocenění kladného přínosu zátěžové situace, např. více společně stráveného času, semknutost rodiny).²⁴⁵

Všechny výše uvedené strategie zvládání jsou důležité a často působí společně.²⁴⁶ Pokud jsou užívány záměrně – intencionálně, bývají účinnější. Nejčastěji používané intencionální strategie se vztahují k řešení problémů – získávání informací, rozhodování jaké řešení zvolit, plánování postupných kroků, jejich realizaci a kontrolu. Je obtížné účinnost strategií nějakým způsobem změřit. Je na subjektivním posouzení rodiny, co jí pomáhá a jaká strategie je užitečná. Některé strategie zvládání přinášejí pozitivní efekt krátkodobě, v akutní krizi, ale při dlouhodobém používání by měly na rodinu jako celek vliv spíše negativní.²⁴⁷

Teorie rodinného stresu a teorie rodinné resilience se navzájem prolínají a objasňují složitou úlohu, jakou mají určité rodinné charakteristiky a procesy při tlumení dopadu náročných a stresových životních událostí a mobilizaci sil v případě krize.²⁴⁸ Pattersonová podotýká, že schopnost rodiny být resilientní nesouvisí jenom s fungováním rodiny, ale i s riziky a příležitostmi v širších sociálních systémech mimo rodinu.²⁴⁹ Dostatečné plnění funkcí rodiny a s tím spojenou rodinnou resilienci proto může negativně ovlivňovat i nedostatek zdrojů ve společnosti, jako špatná rodinná politika.²⁵⁰

---

²⁴⁵ MCCUBIN, H. I., THOMPSON, A. I., MCCUBIN M. A. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 78 - 79

²⁴⁶ SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003. s. 17

²⁴⁷ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 79

²⁴⁸ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 86

²⁴⁹ PATTERSON, J. In: Sobotková, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 95

²⁵⁰ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007. s. 95

Shrnutí

Poznatky o resilienci vycházejí z vývojové a pozitivní psychologie. Resilience není pouze osobnostním rysem, ale především multidimenzionálním komplexem. Resilienci rodiny determinují rizikové a protektivní faktory a především životní okolnosti a celkový kontext. Je proto dynamickým procesem, ve kterém jsou rodiny schopné se adaptovat po ohrožení a krizi a i nadále plnit své funkce.

EMPIRICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

Samotný výzkum proběhl v okrese Jindřichův Hradec.

Okres Jindřichův Hradec je se svou rozlohou 1944 km² největším okresem v České republice. Nachází se na jihovýchodě Čech a je okresem příhraničním, kde jeho jižní hranice tvoří zároveň státní hranici se sousedním Rakouskem. Velkou rozlohu okresu zaujímají lesy a vodní plocha. Celkový počet obyvatel byl k 31. 12. 2012 92 222 obyvatel, z toho 46 812 žen. Obyvatel ve věku do 14 let je 14,7 procent, ve věku 15 -64 let 68,4 procent a starších 65 let 17,2 procent. V okrese je celkem 106 obcí, z toho 13 měst. Tři z nich jsou obce s rozšířenou působností a to Jindřichův Hradec, Dačice a Třeboň. Kromě velkého množství rybníků je znám velkým množstvím kulturních a historických památek. Města Jindřichův Hradec, Třeboň a Slavonice mají velkou historickou hodnotu a byla vyhlášena Městskými památkovými rezervacemi, a oblast Třeboňsko byla zapsána na seznam UNESCO. Město Jindřichův Hradec je i nejmenším univerzitním městem v České republice, již dvacet let zde sídlí Fakulta managementu Vysoké školy ekonomické v Praze.²⁵¹ Samotné město Jindřichův Hradec zaznamenalo v roce 2011 velký úspěch a to první místo v hodnocení socioekonomické studie MasterCard česká centra rozvoje. Ve studii byla věnována pozornost především kvalitě života a ekonomické situaci (nízký podíl dlouhodobé nezaměstnanosti, nízký podíl trestných činů na 1000 obyvatel, nejnižší hodnota násilných činů na 10 tisíc obyvatel).

V okrese Jindřichův Hradec bylo k 31. 12. 2012 v evidenci uchazečů o zaměstnání registrováno na Úřadu práce celkem 4 108 osob a míra registrované nezaměstnanosti činila 8,17 %. Průměrná míra nezaměstnanosti v tomto roce činila 6,50 %, což je pod celostátním průměrem.²⁵²

6.1 Stanovení výzkumných cílů

Hlavním cílem empirické části diplomové práce je zaměřit se na aktuální problémy současné rodiny a zjistit, jaké faktory pomáhají resilienci rodiny podporovat.

---

²⁵¹ Krajská správa ČSÚ v Českých Budějovicích. Charakteristika okresu Jindřichův Hradec (online). (cit.2013-08-01). Dostupné z:<http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/okres-jindrichuv-hradec>

²⁵² Statistická ročenka trhu práce v České republice. Praha: MPSV, 2013 s. 27

Hlavního cíle bude dosaženo pomocí cílů dílčích a to:

- definovat rodinu, její formy a funkce
- popsat vlivy, které na rodinu působí
- popsat koncept resilience rodiny
- seznámit se institucemi na území okresu Jindřichův Hradec, pomáhajícími rodinám
- zjistit, s jakými problémy se v současné době rodiny na pomáhající organizace obracejí

Prvních čtyř dílčích cílů již bylo dosaženo vypracováním teoretické části diplomové práce.

6.2 Metodologie

V empirické části diplomové práce bylo použito kvalitativního výzkumného šetření. Kvalitativní strategie umožňuje osobní kontakt a přiblížení se lidem a situacím, které jsou předmětem studia.²⁵³

Creswell kvalitativní výzkum vymezuje jako „*Proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“²⁵⁴

Disman kvalitativním výzkumem nazýval nenumerické šetření a interpretaci sociální reality, jehož cílem je odkrývat význam pokládaný sdělovanými informacemi.²⁵⁵

---

²⁵³ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2000, s. 289

²⁵⁴ CRESWELL, J. W. In: HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, s. 48

²⁵⁵ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993, s. 285

Vzhledem ke specifčnosti zkoumaných jevů využívá kvalitativní výzkum celé řady různých designů, tedy způsobů uchopení a zkoumání reality.

6.2.1 Nástroje sběru dat

Kvalitativní výzkumné šetření bylo provedeno jednak formou rozhovorů s pracovníky, kteří pracují v oblasti sociální práce s rodinou a dále formou rozhovorů s respondenty, kteří v průběhu svého života čelili problémům, které ovlivnily fungování rodiny.

Rozhovor je metodou, která vyžaduje dovednost, citlivost, interpersonální porozumění a disciplínu.²⁵⁶ Je možné jej definovat jako verbální kontakt mezi tazatelem a dotazovaným, cílem je získat informace prostřednictvím odpovědí na otázky kladené tazatelem.²⁵⁷ Obsah rozhovoru ve výzkumu nemůže být zcela volný, rozhovor je veden na určité téma, a proto se připravuje i určitý scénář, který obsahuje předpokládaný postup a otázky, které mají být prodiskutovány.²⁵⁸

Pro rozhovor s pracovníky, kteří se oblastí práce s rodinou profesionálně zabývají, byl zvolen problémově zaměřený rozhovor, který se jeví pro tuto oblast nejvhodnější. Přizpůsobuje se povaze problému a je orientován na proces, ve kterém se postupně zjišťují, ověřují a analyzují data, přičemž se postupně odhaluje jejich podstata a vzájemný vztah.²⁵⁹ Naopak pro rozhovor s respondenty, kteří v minulosti řešili, či stále řeší problémy, ovlivňující stabilitu a funkčnost rodiny, byl zvolen epizodický rozhovor. Ten v sobě spojuje výhody narativního rozhovoru a rozhovoru s návodem. Vychází z předpokladu, že lidé uchovávají své zkušenosti jednak v narativní formě životních epizod a jednak sémantických znalostí.²⁶⁰ Rozhovory byly polostrukturované s otevřenými otázkami.

---

²⁵⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 166

²⁵⁷ ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Eupress, 2004. s. 39

²⁵⁸ ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Eupress, 2004. s. 105

²⁵⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 175

²⁶⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 177

6.2.2 Cílová skupina výzkumného šetření

Všichni, o kterých chceme získat výzkumným šetřením potřebné informace, tvoří tzv. základní soubor. Dle Dismana jen zcela vyjíměčně lze v kvalitativním výzkumu celý základní soubor zkoumat.²⁶¹ Je proto zapotřebí z celého základního souboru vybrat pouze určitou část subjektů, tzv. výzkumný vzorek.²⁶² Pro výběr zkoumaného vzorku lze zvolit náhodný nebo záměrný výběr. Cílem náhodného výběru je reprezentativnost, kdežto u záměrného výběru je cílem informační vydatnost. U kvalitativního výzkumného šetření je nutné použít cílový výběr případů.²⁶³

Cílovou skupinou výzkumného šetření byli pracovníci vybraných organizací, které se v okrese Jindřichův Hradec pomocí rodině zabývají. Další cílovou skupinou pak osoby, které prožívají, či v minulosti prožívaly situace, které měly vliv na resilienci jejich rodiny.

6.2.3 Organizace výzkumného šetření

V rámci výzkumného šetření jsem oslovila pracovníky, kteří mají sociální práci s rodinou v pracovní náplni a to vedoucí sociálního odboru Městského úřadu v Jindřichově Hradci Mgr. Zdeňku Šindelářovou (ZŠ), sociální pracovníci Azylového domu pro rodiny s dětmi Rybka ve Studené Mgr. Petru Gregovou (PG), sociální pracovníci Farní charity v Jindřichově Hradci Mgr. Alici Klimešovou (AK) a vedoucí Manželské a předmanželské poradny v Jindřichově Hradci PhDr. Oldřišku Tomšovou (OT). Všechny oslovené s rozhovorem souhlasily a rozhovory po předchozí telefonické dohodě proběhly v průběhu měsíce července 2013 na jejich pracovištích. Délka trvání rozhovoru se pohybovala mezi hodinou až hodinou a půl. Rozhovory byly nahrány na mobilní telefon, poté přepsány a jsou přílohou diplomové práce.

Další skupinou respondentů jsou lidé, kteří procházejí, či procházeli problémy, které ovlivnily dobré fungování rodiny. Oslovila jsem postupně šest osob, o nichž jsem věděla z mé pracovní praxe nebo ze soukromého života, že prožívali, či stále ještě

---

²⁶¹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2000, s. 93

²⁶² DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9

²⁶³ ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií, 2003. s. 108 - 109

prožívají náročnou životní situaci, která se dotýká celé jejich rodiny. Seznámila jsem je s tématem diplomové práce a požádala o rozhovor. Jeden z oslovených po rozvážení rozhovor odmítl. Respondenti byli ujištěni o anonymitě, jejich křestní jména jsou změněna. Rozhovory proběhly v průběhu měsíců května a června a 2013 ve čtyřech případech v soukromí, v domácnosti respondentů, jeden z rozhovorů byl uskutečněn na mém pracovišti. Délka trvání rozhovorů se pohybovala od jedné hodiny do dvou hodin. Vyjímkou byl rozhovor s respondentkou Alenou, který proběhl značně neformálně. Trval přibližně tři hodiny a v jeho průběhu byla uskutečněna procházka spojená s venčením psa. Všechny rozhovory byly nahrány na mobilní telefon, doslovně přepsány a jsou přílohou diplomové práce.

6.2.4 Vlastní výzkum

Po teoretickém seznámení se s organizacemi, poskytujícími služby v oblasti sociální práce s rodinou v okrese Jindřichův Hradec jsem oslovila čtyři z nich se žádostí o rozhovor. Úvodní otázky byly zaměřeny na stručné seznámení s profesí konkrétního pracovníka, jeho vzdělání a jak dlouho na této pozici pracuje. Protože se jedná o organizace různorodé, byly další otázky strukturovány poměrně volně. Společně všem byly dotazy na poskytované služby, nejčastější důvody, proč jsou jejich služby klienty vyhledávány, aktuální problémy jejich klientů, jaké služby by ještě mohly pomoci rodinám, které se na ně obracejí, co se osvědčilo v jejich práci, v čem vidí potenciál pro budoucnost.

Poskytované služby

Rozvodová situace rodičů, úprava poměrů dětí po rozvodu, pak věci běžného charakteru jako zvýšení výživného, neplacení výživného, schválení právních úkonů. A pak mezi ty složitější patří nedostatky v péči rodičů, situace týkající se výkonu dohledu, situace kdy provádíme šetření v rodinách... (ZŠ)

Poskytujeme sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, takže hlavní klientela jsou lidé, kteří k nám přicházejí s konkrétní zakázkou. Tak nejčastěji se jedná o doučování

děti, pak situace kolem dluhů, pomoc při vyřizování běžných záležitostí, doprovod na úřední jednání, pomoc s administrativními záležitostmi, napsat dopis, žádost... (AK)

Ubytování, poskytujeme ubytování rodinám, které nemají kde bydlet nebo bydlí v hodně nevyhovujícím bydlení... (PG)

Zpočátku mé praxe v oblasti rodiny převládaly rozvody. Se společenskými změnami se to potom začalo rozšiřovat do spousty oblastí. Ty změny mají na rodinu devastující, já se nebojím říct, že masakrující dopad..., to je tak dvanáct let co rozvody ustoupily. (OT)

Zájem o služby

Máme toho hodně, lidi se na nás obracejí sami s problémy. Když mluvím za Hradec a vůbec za to naše orpěčko tak bych řekla, že výhodou našeho oddělení je dobrá znalost místních poměrů. Naše pracovnice mají přehled o klientech a ty lidi se na nás obracejí sami. Už i jejich děti se na nás obracejí. Informace máme také ze škol, když se to týká dítěte a pak nemocnice, lékaři. I anonymně nás občas někdo upozorní, na špatnou péči o dítě, každé to upozornění musíme prověřovat... (ZŠ)

Zájem o naše služby je veliký. Máme plně obsazeno. Máme zde šest bytů pro šest rodin a jsme kompletně obsazeni. Volný byt máme vždy jenom několik dní, když nám někdo odejde, tak opravdu jenom pár dní mezi tím než se nastěhuje další rodina. Zájem je veliký, je poradník na ubytování, vedeme knihu zájemců a jakmile víme, že nám někdo odejde, tak podle ní obvoláváme další ze zájemců. (PG)

Zájem o naše služby je, dřív tu byla jenom poradna pro lidi v nouzi a klienti chodili dřív tam. Bylo tam sociální poradenství, nouzový šatník a tak postupně to tam kolegyně tak jako už zahlcovalo, protože lidi chodili. Tak z toho vyplynula ta potřeba služby rozšířit. Velká část našich klientů pochází právě z té poradny, jenom plynule přešli k nám a pak z OSPODU. Dostali jsme kontakty na některé rodiny, které by podle jejich názoru potřebovaly naši službu, někteří přišli sami, některé jsme oslovili my... (AK)

Zájem o služby poradny je veliký, já objednávám na konzultace dá se říci i dva měsíce dopředu. Samozřejmě, když je akutní problém, tak to vždycky dokážu nějak přeorganizovat. (OT)

Nejčastější problémy

Ty problémy rodin se změnilly, čím dál víc se setkáváme s případem rodin, které se nám ocitají v horší sociální situaci. Je to zejména z důvodu ztráty zaměstnání, v téhle situaci se nám ocitá obyvatelstvo, které ještě v době před pěti lety patřilo ke střední vrstvě, teď se propadá do té vrstvy spodnější..., ... momentálně je větší problém alkoholismus, ten se rozrůstá u žen. Souvisí to se ztrátou jistoty, ekonomické jistoty, zaměstnanosti, ekonomické problémy v těch rodinách, kde jeden přišel o práci, nedostatek finančních prostředků, zadluženost. To momentálně teď vystupuje daleko víc do popředí a řekla bych kriticky, že to souvisí i se změnou zákonů, v souvislosti tou sociální reformou. Některý ty parametry těch zákonů se změnilly, změnilly a nastavily se přísněji, viz příspěvek na bydlení, sociální příplatek toho je to doklad. (ZŠ)

Těch problémů je více, hlavně to jsou dluhy, sepisujeme odvolání proti exekucím, splátkové kalendáře se snažíme pomoci vyřídit. Pak je tu problém přelidněných domácností, nevyhovující byty, vlhké, nedostatečně vybavené, malé vzhledem k počtu lidí v nich. A pak kolem dětí a školy – nechodí, neprospívají, věci do školy, tak s tím pomáháme, hodně doučujeme. To i teď přes prázdniny, máme tu repetenta z češtiny, tak chodí na doučování, má i konzultace s paní učitelkou, tak tam chodíme s ním, projde co jsme procvičili, zadá úkoly na další období. Ono je toho víc, nejdřív přijdou, že dítěti to nejde ve škole, jestli bychom mohli doučovat a postupem času to z nich vyleze to další. Že mají dluhy, chodí jim upomínky, exekuce, zablokovaný účet, pokud ho ještě mají... My tady poznáme vždycky, že je před dávkami, to najednou chodí daleko víc, jak dospělí tak děti sem chodí, to se nám sem děti ani někdy nemůžou vejít. (AK)

U nás to vyplývá z předmětu činnosti, tak to je v první řadě ztráta bydlení, pak ztráta zaměstnání, dluhy. Hodně případů tu máme, že rodina žije u rodičů, u příbuzných a tam jsou tak nevyhovující podmínky, kdy například je i osm lidí v jedné místnosti – tyhle případy sem většinou jdou na doporučení OSPOD, že ta situace tam už je neúnosná, že pokud se pro rodinu nenajde bydlení, tak hrozí odebrání dětí z rodiny. Tak u nás zůstanou pohromadě. Můžou tu zůstat rok, ve vyjimečných případech i déle. Další je pak otázka hospodaření, zacházení s penězi, protože to absolutně neumí. My tu vedeme intenzivní kurz finanční gramotnosti, učíme je spočítat peníze, co dostanou, co musí vydat. Aby si to zapisovali a opravdu aby si vedli to domácí účetnictví. Aby když

dostanou peníze tak si doplatili nejdřív bydlení, pak ty další poplatky spojené s ubytováním, u nás je to poplatek za televizi, aby zaplatili poplatek za školičku. A potom na jídlo si dokázali rozpočítat, aby vyšli do dalších dávek. Aby neutratili všechno, aby dokázali vyjít a aby se snažili i si třeba tři čtyři stovky odložit, nespotřebovat to do koruny každý měsíc. Další pak kolem výchovy dětí, máme tu vlastní školičku, tak tam chodí, my pro děti taky děláme hodně a ono to těm rodičům dost vyhovuje, že pro děti něco děláme, že je někam odvedeme nebo odvezeme, ale sami se toho nechtějí moc účastnit, aby se na tom podíleli. Další věc je samostatnost. Aby uměli komunikovat s úřady samostatně, aby se snažili sami, aby měli tu povinnost a mysleli na ni. My jim poradíme, kam si to mají jít vyřídit, ale aby to uměli sami. I telefonování je pro ně problém. Aby se dokázali orientovat v tiskopisech. Všichni jsou tu závislí na sociálních dávkách. Tak aby věděli, který tiskopis, jak často, aby dokázali vyplnit sami to základní a hlavně aby když něco nevědí, tak aby se dokázali těch úředníků na to zeptat a zeptat se adresně, co mám vyplnit do tohoto řádku a ne to hodit někde na stůl a je tam jenom jméno a podpis s tím, že tomu nerozumí. Protože ta komunikační bariéra je tam veliká mezi našimi klienty a úředníky. Tak to aby dokázali překonat, aby se nenechali odbýt, ale slušně aby se nenechali odbýt. (PG)

...spektrum problémů rodiny je hodně široké a rozvody jsou méně časté..., i ten nesezdaný pár má děti, řeší bydlení, rozdělení majetku, takže stejně je nakonec trápí stejné věci, řeší péči o děti, výživné, tak když se nemůžou domluvit, trápí je to, tak stejně přijdou jako manželé. Já to vidím tak, že lidi jsou strašně utahaný všema věcmi okolo, myslí si, že když se rozvedou, že se jim uleví, ... pak ohrožení rodiny v souvislosti s bydlením, mezigenerační problémy související se společným bydlením, další mezigenerační problémy jsou s tím, že ti starší rodiče už potřebují pomoc, potřebují dovézt k lékaři a dneska má zaměstnaný člověk potíže se uvolnit z práce, ... alkoholismu byl vždycky, ale dřív to většinou bylo jenom to pití, dneska přijde málokdo jenom s pitím, vždycky je tam toho nabaleno daleko víc. V poslední době zaznamenáváme všichni nárůst žen alkoholiček. Neuvážené půjčky, pod vlivem reklamy, ukazují to v televizi, tomu podléhá hodně lidí. Pro rodinu je tohleto katastrofa, pro rodinný rozpočet. Co je problém, to jsou zatajené půjčky před partnerem, ...nemoc v rodině, u partnera, u dětí, to je vždycky zátěž. Pak bezdětná manželství, to rodinu hodně rozloží,

narození postiženého dítěte, prenatalní diagnostika je na úrovni, ale všechno bohužel taky odhalit nedokáže, postižené dítě je nesmírná zátěž pro rodinu po všech stránkách. A pak u adopcí, u pěstounů to přijetí dítěte. Problém prarodičů, když už jsme u dětí, tak hodně často řešíme problémy prarodičů rozvedených partnerů, kteří se nemůžou stýkat se svým vnoučetem. Ty porozvodové problémy kolem dětí, při kontaktu s druhým rodičem, to navádění dětí, kdy se dělá vše pro to, aby to nefungovalo. Vyřizování si záležitostí přes děti. K domácímu násilí bych vám řekla, že ženy přicházejí nejdříve s úplně jiným problémem, a když získají důvěru tak se svěří i s tím násilím. (OT)

Aktivita rodin, snaha řešit problémy

Je trend nechávat dítě v přirozeném prostředí rodiny co to jde. Špatná péče rodičů, špatné ekonomické poměry, nedostatek, špatné bydlení nebo nejistota bydlení, to dneska není důvod pro odebrání dítěte z rodiny. Takže sanace rodiny ano, probíhá to u nás. Ale všechno má své hranice. Je tady otázka tý míry, posouzení té sanace a otázka rodičů situaci řešit, samozřejmě. Někdy se může sociální pracovnice přetrhnout a rodiče v tom nedělají nic, někdy se rodiče snaží, je to individuální. Někdy se rodiče snaží situaci napravit, pracovat na tom a to jsou většinou ty nové případy, kdy se dostanou do problému, kdy do toho spadnou po nějaký době, kdy bylo všechno v pořádku, kdy předtím řadu let pracovali a teď přišli o práci nezaviněně. Ale u těch rodin dlouhodobých, tam kde od roku 1989 nepracují a nikdy nepracovali tak tam je snaha o zlepšení situace minimální. Alespoň snaha jiného pohledu na věc, řešení, že by si tu práci sami aktivně hledali, snaha o zlepšení prostředí, zaplatit elektřinu, nějaké aktivity pro děti, posílat je do kroužků tak u těchto dlouhodobých rodin tam to není. A můžeme jim to říkat opakovaně. (ZŠ)

Tak ta snaha, je tam velká laxnost. Přijdou, že mají dluhy, několik dluhů, ani neví kolik, jak moc mají splaceno. Říkáme jim, přineste od toho papíry, přineste je co nejdříve. Přijďte s tím zítra. Jo, jo. Přijdou za tři týdny, za měsíc. Jako tu zkušenost máme, lhůta pro odvolání fuč. A oni se pak diví, diví se, že se s tím už nedá nic udělat. Čas, lhůty... to je španělská vesnice. Chybí jim rád. Já to vidím tady na tom našem propadlíkovi, na něm si tu cvičím trpělivost. Dohodli jsme se, že bude chodit na devátou, aby mu to

nepřipomínalo tolik školu, tak na devátou. Párkrát přišel včas, pak o čtvrt hodiny, později, o dvacet minut. ... Tak jsme to posunuli na desátou. No a už taky přišel v půl dvanáctý, už přišel taky ve dvě odpoledne... přišla maminka, říkáme jí to, ale ona, ale já ho budila ráno, než jsem šla do práce, no on asi nevstal... A nic, asi nevstal. A to nejsou jenom děti, to jsou i dospělí. Je tam třeba něco řešit rychle, je třeba, aby něco přinesli co nejdřív, něco jim tu sepíšeme, nedávno právník jim sepsal kvalifikovaně odvolání, přivezli jsme to z Budějovic a bylo třeba, aby to přišli druhý den ráno podepsat, aby se to podalo. Věděli to, nepřišli vůbec. Domluvíme se na pondělí odpoledne, přijdou ve čtvrtek ráno, ...ono přišlo..., ... já zapomněla... U nás jim nehrozí žádné sankce, oni ví, že jim nemůžeme nic udělat... (AK)

U nás můžou být rok. Vyjímečně déle. Tak snaha je aby se našlo bydlení a tam to ztroskotává na kauci, je třeba, aby měli našetřeno na tu kauci, na složení prvního nájmu. Když dostanou všechno, nač mají ve své situaci nárok, tak by mohli všichni, jak tu jsou s penězi vyjít dobře a dalo by se z toho i každý měsíc něco ušetřit. Můžou tu být rok. Tak ten rok by teoreticky mohli všichni našetřit těch osm deset tisíc. Aby si mohli pronajmout malý byt, aby zaplatili tu kauci, ten jeden nájem dopředu. Všichni tu šanci tady mají. Ale ne všichni ji využijí. Tam, kde je ta práce, tak tam se to většinou podaří, že jdou od nás do nějakého pronájmu.

Základem je práce, aby alespoň jeden, aby tam ten muž našel práci. Teď jsme poměrně úspěšní, tři tatínkové ze šesti nám tu pracují. Tak tam, kde je práce, tam to jde líp. Tam se to většinou podaří nějaký ten pronájem si najít, jít odtud do svého – relativně. To souvisí s tím hospodařením. Když dostanou dávky, tak je juchacha, jezdí, nakupují, plné tašky, ale někdy nakupují blbiny, úplně bez rozmyslu. Nakoupí cigarety, kafe, dobroty. Hospodaření s financemi. Aby se naučili hospodařit. Oni vidí, když jim ty peníze přijdou, spoustu peněz, dostanou na živobytí příspěvek, mají přídavky na děti, někdo má rodičovský příspěvek, občas někdo ještě částečný invalidní důchod, nebo ještě na zdravotní omezení dětí mohou pobírat. Tak některé ty rodiny mají peněz docela dost. Neumí hospodařit, nikdo jim to neukázal. Tam je kámen úrazu. Když nemají kam jít, tak se vrací většinou tam odkud přišli, do těch přeplněných domácností. Ale taky se stane, že se rozejdou, máma s dětmi ke svým rodičům nebo příbuzným, táta jde ke svým nebo někde se protlouká všelijak. Finanční nekázeň většinou zapříčinila to, že přišli o vlastní

bydlení a my je tu za ten rok dost dobře předělat všechny nemůžeme. My jim nemůžeme nařídít, každý měsíc si uspoříte tisícovku, my vám jí tu zavřeme do trezoru. My jim to můžeme nabídnout a všem to opakovaně nabízíme. (PG)

Aktivita, tak dost často má snahu jenom ten jeden z rodiny, druhý problémy bagatelizuje, nikam chodit nechce..., nedostatek trpělivost, kdy si někdo myslí, že to jedna, dvě konzultace spraví, chtějí vidět výsledky hned, nechápou, že to, co se léta stříдалo se nedá najednou odstranit...(OT)

Spolupráce s jinými institucemi

My jsme institucí první volby, většinou všichni začínají u nás. A my toho máme opravdu hodně, potřebovali bychom, aby nás na tu práci bylo víc. Spolupracujeme samozřejmě, směřujeme ty klienty i jinam, do manželské a předmanželské poradny, na charitu, na sociálně aktivizační služby. Teď před nedávnem si tu zřídil pobočku Fokus, tak tam směřujeme rodiny, kde má někdo psychické onemocnění. To nám dost pomáhá, protože ta psychiatrická diagnóza je dost rozšířená, například schizofrenie. (ZŠ)

Jak už jsem řekla na začátku, hodně z naší klientely nám plynule přešlo z poradny pro lidi v nouzi, pak z OSPODu, spolupracujeme s Červeným křížem. Se školami, jak hodně doučujeme, tak ty školní problémy s třídní učitelkou, s vyučujícími konkrétného předmětu, abychom věděli na co se soustředit, v čem spočívá problém. S Metou, to je poradna drogová, s nimi teď připravujeme přednášku o drogách. (AK)

Se školou intenzivně, jak je nějaký problém, víme o tom, spolupráce s panem ředitelem je výborná, s učitelkami taky. Ze strany obce, pomáhají nám, letos na jaře nám u obce i zaměstnali jednoho tatínka. A místní lékaři, tam musím opravdu chválit, máme výborného praktického lékaře pro dospělé, i dětská lékařka je velmi ochotná, někdy už nejsou peníze a je třeba nějaké odborné vyšetření, dojet tam, léky zaplatit, a oni tohle vždycky dokážou vyřešit tak, aby nikdo nestrádal. Samozřejmě OSPODy – naše spádová oblast je Dačicko, Jihlavsko, Telčsko, Pelhřimovsko, Kamenice nad Lipou, my přesahujeme hranice jihočeského kraje a vysočiny. (PG)

Spolupracujeme, samozřejmě, spolupracujeme se sociálním odborem města, s pedagogicko psychologickou poradnou, dost často je problém u dítěte, se kterým

doporučí škola jít tam a tam se to postupně začne odhalovat, že je toho v té rodině daleko víc. Ale k nám může přijít každý, bez jakéhokoliv doporučení. (OT)

Co chybí

Tak my bychom potřebovali, aby nás tu bylo na tu práci víc. Protože administrativa nám ubírá hodně času. Od novely zákona o sociálně právní ochraně dětí, tam jsou na nás velké požadavky, je tam velká náročnost na administrativu, u každého případu musíme dělat individuální plán, vyhodnocení situace rodiny a dítěte, všechno zadokumentovat, to je obrovsky časově náročné. A potom sociální bydlení, nedostatek sociálních bytů, nahrává se tím ubytovným, kde jsou poměrně vysoký nájem, ty lidi nemají jistotu bydlení, to by se mělo řešit úplně jinak. Bohužel není vůle asi. (ZŠ)

To hospodaření s penězi je u našich rodin špatné. Chvilku je mají, tak hurá, a když dojdou, tak k nám si dojdou pro těstoviny. Můžeme jim tady na charitě dát těstoviny, mouku, někdy máme mléko, maximálně můžeme šest balíčků na měsíc. Tak alespoň ty těstoviny. Ubyli hodně sponzoři v poslední době, tak taky toho moc nemáme. Té pomoci je málo. Tak sponzoři by se nám hodili. Výchova k finanční gramotnosti. Ale to na naše klienty nejde dost dobře aplikovat. Měli jsme přednášku o první pomoci. Teď před prázdninami o zadlužení. Tam jsme sehnali odborníka, který se tím dlouhodobě zabývá, připravuje lidem pro insolvenční podklady. Udělali jsme tomu velikou osvětu mezi našimi klienty, dali jsme dohromady i malé občerstvení, byly limonády, sušenky, nějaké koláče z pekárny jsme dostali jako sponzorský dar. Mysleli jsme, že je nalákáme alespoň na tohle, že přijdou si něco slupnout a přitom si to vyslechnou, že to tam někomu v té hlavě něco zanechá. No nepřišel z nich vůbec nikdo. Naštěstí je to téma zajímavé a tak jsme to rozšířili i mezi svoje známé a tak to nebyl úplně propadák, že tam lidi byli. Teď chystáme o drogách, tak zvažujeme, že to uděláme na Šindelně, máme tam v noclehárně na to místnost, aby to měli blízko, u nosu. Ale zase nám tam nepůjdou jiní, tam do těch končin. (AK)

Zaměstnanost, práce, místa aby byla, to je hodně důležité, jak alespoň jeden v rodině má práci, tak od toho se dá odrazit. Dostupné bydlení, nemusí to být luxus, ale aby to rodina utáhla, aby mohli zůstat pohromadě. Aby se nerozdělili, to je potom špatné.

Práce alespoň pro jednoho v rodině, vlastní bydlení, to je něco co neovlivníme, tam by byla třeba změna celospolečenská. A to bydlení aby si dokázali udržet, to znamená platit za něj, s penězi hospodařit, tak to snad u některých bude chvilku fungovat, snad jsme na některé v tomhle směru zapůsobili. (PG)

Určitě by se tu uživil ještě jeden psycholog na půl úvazku. Nebo sociální pracovnice. Jsem tu sama a každé pondělí mám ještě sociální pracovníci. Bohužel tohle se odvíjí od rozpočtu. (OT)

Výhled do budoucna

.... ale myslím si, že by se měla změnit některá ustanovení zákonů. Mělo by se určitě změnit to jako nekoukat se jenom na práva těch rodičů ale i na nějaký povinnosti. Myslím, že by vůbec nebylo od věci, aby ti rodiče vůbec měli povinnost v tom roce vykonat, odpracovat určitý hodiny. Za mzdu, mimo sociální dávky, ale aby prostě oni museli tu aktivitu vyvíjet nějakým způsobem po určitou dobu..... nejen práva rodičů, ale i povinnost něco dělat..., pak je to i otázka důvěry, kdy mají důvěru k sociální pracovníci..., nám se osvědčuje i ten dětský tábor pro děti ze sociálně slabých rodin, tam došlo ke zlomu, my už to děláme deset let a ono se to rozkřiklo. Je o ten tábor zájem a spolupráce s rodiči je potom úplně jiná..., přes děti se nám v některých případech podařilo na rodiče působit, tak v tom určitě budeme pokračovat. Co dál tak případový konference, děláme je teď častěji, jednak nás k tomu nutí to ustanovení zákona, ale je to dobrá věc, vždycky se snažíme najít tam něco, co by tu rodinu namotivovalo...hledáme, co je dobrý, někdy oklikou, musíme jít pozvolna i nepřímou cestou a věříme, že nám podaří něco změnit... (ZŠ)

Výhled do budoucna? Tak aby se ty rodiny nerozpadaly, aby zůstaly pohromadě, co už jsem říkala, tak ta možnost dostupného bydlení, sociální byty, kdyby bylo možné, aby byly. A práce samozřejmě, aby se podporovala zaměstnanost.(PG)

Do budoucna aby nějakí ti sponzoři přibyli, to by nám hodně ulehčilo práci (AK)

U mladých rodičů je hodně důležité, aby měli někoho, kdo jim s dítětem pomůže, kdo jim ho někdy pohlídá, aby nějaká ta babička fungovala, někdo z rodiny, z přátel. Aby z nich někdo občas sundal to břemeno rodičovství. Aby nebyli jenom rodiče, ale aby zase byli

občas i partneři, ... Syndrom prázdného hnízda a s tím se taky setkávám dost často, že najednou lidé kolem padesátky stojí vedle sebe jako dva cizí lidé, protože to, co měli společné, už je najednou nepotřebuje. Tak právě proto je třeba i to partnerství si budovat, je dobré, když má nějakou oporu, když má rodiče, co můžou pomoci, někoho z příbuzných, tak je to lepší. (OT)

Z provedených rozhovorů s respondenty, kteří požívají, či prožívali náročné životní situace, byly vytvořeny případové studie.

Respondentka Marie

Náročnou životní situací, kterou prožívala několik let, bylo domácí násilí. Toho se na ní dopouštěl manžel, vždy pod vlivem alkoholu. Ačkoliv její manželství oficiálně trvá, partnerský vztah neexistuje a Marie s dcerou společnou domácnost opustily. Útočiště našly u matky, pomohli i sourozenci se svými rodinami. Během let, kdy se manžel dopouštěl násilností vůči ní, nikdy nevyhledala pomoc, nikomu se nesvěřila, za jednání manžela se styděla, zjevné stopy maskovala. Rezignovala na vše, cítila se ve vleku osudu, kterému se byla schopna vzepřít teprve ve chvíli, kdy hrozilo, že ji opustí dcera. Připouští, že kdyby tehdy existovala pomoc týraným ženám v takové míře jako nyní, násilí by nebylo společností skrýváno, existovala osvěta, určitě by situaci řešila dříve. Sama uvádí, že nepoznala ani náznak soucitu či empatie ze strany sousedů v domě. Ačkoliv muselo být dobře rozumět tomu, kdo je tím násilníkem, několikrát strávila s dcerkou noc v prádelně, či kočárkárně, všichni mlčky za noční výtržnosti obviňovali ji. Kdyby jí někdo vyjádřil jakýmkoliv způsobem podporu, možná by našla sílu to řešit. Manželovo pití jí zpočátku nebylo varovným signálem, měla zkušenost s otcem, který ovšem byl nekonfliktní člověk, po požití alkoholu se projevoval vesele a nikomu nikdy neublížoval. Jako období, kdy se manžel začal vůči ní násilně projevovat, označuje období po narození dcery. Tehdy ztratila samostatnost, manžel začal rozhodovat o všem, omezoval její finanční prostředky, rozhodování a jí se již nikdy nepodařilo získat rovné postavení zpět.

Je nutné dodat, že v době, kdy k násilnému jednání manžela docházelo, byl pojem domácího násilí prakticky neznámým. Existovalo, ale většina zůstala skryta, neboť bylo považováno za soukromou věc každé rodiny. Případ Marie potvrzuje skutečnost, že k domácímu násilí dochází napříč celou společností, že není pouze záležitostí nižších sociálních vrstev. Oba měli vysokoškolské vzdělání, byli úspěšní ve svých profesích. I zde se potvrzuje důležitost sociálních sítí – Marie s manželem žili ve velké vzdálenosti od svých původních rodin, ačkoliv vztahy s nimi byly dobré, kontakty byly málo časté. Je pravděpodobné, že pokud by žili poblíž příbuzných, měli společné přátele, alkoholismus a násilné jednání jejího manžela by pozornosti širší rodiny neunikly. Marie trpěla typickým syndromem týrané ženy, ještě několik let po opuštění manžela se těžko rozhodovala o finančních záležitostech, cítila potřebu neustále konzultovat s někým rozhodnutí týkající se domácnosti. Lze konstatovat, že byla vystavena všem druhům domácího násilí – byla jí omezována finanční soběstačnost, k čemuž ještě přispívalo, že manžel byl velmi pedantický, byla týrána fyzicky fackami, hrubým strkáním, taháním za vlasy, psychicky urážena nelichotivými poznámkami o vzhledu, nešikovnosti, stavu domácnosti. Sexuální násilí přímo nezmiňuje, ale určitá forma byla i zde přítomna, když manžel začal vodit domů své přítelkyně, se kterými se za zamčenými dveřmi věnoval intimním záležitostem.

V současné době je domácímu násilí věnována pozornost společnosti, existuje osvěta, jsou organizace věnující se jeho obětem, je možné využít poradenství i získat azylové ubytování. V legislativě je zakotvena možnost vykázání násilníka z bytu.

Respondentka Míša

Respondentku Míšu trápí od dětství napjatý vztah s matkou. Teprve v dospělosti, kdy sama má několikaletý partnerský vztah a sama je matkou, se zamýšlí nad vztahem svých rodičů, nad nepříjemnou atmosférou, která převládala v její orientační rodině. Trápí ji, že na sobě pozoruje mnoho povahových rysů, které zdělila od své matky, jako je přílišná šetrnost, zakládání si na majetku, upřednostňování hmotných statků před vztahy a pohodou v rodině, preferování užitečných činností před příjemnými. Vybavuje si zároveň pocity osamění a opuštěnosti, kdy byla v pubertě na dlouhodobém lázeňském

pobytu a rodiče za ní kvůli nákladné cestě nepřijeli, ačkoli měli auto a finančně si stáli velmi dobře. Trpěla, když matka přerušila kvůli dědictví kontakt se svou sestrou a její rodinou – měla je ráda, chyběli jí. Její manžel pochází z rodiny zcela opačné a ona je konfrontována s jiným životním stylem. Sounáležitost manželovy rodiny, jejich společné aktivity a prožívání, citlivost a takt manželovy matky se jí líbí a oceňuje je, ale zároveň má pochybnosti o tom, že se mezi ně nehodí, že se podobá příliš své matce. Obává se, že věkem se tato podoba bude stupňovat a ačkoliv je její manželství harmonické, mohlo by to manželovi vadit a mohl by jí opustit. Ačkoliv se zdá, že její rodina žije klidně a žádné krizové situace nezažívá, Míša je vždy, když ví, že se setká s matkou předem nejistá a plná obav. Po setkání bývá buď lítostivá, nebo plná hořkosti a někdy si uvědomuje, že pak jedná s manželem a dětmi nepříjemně.

Rodina je dobře finančně zajištěna, nemají žádné úvěry, dluží pouze v rámci rodiny za přestavbu domu, což je nijak nestresuje, kromě drobného chronického neurologického onemocnění Míši jsou všichni zdraví, děti dobře prospívají, oba pracují u svých zaměstnavatelů dlouhá léta. Zdá se tedy, že tato rodina žije klidným a spokojeným životem a žádné významné krizové situace ještě neprožila. Je ale zřejmé, že Míšu vztah s matkou velmi trápí a že si uvědomuje jeho dopady. Je pro ni důležitý vztah k manželovi a dětem, ale i vztah k matce, chtěla by najít nějaký způsob komunikace s ní, po kterém by se necítila špatně a své rozpoložení nepřenášela na rodinu. Pro Míšu by byla v každém případě vhodná konzultace s psychologem.

Respondentka Jiřina

Respondentka Jiřina neprožívala hezké dětství. Její rodiče neuměli dobře hospodařit s penězi, často byli bez práce. Několikrát byla umístěna spolu se sestrou do dětského domova, neboť měli odpojenou elektřinu, doma byl nepořádek a zima, někdy několik dní jedli jenom brambory, které otec přinášel ze zaměstnání, v místním obchodě jim dávali na dluh. Přes tyto nepříjemnosti měla vždy k rodičům dobrý vztah a stýskalo se jí po nich. Vzpomíná na to, že ve srovnání s jinými dětmi v dětském domově se k nim rodiče chovali dobře, nebyly týrané schválně, myslí si, že všechno souviselo s tím, že rodiče se o rodinu neuměli starat. Nyní je dospělá, má dlouholetý stabilní

partnerský vztah, se svým partnerem má tři syny. Porovnává, jak žila její původní rodina, jak žije ona. Je pro ni důležité, že má doma pořádek a čisto, že má vždy dostatek mycích a pracích prostředků, že má do zásoby základní potraviny. Rovněž je pro ni důležitý jejich domek, který splácení hypotékou a povinnosti hradit pravidelně všechny poplatky spojené s bydlením. Uvádí, že ve své původní rodině se neměla možnost toto naučit. Hodnotí velmi dobře vliv spolupracovnic, když po vyučení nastoupila do prvního zaměstnání – bavily se o vaření, sdělovaly si, kde se dá co výhodně koupit. Co se vyplatí a co už ne, že se nemůže utratit výplata hned, na dražší věci je třeba si postupně odkládat drobnější částky – toto z domova neznala, to byl první kurz finanční gramotnosti, kterého se jí dostalo. Její partner pochází z početné rodiny, avšak nikdy neměli žádné problémy rázu, že by někde dlužili a podobně. Vždy se u nich hodně pracovalo, měli zvířectvo, velkou zahradu, políčko s brambory, hodně si vypěstovali. Tohle jí zpočátku dělalo problémy, nebyla na takovou práci zvyklá, nutili jí do nepříjemné práce. Partnerovy sestry jí ale byly vzorem ve vedení domácnosti, dělala věci tak, jako to viděla u nich. Má radost ze synových pěkných školních výsledků navzdory zrakovému postižení. Nezanedbává pravidelné kontroly, vyřídila mu tábor pro děti se zdravotním postižením, pojede letos znovu. Chce, aby kluci měli hezké dětství. Jsou hodně s ní nebo s tátou, už trochu pomáhají s hospodářstvím, mají své drobné povinnosti. Nenechávají je běhat po vsi samotné. Má pocit, že v porovnání se sestrou žije hezky a dobře. Vyučila se, po vyučení pracovala, nechodí k ní sociálka jako k sestře. Má mateřskou, partner vydělává, v zimě chodí na úřad práce, teď berou i přídavky na děti, má pocit, že život zvládá dobře a že jako rodina žijí hezky a nemusí se za nic stydět. Uvádí, že do domova by nikdy děti nedala, to by nepřipustila, myslí si ale, že ani ona se sestrou tam nemusely být, kdyby s jejich rodinou sociální pracovnice víc pracovala. Kdyby rodiče někdo naučil trochu hospodařit, nedostávali najednou všechny peníze, že kdyby na ně někdo dohlížel, tak to u nich mohlo být jiné.

Z vyprávění Jiřiny vyplývá, že její orientační rodina by mohla být typickým klientem sociálně aktivizační služby. V rodině byly dobré citové vztahy, rodiče dětem neubližovali cíleně, spíše byli lhostejní k nepořádku a nevnímali zanedbanost domácnosti a dětí. V dětském domově je navštěvovali, psali, pamatuje si i že je několikrát přivezl na návštěvu starosta - obec tedy podporovala vzájemné kontakty –

otázkou je, zda nemohla obec udělat i více pro to, aby podmínky v rodině byly pro život dětí příznivější. Sociální pracovnice rodinu navštěvovaly často, ale v té době byla upřednostňována institucionální péče, metoda sociální práce sanace rodiny byla ještě neznámou. Jiřina i sestra byly po několika letech přeřazeny do zvláštní školy, doma se jim v této záležitosti nikdo nevěnoval, chyběly jim školní potřeby, přesto zvládla se vyučit, po vyučení pracovala v oboru – kromě toho, že zvládne ušít věci do domácnosti, tak oceňuje, co všechno se tam naučila od spolupracovnic v oblasti vedení domácnosti a hospodaření. Zřetelný je i dobrý vliv jejího partnera a jeho rodiny – hodně pracují, mají z toho užitek, mají v pořádku finanční záležitosti, chtěla by, aby to synům šlo ve škole dobře. Lze konstatovat, že ačkoliv prožívala dětství v nepěkném prostředí a materiálně často strádala, dostalo se jí po citové stránce od rodičů hodně, vzpomíná na čas strávený společně, byť byl často zaplněn činností směřující k obživě nebo zajištění tepla – sběr borůvek na prodej, obstarávání dřeva na topení, vzpomíná, že při těchto činnostech si všichni hodně povídali o všem možném a ona i sestra mají velmi dobré komunikační dovednosti, nebojí se vyptat na to, co jí zajímá, umí si vše vyřídit.

Na případu Jiřiny a její orientační rodiny vystupuje zřetelně nutnost a potřebnost intenzivní sociální práce s rodinou, prospěšnost poskytování sociálně aktivizačních služeb, terénní práce. Pokud by tento model sociální práce byl uplatňován již tehdy, jak Jiřina sama uvádí, nikdy by do dětského domova nemusela. Jako skutečnost, která posílila její resilienci spatřuji i to, že Jiřina dosáhla vyučení, před mateřstvím vykonávala kvalifikovanou práci, zařadila se do kolektivu, který ji přijal a rovněž pozitivně ovlivnil. Převzala i zvyklosti partnerovy rodiny, ačkoliv jí práce kolem domácího hospodářství připadala zpočátku těžká a nepříjemná, dokázala to překonat a vidí její užitek v poměrně velké soběstačnosti potravin. I děti navyká na povinnosti přiměřené jejich věku. Necítí se být vyloučená ze společnosti jako v dětství, má pocit, že život rodiny se není chaotický a impulzivní, řídí se určitým řádem.

Respondentka Alena

Alena prožívala několik nepříjemnou životní situaci v tom, že se velmi s manželem zadlužili. Zpočátku dluhy nepocíťovali jako něco špatného, půjčku dostali

kdykoliv o ni požádali, pořizovali si na úvěr nábytek, vybavení domácnosti, spláceli auto. Nijak se neomezovali ve spotřebě. Alena prožívala velkou krizi při vážném onemocnění matky a jejím úmrtí. Postupem času dluhy začaly ubírat podstatnou část rodinného rozpočtu. Rovněž i životní náklady rodiny stoupaly s tím, jak děti rostly, bylo třeba hradit jejich mimoškolní aktivity, které jim chtěli oba dopřát. Jiné problémy neměli, měli harmonický vztah, vycházeli dobře s manželovými rodiči, kteří jim hodně pomáhali s péčí o syny a s organizací rodinného života. Další krizovou situaci zažívali, když měl manžel úraz a několik měsíců byl na nemocenské, tehdy jim najednou chyběly finance na běžný provoz domácnosti a situaci vyřešili další půjčkou. Dlouhou dobu zvládali všechny závazky hradit, ale bylo to stále obtížnější. Nedobrou finanční situaci tajili, Alena před svou rodinou zcela, před manželovou rodinou zčásti. Měli problémy všechno zaplatit, občas nezaplatili nějaký závazek včas, dostávali upomínky, bylo jim to nepříjemné. Nevěděli, jak se z této nepříjemné situace dostat. Oba měli problémy se spánkem, Alena hodně zhubla a pociťovala i jiné nepříjemné stavy – neklid, nesoustředěnost. Velmi se jí ulevilo, když se se svou situací konečně někomu svěřila, bylo to při zdravotním problému syna dětské lékařce. Mohla se vyplakat, lékařka jí utěšila, dala jí uklidňující léky, konečně se po dlouhé době vyspala. Lékařka zjistila kontakt na poradnu ve finanční tísní a objednala je na konzultaci. Alena s manželem požádali o oddlužení a v současné době již třetí rok plní podmínky insolvence. Uvádí, že se jim ulevilo, zvládají plnit všechny závazky a zůstává jim dostatečná částka na provoz rodiny. Změnil se jejich přístup k penězům a hospodaření, sledují více ceny, nejednají impulzivně jako před tím, každé finanční vydání zvažují. Snaží se každý měsíc i něco uspořit. Alena oddlužení netají, informovala o této možnosti spolupracovnice a známé, o kterých se domnívala, že jsou na tom podobně jako oni.

Příčiny zadlužení je v tomto případě možno nalézt především v lehkomyšlném přístupu k financím. Alena s manželem prostě uspokojovali své potřeby, nedokázali je odložit. Využívali nabídek úvěrů, nepropočítávali si, kolik nakonec budou muset splatit. Často se chovali impulzivně, jako v případě se svatbou narychlo. Nepříznivý vliv na Alenu měla i ztráta matky. Ač byla dospělá, matka jí chyběla jako osoba, ke které měla silný citový vztah, byla jí oporou, konzultovala s ní své záležitosti. Sama připouští, že kdyby byla matka naživu, určitě by se do těchto problémů nedostala, že by jí dokázala

v některých případech určitě další půjčku rozmluvit. Zdrojem resilience byl přes všechny problémy, které byly se zadlužeností spojené, harmonický vztah s manželem, o půjčkách rozhodovali společně, mohli za to oba a nic si navzájem nevyčítali. Sociální oporou byli partnerovi rodiče. I když o skutečném stavu zadlužení nevěděli, pomáhali podle svých možností, půjčovali drobné částky, převzali některé provozní záležitosti, čímž umožnili, aby Alena s manželem mohli pracovat na stejné směně a měli dostatek společně tráveného času. Alena zmiňuje i uklidňující vliv psa. Ve chvílích neklidu, kdy měla pocit, že nevydrží na místě, s ním odcházela na dlouhé procházky. U paní Aleny nelze než doufat, že se dostatečně poučila v záležitostech finančního hospodaření.

Osvěta ve finanční gramotnosti je velice důležitá, základní školy ji zařazují do osnov, pro dospělé existují kurzy, je možná konzultace v občanských poradnách, některé se na dluhovou problematiku přímo specializují.

Pan Václav

Pan Václav jako nejhorší životní zkušenost označuje nezaměstnanost. Dlouhá léta byl zaměstnán v jednom podniku, o zaměstnání přišel nezaviněně, když podnik byl uzavřen. Vzhledem k nízké kvalifikaci a zdravotním omezením pro něj bylo obtížné nalézt nové zaměstnání. Situace v rodině byla nedobrá, neboť jeho manželka byla zaměstnána rovněž tam. První dny nezaměstnanosti popisuje jako hodně těžké, plné bezradnosti a nejistoty. Za několik měsíců oba našli nové zaměstnání, ale nebyli v něm spokojeni, pracovali v úkole, normy byly vysoké, nestačili tomu. Zhruba po roce přišli o práci znovu. Od té doby již osm let jsou oba nezaměstnaní. Vzhledem k nezaměstnanosti žádali o sociální dávky, nejdříve o příspěvek na bydlení a posléze i o dávky hmotné nouze. Jednání kolem hmotné nouze pan Václav popisuje jako velmi stresující, opakovaně zmiňuje nepříjemné jednání a nevstřícné chování pracovnice, která je měla na starosti. Rovněž prostředí na úřadě, klientelu, která se tam vyskytovala. Zdravotní potíže obou se zhoršovaly, posléze jim oběma byla přiznána invalidita prvního stupně a začal být vyplácen důchod. V této fázi je již Václav s nezaměstnaností smířen, přiznává, že práci nehledá a ani již hledat nebude. Částečné invalidní důchody jim s manželkou pokrývají všechny náklady spojené s bydlením a životními potřebami.

Za hmotné nouze museli vyjít s ještě menší částkou. Nemusí chodit na hmotnou nouzi, nikdo je neponižuje. Pan Václav uvádí, že žije ve spokojeném manželství, se ženou si dokáží vyjít vstříc. Připouští, že zpočátku to tak nebylo, chvíli trvalo, než se sžili a pochopili nutnost kompromisu v partnerském životě, uvádí i nedobré příklady, které zažil ve svém okolí, časté rozvody svých spolupracovníků, nutnost jednotnosti výchovy dětí oběma rodiči. Z jeho vyprávění je zřejmé, že uznává zejména mužské autority, pokud dostal stejnou informaci od ženy a muže, akceptoval jí od muže – viz problémy dcery ve škole.

Pan Václav se nyní cítí soběstačný, cítí se důstojně, můžou s manželkou dopřát i drobná potěšení vnoučatům. Základem dobrého zvládnutí rizik spojených s nezaměstnaností a finanční tísní bylo vlastnictví bytu, drobné úspory, naprostá absence dluhů a smysl po povinnost v první řadě hradit závazky související s bydlením. I zde lze konstatovat důležitý resilientní faktor a to existenci sociálních sítí – mají rodinu. Tchyňě vypomohla finančně již při odkoupení bytu a při nutnosti uhradit větší poplatek za protetický výkon, dcera svým bydlením u babičky odnímá část starostí. Pan Václav se domnívá, že může v případě větších problémů počítat i s bratrovou pomocí. V místě bydliště mají dobré vztahy se sousedy, sousedka jim hodně vypomáhá s administrativními záležitostmi. Jsou v kontaktu s některými bývalými spolupracovníky. I díky nim sehnali své poslední zaměstnání. Částečným invalidním důchodem se cítí dostatečně materiálně zajištěn, jeho život má určitý řád a budoucnost se mu nyní zdá předvídatelná. Pan Václav práci již aktivně nehledá, na informace o možných volných místech již příliš nereaguje. Během evidence na úřadu práce prošel i několika aktivizačními programy, ale vzhledem k minimální nabídce míst respektujících jeho zdravotní stav, je velmi pravděpodobné, že v evidenci setrvá až do odchodu do starobního důchodu.

7 DISKUZE

Z provedeného výzkumu je zřejmé, že pro mnoho lidí rodina stále představuje velkou hodnotu. Z rozhovorů se sociálními pracovníci a psychologkou vyplynulo, že jejich klienti mají zájem o to, aby se jejich rodina nerozpadla, dokázala čelit ohrožením a aby dokázala plnit své funkce. Všechny shodně jako zdroj největšího ohrožení v poslední době označily nezaměstnanost. Region okresu Jindřichův Hradec se přitom vyznačuje poměrně nízkou mírou nezaměstnanosti v celostátním srovnání, z toho je zřejmé, jak nepříznivě je ztráta zaměstnání vnímána.

Se ztrátou zaměstnání je spojen i další novodobý zdroj ohrožení rodiny a to nedostatek finančních prostředků, podílející se na stratifikaci společnosti. Ubývá rodin, které by se daly označit za střední třídu, přibývá rodin sociálně slabých. Negativně jsou vnímána úsporná opatření státního rozpočtu v oblasti sociálních dávek. Finančním přínosem pro rodiny s nezaopatřenými dětmi byla v minulosti dávka státní sociální podpory sociální příplatek, který byl zcela zrušen. Byla to přitom sociální dávka pružně reagující na pokles příjmů v rodině. Kritéria pro přiznání přídatku na dítě po poslední úpravě splňuje také stále méně rodin. Jako příklad dalšího znevýhodnění rodin s dětmi je možné uvést zrušení společného zdanění manželů. Je možné konstatovat, že v oblasti finanční podpory se stát k rodinám začal chovat tak, jako by byly jeho nepřítelem.

Nedostatek finančních prostředků pro zajištění běžného chodu rodiny je v delším časovém horizontu frustrující a jediným východiskem se může zdát půjčka. Není problém si půjčit, ovšem ne každý dokáže počítat s riziky, která jsou s ní spojena. Zoufalí lidé většinou nedomýšlejí následky a tak není neobvyklé, že průměrná domácnost má několik půjček a jejich splátky zatěžují domácí rozpočet do takové míry, že nelze hradit pravidelně náklady spojené s bydlením – nájem, elektřinu, omezují se výdaje na jídlo, oblečení, na školní a mimoškolní aktivity dětí. Rodina přestává dostatečně plnit ekonomickou funkci a je ohrožena ztrátou bydlení, což byla dříve záležitost spíše výjimečná. Domov je přitom místem intimním, místem jistoty a bezpečí, místem, ke kterému u většiny lidí vzniká silná emocionální vazba.²⁶⁴ Ztráta domova a nejistota bydlení se stává velkým problémem, neboť neexistuje dostatek sociálních bytů.

---

²⁶⁴ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s.57

Podpora jejich výstavby je často proklamovanou náplní volebního programu mnoha politických stran, ale v lepším případě jsou stavěny pouze tzv. holobyty pro sociálně nepřízpůsobivé občany. Pro ně je typické jejich umístění na periferii, místa jsou příznačná špatnou dopravní obsluhností, nedostatkem služeb, v jejich blízkosti se většinou nalézají pouze herny a zastavárny, čímž je podporován rozvoj sociálně patologických jevů. Umístěním rodiny bez domova do takovéto lokality se velmi snižují příležitosti šance na to, aby znovu našla rovnováhu a uspořádala své poměry a začlenila se do společnosti. Prostředí je přitom velmi významným činitelem v procesu socializace.²⁶⁵

Pro rodiny bez domova Je možné využít ubytování v azylových zařízeních, většina azylových domů je ale určena pouze pro matky s dětmi. Zájem o tyto služby je velký a na umístění se čeká. Jako pozitivní se mi proto jeví zřízení azylového domu pro rodiny s dětmi ve Studené, která je větší obcí, s infrastrukturou služeb a s pracovními příležitostmi. Pozitivní je skutečnost, že rodina může zůstat pohromadě a kladně lze hodnotit i intenzivní působení tamních sociálních pracovníků na klienty, jejich motivování rodin k soběstačnosti, samostatnosti, hospodárnosti. Nelze opomenout ani socializačně výchovnou stránku pobytu v tomto zařízení, neboť některé rodiny poprvé v životě zažívají určitý řád, pravidelnost, jsou motivovány k aktivnímu trávení volného času apod.

Jako velmi žádoucí se mi jeví proto kontinuita sociální práce s rodinou poté, co azylový dům opustí. Domnívám se, že právě zde se vytváří velký prostor pro sociálně aktivizační služby. Aby rodina měla někoho, na koho se může obrátit v případě, že si s určitými záležitostmi nebude vědět rady, bude zažívat pocity nejistoty v dalším novém prostředí. Některé rodiny mají zpřetrhané příbuzenské vazby, z častých změn pobytu nemají vybudovanou žádnou sociální síť z řad přátel, sousedů a spolupracovníků, nemají žádnou sociální oporu. Už jenom ocenění toho, co rodina dělá dobře, co už zvládla, co dokázala překonat, pro ni může být posilující a motivující do budoucna.

Z rozhovoru se sociální pracovníci poskytující sociálně aktivizační služby vyplynulo, že ve většině případů bývá prvním důvodem kontaktu rodiny žádost o

---

²⁶⁵ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 89-90

pomoc s doučováním dětí. Posléze po navázání kontaktu prostřednictvím dětí dochází k dalšímu rozšiřování služeb na dluhovou problematiku, doprovod na úřední jednání, pomoc se zlepšením bytové situace apod. Vedoucí sociálního odboru rovněž z hlediska své dlouhodobé praxe v sociální oblasti hodnotí jako velmi důležité navázání kontaktů s rodinou prostřednictvím dětí. Uvádí, že díky intenzivní několikaleté práci věnované volnočasovým aktivitám pro děti z rodin nefunkčních, ze sociálně nepodnětného prostředí, se velmi zlepšila práce s těmito rodinami, spolupráci provází důvěra.

S rozhovorů s respondenty, kteří prožívali či stále ještě prožívají situace, které resilienci rodiny ovlivňují rovněž vyplývá, že rodina je pro ně důležitá a záleží jim na ní. Pocity sounáležitosti, důvěry, vzájemného přijetí, pochopení a podpory toho, komu se právě nedaří, jsou posilující. Pro resilienci rodiny je určující pevný partnerský vztah, jak vyplývá z rozhovoru s respondentkami Alenou, Míšou a respondentem Václavem.

U respondentky Marie se partnerský vztah rozpadl pod vlivem alkoholismu a násilí manžela, které poznamenávalo i jejich dceru. Zůstal jí ale zachován pevný vztah s dcerou a významnou sociální oporu jí posléze dokázala poskytnout matka a sourozenci. Mezníkem, kdy se vůči ní manžel začal projevovat násilně, bylo narození dcery. Stala se na něm od té doby závislou, neměli v okolí žádné společné přátele. Můžeme se domnívat, že její manžel se rovněž nedokázal vyrovnat s rolí otce, že nedokázal akceptovat to, že manželka z důvodu intenzivní péče o dítě přestala být pouze partnerkou, že od narození dítěte měli pouze sporadicky chvíle sami pro sebe jako partneři.

Ze vzpomínek paní Jiřiny je evidentní, jak moc důležitá a potřebná je intenzivní sociální práce s rodinou, jak velký význam a potenciál má sanace rodiny. Ačkoliv vyrostla v prostředí, které mělo mnoho materiálních nedostatků a několikrát byla umístěna právě z těchto důvodů a nedostatečné péče rodičů do dětského domova, zůstal jí k nim a k sestře zachován pevný citový vztah. Jako významný resilientní rys spatřuji vybudovaný pocit základní důvěry.²⁶⁶Dalším důležitým obdobím její socializace bylo to, čemu v dnešní individualizované společnosti už není příliš přikládán význam a sice zařazení do pracovního kolektivu. Velmi získala od svých spolupracovnic neformálním

---

²⁶⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 268

zasvěcováním do finančních záležitostí, domácího rozpočtu, péče o domácnost, řídila se jejich příklady. Ač působení tohoto mikroprostředí bylo nezáměrné, funkcionální, mělo pro její budoucí život velice formativní vliv.²⁶⁷

U pana Václava došlo k adaptaci na dlouhodobou nezaměstnanost. Tím, že je bez práce se již nijak netrápí, považuje za přirozené, že vzhledem k věku a zdravotním potížím už pracovat nebude.

---

²⁶⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. s. 77-78

8 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá resiliencí rodiny. Jako hlavní cíl bylo zaměřit se na aktuální problémy současné rodiny a zjistit, jaké faktory resilienci rodiny pomáhají posilovat. Mohu konstatovat, že stanovený cíl byl naplněn. Velká část problémů, které je současná rodina nucena řešit, souvisí se společenskými změnami v posledním dvacetiletí. V postmoderní společnosti jsou rodiny vystaveny vlivům, které jejich stabilitu a dobré rodinné fungování ovlivňují v negativním smyslu. V mnoha případech se jednotlivé negativní vlivy prolínají navzájem, jednotlivá rizika se kumulují a souhrn nahromaděných nároků se pro rodinu stává neúnosnou zátěží. Potvrzují to rozhovory se sociálními pracovníci i psycholožkou, které shodně uvádějí, že rodina se na ně obrací se žádostí o pomoc v jedné konkrétní záležitosti a teprve v průběhu spolupráce přiznává i řadu problémů jiného rázu.

Z rozhovorů s jednotlivými respondenty velmi zřetelně vystupuje do popředí důležitý faktor resilience a to mít vybudovanou dostatečnou sociální síť. Absence tohoto protektivního faktoru v době společného soužití s manželem v příběhu paní Marie zapříčinila, že manželův alkoholismus a násilné chování se mohlo nerušeně rozvíjet a stupňovat. Podle mého názoru by velmi pomohlo, aby sousedé nedělali, že nevidí a neslyší a nějakým způsobem dali paní Marii najevo svou účast, nabídli podporu a naopak manželovi dávali najevo nesouhlas s jeho jednáním. Aby v případě přivolání policie podali svědectví apod. Je proto dobré, že v případě domácího násilí je již dostupná odborná pomoc, řada organizací se tímto závažným negativním jevem zabývá. Přesto z rozhovoru s psycholožkou vyplynulo, že domácí násilí je velmi častým průvodním jevem jiných rodinných problémů, zejména v ekonomické a citové formě.

Pro sociální práci s rodinou má velký význam důvěra. Tam, kde se podaří atmosféru důvěry vytvořit, je možnost podpory a pomoci rodině mnohem účinnější. Sociální odbor Městského úřadu v Jindřichově Hradci činí v tomto směru mnoho prospěšného, neboť provozuje Zařízení sociálně výchovné činnosti, což je kroužek, kde se děti z problémových rodin scházejí, věnují se volnočasovým aktivitám, pořádají víkendové pobyty, letní tábor. Prospěšnost navázání spolupráce prostřednictvím dětí zmiňuje rovněž sociální pracovníce z místní charity. Co by rozhodně mohlo pomoci, je

rozšíření podobných aktivit na celou problémovou rodinu. Aby i rodiče se do takovýchto činností zapojovali, aby rodina trávila společně aktivně čas. Pro resilienci rodiny by mohly být takového společné programy velmi prospěšné, neboť by navázala nové kontakty, mohla by najít společnou aktivitu, která by napomohla při stmelení rodiny. Rodině, které se v některých směrech nedaří své funkce dobře naplňovat, by právě toto uvědomění si rodinné sounáležitosti, síly, která vznikne spojením sil jednotlivých členů, tento synergický efekt, mohl podpořit sebevědomí, mohl by jí motivovat k hledání a uplatňování účinnějších strategií řešení problémů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Public promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3

BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: SLON, 2006. ISBN 80-86429-11-3

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-392-5

BROŽOVÁ, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-16-4

BŘICHÁČEK, V. *Studie z psychologie zdraví*. Praha: Ermat, 2007. ISBN 978-80-87178-00-3

BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4282-3

BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6

ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L. *Sociální gerontologie. Úvod do problematiky*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-141-2

DUBSKÁ, D. *Úspory a zadluženost: ocitly se české domácnosti v dluhové pasti?* Praha: ČSÚ, 2008. ISBN 978-80-250-1743-2

DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5

DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-234-9

- EIS, Z. *Krise všedního dne*. Praha: Grada publishing, 1994. ISBN 80-85424-56-8
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-124-4
- GILLERNOVÁ, I. KEBZA, V., RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 978-80-247-2798-1
- GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J.: *Podoby násilí v rodině*. Praha. Vyšehrad. 2000. ISBN 80-7021-416-3
- GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN
- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2
- HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.
- CHVÁLA, V., TRAPKOVÁ, L. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-561-5
- KAHOUN, V. a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II*. Kroměříž: Triton, 2007. ISBN 978-80-7387-064-5
- KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci. Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-29-6
- KATRŇÁK, T.: *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Slon, 2001. ISBN 80-86429-29-6
- KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*. Praha: SLON, 2005. ISBN 978-80-7419-017-9

KELLER, J. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5

KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Zlo na každý den*. Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7262-089-4

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha, ASPI, 2007. s. 287 ISBN 978-80-7357-276-1

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-568-4

LACA, S. *Sociální pedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. ISBN 978-80-8718-19-2

LACKOVÁ L.: *Osobnostná odolnosť v interkultúrnom kontexte*. Ostrava: Universistas Ostraviensis. 2009. ISBN 978-80-7368-8

LANGMAIER, Z., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9

MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: SLON, 1994. ISBN 80-91424-9-4

MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004,

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén. 1994. ISBN 80-85824-06-X

MATĚJČEK, Z. *O jistotě a bezpečí*. In: Sborník ze 4. konference o náhradní rodinné péči. Praha: MPSV ČR, 1992. ISBN

- MATĚJČEK, Z., DYTRICH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 80-7169-897-0
- MATĚJČEK, Z., LANGMAIER, J. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-19
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-19-9
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0
- MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8
- MIKŠÍK, O. *Psychologická charakteristika osobnosti*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1304-8
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup. Metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4
- MOTEJL, O. a kol. *Rodina a dítě*. Sborník veřejného ochránce práv. Kancelář veřejného ochránce práv. Brno: 2007. ISBN 978-80-254-1750-8
- MOŽNÝ, I. *Základy sociologie*. Praha, Slon, 2002. ISBN 80-86429-05-9
- MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2311-5
- PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno. Doplněk. 2000. ISBN 80-7239-039-2

PLAŇAVA, I., PILÁT, M. eds. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Praha: Barrister Principal, 2002. ISBN 80-86598-36-5

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5

PRUDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha. Triton. 2008. ISBN 978-80-7387-100-0

SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0

SEKERA, O. *Rodina v nečase*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2010. ISBN 978-80-7368-877-6

SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1

SIROVÁTKA, T., WINKLER, J., ŽIŽLAVSKÝ, M., eds. *Nejistoty na trhu práce*. Brno: Albert, 2009. ISBN 978-80-7326-172-6

SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: Beck, 2010. ISBN 978-80-86946-78-8

SMUTKOVÁ, I. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus. 2007.

SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003. ISBN 80-86552-62-4

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7367-250-8

ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

ŠOLCOVÁ, I. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada Publishing. 2009. ISBN 978-80-247-2947-3

ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0888-4

ŠRAJER, J., MUSIL, L., (eds) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno. Albert. 2008. ISBN978-80-7326-145-0

TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-678-0

VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6

ZELENÁ, M., KLÉGROVÁ, A. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-67-9

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. Praha. Portál. 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Eupress, 2004. ISBN 80-86754-19-7

ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií, 2003. ISBN 80-210-3110-7

Zákony a vyhlášky:

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 134/2006 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů

Prameny a interní materiál:

Katalog poskytovatelů sociálních služeb v ORP Jindřichův Hradec. Jindřichův Hradec, Městský úřad, 2013.

Statistická ročenka trhu práce v ČR. Praha: MPSV, 2013. s. 27. ISBN 978-80-7421-064-8.

Časopisy:

VAVRDOVÁ, A. Jaké vzdělání potřebuje rodič? In. *Rodina a škola*. Časopis pro rodiče a učitele. 2009, č. 8. s. 5. ISSN 0035-7766

HUČÍN, J. Jak nevychovat malého tyrana. *Psychologie dnes*, č. 10, 9. roč, s. 12. ISSN 1212-9607

NAVRÁTIL, P. Sociálně-právní ochrana dětí postrádá vhodné procedury pro posouzení rodiny. *Sociální práce /Sociálna práca*. 2005, č. 2. s. 8. ISSN 1213-62-04

HUBÁLEK, S. Teror ve Frenštátě nebyl první. *Literární noviny*. Týdeník pro politiku a kulturu. 2013, roč. 24, č. 11. 4. 4. ISSN 1210-0021

KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. Hlavní koncepce psychické odolnosti. *Československá psychologie*, 52, 2008. ISSN 1212-9607

MATĚJČEK, Z., DYTRICH, Z. Riziko a resilience. *Československá psychologie*, 42, 97-103. ISSN 1212-9607

KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. Sociální opora jako významný protektivní faktor. *Československá psychologie*. 1999. 43. 1. s. 19-38. ISSN 1212-9607

KŘIVOHLAVÝ, J. Moderátor zvládnání zátěže typu sociální opory. *Československá psychologie*, 1998a. 43, 2, s. 106 – 118. ISSN 1212-9607

MAREŠ, P. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis*. roč. 36. č. 3. s. 285 – 297. ISSN 0038-0288

SOBOTKOVÁ, I. Proč je u nás tolik dětí v ústavěch? *Psychologie dnes*, 11 (2), s. 4-5. ISSN 1212-9607

GJURIČOVÁ, Š. Fenomén násilí vůči ženám: terapeutovy postoje. *Čs. psychologie*, 1994,18, 1s. 66-70. ISSN 1212-9607

Internetové zdroje:

SOBOTKOVÁ, I. Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče. *E-psychologie (online)*. 4(1), 51-57 (cit. 20. 2. 2013). Dostupný z [www. <http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf>](http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf). ISSN 1802-8853.

Via iuris. Bulletin pro právo ve veřejném zájmu. Dostupné na [www. Public Interest Lawyers Association \(PILA\)](http://www.PublicInterestLawyersAssociation.org)

Krajská správa ČSÚ v Českých Budějovicích. Charakteristika okresu Jindřichův Hradec (online). (cit. 2013-08-01). Dostupné z:

<http://www.cbudejovice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/okres-jindrichuv-hradec>

www.mpsv.cz

www.pppcb.cz

www.manzelskaporadna-jh.cz

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1   Mapa okresu Jindřichův Hradec s vyznačením míst, v nichž jsou poskytovány sociální služby pro rodiny s dětmi
- Příloha 2   Přepis rozhovorů s respondenty
- Příloha 3   Přepis rozhovorů se sociálními pracovníky
- Příloha 4   Přepis rozhovoru s psychologkou

Příloha 1 Mapa okresu Jindřichův Hradec s vyznačením míst, v nichž jsou poskytovány sociální služby pro rodiny s dětmi

Příloha 2 Přepis rozhovorů s respondenty

Respondent Václav

Pane Václave, já už jsem vám říkala, že píšou diplomovou práci o rodině a vy jste souhlasil, že mi odpovíte na několik otázek. Nerozmyslel jste si to?

Kdepak. Jestli vám to do té školy pomůže, tak vám řeknu všechno, co vás bude zajímat.

Mě by nejdřív zajímalo, jak dlouho už jste ženatý.

Dlouho, přes třicet let.

Takže je to vaše první manželství?

První a taky poslední, aspoň doufám, že mě žena nevymění za jiného dědka. Mladšího třeba.

A co vy? Vy byste paní nevyměnil?

Kdepak, my už jsme na sebe zvyklí za ty roky. Jiná by třeba špatně vařila, nebo by mě hubovala, já doufám, že už to spolu doklepeme do konce.

To je pro vás důležité, aby se k vám chovala žena hezky a abyste se dobře najedli?

Vždyť je to i přísloví o tom, že láska prochází žaludkem, ne? No a s ňáskou semetrikou bych nebyl. Myslíte, že bych to třiatřicet let vydržel? To bych buď utek, nebo jí rozbil hubu a pak by mě zavřeli nebo by mě utrápila a už bych šňupal popel.

A co vy? Když je důležité, aby na vás byla žena hodná, jste na ní hodný také?

Já myslím, že jo. Všichni o mě říkají, že jsem dobrák. No někdy jí asi zlobím. Ona někdy pořád něco povídá, znáte to mele a mele a tak to jí třeba řeknu, aby tu pusku zavřela a byla aspoň hodinu zticha, Ale to když už to fakt nemůžu vydržet.

A co vaše paní na to?

Ona je na to zvyklá. Tak většinou přestane, ale pak tam mlátí s hrcema, to poznám, že jsem jí naštvál. No a někdy se sebere a jde k sousedce do přízemí, to je taková drbna a tak si tam melou spolu. Přijde, je vypořádána a je jako sluníčko.

Takže to netrvá dlouho, že byste se na sebe zlobili...

To ne, to jsou jenom takový malý přeháňky. Já bych chtěl vidět někoho, kdo by tohle někdy doma neměl.

Vybavujete si, že někdy byste se na sebe za těch třicet let zlobili dlouho?

Ale to taky, ale to jsme byli oba ještě mladý a blbý, jak se říká. Ještě jsme to spolu neuměli, že jo, To jsme nevěděli, že někdy musí jeden trochu ustoupit a dát přednost tomu druhému.

Kompromis se tomu říká...

Jo přesně to. Že jsme chtěli oba něco a každé nějo jiného samozřejmě, tak to nám chvíli trvalo, než jsme se naučili jak spolu vyjít. Třeba když jsme měli po svatbě, já strašně moc chtěl motorku a ona že ne. Že pojedeme na dovolenou k moři. Vod fabriky, to nabízeli každou chvíli ňáskou rekreaci. Bylo to za pár korun ale stejně to něco stálo. Tak to jsme si stáli na svém. Já že si za ty peníze koupím motorku a ona trucovala, že chce vidět moře. Že tam jedou Novákoví a ty a ty a my že pojedem s nima. No a já jí řek, že

když chce k tomu moři, tak ať si jede sama. A bylo zle. Vodjela k mamince a nemluvila se mnou dva tři tejdny. Já už tu motorku měl vyhlídnoutou, v mototechně, chodil jsem se na ní dívat.

A jak to dopadlo?

Jak to mohlo dopadnout? Z celého toho trucování jí začlo jí bejt špatně no a místo k moři jí doktor poslal lehnout do nemocnice, protože byla v jiným stavu a měla vysoký tlak. A místo motorky jsme si zamluvili kočárek a postýlku. To jsme byli oba pitomci. A tak to bylo zezáčátku víckrát. Než jsme na to přišli, že někdy musím ustoupit trochu já a podruhé zase vona. Protože kdyby ustupoval pořád jenom jeden, to by bylo taky špatně. To by tam ten jeden vládnul a rozkazoval a ten druhý by nesměl nic. Tak to nám pár let trvalo, než jsme na to přišli, že když jsou dva spolu tak to tak musí bejt, aby to fungovalo. Aby byli spokojení oba a ty děti potom taky. To dětem nedělá dobře, když se rodiče spolu hádají a nemluvě spolu. Ty děti pak nevědí, čím jsou. S kým mají mluvit. To měl kluk od nás z práce, že si vzal takovou poroučivou panovačnou ženskou a ta ho komandovala, musel tohle a tohle a támhleto a to nesměl. Vodměřovala mu i cigarety. Na den dostal deset a basta. Peníze jí vysypat do koruny, a když si chtěl koupit noviny, nebo jít na hokej, tak musel u ní škemrat. Aby mu dala tu korunu, nebo kolik tenkrát stály pitomý noviny. Ale ona, na sebe ne, to na sebe tak vodměřená nebyla. Kolikrát jsem jí viděl, jak si dopřávala, třeba šla s dětma a měli všichni zmrzlinu a ona tu největší. Taky to tam dopadlo blbě. Nejdřív z něj udělala onuci a potom se jí to nelíbilo, že není chlap a narazila si v práci takovýho týpka, rozvedeného. Láďu vyhodila z bytu jenom s taškou, rozvedla se s ním. Ale alimenty, to chtěla pořádný, děti mu nechtěla pomalu ani ukázat. No ale taky narazila, protože ten týpek si nenechal nic líbit, peníze, co s Láďou našetřili jí rozfofroval, a když něco řekla proti, tak jí jednu natáh. Tak to člověk taky viděl, jak to někde dopadlo, když se ty dva neuměli domluvit. Jak jsou děti, tak už nemůže každéj myslet jenom na sebe, ale musí myslet i na děti, jakoby za ně. Co je pro ně dobrý. Jako třeba to bylo se školou s naší Luckou, to jsem měl taky svoji hlavu a bylo to spíš ke škodě.

A co se stalo s Luckou ve škole?

Luce nešlo učení. Hned v první třídě. Ona nemůže bejt chytrá, nemá po kom. Já chodil do zvláštní školy, já na učení nebyl vůbec, no a Hanka, jako žena, ta na tom nebyla o moc líp, měla samý čtverky a z učení utekla, že jí to nešlo. Tak ty děti naše neměly bejt po kom chytrý ani. Ale Věrka, ta starší, ta přece jenom byla chytřejší, měla ve škole trojky a nebyl žádný problém. Ale tý mladší Luce, tý to nešlo vůbec. Nemohla se naučit číst, psát, učitelka si stěžovala, že si pořád hraje s něčím nebo kouká z okna a nedává pozor. A že by měla jít do zvláštní školy. A žena hned, že jo, že jí tam dáme. No a já jsem nechtěl. Chtěl jsem jí udržet v normální škole, aby se na ní děti nekoukaly špatně, že chodí tam na Kozí plácek. Aby se jí neposmívaly a tak. A tak jsem se s ní začal doma učit, my jsme proseděli času nad tím slabikářem. A ono to stejně nešlo. Nevedlo to nikam, Lucka pak začala strašně zlobit doma i ve škole a pak se začala počurávat v noci. V sedmi letech, najednou. Byli jsme s ní u doktorky, prohlídli jí, nic nenašli. Pak si nás zavolal ředitel do školy, že ta Lucka na to opravdu nemá, tak jestli bysme s ní nešli do poradny k psychologovi. Já pořád nechtěl, k psychologovi odteďka, aby se to s ní táhlo celej život, že není normální. Ale ten ředitel mi to tak pěkně podal, pak jsem povolil. No a ten doktor řek, že Lucka na to nestačí a všechno to, co teď začala dělat, tak že se tím jakoby brání. Že ze sebe dělá menší a pomoci jí může jedině ta zvláštní škola. Že tam na to bude stačit na to učení a všechno se za čas srovná. A tak jsem povolil, Lucka tam začala chodit a za pár tejdnu bylo všechno v pořádku. Taky jsem byl blbej a stál si na svém, jenom proto, že jsem nechtěl, aby chodila jako já na Kozí plácek.

Vybavujete si ještě nějaký problém v rodinném životě? Zmínili jste, že jste zezáčátku měli třeba spory o to co koupit za našetřené peníze, potom se školou u dcery.

Nezpomínám si na nic velkého nebo strašného. Samozřejmě, že někdy jsme se poškorpili kvůli nějaký hlouposti, jako, že se zapovídala se sousedkou a připálila brambory nebo holka si třeba rozbila koleno, když jsem s ní šel na hřiště a nedával na ní pozor kam leze. Nebo že si koupila nový šaty a mě se zdálo, že jich má už plnou skříň, to jsou asi úplně normální věci, co jsou v každým manželství. Ale na nic jiného si nezpomínám. Pak trochu byly starosti s tou starší holkou, že se chytla kluka a ten za nic nestál. Tak to jsme se dost hádali, že jí pustila ven večer, já přišel z odpolední a holka nebyla ještě doma. Holce šestnáct, půl jedenáctý a nebyla doma. To jsem si myslel, že by na ní měla bejt přísnější. To jsem i křičel, že tohle nemá dovolovat, aby se potloukala potmě venku a ještě s takovým ušákem. Kdyby to byl aspoň

slušnej kluk, ze slušný rodiny, to by se člověk tak o holku nebál. No a taky to blbě dopadlo, Věra se akorát doučila a byla v jiným stavu. No a co ten kluk, ten jí nechal a chtěl se vypařit. Tak k to jsme byli spíš nešťastný, jak to dopadlo. Holka s mokrým výučákem ve čtvrtým měsíci, tajila to před náma, ve škole. A tatínek dělal najednou, že jí nezná. Honili jsme ho po soudech, aby aspoň ty alimenty platil. Ale jinak to šlo. Bydlela s náma, smáčkli jsme se, narodila se malá, pěkná, šikovná byla, měli jsme z ní radost a život šel dál. Za pár let si našla jinýho, sice staršího, rozvedenýho s trojima alimentama, ale je to hodnej člověk a už jsou spolu pomalu deset let. Maj spolu taky ještě jednu holku. A tou mladší už nikdy žádný starosti nebyly kromě školy ze začátku. Vychodila jí, vyučila se zahradnicí v tom speciálním učňáku. Bydlí u babičky na vsi a je to dobře, protože my jsme bez starosti, že je tam babička sama. Už je jí přes sedmdesát, tak kdyby se s ní něco stalo, tak tam má pomoc a ošetření. Lucka se tam hrabe v zahradce, pořád jí tam něco kvete, sousedi si k ní choděj pro sazeničky a všichni jsou spokojený. A takhle to běželo plno let. Chodili jsme do práce, holky rostly, občas nějaký ten mráček se našel, ale všechno bylo dobrý do té doby, než jsme o tu práci přišli oba. To bylo krušný.

Takže další nepříjemná událost v životě vaší rodiny byla ztráta práce?

To jste řekla hodně jemně, to byl průser. My byli úplně v koncích. My jsme ze začátku ráno vstali, jak jsme byli zvyklí na ranní a nevěděli, co máme dělat. Kam jít. My seděli nad hrnkem kafe hodinu a připadali si jako ztracený. Žena se nějak zabavila doma, vařila, uklízela, pletla, ale co já v tom paneláku? Šel jsem třeba nakoupit, pro rohlíky, někdy noviny, obešel jsem celý sídliště s tím nákupem, abych zabil hodinu. Pak jsem to pomalu doma slabikoval, koukal na televizi. Někdy jsme se sebrali a jeli k babičce, zřejpal sem jí zahrádku nebo posekal trávu, nasekal dřevo, tak to jsem měl pocit, že jsem užitečnej. A ten čas, ten přitom tak jako pěkně uběhl.

Co peníze? Vycházeli jste s podporou?

Ze začátku jo, protože to jsme dostali ty platy navíc, tak když nám to nevyšlo, měli jsme kam šáhnout, třeba pro tři stovky, než přišla další podpora. Moc našetřeno už jsme neměli, jak jsme kupovali předtím ten byt, ale ze začátku to šlo. Pak jsme našli tu práci znova, ale to už nebylo takový. Tam se muselo fofrovat, sedět na fleku, to nebylo jako na Jitce, že člověk se zašil někam za mašinu a poklábosil třeba pět minut s někým. A plat taky nebyl velkej, ale s tím jsme vyšli a ještě jsme každý měsíc pár stovek odložili. Však oni se nám potom hodily, když už nebylo nic. Když jsme šli na pracák podruhá, tak už to nebylo tak strašný, už jsme to znali. A říkali jsme si, že to třeba zase nebude nadlouho, že něco najdeme. A ono půl roku, rok a pořád nic. Taky na rekvalifikaci nás chtěli poslat, na počítače, ale to nám zarazil doktor, to nemůžeme na oči, koukat do toho dlouho. Mě pak začaly haprovat ty záda, dokad' sem dělal na Jitce tak to bylo dobrý, protože tam jsem se hejbal, a když tak jsem si na pět minut sednul, protáhnul se, tam mi nikdo nic neřek, když jsem stíhal práci. Ale jak jsem u toho Lexy musel sedět celou směnu a jenom těma rukama tam to šroubovat do sebe, tak tam to začalo zlobit pořádně. A jak sem zvonil doma, tak bolely a bolely. No a pak se přidala cukrovka a doktor řek, že jsem nezaměstnatelnej, že už nemůžu skoro nic. Něco kvůli očím, něco kvůli zádům, něco kvůli cukrovce, jako že musím držet dietu, jíst pravidelně a nesmím dělat na noční. Tak nemůžu jít dělat nikam ani hlídače. No a Hanka zrovna tak. Ona měla jeden čas pořád nějaký problémy, bylo jí horko, potila se, taky shodila asi deset kilo a doktor jako náš obvod'ák jí řek, že to bude k přechodu, aby si došla na gyndu. Tam jí řekli, že to je k tomu, a že se to srovná. A ono to šlo pořád dál, až si jednou postěžovala doktorce na psychiatrii jak chodí a ona říkala, že by mohla zkusit požádat o invalidní důchod, že má ještě ty oči špatný k tomu, že ona to doporučí. A když si požádala, tak jí doktor najednou teprve začal pořádně prohlížet a vzal jí krev no a nakonec zjistili, že to má všechno od cukrovky. Že měla cukrovku a z toho měla ty problémy. Tak nakonec jí dali ten částečnej, dostala prášky na cukr a srovnalo se jí to. To bylo ošklivý, to už jsem si říkal, když jí bylo pořád zle, co já bych si počal, kdyby mi umřela. O tom jsem dřív nikdy nepřemýšlel, až tehdy, vždyť já bych byl jak bez ruky. Tolik let spolu, chodili jsme spolu i do práce a z práce, v práci jsme se mohli vidět. Co já bych si bez ní počal?

Zdraví vaší paní se tedy trochu upravilo a já bych se vrátila k otázce financí. Byli jste už delší dobu bez práce, příjmy byly menší a zmínil jste, že jste žádné velké úspory neměli. A zmínil jste, že jste si začali žádat o sociální dávky. Jak jste zjistili, na co máte nárok, řekl vám o tom někdo?

Určitě to přinesla Hanka odněkud, ženský si řeknou všechno, znáte to. Že je příspěvek na bydlení a kde to je. Tak jsme se tam vypravili, tam se na to zeptali. Dostali jsme papíry, řekli co a jak vyplnit, kde dát potvrdit a tak. Nějak jsme to dali dohromady, pomohla sousedka, protože si o to taky žádala, má malej důchod, tak co jsme nevěděli, nám řekla. Tak to jsme dostávali ještě když jsme měli podporu, to bylo pár korun asi dvě nebo tři stovky, ale byly dobrý. A potom když už podpora skončila tak to udělalo už víc. A o tom dalším nám řekla paní na pracáku, jak jsme k ní chodili, kam si máme dojít. No a o tom už jsem s váma mluvil někdy dřív, že to nebylo pěkný. Pořád vyplňovat ty jejich papíry, nosit ty razítka a na tu holku jsme taky štěstí neměli, to už jsem povídal, že se nechovala zrovna hezky.

Mě pomohlo, no vůbec nám pomohlo to, jak mi dali ten důchod, ten částečnej. Já myslel, že dostanu teda plnej.

A kolik ten částečný důchod je? Dá se s tím vyžít?

Dostal jsem 6700 korun, to mi poslali zálohu najednou deset tisíc. To bylo něco. To už jsme doma dlouho neměli takový peníze. No ale musel jsem hned běžet na tu sociálku, jak nám dávali ty peníze na to minimum a hned sem to musel nahlásit, protože já jim to říkal, že dostanu důchod a oni mi tam řekly ty ženský, že jak dostanu peníze, hned jim to musím říct. Aby mě nepřeplatily. Já bych to musel vracet. Tak tam jsem hned druhý den došel a nahlásil to, ukázal složenku, oni si to tam ofotily, něco mi daly podepsat a říkaly, že tenhle měsíc už to minimum nedostaneme. A další měsíc pak přišly ty další peníze, zbytek, to bylo taky asi deset tisíc a nějaký drobný, tak to jsme to minimum taky nedostali. Myslel jsem že dostanu teda ten plnej důchod, že už budu mít od pracáku pokoj a nebudu tam muset pořád chodit, to ale nešlo, tam musím pořád. Ale to už se dá vydržet. Protože pak dostala asi za půl roku důchod i moje žena.

Taky částečný?

Taky, ten první stupeň tomu říkají. Jako já. A to už bylo zase lepší, to už jsme žádný to minimum nedostávali, to už jsme měli peněz dost. A tak jsme nemuseli chodit jako blbci po městě a shánět ty razítka. Vod toho byl pokoj, už nám zvostal jenom ten pracák a tam chodíme tak jednou za měsíc, někdy i dýl, oni tam pro nás stejně nic nemaj za práci. To je dobrý, ty ženský jsou tam rozumný, to na tom minimu, ta jedna mladá, ta nás brala pěkně u huby. Tam když jsme šli, to jsme z toho tři dny předem nespali, žena někdy plakala, já cukr celej rozhozený. Ta na nás měla hubu, ta jedna mladá...

Chovala se k vám nevhodně, křičela na vás?

To ne, to ona si zase dávala pozor, abysme si na ní nemohli kvůli tomu stěžovat. Ale jak na nás koukala, jak se tvářila, někdy se tak jako pošklíbla trochu, tak jako cukla pusou nebo nad těma papírama, vrtěla hlavou a měla řeči. Že pořád chodíme se ptát na práci na jedny a ty samý místa, že příště musíme mít razítka odjinud, nebo to bude brát, jako že se nesnažíme dostatečně a že nám taky ty peníze nemusejí dát. To bylo hrozný, a kdyby jsme měli nějaký peníze doma na knížce, tak bych tak opravdu nechodil. To jsem si připadal jako hadr, jako úplný nic. A když jsme teda šli někam se ženou do nějaký firmy se ptát na práci, tak tam taky na nás koukali všelijak... No já vim, že nejsem žádný krasavec a ženě už taky bylo padesát, máme oba ty brejle silný. Ale chodíme oba čistý, mejeme se, máme čistý oblečení, žena plete, kolikrát to má na sobě a všichni jí to chválejí, třeba u doktora, nebo na pracáku, jakej má pěkný svetr. My jsme normální lidi, dyť my dělali oba na tý Jitce tolik let a dělali jsme dobře. My byli normální rodina, holky jsme vychovali, máme svůj byt, ten jsme si koupili, dyž to Jitka prodávala. Za svoje peníze, měli jsme našetřený. Ono se to vědělo dlouho, dlouho se o tom mluvilo, že ty byty se budou prodávat, tak my jsme něco měli, přišetřili jsme a pak nám chybělo asi patnáct tisíc do toho, tak to nám pučila babička, jako tchyně, měla to našetřený na pohřeb. Tak ta nám pučila, co nám chybělo a my jí to potom spláceli, zaplatili jsme jí to asi za rok a půl. Ale koupili jsme si ten byt hned. Nelítali jsme po bankách, aby nám dali na to půjčku, tu, no jak se to jmenuje, na to bydlení?

Na hypotéku?

Hypotéku, to je ono. A to jsme teprve koukali, jak jsou na tom lidi s penězi, jaký jsou hospodáři. Některý ty paničky se nakrucovaly, v kantýně jim nic nebylo vhod, v jídelně pomlouvaly pořád jídlo, načančaný, namalovaný, samý korále, nový hadříky, no lidi co se nosili kdovíjak a nad vším vofrňovali, nic jim nebylo dost nóbl, jak třeba neměli ani korunu a lítali a sháněli, kde si pučit, aby těch osumdesát tisíc dali dohromady. A to bylo taky jediný štěstí, že jsme měli nějaký ty peníze našetřené a splatili to babičce, protože asi dva roky na to, v továrně zase propouštěli a to už nás propustili oba najednou. Dali nám ty peníze navíc, to vodstupný, dva platy jsme dostali. Ale co to bylo platný, když jsme tam prožili celej život. Já tam šel hned ze školy, bylo mi necelejch šestnáct. A žena tam přišla taky mlad'oučká. My jsme se spolu tam seznámili.

To pro vás muselo být pro oba hodně těžké, přijít o práci najednou...

To bylo. Ono se tam propouštělo už několikrát předtím, ale to byly hlavně ženský z kanceláří a pak to šití, ta šicí dílna, ta se taky rušila dost brzo, ale prádelna a tkalcovna to pořád jelo. No a pak už nesehnali dost práce pro všechny, tak začali s těma staršíma, jako kdo by moh jít dřív do důchodu, no a pak už šel za pár měsíců zbytek. Zvostali tam jenom chlapi z údržby a těch taky jen pár no a vedení a to postupně tu fabriku rozprodávalo. Mašiny si koupili Rusové, ty se rozmontovaly a vodvezli je do Ruska, naši chlapi to tam jeli ještě k nim smontovat. To taky byli chlapi, co tam dělali celej život, šéf z údržby, to byl prima chlap, ten prej plakal, když to tady rozebíral, protože to byl celej jeho život, on těma mašinama žil. Ale ten už byl za vodou, protože jemu to vyšlo akorát na důchod, šel asi o rok dřív a je dneska vysmátej. Chodí na ryby, někdy se potkáme, třeba v obchodě, tak se zastavíme, pokecáme, zavzpomínáme, jemu zdraví ještě slouží.

Zaevidovali jste se hned na úřadu práce? Báli jste se toho?

Hned, to oni nás sezvali asi dva tejdny před tím propuštěním do zasedačky a přijel tam šéf z pracáku a ten nám to tam vysvětlil, jak to máme udělat. Že je nás hodně najednou a tak nepůjdeme poprvně na pracák, ale oni přijedou sem a udělají s náma ty papíry ještě ve fabrice. Tak ten nám tam rozdal ty papíry, ty žádosti, řek nám co si máme vyplnit, co si máme přinést sebou a rozdělil nás podle toho v kolik hodin máme přijít, abysme nepřišli všichni najednou. A pak když jsme skončili, oni se s náma rozloučili hezky, myslím tím vedení, to se musí nechat, no ale co to bylo platný, když člověk nevěděl kam se vrátne...

Zkoušeli jste hledat novou práci už dřív, ještě před tím propuštěním?

Zkoušeli, ale bylo to těžký. Já někam přišel, zeptal sem se na práci, oni se zeptali čím jsem vyučenej, řidičák jestli mám no a co já moh na to říct... Že nejsem vyučenej, já šel do fabriky hned ze školy. Mě nešlo učení, chodil sem do zvláštní školy. Mě se nikdo ani neptal, jestli chci jít do učení, to se bralo samo sebou, že my ze zvláštní školy šli hned dělat, pro nás žádný učňáky speciální pak nebyly, jako je to dneska, že i děti z pomocnejch škol můžou jít do učení a ten výučák si můžou udělat. A řidičák akorát na motorku, co jsem si jí ani nikdy nekoupil. No tak mě nikde nechtěli, nebo řekli, že by dali vědět. No a žena, ta měla to samý. Slíbili jí ve špitále, že by jí vzali za uklízečku, ale sešlo z toho, potom potřebovali tam do prádelny a tam jí to nepustil doktor, že má vysokej tlak a tam to vedro, že by jí to nedělalo dobře. Tak jsme byli bez práce. Chodili jsme na pracák, tam nám sem tam dali tu doporučenku, ale nikdy to nedopadlo. Žena to nesla těžko, ona třeba dostala doporučenku na místo do kuchyně, mejt nádobí do hospody a tak tam šla a tam s ní mluvil nějakej mladej a ten jí řek, že by to nestíhala, že tam mají málo místa v kuchyni. No prostě jí řek, že jí nevezme, protože je stará a tlustá.

Jak dlouho jste byli bez práce?

Tenkrát poprvně, to jsme byli bez práce necelej rok. Pak nás vzali oba najednou k Lexovi, tam se smontovávaly všelijaký součástky, tam už dělalo plno ženskejch od nás z fabriky, a když řekli, že budou přibírat, tak nám to řekly. Tam jsme nastoupili, ale to byl boj. Ono nám to moc nešlo, no hlavně ženě to moc nešlo, já na tom byl líp, tak jsem jí pomáhal i trochu, když to šlo, aby splnila normu, aby jí nepropustili hned ve zkušební době. Tak to jsme ustáli, ten začátek, měli jsme smlouvu na půl roku, pak nám jí prodloužili o další rok. Ale potom se začaly montovat zase nějaký jiný součástky, jističe se tam dělaly a tak nám zase trvalo, než jsme se to naučili a pak zvedli normu a to už jsme byli v háji oba. Už

jsme to nestíhali a tak už nám tu smlouvu potom nedali další. Není to dneska sranda někde dělat, člověk aby měl oči jako ostříž, vydržel sedět osm hodin na fleku a jenom šroubovat.

Jak dlouho už jste bez práce?

Letos je to osmý rok. Já už tomu nevěřím, že bych někam moh jít. Protože když mě nevzali nikam, když sem byl mladší a zdravější, tak teď už těžko. Teď třeba je v B. dílna, kam berou lidi, co maj zdravotní omezení, ale je to daleko, je to skoro dvacet kilometrů dojíždět a to už nejní nic pro mě. Já už se tam ani nepudu zeptat. Já mám ten svůj důchod částečněj, za tři roky puđu do svýho, do plnýho a já už to s pracákem doklepu do konce. A žena taky, ta to má do důchodu ještě dýl, ale my už to vydržíme. My vyjdeme. My jsme hlavně rádi, že nemusíme na tu sociálku na to minimum chodit, protože ta holka co nás měla na starosti byla moc nepříjemná. Já si myslím, že na takovejch místech by vůbec neměli dělat takhle mladý lidi. Vylezou ze školy, rodiče je do tý doby rozmazlujou, zkušenosti žádný, a nedokážou člověka pochopit ani. Myslej si, že každěj to má jako oni, Takovou práci by měl dělat člověk se zkušenostma, kterej třeba sám byl někdy bez práce, aby věděl jaký to je, aby měl trochu pochopení *pro* ty lidi a uměl s nima jednat. Ta holka se na to místo vůbec nehodí. Já mluvil s hodně lidma, co tam třeba choděj a všichni to říkaj, že je z těch ženskéj tam nejhorší ta mladá. Ta by měla jít někam do cirkusu dřezírovat zvířata. I těch by mi bylo líto.

Myslíte si že to je věkem?

Hodně je věkem, to i u vás tady dole některý ty mladší ženský a já už jich vystřídal za ty roky hodně těch zprostředkovatelek, jak se jim říká, tak ty mladší to tak jakoby sekaj, honem honem a pomalu s člověkem nepromluví a koukaj aby byl ze dveří. Ale zase třeba ta paní, co jsem jí měl předtím, ona šla pak na mateřskou, tak ta byla mladá ale lidská, všechno vysvětlila, třeba i dvakrát a neobracela přitom oči v sloup. Tak je to i člověkem. Třeba i ten šéf zezdola, jak byl u nás ve fabrice, ten je taky normální, jde po chodbě, zdraví každýho, všeho si všímá, i na ulici když potká, tak pozdraví. Ten je stejnej jako vy. Potkáte na chodbě, pozdravíte, prohodíte pár slov, i když máte fořr. To se člověk hned cítí líp, cítí se jako člověk.

Tak teď jste mě přivedl trochu to rozpaků...

Jakýpak rozpaky, to tak je. Já chápu, že vám tady projde lidí za den, že si každěj nemůže pamatovat všechny lidi, vědět jak se jmenujou a tak. Ale to se pozná, když někdo se umí k lidem chovat. A to ty některý mladý moc neuměj. Ani v těch školách je to nenaučej.

Pane Václave, my jsme se dostali někam jinam, než jsem měla v úmyslu. Vy jste mi tu vyprávěl o svém životě moc hezky. Ale já mám připravených ještě několik otázek a byla bych ráda, kdybyste mi na ně odpověděl.

Tak sem s nima, stačí říct, To jste mě měla zastavit už dřív, abych se vám tu tak nevykecával.

Mě by ještě zajímala ta otázka financí. Říkal jste, že se vám ulevilo, když jste dostali se ženou invalidní důchody. Ulevilo se vám tedy po stránce finanční a po stránce psychické, že už jste nemuseli nikam chodit o nic žádat. Je to tak?

To jste řekla pěkně. Nemůžeme si vyskakovat, ale zaplatíme všechno kolem bytu, telefon, odložíme si na doktory, na prášky abysme měli, nějakou korunu na vánoce, narozeniny pro děti a to co zbyde, to máme na jídlo. Vyjdeme s tím. Ještě pořád si dáváme žádost o ten na bydlení ten příspěvek. To je jednou za čtvrt roku, to už umíme, vezmeme si ty papíry na pracáku z police, to už známe, tak tam taky ještě dostaneme pár korun, teď už to není moc. Tam je to v pohodě, doneseme, prohlídnou to a nikdo tam k tomu žádný připomínky nemá. A chodí tam s tím na bydlení spousta lidí. Sousedka má malej důchod a taky to bere, i lidi co maj třeba děti a do práce chodí. To je takový normální. Chodí tam třeba ženský s kočárkama, nastrojený, to je normální, že se berou takový příspěvky. Ale tam na tu nouzi, tam chodili bezdomovci, smrděli tam na chodbě s těma jejich taškama, nebo cikánů tam bylo někdy plno, cikánata tam lítaly po chodbě, řvaly, rozhazovaly papíry, ženský na ně ječely. No já vím, děti jsou děti, a taky vím, že se o nich nemá mluvit špatně, jako o cikánech. No. Ale tam to pro nás bylo horší.

Ponižovalo vás to?

Ponižovalo, to jo. Možná by to bylo lepší, kdyby tam dělali jiný lidi, kdyby dali najevo trochu jakoby ten soucit, nebo já nevím, jak bych to řekl. Ale zase, na druhou stranu, mě vadilo, že tam smrdí bezdomovec na chodbě a ty ženský se tam s ním musely bavit, šahat na ty jeho ušmudlaný papíry, taky to tam nemaj lehký. Někdy tam přišel někdo ožralej a hulákal tam na ně.

Ted' máte pocit, že to zvládáte, že jste soběstační?

Víme, co bude, kdy nám přijde důchod. Že nám strhnou patnáctýho za byt všechny ty poplatky a že ten zbytek je náš. Na jídlo, oblečení, prášky, a že nám ještě třeba dvě tři stovky zbydou. Že třeba dostaneme pár korun na to bydlení, ted' třeba jsme platili za odpady a dopláceli trochu za plyn tak příštího čtvrt roku to udělá zase na tom příspěvku o něco víc. Víme, kdy jdeme na pracák, kdy jdeme k jakýmu doktorovi, kdy pojedeme k babičce, kdy přijede Věrka s dětma za náma a že můžeme těm holkám třeba i něco koupit, čokoládu nebo něco na sebe, tričko, hračku a tak. Že můžu jít na fotbal se podívat na to hřiště a zaplatit vstup, dát si tam jedno nebo dvě piva a nekoukat zdálky za plotem jako šmirák. Pokecat tam s chlapama. To třeba když jsme měli tu nouzi tak to nešlo. To jsem těch pár kaček dlouho škuldlil. A když jsem je uškuldlil po korunce, tak mi to bylo někdy pak i blbý, jako že já je utratím a Hanka by přitom taky měla třeba ráda nějakou radost. Cítíme se ted' zase víc jako lidi. Že když se nám nezhorší zdraví, babička aby taky ještě nám pár let vydržela. Lucka aby měla práci, aby si našla nějakýho hodnýho kluka, měla děti a byla spokojená. Ty dvě malý kozy od Věrky aby jim to ve škole dobře šlo. No s tou prací, tu my už ani nehledáme, já vám to řeknu na rovinu. Když jsme jí nenašli před osmi rokama, tak jak jí můžeme najít ted', starší, nemocnější a v tý krizi. Vždyť nikde neberou nový lidi a ještě ty co tam maj propouštěj.

Když si to na závěr shrneme, to co jste mi tu vyprávěl, tak z toho mám pocit, že jste si na to zvykli, na ten stav, kdy nemáte práci.

No zvykli, protože nám nic jinýho nezbylo. Kdybychom si na to nezvykli, tak už tady třeba nejsem, protože bych se třeba upil nebo se zbláznil nebo si šáhnul na život a Hanka zrovna tak. Já už mám důchod na dohled, kdyby mi bylo třeba pětáctýřicet, tak by to taky bylo jiný, to bych tu práci určitě hledal víc a asi bych jí našel, aspoň načas. Máme ty důchody, nejsme zdraví, tak to má spousta lidí, jsou na tom mladší lidi daleko hůř než my. Stalo se to tak, tak to asi mělo bejt, je to osud. Zrovna jako to, že jsem se zakoukal do Hanky před těma rokama. Kdoví jak bych žil, kdybych se zakoukal jinam...

Co vám pomáhalo, když zrovna se vám nedařilo? Napadlo vás, že třeba by bylo lepší se rozejít?

To ne, mě teda ne, nevím jestli Hanka tyhle myšlenky někdy měla, to byste se musela si zeptat jí. Ale já na to nikdy nemyslel. Jako na rozvod. To ne. Protože to není dobře. Já to viděl kolem sebe, jak to dopadalo, když se lidi rozešli. Všichni říkali, jak sou ted' šťastný a spokojený ale to jenom říkali. A podruhé, to taky většinou nebylo ono. Nejvíc to odsákaly ty děti, protože pak kolikrát nevěděly, když potkaly svého vlastního tátu, jestli ho můžou pozdravit nebo dělat, že ho neviděly. Co z takovejch dětí může vyrůst, jak z nich může bejt jednou pořádněj táta nebo máma, když ani nezažili jaký to je? Jak to má vypadat v rodině. Jeden čas se to kolem nás rozvádělo jako na lince ve fabrice. Moc nás tam nebylo, jako myslím těch, co si byli věrný a vydrželi to. Ale ty děti to nakonec odsákaly nejhůř skoro vždycky. Bud' s nima máma zvostala sama, a jak to mohla zvládnout pořádně. Máma na odpolední a pubertáci se potloukali po sídlišti bez dozoru, že jo, kolem hospod, tropili tam alotria, chodili za školu, nic z nich nebylo. Nebo si někoho našla, ten děti stavěl do latě, dětem se to nelíbilo a nešťastný byli zase nakonec všichni. Já neřeknu, když chlap pije, dělá potom doma kravál, bije děti, ženskou, to asi fakt není k tomu to udržovat. Ale jen tak z rozmaru se rozcházet? To mi rozum nebere. Život není vždycky růžovej a záleží hlavně na těch dvou, na tom chlapovi a ženský, jak si s tím poradí. Jestli potáhnou za jeden provaz, jedním směrem a dokážou přitom někdy jeden zabrat víc a pomoci tomu druhýmu, co se mu zrovna krátí dech. Na nich to záleží, aby byli svorný ten táta s mámou, aby to děti viděly, že jsou tam pro ně, že i když jim vyhubou nebo plesnou nákou přes zadek, tak je přesto mají rádi. Co mi pomáhalo? Asi tohleto všechno. Byl jsem tak zvyklej z domova, že tam byl pořádek a rodiče spolu vycházeli, pomáhali si. Můj táta někdy utíral mamince večer nádobí a povídali si u toho a to asi nebylo moc zvykem, aby se chlap motal v kuchyni. U Hanky to bylo taky tak, babička tam měla trochu větší vyřídilku a někdy dědu peskovala, ale taky se spolu dokázali domluvit a vyjít. Že jsme stáli při sobě. Dokázali jsme si odpustit, když jeden udělal něco, co druhýmu zrovna nešlo pod nos. Že jsme se dokázali domluvit na to, co

uděláme. Asi to bude trochu srandovní, ale já vám řeknu, že mám svojí Hanku pořád rád a pořád se mi líbí.

Vyčítali jste si někdy tu dlouhou nezaměstnanost, ten nedostatek peněz?

Tak to ne. Ono nás to trápilo, ale nevyčítali a jeden druhému už kor ne. Protože jak jsme přišli o práci nastejno a jak jsme věděli jak to bylo. Že jsme za to nemohli. Nás nepustili proto, že bysme byli lempli, co nedělaj. To ty změny, ta doba špatná na nás přišla. Jsou lidi, co si za to můžou sami, nedělaj, kradou tam něco, pijou, choděj pozdě do práce, takovej člověk si za to může sám. Ale když naráz zavřou celou fabriku, tak kdo za to může? A bez peněz jsme to nakonec taky přežili. Byl to boj a každodenní počítání, doma v obchodě. Jako dřív jsme vzali kilo pomerančů, teď jenom jeden a pak jsme si ho rozdělili napůl. A i nad ním jsme kolikrát přemejšleli a kolikrát jsme ho z toho košíku došli před pokladnou vrátit. Ale přežili jsme to, když jsme zdolali tu holku na tý nouzi a měli to za sebou, tak to jsme si vždycky oddychli a šli to oslavit. Dali jsme si v mlíčňáku kafe, míchali si ho tam a koukali skrz výlohu ven na lidi. Na to jsme těšili, než jsme tam šli, že až to bude za náma, tak si tohle dopřejeme.

Napadlo vás vypůjčit si někdy peníze, když se vám nedostávalo?

Ne, my jsme dluhy nedělali. My měli jednu půjčku, tu novomanželskou, pamatujete si jí? Za tu jsme si komplet zařídili tenkrát byt. To bylo hodně výhodný. A pak jsme spláceli televizi na multiservis, to měl kde kdo. Pak už jsme si půjčili jenom od babičky na náš byt a jindy už ne. A když jsme měli tu bídu, tak jak by se to splácelo? Vždyť by nás nakonec zavřeli, že neplatíme. Kdepak dluhy, to je cesta do pekel. Na ty dojelo už lidí a teď je jich ale plno, plno exekucí mezi lidma je. No ale některý lidi jsou v tomhle hloupý. Neuměj si to spočítat. Já jsem chodil do zvláštní školy, ale úrok si spočítat umím. A abych si pučil deset tisíc a měl se chvíli dobře a pak vracel dvacet, tak s tím na mě nikdo nepřijde. Když bylo hodně špatně a Hance zubařka musela vytrhat zuby a dělala jí můstek, tak to nás založila babička a nechtěla to vrátit, že to jako máme od ní k vánocům. No kdyby babička nebyla, tak asi by nás naše holky nenechaly na holičkách, starší je teď na mateřský a zeť platí ty alimony, ale myslím, že by to nějak daly dohromady, nějakou tu korunu a pomohly nám. Nenechaly by mámu chodit s děravou hubou. Nejsme sami, máme je, mám ještě bratra. Přinejhorším by se musel prodat náš byt a šli bysme k babičce s Luckou do L. To kdyby bylo úplně nejhůř. Tak to je taková jistota, že máme ten byt koupenej, že je to majetek nějaký, teď se tady prodával u nás v baráku jeden, stejnej jako máme my a dostali za něj přes sedmset tisíc.

Takže ten váš byt, to je taková vaše jistota...

No, to je, kdyby bylo úplně nejhůř. Nechtělo by se nám, to víte, že ne, dostali jsme ho od fabriky brzo po svatbě, jsme tu celý život, známý máme okolo. Ale kdyby bylo nejhůř, tak to uděláme.

Moc Vám děkuji za Vaše vyprávění a za čas, který jste mi věnoval.

Respondentka Alena

Řekněte mi prosím něco o sobě a o své rodině. Jak jste se seznámila s manželem, za jak dlouho jste se vzali, kdy přišly děti...

Tak já jsem vdaná, už šestnáct let. Můj manžel byl můj první kluk, seznámili jsme se na učňáku. Mě kvůli němu táta i vyhodil z domova, no a jsme spolu furt. Chodili jsme na jeden učňák, já jsem se tam učila tkadlenou a on na zedníka, jsme stejně starý. A tam jsme spolu začali chodit, bylo to ve třetáku. Já ještě jsem to doma tajila, to že mám kluka, protože náš táta byl hroznej v tomhle směru, on třeba mojí starší ségru nikam nepouštěl, ta nikam do 18 nesměla a potom taky skoro ne. Tak ta taky tajila, že chodí s klukem, a když to na ní prasklo, tak byl doma kvůli tomu hroznej virvál. A tak já jsem doma lhala, říkala, že jezdím do B, za kamarádkami, že jdeme na diskotéku a přespím tam a ráno přijedu domů. U nich to bylo v pohodě, tam se jeho rodiče strašně divili, že nikam moc nemůžu a že musím lhát, abych se

někam dostala. A takhle jsme to dělali skoro rok a pak to na mě prasklo, někdo asi tátovi něco řekl, asi nás někdo známej viděl. Dostala jsem nařezáno a domácí vězení a ještě chtěl táta, abych se s Honzíkem hned rozešla. To já nechtěla a on mě vyhodil z baráku. Ať si teda jdu k němu, když bez něj nemůžu bejt...

Šla jste?

Šla, sbalila jsem si tašku, nějaký oblečení. A musela jsem vrátit klíček od motorky a tu nechat doma. Tu motorku jsem přitom dostala od našich, už byla starší, abych mohla jezdit na odpolední, to nejezdil domů večer autobus.

Kam jste šla? K Honzíkově?

No kam jinam já jsem mohla jít... Nechali mě tam. Stejně jsem tam byla vždycky jenom ten tejdén na ranní, na odpolední nebylo jak se odtud dostat a potom domů. Motorku jsem neměla, tak jsem musela ten odpolední tejdén přespávat v práci na ubytovně.

Stýskalo se vám po rodičích, po sestřích?

Tak to se mi stejskalo, po mamce a po ségrách, to mi bylo hodně smutno. Byla jsem sice s Honzíkem, ale on potom jezdil taky na stavbu daleko a spal tam a tak jsem tam byla sama, přes tejdén. A to trvalo docela dlouho, že jsem nejezdila domů...

Jak dlouho to asi trvalo?

Já nevím, asi čtvrt roku určitě a od našich za mnou taky nikdo nejezdil, mladší ségra byla ještě malá aby třeba za mnou přijela, ta starší, ta teda se se mnou občas sešla, mamce to táta zakázal a ona se ho dost bála a tak za mnou třeba přišla někdy tajně, aby to nevěděl do práce, když tam byla u doktora, tak si mě nechala vyvolat na vrátnici, No a tak jsem si začala hledat práci tam u nich u Honzíka a našla jsem jí, ale nakonec mě tam nevzali, protože mě tam někdo tady z té práce strašně pomluvil, že nic neumím a furt marodím. Ale vzali mě jinam, dělala jsem, co jsem se vyučila. A ještě jsem tady v práci musela zaplatit za vyučení, protože jsem odešla dřív než za tři roky, oni mi sponzorovali vyučení a měla jsem u nich závazek na 3 roky. Tak to jsme do toho dali s Honzíkem všechny peníze, co jsme měli našetřený, aby mě pustili a mohla jsem nastoupit jinam. A Honzík musel jít na vojnu na rok a dali ho strašně daleko, byl na severní Moravě. A pak jsme se vzali, to byl na vojně asi měsíc.

To bylo dost neobvyklé, ženit se na začátku vojny. Byla jste těhotná?

Nebyla. Tam na vojně mu někdo poradil, že když se ožení, že ho musí dát blíž, že jako ženatej nesmí bejt daleko od domova, že je na to nějaký předpis a tak Honzík napsal mě a taky jeho rodičům, abychom vyřídili svatbu, abysme se do měsíce mohli vzít, že ho potom dají blíž a já za ním budu moct jezdit a on taky se dostane domů častěj. A tak jeho mamka dojela na výbor do S. a tam jsme tu svatbu objednali za tři tejdny a potom se mnou a ještě s jeho ségrou dojeli k našim a požádali místo Honzy o mojí ruku.

A co na to říkali rodiče? To už s Vámi mluvili?

To už jo, já jsem potom tátovi poslala k svátku pohled, no a on pak z toho byl naměko a řek mamce ať za mnou dojede do práce a doveze mi kus dortu a taky nákej chlebiček z oslavy a potom už se jí na mě ptal, co dělám, jestli něco nepotřebuju a tak. A pak na mě jednou čekal před prací. No ale doma jsem tenkrát nebyla skoro půl roku. No našim se to vůbec nelíbilo, jako s tou svatbou. Táta řek, že s tím nesouhlasí, že jestli nečekám dítě, tak že je to zbytečný, že se za rok vrátí a můžeme se vzít potom, když se máme tolik rádi, ale já jsem se chtěla strašně vdávat, mě se po Honzíkově moc stejskalo, a jeho mamka řekla, že už je svatba vyřízená a bude 20. v S. No a tak naši na to teda kejvli, ono jim taky nic jinýho nezbývalo, domluvili co a jak, mamka že napeče, ona pekla i lidem ve vsi cukroví a dorty a já jsem se vdávala. To s tím, že Honzíka musí dát blíž to, ale nebyla pravda, to mu někdo nakecal. Blíž ho dali asi až za čtvrt roku a dali by ho tam i kdyby nebyl ženatej. Po svatbě byl Honzík na vojně a já byla u nich, měli jsme tam svůj pokoj, měli jsme tam ložnici po jejich tetě. Naši nám dali nějaký peníze, to mě teda překvapili, dali nám nakonec docela hodně a my jsme si za ně koupili věž, no tu hudební takovou strašně velikou a

hodně dobrou značku a ta věž stála tolik, co nám naši dali do začátku, stála třicet tisíc. Honzík po ní strašně toužil a měl z ní hroznou radost. Když přišel z vojny, tak už nedělal zedničinu, šel dělat do firmy co jeho švára, udělal si tam svářečský zkoušky a byli jsme spolu. A já jsem se dostala tady u nás do fabriky. Měla jsem to z domova asi sto metrů, to byla úleva, že jsem ráno vstala, oblíkla se a za pár minut byla v práci než čekat na autobus. Ten byl v zimě vždycky ledovej a to drncání, u každý meze stál.

Bydleli jste pořád společně s rodiči? Vycházeli jste spolu?

Bydleli asi ještě tak rok jo. A docela to šlo dobře. Taky jsme si hledali svůj byt, měli jsme zažádáno na obci o byt, ale zrovna žádný nebyl a pak Honzík sehnal v P. byl od jezdecků, To bylo tři kilometry a tam byla bytovka a oni měli už dlouho jeden prázdný, tak nám ho dali, ale museli jsme podepsat, že kdyby ho potřebovali pro svého člověka, tak ho do měsíce opustíme a vystěhujeme se. Tak jsme se nastěhovali do svého. On ten byt nebyl moc pěkný, už byl takovej omlácený, před náma tam bydlel samej cajk, taky to nemělo topení, měli jsme tam dvoje kamna a museli nosit po schodech uhlí a dřevo. Koupili jsme si v použitým nábytku takovou velikou rohovou sedačku, ta se nám moc líbila a nebyla drahá a v normálním obchodě stěnu, na tu jsme si vzali půjčku a taky na pračku a ledničku, to jsme měli taky na splátky. No a pak jsem byla těhotná...

Za jak dlouho tedy byla svatba a přišlo první dítě?

No tak chodili jsme spolu od našich 17 let, v 18 jsme byli vyučený, tak svatba byla za 3 roky, to nám bylo dvacet a Míša se narodil v dubnu tak to bylo po svatbě za dva a půl roku. Já jsem byla na mateřský, byla jsem spokojená, Míša dobře rostl, byl jako panenka, mamka mi na něj pletla, ona byla moc šikovná a pletla i lidem, když třeba čekali miminko, tak si u ní nechávali dělat soupravičku do porodnice. Taky jsme si koupili auto starý, na nový jsme neměli, no my neměli pořádně ani na to starý, my měli 7 tisíc a ono stálo 15, tak jsme si půjčovali od Honzíkovo rodičů a pak jsme jim to přes rok spláceli. Já jsem mohla jezdit s Míšou k našim, táta už se na nás nezlobil, mamka byla přes tejdén doma, ona byla v invalidním důchodu, tak jsem jí třeba zavolala, jestli je doma, není někde u doktora a skočila do auta a přijela jsem za ní a byla jsem tam třeba celý dopoledne a odpoledne jsem zase jela zpátky. To bylo skvělý, my jsme spolu vařily, ona pak něco pletla nebo šila, povídaly jsme si u toho, Míša broukal na gauči... Nebo jsme byly na zahrádce, když bylo pěkně, taky tam byly zvířata, naši měli králíky a slepice, někdy kachny i krůty asi dvakrát měli, to jsem byla ještě doma a i prase si pamatuju, že bylo v chlívků a to mě moc bavilo, se starat o to hospodářství. Ségra ta nad tím ofiřovala, že zvířata smrděj a nadělá se s nima plno nepořádku, ale mě to moc bavilo, uměla jsem zabít slepici, oškubat, stáhnout králíka, to mě táta naučil, on měl radost, že mě to baví, protože Hanka, ségra ta k tomu nebyla, ta tak si doma vyšívala nebo přerovnávala prádlo ve skřini. Byl tam pes a kočky, to my neměli a Honzíkovo rodiče taky bydleli v bytovce a nic takovýho neměli, tak on seděl v kočáře a koukal na ty zvířátka a smál se... Honzík hodně chodil na ryby, do ryb byl blázen, oni měli jeho rodiče chatu u rybníka a tak on tam hodně byl nebo jezdil na ty ryby i jinam, měl nakoupený všelijaký povolenky, všude možně na rybníky a jezdil chytat ryby po práci. Já jsem pak začala chodit na brigády do práce, tam jak jsem dělala a Míšu mi hlídal děda Honzíkovo táta, on byl taky v invalidním důchodu a někdy jsem ho zase odvezla k našim třeba na den na dva, aby si zase odpočinul, Vedlo se nám docela dobře, já měla mateřskou, každý měsíc jsem si i přivydělala třeba dva tři tisíce, podle toho jak v práci bylo třeba chodit. Jediný, co nás trápilo bylo to bydlení, že nejsme přímo ve St., že tady ve vesničce není ani obchod a taky sousedi nad náma v té bytovce dělali někdy rambajz. A byli to takový čuňata, pořád trousili po schodech něco a nikdy si to po sobě neuklidili. A potom byl ve St. novej starosta a ten nám dal obecní byt, to bylo nádherný, protože to byl domek, dřív tam bydlela nějaká babička a ta umřela a bylo to prázdný a my jsme se tam mohli nastěhovat. Ale nebyla tam kuchyně, ani sporák, nebylo tam nic jenom tam bylo zavedený plynový topení a plyn byl na topení hodně drahej. Naši nám hodně pomohli, on je táta zedník a tak nám tam vydláždil a obložil zeď v kuchyni a udělal takovou zídku jako přepážku a naši nám koupili linku do kuchyně a Honzíkovo rodiče zase stáložárny kamna. To byla veliká místnost a měli jsme v ní obývák i kuchyni a vytopilo se to těma jedněma kamnami a ještě od nich vedla roura do koupelny a vyhřála i tu koupelnu. A vedle byly dva menší pokojíky, tam jsme měli ložnici a mělo to dvorek a zahrádku a kůlnu a starosta nám slíbil, že když si to budeme chtít od obce odkoupit, tak že nám ten baráček časem můžou prodat. Tak jsme se tam zařídili, koupili jsme si tam novou velikou televizi s videem, koukali jsme se na filmy. No na splátky, my jsme žádný peníze neměli, my jsme to všechno vždycky stihli nějak utratit. A pak mi skončila mateřská, Míša šel do školky, já do práce, děda si pro něj chodil po obědě, já jsem šla

z práce k nim a pak jsme šli naproti tátovi a šli jsme domů. Taky se nám rozbilo auto, ta první červená škodovka a tak jsme nacpali plno peněz do opravy a ještě jsme si do toho baráčku kupovali elektrické sporák na vaření na splátky, tak jsme pořad něco spláceli a i když jsme vydělávali dost.

Vycházeli jste tenkrát s penězi?

Tak to bylo vždycky tak akorát a někdy před výplatou jsem musela u mamky půjčit pětistovku.. Protože jsem nevyšla. Ale jinak jsme se měli dobře, Míša už taky někdy chodil s Honzíkem na ryby, když jsme chtěli někam jet, tak jsme tam jeli, třeba na výlet, podívat se na nějaký hrad nebo zámek, hlavně, když tam byla nějaká voda, aby moh Honzík na ryby. Ale jeli jsme třeba i nakupovat do B, když tam byly nějaký slevy, aby se to vyplatilo. Jednou jsme přišli oba z odpolední, Míša byl přes noc u babičky a nám se nechtělo spát, tak jsme si prohlíželi letáky a napadlo nás, že se pojedeme podívat do Tesca do J. – to bylo úplně nový, tam jsme ještě nikdy nebyli a tak jsme jeli v jedenáct v noci, ono to nebylo tak daleko, asi 50 kiláků, tam jsme si nakoupili a jeli jsme zase zpátky. Ségra mi řekla, že jsme blázni, že jsme jeli pro 10 rohlíků a 3 mlíka takovej kus, že jsme projeli benzín za spoustu peněz, ale ona vždycky seděla za pecí a kvůli nákupům si psala tejdén lístek co má koupit aby na něco nezapomněla a aby třeba kvůli tomu nemusela jet do obchodu ještě jednou. Já jako to dneska taky už vidím, že jsme mohli třeba víc přemejšlet, že jsme tam nemuseli jet hned v noci, že jsme mohli třeba počkat na sobotu a jet tam ve dne a jít třeba s Míšou do Zoo, a ten nákup si trochu víc promyslet., nebo sebou vzít dědu s babičkou, nebo říct Míle, ségře, aby se taky někam podívala. A pak jsem byla znovu těhotná a těšili jsme se že budeme mít třeba teď holčičku a potom se stala ta strašná věc, že mamka umřela....

Zmiňovala jste, že maminka nebyla zdravá, že byla už delší čas v invalidním důchodu...

No ona byla, ona měla špatný záda, jeden čas nemohla na nohy, strašně jí bolely nohy a to v práci běhala kolem mašin a už vůbec nemohla a zjistili, že je to od páteře a taky měla cukrovku, tu neměla nějak hroznou, brala jenom prášky a s tím marodila a pak dostala plnej důchod. Ten měla asi pět let. Někdy jí bylo líp, někdy hůř, ale doma dělala všechno, vařila, uklízela, prala, žehlila, dělala na zahrádce, v létě chodila na borůvky a prodávala je. Pak se jí udělalo strašně špatně, nemohla dejchat a tak jí táta zavolal rychlou a odvezli jí do špitálu a tam řekli, že měla infarkt a že to bylo vážný. Pak jí odvezli na vyšetření do B, kde se rozhodovali, jestli jí udělají operaci nebo ne a pak jí teda udělali, mamka se z toho vykřesala, byla v nemocnici po tý operaci asi tři tejdny a pak jí pustili domů. Všechno vypadalo dobře, i ta jizva na srdci se jí krásně zahojila, když byla v B. na kontrole, tak se jí na to chodili všichni dívat, sestřičky i doktoři, že cukrovkářům se to blbě hojí a ona jí měla moc pěknou. A pak když už jsme si všichni mysleli, že je to všechno v pořádku, že se uzdraví, tak jí začal blbnout cukr, měla ho pořád vysoký a tak jí vzali do nemocnice, tam jí to trochu srovnali, pustili jí domů asi za čtyři dny a cestou z nemocnice se s tátou zastavili ještě nakoupit v Hypernově a tam se jí udělalo zle, padla tam, odvezli jí do špitálu, tam ležela tejdén a už se neprobrala. To bylo strašný, to jsme mysleli, že snad ani nemůžeme přežít a ani nevím, jak jsme to přežili. Když nám řekli, že jí postupně přestává fungovat všechno, ledviny, plíce, že už jí nemůžou pomoci... To bylo to nejhorší, co se nám mohlo stát, že mamka umřela. Já jsem myslela, že se zblázním a táta, jak ten vyváděl. Já jsem byla tehdy těhotná 4 měsíce. Upnula jsem se k tomu miminku, že musím vydržet, že nesmím potratit, že to děťátko se narodí jako za mamku, že to určitě bude holčička a dáme jí jméno po mamce. A když jsem to řekla doma, tak se do mě pustila mladší ségra, že jméno po mamce dá svojí holčičce ona a to jí bylo 18 a ani neměla žádnýho kluka. Ale mě to pomáhalo, když jsem si to představovala, že budeme mít malou Aničku a co by asi mamka řikala, kdyby jí viděla. Po mamce se mi stejskalo moc. Už jsem neměla kam jezdit, protože táta a Míla byli přes den v práci, táta seděl celý večery na hřbitově u hrobu a taky začal s Mílou od toho pohřbu chodit do kostela, to dřív nedělali nikdy. To mi přišlo takový no já nevím jak to říct, takový nepřirozený, chodili na hřbitov několikrát za den, ráno než šli do práce, to spíš táta, ten tam před cestou do práce zapálil svíčku a taky pořád říkali, že postaví ten baráček kvůli mamce, protože to byl její sen mít vlastní baráček se zahrádkou, oni na něj šetřili a už měli i docela dost na něj peněz a vyhlídli si u nich jeden. Miminko to vydrželo, nebyla to holčička ale kluk, já jsem byla nejdřív zklamaná, ale pak jsem se z toho vyspala, a já jsem si nakonec řekla, že je to dobře, že to není holčička. Že tady na světě Martínek bude sám za sebe a ne jako náhražka za někoho, i když to mělo být za mamku a nejdřív jsem si to přála. Ale mamka chyběla, nepřišla za mnou do porodnice jako když se narodil Míša, i když přišli všichni, přinesli mi plno kytek a Martínkovi plno krásných věcíček, tak to nebylo ono. Neměla jsem krásnou novou soupravičku pro miminko, měl tu po Míšovi. Mamka nám třeba s Míšou upletla stejný svetry, takový modrý se žlutým vzorem a já jsem v tom šla do dětský

poradny a tam nás všichni obdivovali i paní doktorka se přišla z ordinace podívat na Míšu, když už byl v tom oblečený, jakou parádu nám babička vyrobila. Nejdřív jsem tam jezdila třeba o víkendu, i ségra s dětma, my jsme byly zvyklé se tam o víkendech sjíždět a být tam u našich třeba celou neděli, ale teď už to taky nebylo ono. Táta šel někdy na melouch, Míla někdy byla o víkendu v práci, je prodavačka a mají otevřeno každý den, tak jsme třeba přijely s Hankou, měly jsme pořád klíče, odemkly si tam, měly jsme tam třeba od Míly nachystaný i nějaký jídlo nebo jsme třeba přivezly upečenou buchtu z domova, šly jsme na hřbitov, prošly se po vsi, někdy třeba jsme zašly k některé tetě, ale to se vůbec nedalo srovnat s tím, jaký to bylo, když tam byla mamka. To byl domov, tohle už ne. Stejská se mi pořád, to jo, je to už deset let co tu mamka s námi není. Ale kluci dobře rostou, jsou zdraví, s Honzíkem nám to taky klape, máme se pořád rádi. Jenom ty peníze kdyby nám nechyběly. Ale to už je na dobré cestě a s Honzíkem jsme si přísahali, že jestli se z tohohle dostaneme, tak budeme na prachy tak opatrný, aby se nám to už nikdy v životě nemohlo stát. Že bysme byli zadlužený kam by jsme se podívali a báli se pošťáčky, že nám přinese zase něco.

A jak se to stalo, že jste se tak zadlužili. Zmiňovala jste už na začátku, že jste občas nevyšli...

To se nám občas stalo a já fakt nevím ani jak. Vždycky jsme to měli nějak rozpočítané a vypadalo to dobře a pak se prostě něco přihodilo nebo ani nepříhodilo a prostě to zase nevyšlo. Každou chvíli bylo třeba něco s autem, vždycky jsme si koupili starej křáp, protože jsme na nový neměli a strkali jsme do toho jen peníze a peníze. Honzík jezdil hodně na ryby, tak to auto potřeboval, někdy jel třeba s kámošema a někam dál a byli tam třeba dva tři dny a to taky něco stálo. Jednou jeli na ryby do Norska, to bylo na 14 dní a stálo to spoustu peněz. Na to jsme neměli a tak jsme si vzali půjčku z Home kreditu.

Kolik jste si na to půjčili?

Padesát tisíc. On ten zájezd teda nebyl tak drahej, no ale Honzík si kupoval nějaký nový pruty a taky nějaký oblečení aby tam nejel jako šupák a taky aby měl sebou dost peněz a tak to bylo. Spláceli jsme 2600 měsíčně. Taky jsme měli hodně věcí do domácnosti na splátky. Třeba mobily jsme koupili i klukům, když jsme měli odpolední tak abychom si s nima mohli zavolat. Oni byli u našich, ale stejskalo se jim. Pak třeba počítač Míša strašně chtěl, že už ho všichni kluci mají a chtěl na tom taky hrát ty hry. Kluci to hodně měli ve škole, pořád si o tom povídali, tak jsme nechtěli, aby byl jako nějaký chudák, a tak počítač jsme měli na splátky. No nebo v létě chtěl na tábor a ten tábor stál pět tisíc, že tam kluci jedou a on chtěl taky. Čím byli kluci starší, tak tím to bylo horší, jedli čím dál víc, Míša rychle roste, je hodně velikej, dneska je mu dvanáct a vypadá na patnáct, on je celej po Honzíkovi, Honzík je kus chlapa, jedinej rozdíl je v tom, že Míša je po mě blondák, jinak jsou oba úplně stejný. Martínek ne, ten je drobnější. Nájem jsme platili za ten barák, elektriku, plyn, no tím jsme moc netopili, protože to je drahý. My máme dvoje kamna a plyn pouštíme jenom, když jsou šílený mrazy nebo když jedeme na celej den pryč, tak abysme se nevraceli do vymrzlýho baráku. Platili jsme splátky za nábytek, za lednici, pračku, televizi. Ten nábytek už je teda nějaký rok splacenej, pračka se rozbila asi za pět let a tak jsme museli koupit novou, taky mrazák jsme si pořídili na splátky, mrazák se moc hodil, kvůli Honzíkovo rybám, taky jsem tam mohla mít borůvky na zimu, jahody, jídlo, když zbylo, tak zamražuju, ono se to někdy hodí, když není čas pořádně uvařit. ...No a pak mobily, nejdřív pro nás dva a potom jeden rok i pro kluky k vánocům, počítač, ono to jde pořád dokola, že jsme třeba splatili nábytek, rozbila se pračka, pak se rozbilo auto, oprava stála 7 tisíc a my jsme je neměli tak jsme si půjčili, měla jsme několik takových karet na úvěr, tak když jsem neměla peníze, tak jsem nakupovala třeba tejden jídlo a platila kartou, Honzík benzin do auta a to všechno se takhle točilo dokola.

Pracovali jste oba?

To jo, já nebyla za svůj život bez práce nikdy, já jsem už třináct let tady ve fabrice a chodila jsem i na obou mateřských si tam přivydělávat, když potřebovali, že někdo omarodil nebo měli nějaký fofry a nestíhali. Mám tam plat kolem jedenácti tisíc čistýho, já jsem s tím spokojená, jinde bych asi neměla víc a tady to mám za rohem, žádný ztráty času. No a Honzík byl bez práce asi dvakrát, ale nikdy to nebylo nadlouho, jednou pár dní a jednou asi měsíc. A to už je taky asi osm let co neměl práci. Teď teda musí dojíždět do P, dělá tam v A, tam se vyrábějí různý zemědělský mašiny, on tam sváří s nějakým robotem, jezdí na směny, No vydělá si, má kolem pětadvaceti tisíc, ale musí dojíždět, je to od nás 40 kilometrů. Musí mít auto a to auto musí pořád jezdit. Proto si taky pořídil naposled na splátky toho skútra, jezdí na

něm v létě, že to tolik nežere, no a kdyby v zimě kleklo auto, tak aby se dostal do práce. To by byla katastrofa, kdyby byl nepojízdný. To nás stojí hodně peněz, dojíždění, ale tady v okolí moc práce pro chlapy není a ti co dělají u nás ve fabrice, tak berou jako my ženský, tam má víc jenom mistr a potom asi ředitel, no ten určitě (smích).

Zkoušeli jste nějak spořit, aby bylo kam sáhnout?

Kluci měli kasičky, tam si dávali drobáky, dostali třeba od dědy, nebo dostali od Honzíkovo rodičů třeba stovku k narozeninám, k svátku, za vysvědčení, tak oni si tam ty drobáky házeli. My jsme žádnou kasičku neměli.

Myslela jsem spíš spoření jako třeba stavební nebo penzijní, nějakou pojistku se spořením?

Pojistky máme, kluci mají pojistku, dostanou nějaký peníze asi v 18 letech. Já teda nemám teď nic, mě jedna pojistka skončila, to budou asi tři roky a taky tam bylo spoření, nebylo to moc, asi deset tisíc a já už jsem si novou neudělala, i když ta ženská z pojišťovny mi volala jeden čas furt, ale já jsem byla ráda, že budu mít každé měsíc víc o dvě stovky, to už jsme měli dost těch dluhů. Honzík má pojistku, taky máme pojistku na auto, i když to je napsaný švagrovou, protože my ho jako nemáme aby nám tenkrát nemohli nic zabavit., kdyby bylo hodně blbě a dali nám exekuci. A ale všechno kolem si platíme my. Stavební spoření to jsem měla, když jsem byla ještě doma, to mi platili naši po pětistovce, měly jsme ho všechny tři holky takhle, tak to jsem potom od našich dostala, když to skončilo. Pak jsem ho měla ještě jednou, tisícovku, pak jsem to z mateřský už těžko platila a tak to jsem pak snížila na pětistovku, oni mi hned z něj za tu změnu něco strhli a když to Honzík viděl, tak se naštvál a zavolal tam, aby nám to zrušili rovnou. Tak to jsme zrušili, no počítali jsme, že to udělá víc, ale zase nám z těch peněz něco ubrali, nějaké pokuty a penále a já ani nevím. A od té doby teda už nic nemáme. Jako že nespoříme. Ale až nám oddlužej, až nám skončí ten bankrot, tak to si určitě zas udělám pojistku a asi si uděláme to na ten důchod, jak se o tom pořád mluví, že na důchody nebudou peníze, tak to určitě až nám skončí to oddlužení tak to spořit budeme, protože nám zbyde plno peněz. To nebudeme vědět co s nima (smích).

Jak dlouho ten stav, ty dluhy, jak dlouho to trvalo? Zmiňujete osobní bankrot, jak jste se dozvěděli, že existuje?

No dost dlouho, já ani nevím. My jsme měli pořád něco, my to ani nevnímali jakože máme dluh, když jsme si třeba kupovali ten nábytek nebo pračku, on to vůbec nebyl problém to na ty splátky dostat. Někde po nás chtěli potvrzení z práce, to bylo ze začátku, potom už nikdo ani nic nechtěl, stačilo říct v obchodě, že to bereme na splátky a oni se jenom zeptali kde pracujeme, kolik máme plat a stačila jim občanka a řidičák. To bylo ještě takový normální, to jsme normálně zvládali splácet i když třeba před výplatou už jsme vytřepávali kapsy aby bylo na rohlíky k snidani. Ale hlad jsme nikdy neměli, máme vždycky něco v mrazáku, ryby, zeleninu, borůvky, i jídla nějaký zmražený, jako to jsem vytáhla něco z mrazáku a uvařila to. A taky jsme měli karty do bankomatu, každé jsme měli svůj účet kam nám chodila výplata, tak tam nám potom ve spořice nabídli jestli nechceme kontokorent, to je to, že můžeme jít do mínusu, když tam už nebudeme mít naše peníze. Tak ten nám udělali, já sem mohla přebírat o deset tisíc a Honzík o patnáct, on měl větší plat. Tak třeba z toho mínusu jsme si vybrali, to bylo hlavně na benzín do auta, na vánoce a tak. A pak nám přišla z pojišťovny taky nabídka na kartu to byla Ok karta, ta byla asi taky na deset tisíc, tak jsme tam hned druhý den po práci dojeli a vyřídili si jí. Ta se moc hodila, protože byly třeba koupit zimní guma na auto, tak to jsme vybrali na ně z té karty a taky velkej nákup na vánoce jsme z toho pořídili. To jsme měli krásný vánoce, všeho bylo plno, dárků, jídla a pití, mohli jsme dát i našim a ségrám plno dárků. A tohle bylo ještě dobrý, to se ještě dalo zvládnout. Ale pak si Honzík zlomil nohu a dlouho s ní marodil, byl doma asi čtvrt roku ono to bylo nějak blbě zlomený a dlouho se to hojilo. On měl nejdřív nechodící sádku, ležel doma na gauči a vždycky si nějak doskákával jenom na záchod. A potom když mu přišla výplata, tak to bylo skoro o tři tisíce míň. To už hodně chybělo a když jsem zaplatila všechny poplatky, jako nájem, plyn, elektriku, strhli mi za školku a ty pojistky, a za ty karty, tak to už z jeho výplaty nezbylo nic no a z mojím toho taky moc nezbylo. To jsem udělala velkej nákup, natankovala plnou a v peněžence jsem měla pětistovku. Kontokorent byl úplně na dno, z těch dvou karet už se taky nedalo nic vybrat, ty byly taky úplně vynulovaný.

A jak jste to řešili?

Honzík řek rodičům, že asi nevyjdeme, že bral o ty tři tisíce míň, tak nám děda s babičkou půjčili dva tisíce. Pak ještě přišly účty za telefon a ty byly docely vysoký, protože jak byl pořád doma a nic nemohl, tak jsme si hodně volali, já mu volala třeba z práce o svačině, aby neměl tak dlouhou chvíli, on volal taky klukům do práce, on se strašně nudil na tom gauči, nemoh nikam. Tak jsme zaplatili ty telefony a neměli jsme zase nic. Já jsem si teda půjčila od ségry, od Míly, aby to táta nevěděl, ona mi půjčila taky dva tisíce a tak jsme to nějak do další vejplaty překlepalí.

A další výplata byla určitě menší, když byl nemocný...

To bylo tak asi stejný, zase kolem těch tří tisíc míň. Děda s babičkou na to vrácení nechvátali, až zase bude zdravěj, ségře jsem vrátila pětistovku a vyřídila sem si Provident, tam u nás to dělala jedna ženská, já jsem věděla, že zařizuje půjčky, tak sem za ní došla a ona mi dala hned druhý den patnáct tisíc. A tak jsme to vydrželi s tím. Honzík pak už dostal chodící sádru a tak mohl už i ven, už se tak nenudil. Ale ten Provident, to ta ženská k nám chodila nejdřív každej tejden a spláceli jsme každej tejden, já už nevím kolik, asi tři nebo čtyři stovky. Pak teda jsme se domluvily, že to necháme jednou za čtrnáct dní, my jsme spláceli pořádně, jak jsme měli napsáno, my jsme se před ní neschovávali jako jiný lidi a když jsme náhodou nebyli doma, tak sem jí volala, aby přišla třeba o den dýl, nebo když jsme měli odpolední, tak aby přišla ráno.

Zmiňujete, že jste s manželem oba pracovali na směny? Měli jste oba stejnou směnu?

Měli, to jsme si zařídili. Dělali jsme na dvě směny a tak jsme měli oba ranní a oba odpolední. To by bylo hodně blblý, kdybych já šla na ranní a Honzík na odpolední, to bysme se viděli jenom v noci a o víkendu.

A jak jste to zorganizovali, třeba děti vyzvednout ze školky, pomáhal vám někdo?

Když jsme šli na ranní, tak k nám zašla babička nebo děda ráno a vypravili kluky do školky, Honzík odjížděl v pět a já sem chodila tak ve třičtvrtě na šest, já to mám do práce pět minut a naši tam chodili tak kolem sedmý, měli klíče, odemkli, vzbudili kluky, dali jim snídani a odvedli je do školky. No a když jsme měli odpolední tak pro ně zase došli do školky, někdy hned po obědě, oni je maj strašně rádi, hlavně Míšu, toho si úplně tak jako jeden čas přivlastnili, vždycky když někam jeli k příbuznejm nebo tak, tak si ho brali sebou. Martínka tolik nechtěli, nejdřív že je malej, měl dlouho plínky, nějak se nemohl naučit na nočník a ani potom, většinou chtěli jenom Míšu, ale jinak se o ně starali o oba stejně. A potom už jsme se domlouvali každý den, jak to uděláme. Někdy spali kluci u nich a my s Honzíkem jsme k nim šli ráno, dali jsme si všichni společnou snídani, povídali si a kluky jsme pak odvedli do školky, někdy jsme si je nechali doma, abychom si je taky užili a pak je zase odvedli k našim, no a někdy šla babička s nima navečer k nám, uložila je u nás doma a počkala tam do desíti než já přijdu z odpolední. Ono to takhle fungovalo výborně a vlastně to tak funguje i teď, jenom kluci už jsou veliký a tak není třeba, aby je budili a vodili do školy. My jsme spolu s Honzíkem rádi, to bych nechtěla mít jako to musí dělat jinde, že mají protisměnu a ty dva vůbec nejsou spolu. Odpolední mám moc ráda. Kluci jdou do školy, my si třeba pustíme nějaký film. Lehne se k němu na gauč, já potom něco uvařím, někdy jede Honzík k vodě, to teda většinou vstává brzo ráno, ale pak přijede a jsme zase spolu. Někdy jedeme nakupovat, no teď už ne tak moc často, to už nám na to nezbejvá, abysme sedli do auta ráno, dojeli do B. do Makra, nakoupili, došli třeba někam na oběd a potom domů a do práce.

Vypadá to, že se máte všichni moc rádi...

To tak nevypadá, to tak je! Já to vůbec nechápu, jak si třeba ženský v práci stěžujou, že mají hrozný chlapy a vypráví tam všelijaký horory. My se vždycky s Honzíkem na něčem domluvíme a tak to uděláme. A když to nevyjde, tak to prostě nevyjde, někdy za to může on, někdy já, někdy třeba děda s babičkou nebo kluci, jako že se špatně na něčem domluvíme a každý si to vyloží jinak. Ale abysme na sebe řvali nebo si nějak sprostě nadávali, to ne. Taky mu někdy teda řeknu, že je vůl, to zase tak svatý nejsme, to se prostě někdy nedá. Ale třeba to, co sem zažívala doma, to my neděláme. Táta třeba mamku seřval kvůli něčemu, za co vůbec nemohla, co třeba ani nemohla v tom něco udělat a seřval jí každou chvíli. On byl takovej prudšas, mamka pak brečela nebo někdy taky vypěnila a pak tam na sebe řvali oba, u nás občas bylo rodeo. Pak se vyřval, uklidnil a byli zase na hubičky, koupil jí něco nebo šli v neděli na

procházku po vsi, zašli do hospody, táta si dal pivo, mamka kafe a bylo to třeba čtrnáct dní v pohodě a pak zase nanovo. On třeba jí šíleně nadával, když přišlo vyúčtování za elektriku a měli doplácet pět tisíc, tak on jí šíleně nadával, jako že za to může ona, protože celý dny jenom čumí na televizi, a když dopláceli za vodu, tak jí zase pak zakazoval prát. A přitom oni třeba peníze měli, táta dost vydělal, byl zedník, chodil na melouchy, mamka zase třeba si přivydělala tím pečením nebo pletením, to nebylo moc ale stejně. Oni třeba měli na knížce dvě stě tisíc a táta dělal virvál kvůli osmi stovkám za vodu. A přitom on se každé den koupal ve vaně, napustil si jí plnou a na tu televizi, na tu koukal hlavně on, pustil jí když přišel z práce a pak u ní spal pomalu celou noc. Nebo když si slepice zlomila nohu, tak to mamce za to vynadal a mamka byla ale taky v tomhle hloupá, protože ona mu všechno říkala. Já bych tu slepici zařízla, oškubala, strčila do mrazáku a za tejdén mu jí udělala na paprice, věděl houby, jestli je slepic deset nebo dvanáct. Táta byl na mamku dost často ošklivej, myslím, že jí občas i nějakou ubalil. A když umřela, tak ty první roky proklečel celý večery u hrobu. Lidi si tam z toho dělali i srandu, protože některý věděli, jak to u nás chodilo. Říkali, že to tímhle neodčiní, že už je mu to houby platný, že na ní měl být za života hodnější a že by mu třeba tak brzo neumřela. A u druhýho dědy s babičkou to je taky v pohodě, ty si ze všeho spíš dokážou udělat srandu. Babička je třeba na dědu taky kvůli něčemu naštvaná, on jí ale řekne nějaký vtíp, pak druhý a to už nevydrží a začne se smát, mám asi to štěstí, že Honzík je po nich úplně, nedělá z ničeho žádnou vědu. My se máme pořád rádi, já nevím čím to je, my se na sebe pořád těšíme, děláme všechno spolu, jenom na ty ryby, tam teda s ním moc nechodím, ale oba kluci jsou taky rybáři, to s ním chodí oni.

A co třeba kvůli těm dluhům, ani kvůli tomu jste se na sebe nezlobili?

No my jsme si je udělali společně, my jsme oba vždycky věděli, že si půjčujeme na pračku, na gumy na auto, my jsme vždycky o tom věděli oba, to nebylo, jako že já bych si vyřídila nějaký úvěr, Honzíkovi o tom nic neřekla, utratila ty peníze bez něj. My jak jsme dost spolu tak o všem víme. Nešťastný, to teda jo, nešťastný to jsme z toho pak byli. Když nám to tak začalo jako přerůstat přes hlavu. Když už jsme měli těch půjček potom asi pět, tak to nám pořád strhávali, oni nám třeba měsíčně na tu jednu půjčku strhávali 1500, ale skoro polovička z těch 1500 šla na nějaký ty úroky, poplatky a tak ta půjčka skoro vůbec neubývala. My jsme za rok zaplatili na ní 20000 a ubyla jenom o 10000. A potom udělala taky sociálka nějaký nový zákon a už jsme nedostávali přídatky na kluky. Ono to nebylo moc, byla to tisícovka měsíčně, ale byla dobrá. Tak jsme pak měli zase o něco míň peněz, bylo to znát, protože když jsme poplatili všechno, co bylo třeba, tak ta tisícovka, to bylo na tejdén na jídlo. Taky asi dva roky jsme dávali dohromady nějak ty daně.

Myslíte společné zdanění manželů?

Jo tak se to jmenovalo, to nám taky vrátili jednou asi pět a jednou asi sedm tisíc, o tom si povídali ženský v práci, já tomu nerozumím a tak jsem se na to šla zeptat Terky, to je neteř a ona chodila zrovna na ekonomku, tak ona mi to všechno zjistila a pak ty papíry vyplnila, řekla, co jí mám přinést z práce a ještě to potom probírali ve škole, profesorka jí to zkontrolovala, aby to bylo dobře. Tak to nám taky bodlo, že když tohle přišlo, tak ten měsíc jsme s penězi vyšli a nedělali si větší dluh. To byla škoda, že to zarazili.

Věděl o vaší finanční situaci někdo?

No tak asi pošťačka, protože nám chodily ty všelijaký obálky, Home kredit, Cetelem a tak, jsme malý město. tak si myslím, že to třeba ty pošťačky probíraly mezi sebou, jsou to drbny. Ale jinak myslím, že ne, my jsme o tom nikomu neříkali, my když už jsme neměli kam sáhnout, tak jsme si vyřídili nějaký další úvěr, oni nám půjčovali, protože my jsme spláceli v pořádku, my jsme nebyly nikdy pozadu se splácením, teda aspoň ze začátku ne. Ty první roky to jsme si fakt dávali pozor, aby byla včas zaplacená elektrika, telefony a ty půjčky. Taky nám pomohli ve spořitelně, asi si všimli, že máme hodně půjček a tak nám navrhli, že nám je sjednotí do jedny a místo několika budeme splácet jenom spořitelně jednu. Tak to jsme taky využili ale nakonec ono nám to zas tak moc nepomohlo. Bylo to lepší v tom, že jsme to nemuseli tak hlídat, jako něco z těch půjček nám strhávali z účtu něco nám chodily složenky domů, něco muselo být zaplacený do patnáctýho, něco do dvacátýho, to dalo docela fušku tohleto sledovat a hlavně pořád hlídat aby na tom účtu třeba do toho 20. Ty tři tisíce zbyly, tak v tomhle to bylo o něco lepší. Ono se třeba stalo, že půjčka měla být splátka do 15., já jsem třeba zapoměla a ve spořence vyplnila tu

složení až 14. A oni ty peníze dostali až asi o tři dny dýl. A hned přišla upomínka, kde nám vyhrožovali a hned si napočítali nějaký penále za ty pitomý tři dny a já nevím co ještě jakej poplatek k tomu.

Po tom sloučení půjček se Vám tedy ulevilo v tom, že jsme nemuseli být tak ve střehu, ...

Přesně, že jsme to nemuseli tak hlídat, stačilo dát pozor na to, abych nevybrala hned po výplatě moc, aby tam bylo na tu splátku, pak ještě mi strhávali obědy ve školy pro kluky, tak aby na tohle tam zbylo. Tak to byla trochu úleva, to jsem pak asi čtvrt roku i líp spala. Pár měsíců jsme tak jako vycházeli s penězi, bylo to lepší a tak jsme si mysleli, že z toho budeme venku. No ale potom Honzík chtěl do toho Norska, on měl třicátiny a tak to měl tak jako dárek k těm narozkám, tak to jsme si vzali další úvěr a já jsem potom se zbláznila do takovýho pejska, jedny lidi ho tu měli a já jsem ho strašně chtěla. Tak toho pejska jsem si koupila, on byl s papírama a byl teda byla, to byla holka, byla dost drahá, tak to jsem si zase udělala ke svým třicátinám radost já.

Čili za nějaký čas se to roztočilo znovu...

No roztočilo a taky o toho pejska jsem přišla, ona měla štěňata a při tom porodu to nějak nešlo, se jí něco stalo, a když jsem s ní dojela k veterináři, tak už bylo pozdě, měla v sobě mrtvý štěňata a jí musela doktorka taky uspat. Já jsem z toho byla strašně špatná a tak mi Honzík brzo potom sehnal novou čubičku, tu samou rasu. A pak začalo zlobit auto, to už Honzík jezdil do práce do P. a to auto fakt nutně potřeboval, ještě jsme ho nechali spravit, na to jsme si půjčili to bylo třeba rychle, tak jsem zase zašla za tou paní od Providentu. Automechanik říkal, že auto mele z posledního., že si máme pomalu koukat po novém, že do tohohle budeme už jenom cpát prachy. A spolehnout se na to, že nás někde nenechá už nemůžeme. A taky se to stalo za pár měsíců, když jel Honzík ráno do práce, že to kleklo a byl konec. Auto mu zatím půjčil děda, protože do práce se musel dostat a začali jsme objíždět bazary. No a tady byl asi poprvé problém, že my si vybrali autíčko, krásný, stálo 110 000,-- tisíc no a chtěli jsme ho na lízink a oni to nandali do počítače a řekli, že nám ho nemůžou na ten lízink dát, že máme plno půjček. Že jestli chceme tohle auto, tak musíme složit nějakou zálohu aspoň 30 000 táců a pak by nám ten lízink dali nebo že si máme najít něco levnějšího a ta záloha by stačila třeba 15 000. Obejeli jsme ještě pár bazarů no a všude už to bylo stejné. Pomoh nám děda s babičkou. My jsme jim to řekli, No neřekli jsme jim všechno, kolik těch půjček máme, řekli jsme jim, že máme dvě a že bez zálohy nám na lízink auto nedaj a tak oni nám pučili. Měli našetřenejch 12 000 a mě pučil táta, když jsme mu řekli. On teda neměl moc peněz, protože koupili s Mílou starší baráček u nich a teď ho celej přestavovali, dali do toho všechny peníze a ještě si Míla vyřídila hypotéku a tak oni taky neměli, ale táta nám půjčil 8 000 a tak jsme to auto dostali. Bylo to skoro to samý, co se nám tak líbilo, ale bylo zelený a bylo o rok starší než to původní a tak stálo jenom 90 000 a ta záloha jim těch 20 000 stačila.

Ještě se to dalo zvládnout, ty finance?

Právě, že od té doby, co jsme spláceli ten lízink, tak to už hodně drhlo. Jeden plat šel na půjčky a z druhého se zaplatilo bydlení, obědy, pojistky a na jídlo už moc nezbylo. To už bylo hodně blbý. Pořád jsme spláceli, ale nebylo nám z toho dobře. A ty půjčky tak jako neubývaly, pořád tam byly nějaký úrok, poplatky a ty dluhy uběhly hodně pomalu. Já jsem potom kolikrát seděla v noci v kuchyni, nemohla jsem spát s tužkou a papírem a kalkulačkou a pořád jenom počítala. Kolik máme splátky, kolik nájem, kolik ostatní poplatky, na benzín, na jídlo na týden, jestli vydržíme do výplaty.... blbý bylo, když se něco rozbilo, třeba klukům boty nebo Míša jak hodně rostl, tak najednou ze všeho vyrostl. My jsme to pořád dělali tak, aby kluci nepoznali, že jsme až po krk v dluhách, když potřebovali na něco do školy, peníze třeba do bazénu nebo na výlet, tak to jsme jim vždycky dali. Aby nebyli jako některý děti, že jim rodiče řekli, že nemaj a tak na ten výlet ani nemohli jet.

Jak dlouho to trvalo, tahle situace?

Asi rok a půl. Byli jsme z toho na nervy, oba. Zaplatili jsme třeba pozdě splátku, protože nám to nevyšlo, pak přišla upomínka a to nás vždycky tak jako rozhodilo. Já jsem se třeba v noci probudila, Honzík nikde, seděl venku na zápraží a kouřil a říkal, že spal hodinu a půl. Já jsem zhubla, tak to nakonec na škodu nebylo, ale zhubla jsem víc jak deset kilo, protože jsem nespala moc a ani jsem už neměla třeba z ničeho radost. Mě nic nebavilo, koukat na filmy, ani k tý vodě s Honzíkem jsem nemohla. Nevydržela jsem tam

sedět v klidu, musela jsem se pořád vrtět, plašila jsem mu ryby. On se na ty raby hodně soustředil, blázen do nich byl vždycky, ale jak jsme měli ty problémy, tak se k tomu úplně upnul.

Byla jste neklidná, nespala jste, napadlo vás jít třeba k doktorovi, aby vám dal něco na spaní?

Pak jsem už brala chvíli prášky na spaní, to mi ale dala tady dětská doktorka. Já bych to asi neměla říkat, ono se to určitě nemá. Ale já jsem se tam jednou u ní rozbřečela, když jsem tam byla s Martínkem. Protože on měl nějakou vyrážku na nohách a tak jsme tam šli. A ona říkala, že to má z nevhodného obutí, že potřebuje bavlněné ponožky bez umělotin a taky boty, že by měl nosit pořádný, kožený, ne vietnamský z tržnice, že má trochu plochou nohu. Tak abych na botách pro děti nešetřila, no a já jsem se tam rozbulela. Protože jsem si představila, že budu muset koupit několikery ponožky a taky ty boty a kde na ně vezmu.. Protože to už jsme třeba platili o měsíc pozdějc nájem, za telefon už jsme to měli po splatnosti, už nám přišla upomínka. Pak mi ho operátor zablokoval. A taky už jsme nezvládali ani ty všechny půjčky platit včas, už nám chodily upomínky. Ale asi to bylo to nejlepší, co se stalo. Protože paní doktorka poslala sestřičku s Martínkem uklidit hračky do čekárny, my jsme byli poslední už odpoledne a já jsem jí to tam řekla. Že máme plno dluhů a chodí nám upomínky a tak. Dala mi napít vody, pak nějakou tabletku na uklidnění. A pár prášků sebou na noc, abych se vyspala. A řekla mi, že se s tím určitě dá něco dělat, že se nějaká cestička určitě najde. Mě to moc pomohlo, to že jsem to vůbec někomu mohla říct. Ptala se kolik to asi dělá, ale já vůbec nebyla schopná to spočítat, jako jestli třista tisíc nebo pět set nebo víc. Paní doktorka mě pozvala za tejdny, abych přišla po ordinaci a trochu si to spočítala zatím, co dlužíme a komu.

A co Honzík, nezlobil se, že jste to řekla někomu?

No koukal na to divně, protože von je takovej jako hrdej, že on všechno zvládne, ale mě se opravdu moc ulevilo, já se po tom prášku vyspala a pak jsem to začala dávat dohromady, ty papíry a účty. Nebylo to veselý čtení. Paní doktorka mi mezitím zjistila, že existuje oddlužení, ten bankrot a že je v B. poradna, která s tím lidem pomáhá. A tak nás tam objednala.

Jak dlouho jste na to čekali, na tu návštěvu poradny?

Asi tři tejdny, protože jsme potřebovali, aby to vyšlo nám na odpolední. Tak tam jsme jeli, řekli jak je to s náma a tam nám ta paní řekla, jak by se to dalo udělat. A co musíme udělat my. Že to musíme sepsat, ale úplně přesně, co máme za dluhy, jestli splácíme nebo jsme pozadu se splátkama a hlavně mít od všeho toho papíry, jako smlouvy, upomínky a tak. A zase s tím jsme tam potom jeli asi za dva tejdny. Oni si to tam nechali, prostudovali to a pak jsme jeli ještě jednou a to nám řekli, že si myslí, že by nám soud mohl ten osobní bankrot schválit, že podle nich to na to vypadá dobře. A co to bude pro nás znamenat, když to schválí ten soud. Že budeme splácet pět let a když to bude v pořádku, tak nám ten zbytek dluhů bude odpuštěnej. A potom nám to sepsali, nafotily se k tomu všechny ty smlouvy, taky z práce jsme museli mít potvrzení o výplatách, rodný listy kluků se tam musely nafotit. A pak už jsme jenom čekali, až nám něco přijde z toho soudu. Ono se to docela vleklo, já jsem byla jako na trní. Jako jestli nám to povolej nebo ne. Protože kdyby ne, tak to nevím co bysme jako potom dělali.

Trvalo to dlouho, než vám ten osobní bankrot povolili?

Když na to koukám teď, tak to šlo docela rychle, oni nám to v té poradně připravili moc dobře, nic tomu nechybělo. Ale tenkrát, to se mi zdálo, že to se vleče, každej den byl dlouhej, letěla jsem vždycky ke schránce, jestli tam něco není. Tak lednu jsme byli poprvně v tý poradně, v březnu, na konci března už jsme podávali návrh. V červnu nám to schválili, pak jsme jeli ještě k tomu soudu o prázdninách, tam byl i někdo z tý banky a spořitelny a všichni se k tomu vyjádřili, že s tím souhlasí. Tak už to budou dva roky. Ještě tři a budeme z toho venku. Ale ani pak se nesmíme zadlužit, ještě několik let potom nesmíme dělat dluhy.

Dá se to teď finančně zvládat, když vám strhávají na to oddlužení?

Dá, úplně v pohodě, protože my jsme potom ke konci už měli splácet měsíčně 27 000 tisíc, to už bylo víc než Honzíkův plat a teď nám musejí nechávat na bydlení a na jídlo a taky na kluky a tak nám měsíčně

strhávají podle výdělků někdy třeba 9 000 někdy 11 000, když jsou nějaký prémie a ten zbytek je náš. A s tím vyjdeme v pohodě.

Jste teď na peníze opatrnější?

No jéje, to jsme. O výplatě rozpočítáme, na poplatky, na jídlo a na benzín na tejden, to si vždycky vybereme na ten tejden a s tím musíme vyjít, a když přetáhneme, tak na další tejden máme o to míň. A taky šetříme i tak, že hodně teď sleduju letáky, kde jsou jaký slevy a sepisuju si to, aby se to vyplatilo tam třeba tím autem dojet a nakoupit ve slevě to, co je normálně dost drahý. Tak na tom jídle se dá ušetřit tímhle docela dost. A teď přemýšlíme s Honzíkem, že bysme udělali klukům stavební spoření. Kdyby chtěli študovat, tak aby se to dalo z toho potom platit. Tak to jsme si řekli, že každý měsíc teď odložíme dva tisíce a na to nešáhnem, a když to vydržíme půl roku, tak jim to spoření uděláme už letos.

Řekli jste o tom oddlužení někomu?

Tak paní doktorce, tý jsem donesla kytku, taky to věděla její sestřička a asi v práci, protože jsem potřebovala potvrzení všelijaký a pak tam přišlo to od toho soudu z B., tak účetní. No a jinak jsem o tom řekla několika ženskejm tady, co taky nezvládaly splácet dluhy, tak jsem jim řekla, že to existuje a o tý občanský poradně v B. Je škoda, že je tak daleko, že to není někde blíž. A dvěma ženskejm z práce pak to oddlužení taky soud povolil, jedna měla na splátky nějakej šilenej vysavač za 80 tisíc a tak se jí to kolem toho nabalilo, ještě je sama s dětma, tak tý to moc pomohlo.

Dá se říct, že jste z toho venku, když se nad tím zamyslíte, tak co vám pomáhalo, když už jste nevěděli kudy kam, když vám z toho všeho bylo špatně?

To, že se máme rádi. Že máme jeden druhýho. My se máme s Honzíkem pořád rádi, my jsme pořád spolu a všechno si říkáme. Já mu můžu říct všechno, i když třeba něco rozbiju nebo udělám špatně, protože on to vezme normálně, jako že se to mohlo stát i jemu a nenadáva mi za to. To třeba u našich tak nešlo. U nás taťka, když někdy něco rozbil sám tak se ani nepřiznal a naopak nás vyslýchal, jako že jsme to udělaly my. A potom taky děda s babičkou, jako Honzíkovo rodiče. My jsme jim sice nikdy neřekli kolik těch dluhů máme, oni věděli, že nějaký máme, ale pomáhali nám tím, že se postarali o kluky, že jsme k nim mohli přijít a pobejt tam, pozvali nás na oběd v neděli, to je taky prima, že nejme sami. A že kluci tam můžou jít ze školy. Nemuseli chodit do družiny, chodili tam jenom na kroužek. Ono kdyby žila moje mamka, tak by to taky bylo jiný. Asi bysme těch dluhů neměli tolik, protože ona by mi poradila třeba, abych si ten úvěr nebrala a vypomohla by mi sama. My bysme jí to vrátili, ale že by nám odpadly ty úroky. Protože nakonec ty úroky a všelijaký poplatky dělaly pomalu víc, než jsme si půjčili peněz. Určitě by to bylo jinak, kdyby mamka tak brzo neumřela, protože já bych jí o tom, co mě trápí, říkala. A taky Betyнка tady, protože jsem jí mohla vzít a jít s ní, jako že jí venčím a přitom jsem mohla jít s ní třeba tři kilometry za město, po polích a to mě taky uklidňovalo. Kdybych jí neměla, tak by si určitě lidi říkali, že jsem blázen, že někde po večerech courám po lese nebo že se tam scházím s nějakým cizím chlapem. Jak jsem jeden čas nemohla vydržet na místě v klidu, tak v tom mi ty procházky s Betynkou moc pomáhaly.

Respondentka Jiřina

Můžete mi říci něco o vaší rodině?

Já myslím, že ani nemusím. Vždyť nás všechny znáte. Víte o nás všechno.

Tak já bych to shrnula, a když se vám bude zdát, že jsem něco neřekla nebo to tak není, tak mě opravíte.

Vím o vaší rodině tohle. Jste na mateřské, máte tři děti, ale nevím přesně kolik je jim let. Nejstarší chodí do školy, to vím.

Nejstaršímu Tomíkovi bude na podzim devět let. Půjde do třetí třídy o prázdninách. A Kájovi je pět a Lukáškoví jsou dva roky.

Další co vím je to, že s otcem dětí nejste oddáni, žijete spolu ale už docela dlouho. O svatbě jste neuvažovali? Dát vašemu vztahu to úřední stvrzení?

Ale uvažovali, někdy o tom mluvíme. Že se někdy vezmeme.

A co vám v tom brání, proč jste to ještě neuskutečnili?

Protože na to nemáme čas. V létě má Kája plno práce, chodí pozdě, chodí i o víkendech, někdy chodí na melouchy. Protože máme tu hypotéku na baráček. Tak v létě není na to čas. V zimě čas má, ale to nám zase chybí peníze. Taky někdy jsem měla břicho, tak jsme si říkali, až porodím a tak to jde pořád dokola. Chtěla bych mít svatbu, nejspíš v létě, aby bylo hezky. Chtěla bych mít hezký šaty, kytku, kluci abych si nastrojila do oblečků, pozvat příbuzné, to víte, že bych to chtěla mít. Ale to všechno by stálo dost peněz a to si teď nemůžeme dovolit. A aby to bylo tak, že dojedeme někam jenom se svědkama podepsat tam nějaký papír, to nemusíme v tomhle dělat nic. Mě to nevádí ani. Když jdu někam s klukama, tak mi stejně všichni říkají mladá paní nebo maminko. A když někdy mi řeknou jménem kluků, tak je někdy opravím a někdy to nechám tak. Je to jednodušší než něco vysvětlovat. Kluci mají jméno po tátovi. Tak jako počítáme s tím, proto mají jeho jméno. Po svatbě už se k nim jenom přidám a budu taky H...

Kolik let jste spolu?

Deset let. Bydlíme spolu deset let.

Měli jste dlouhou známost?

Jako jestli jsme spolu chodili dlouho? Tak asi půl roku. Já byla pak brzo těhotná a tak jsme bydleli chvíli u nich. Pak jsem potratila. A když jsem čekala Tomíka, tak taky jsem měla nějaký problémy, doktor mi obracel dělohu. Měla jsem ležet, říkal mi to, že to chce, abych několik dní ležela. A u nich to nešlo. Bylo tam plno zvířat, bejk, prasata, kachny, slepice. Babička mě honila, abych dělala. Nosila kýble se žrádlem tomu dobytku. Já nechtěla, že bych měla ležet a ona mi nadávala. Že jsem líná. Já jsem chtěla to miminko, já už nechtěla znova potratit. Tak jsem šla zpátky k našim a Kája šel se mnou.

Vešli jste se všichni do jednoho bytu?

Vešli, měli jsme jeden pokoj, Kája to zrychtoval. Zazdil dveře, proboural je do chodby. Tam jsme byli, když se narodil Tomík. Byli jsme tam asi tři roky. Pak tu byl na prodej náš baráček. Ty lidi ho měli taky na hypotéku a měli dluhy, nemohli to platit a prodávali ho. Tak jsme si to vyřídili všechno, oni na to dost chvátali a asi na tom dost prodělávali. Ale nám hypotéku dali a od té doby bydlíme ve svojem.

V domečku jste spokojeni?

Nic lepšího mít nemůžeme. Je tu pěkná zahrada, kluci mají probíhačku. Máme vlastní ovoce, jabka, třešně, rybíz, teď jsme si nasadili i dvě meruňky, to je něco pro ně. Vždyť víte, jak jsem vyrostla, vedle kravína na hnojišti. Mám svojí domácnost, jak si to udělám, tak to mám. Nikdo mi do ničeho nemluví, neporoučí. Babička nakonec už je taky nemocná a je ráda, že si dojde na záchod a uvaří kafe. Jako Káji máma, jak mi ze začátku tak poroučela.

Hypotéku zvládáte splácet? Už jste několik let v kuse na mateřské, nemáte finanční problémy?

Tak máme někdy. Hlavně v zimě, protože poslední roky jak je ta krize, tak Kája nemá v zimě práci. Už tři zimy po sobě musel jít na zimu na pracák. Zedníci teď shánějí práci docela dost špatně i v létě. Tak on se v létě musí snažit co nejvíc vydělat abychom z toho něco ušetřili na zimu. Aby bylo na splátky, na elektriku. Jídlo tak nějak splachtíme z tý mateřský, letos nám vyšly i přídavky, ty jsme předtím jeden rok neměli, tak to taky pomůže. Za ty uděláme vždycky velkej nákup. Mouku, cukr, kolínka, rejži, olej, prášek na praní, tu drogerii hlavně. A mlíko, balík mlíka vždycky koupíme v Penny. No a pak už jenom chodím u nás do krámu pro to, co je normálně třeba, chleba, salám, ovoce. Tak vydržíme, na jídlo si nepůjčujeme. Jako to dělaj jiný.

Já o vás vím Jiřino, že jste vždycky neměla hezké dětství. Chcete o tom mluvit?

Tak vy to víte, tady to ví nakonec každé. Že jsme bydleli a naši ještě pořád bydlí v tý nejhorší barabizně, co tu stojí. Že jsme byly se ségrou v děcáku, tady to ví každé.

Proč jste byli v tom dětském domově? Vysvětlil vám to tenkrát někdo? Proč jste nemohly zůstat s rodiči doma?

Tak vysvětlil, tak asi jo. Ona k nám chodila sociálka každou chvíli, jenom jsme my holky nevěděly, kdo to je ta paní. A pak nás jednou ze školy odvezli rovnou tam. V druhý třídě jsem byla a Hela v první. Byli jsme v H. spolu. Jako já už si tohle moc nepamatuju, asi nám něco řekli. Jako že doma je nepořádek a naši si ho musí nejdřív uklidit a potom tam zase půjdeme.

Jak dlouho jste tam byli? Poprvé?

Možná rok. Na prázdniny jsme byly měsíc doma. Pak jsme tam šly znova a potom asi za čtvrt roku nás dali domů.

Změnilo se něco doma zatím? Už bylo uklizeno?

Tak asi jo, naši vymalovali. Mamka taky chodila už do práce, do pekárny. Vozila domů teplej chleba a rohlíky. Tak už jsme neměli hlad.

Předtím nepracovala, měli jste hlad?

No to měli. My se měli dobře vždycky po výplatě. To nám naši koupili všechno, bonbony, čokoládu, oblečení. Koloběžku jsme dostaly novou. Ale pak už neměli peníze a tak jsme jedli třeba tejděn jenom brambory.

A když jste byly se sestrou v tom domově, jezdili za vámi rodiče? Psali vám?

Jezdili. Nevím jak často, já byla tenkrát malá a tak to ani nevím. Ale několikrát tam byli, i pan starosta tam s nimi byl, on je tam za námi někdy přivezl autem. Pamatuju se na to, že jezdili, za některýma dětma nejezdili rodiče ale jenom babička. Tak babičku my neměli, ani dědečka. Že přijeli a jak jsme potom řvaly, když odjížděli. Chtěly jsme s nimi. A taky pohled nám někdy poslali. S kočíčkama, pohádkama.

A když jste byly domově podruhé, kolik vám bylo asi let?

Asi tak deset, jedenáct.

Co se změnilo, že jste nemohly zůstat doma?

Už jsme měli zase hlad. Mamka už nedělala v té pekárně, byla na pracáku. Táta taky stonal. Měl nějaký záchvaty. Cukrovku měl a epilepsii. Někdy byl dlouho v nemocnici. Neměli jsme elektriku. Svítili jsme svíčkama. Někdy táta natáhl kabel a připíchnul se na elektriku do kravína. Ale to se nemohlo dělat pořád. Ve dne se to nemohlo, protože to by bylo vidět, tak to dělal jen, když byla tma, že to pustil takhle. A jenom někdy. To mamka honem napustila vodu do pračky, nechala to ohřát a vyprala rychle.

Byly jste spolu se sestrou?

To jo, to vždycky. To bylo štěstí, že jsme byly jenom rok od sebe. Protože někdy tam byly děti dvě, brácha se ségrou a měly třeba maličkýho bráchu úplně někde jinde. Stejskalo se jim. My byly vždycky spolu.

Říkala jste celkem třikrát? Potřetí to bylo zase ze stejného důvodu? Že jste neměli peníze?

To bylo pořád stejný. Mamka někde chvíli pracovala, někde uklízela a pak zase nedělala. Táta dělal dlouho v tý škrobárně, ale pak jí zavřeli. Pak dostal invalidní důchod. Naši neuměli nějak s těma penězima si to zařídit. Rozpočítat si to. Když měli, tak utratili. Když neměli, tak nebylo. Brambory jsme

jedli k snídani, k obědu, k večeři. Uvařený brambory. Z tvrdýho chleba někdy polívku mamka uvařila. V krámu jí dali někdy na dluh. Chleba, mlíko, kafe, cigarety. Oba kouřili a táta jak neměl co kouřit, tak byl vzteklej. V létě to bylo lepší, že byly borůvky. Prodávali jsme borůvky, tak to bylo jídlo pořad.

Jak vycházejí rodiče s penězi teď? Už to zvládají?

Jo, teď je to lepší, oni mají oba už důchod. A bydlí s nimi sestra s manželem a dětmi, tak to vždycky dají nějak dohromady a aby jedli týden brambory to už neexistuje. Taky elektriku poslední roky mají pořad.

A když srovnáme život s rodiči doma a v dětském domově, je to možné nějak porovnat?

To se nedá srovnávat. To je každý něco úplně jinýho. Tam bylo jídlo, teplo, oblečení jsme měly vždycky pěkný a pořad čistý, ale s našima to bylo jiný. My jsme ten hlad neměly doma taky pořad. Když oba chodili do práce, tak jsme jedly brambory tak tři dny před výplatou. Jinak dýl. Ale byly jsme doma a naši s námi chodili do toho lesa na borůvky, na dřevo. Byli jsme spolu. I když nám někdy odstříhli tu elektriku. Já bych svoje děti nikdy do domova nedala. Oni se tam taky někdy dějou ošklivý věci. Naposled velký kluci nás tam svlíkali a ošahávali a bylo to hnusný. Já už o tomhle mluvit nechci. Doma když jsme měli hlad, tak všichni. Pořádek tam moc nebyl, to musím uznat, že fakt tam byl pěkněj čurbes. Ale ten barák je na spadnutí. Tam všude fouká, zatejká. Já se bojím, že jim to jednou spadne na hlavu.

Dneska jste sama maminkou, staráte se o rodinu, a tak můžete porovnat způsob rodinného života když jste byla u rodičů a ve vaší nové rodině? Liší se?

No to se liší hodně. Ve financích se to liší. My umíme hospodařit.

A jak jste se to naučila, když doma to bylo, jak říkáte po výplatě pár dní dobře a potom ty brambory?

Hodně mě naučil Kája. Tam u nich se peníze po výplatě rozpočítaly, neutratilo se všechno hned a on na to byl tak zvyklej. Zaplatit složenky, poplatky ze všeho nejdřív. A ten zbytek rozdělit na to na to, na uhlí každej měsíc odložit pár stovek. Protože uhlí na zimu to je pálka. Já jsem taky první výplaty, jak jsem po vyučení nastoupila do Otavanu utratila skoro najednou a pak jsem koukala. Ale i tam jsem se od těch ženských naučila. Něco o tom hospodaření. Co se vyplatí koupit, kde mají něco levnější. Jak jsem s nimi jezdila autobusem, tak oni to taky vždycky na zastávce probírali. Co je kde v akci, třeba uzený maso, že koupí na neděli, tak jsem šla s nimi a koupila ho taky domů na neděli, protože stálo o hodně míň zrovna. Ženský se tam hodně bavily o jídle a o vaření. Vysvětlily mi, čemu jsem nerozuměla. To bylo fakt hodně dobrý, protože o tomhle jsme doma nikdy nemluvili. Když byly peníze, tak se utrácely a když potom nebyly, tak naši nadávali. Čekali na přídavky, až jim přijdou a chodili na poštu se každej den na to ptát a nadávali, že nejdu, že minulý měsíc už byly, a teď je dvacátého a ještě nejsou. Tak to si pamatuju, jak na tohle nadávali a na ty úřady, že to schválně zadržujou a posílají to schválně co nejdýl. Já jsem se třeba divila, že paní říkala, že musí počkat na příští měsíc a že po výplatě si koupí boty a já přitom viděla, že zrovna rozměnila v obchodě tisícovku a že ty peníze na ty boty má. Já se divila, proč si je nekoupí hned, že má peníze. No a ona mi řekla, že když je koupí hned, tak celý příští týden budou jíst doma akorát suchý rohlíky. Vysvětlila mi to, to jsem nakonec viděla sama, když jsem dostala výplatu. Něco jsem dala našim, nakoupila jsem si, co jsem potřebovala, a ono mi pak už moc nezbylo. A pak mamka chtěla, abych jí dala ještě, že už nemá, pak jsme se kvůli tomu doma i pohádaly spolu. Já už jsem jí víc dát nechtěla, aby mi zbylo na autobus a na svačiny a ona mi nadávala, že mám ještě tři stovky a nechci jim je dát. Peníze hlídal ze začátku Kája a teď už si to umím ohlídat sama. Tak v těch penězích se hodně lišíme. Potom v pořádku. U nás se chodilo doma v botách, kdo přišel s botama z venku, tak tak šel dál. Převlíkáme se, Kája se z pracovního svlíkne hned, jak přijde domů, když nejde hned něco dělat ven. Máme oblečení navenek a dovnitř. To neexistuje, aby přišel v zadělaných montérkách a lehnul si s nima na sedačku do obýváku a boty si zul vedle postele. My se přezouváme, každej den umyju nádobí, zametám, vytírám. Peru, pořad mám koupenej prášek na praní a aviváž do zásoby. To je taková moje úchylka, ta aviváž. Teče nám teplá voda a tak jsme čistý. Nikdo nemůže o našich klukách říct, že smrděj, jako to říkali o nás děcka ve škole. Taky doma nekouříme. Já nekouřím už několik let a Kája teda jo, ale kouří venku nebo v kotelně, když něco dělá, tak si myslím, že můžu říct, že v tomhle jsme úplně normální. Jinak asi to dělám s klukama jako naši s námi. Jsem hodně s nimi, hodně si povídáme. Ráda chodím s nimi ven a povídáme se přitom. Hodně mluvíme s nimi. Oba. Kájovi už taky pomáhají na

zahradě, u babičky se zvířatama. Neběhaj sami po vsi, jako některý jiný. Tomík má ty silný brejličky, tak chodíme často na oční. Loni už byl i na táboře, byl to tábor od Červeného kříže a byly tam děti, co nejsou úplně zdravý. Mají křivý záda, nebo se počurávají, Tomík se tam dostal kvůli těm očím a nebylo to ani moc drahý. Letos pojede zase, moc se mu to tam líbilo.

Vychází mi z toho, to že kdyby tehdy vaši rodiče líp zacházeli s penězi a trochu dbali na pořádek, tak jste vůbec se sestrou do dětského domova nemusely.

To je pravda. Tam kdyby k nám někdo častěji chodil, když už to o našich věděla ta sociálka, že to tak je s nimi, tak to mohlo jít i bez toho. Ona k nám chodila, vždycky přijela, prošla to tam, řekla, že je tam svinčík, že nemáme čistou postel, koukla do špajzky a jinak nic. Za deset minut byla pryč, skočila do auta a jela zase dál. Asi kdyby to tam někdo trochu řešil jinak. Aby si s našima k tomu sednul, aby třeba dokázali zařídit, aby jim nedávali v práci všechny peníze najednou. Nebo nám zaplatili obědy ve škole. Aby jim to někdo ukázal, že je důležitý zaplatit nejdřív za bydlení, za vodu a elektriku a hlídal je potom než by se to naučili, jak se to má dělat. Ono se to dá naučit, já se to taky naučila. Naši nás měli rádi, netloukli nás nebo nezavírali někam. Do chlívků nebo do sklepa. Ani, že by nás trápili hladem jako schválně a sami si vyžírali. To byly v děčáku s námi takový děti, že dostávali jenom chleba a vodu a nějaký zbytky a jejich si přitom dávali do nosu. My jsme dostaly jenom, když jsme něco provedly, tak normálně na zadek nebo pohlavek, klečely jsme někdy s Helou za trest v koutě a taky domácí vězení jsme někdy měly. Naši si s námi dost povídali. Když byly peníze, jeli s námi třeba do H. Šli jsme do cukrárny, do hračkárny. Mohly jsme si vybrat v obchodě oblečení, co se nám líbilo. Když bylo po výplatě a měli na to. Ale zase nám nepomáhali se školou, tomu nerozuměli a myslím, že ani se nesnažili nám pomoci. Když jsme něco potřebovaly do školy, tak to taky nebrali vážně. Jako že to potřebujeme, že je to důležitý donést do školy na kreslení nebo na ruční práce. Já jako jsem docela jako hrdá na nás. Jako že jsem něco dokázala. Vyučila jsem se, pracovala jsem skoro dva roky. Máme vlastní bydlení a pěkný bydlení. Kluci jsou zdraví, jenom Tomík má ty oči špatný. Nic jim nechybí, oblečení, hračky, věci do školy nosí v pořádku, kontroluju jim tašky. Žádná sociálka k nám nechodí. Nikdy u nás nikdo odtud nebyl. To se ségrou to bylo trochu horší, ta z učení utekla a v sedmnácti už měla dítě. Pak se vdala, vzala si takovýho kriminálního, akorát jí udělal další dvě děti a šel sedět. Teď je znova vdaná, teď už se to snad i s ní dá na lepší cestu, protože ten její vydělá docela dost peněz, jezdí s tirákem. Ale pořád bydlí v tý barabizně s našima a tam to není pro děti moc pěkný prostředí. Ty děti tam žijou na smetišti. Všichni tam kouří, jsou tam namačkaný. Ségra taky si někdy nakoupí šminky a hadříčky pro sebe a děti chodí pooblíkaný všelijak, někdy to na holkách visí, protože to od někoho dostala to oblečení a je jim to ještě velký. Tak tohle já nedělám, a když dostanu od někoho něco po dětech, tak to klukům zkusím a když je to veliký, tak to schovám a vydám za čas. Nechci, aby chodili jako haštoši, aby se jim smáli.

Plánujete něco do budoucna? Brzy skončí mateřská, neplánujete ještě další miminko?

Jako tu holčičku? No to bych chtěla, ale já si myslím, že by u nás pak taky mohla bejt Klapzubova jedenáctka. Chci si hledat práci po mateřský a vím, že to asi bude těžký. Že asi budu muset jít na pracák. Učím se na počítači, sama, chodím do knihovny na internet. Tohle mě moc baví, to bych chtěla umět pořádně s tím zacházet. Tak si myslím, že to bude ten pracák a nějaký ten kurz na počítače bych si chtěla udělat. K šití se už nedostanu, všechno už tu zavřeli, Tak asi úklid nějaký, nebo do obchodu, doplňovat zboží, kdybych uměla s tím počítačem, mohla bych dělat i pokladní. Ale další miminko zatím ne, mám antikoncepci a beru jí poctivě.

Respondentka Marie

Dobrý den, jsem ráda, že jsme se dnes mohly konečně setkat, po tolika odkladech. Já už jsem vám říkala o své diplomové práci na téma Resilience rodiny a ráda bych vám položila několik otázek, které k tomuto tématu vztahují. Samozřejmě, pokud budete považovat některé za nediskrétní nebo příliš osobní, domluvíme se, že na ně odpovídat nebudete. Souhlasíte s tím?

Souhlasím, můžeme začít.

Já bych se nejdříve zeptala na několik věcí kolem Vaší rodiny. Jaký je Váš rodinný stav?

Jsem vdaná. Jsem vdaná, ale s manželem dlouhodobě nežiju. Dá se říct, že je to formální stav.

Kolik let trvá Vaše manželství a kolik let z toho spolu nežijete?

Vdávala jsem se v roce 1975, tak to už bude brzy čtyřicet let. A od manžela jsem s dcerou odešla, když jí bylo 16. 19 let žijeme odděleně.

Odešla jste vy s dcerou. Co bylo příčinou Vašeho odchodu od manžela?

Alkoholismus a domácí násilí.

A jak dlouho to trvalo?

Manžel vždycky kladný vztah k alkoholu měl. Vždycky se rád napil.

Čili hned od začátku jste tohle věděla. Pil už v době Vaší známosti?

Ano, už tehdy, když jsme spolu chodili, jsme občas zašli do hospody. Ale to bylo takové normální, s partou, zkouška se šla oslavit, já jsem na tom tehdy neviděla vůbec nic špatného. To tak nějak to patřilo ke studentskému životu.

Oba jste studovali? Jste studentská známost?

Seznámili jsme se v době studií, každý jsme studovali jiný obor, manžel byl o dva roky výš. Jsme oba vysokoškoláci. Když dostudoval, dostal umístěnku do severních Čech, na druhý konec republiky. A já jsem šla za ním. Měla jsem sice přiděleno místo do západních Čech, ale bez problémů to šlo změnit, protože na sever se nikdo sám od sebe nehnal.

A svatba byla kdy, hned nebo až později?

Rok jsem bydlela v podnájmu v malém městečku hned u německých hranic, učila jsem tam a manžel pracoval v krajském městě, byl tam na ubytovně. Po roce se nám povedlo, aby mě přeložili také do krajského města. Tam jsme dostali vlastní byt, malou, garsonku a zhruba rok nato jsme se o prázdninách vzali.

Známost jste tedy měli dost dlouhou, nebyl to sňatek unáhlený. Dá se říct, že jste se stihli dobře poznat...

Dá se říct, že jsme tehdy udělali všechno, co se dneska doporučuje mladým párům. Aby se poznali, aby spolu nějaký čas společně žili, aby měli možnost poznat se v běžném životě, v době známosti řešit i nepříjemnosti, vyplývající z běžného života. S provozem domácnosti... s penězi... Dá se říct, že jsme udělali v tomhle směru hodně a přesto to vzalo nepěkné konce.

V té době jste ještě pořád občasně pití tolerovala nebo přehlížela?

Obojí, tolerovala a přehlížela. Někdy jsem šla s ním, mě to v těch hospodách zase tak moc nebavilo, ale chodila jsem s ním. Pila jsem tam, samozřejmě, ale pak mě z toho druhý den bolela hlava. Spíš jsem se tomu pak snažila vyhýbat. Šla jsem s ním třeba tak dvakrát za měsíc, jinak chodil sám, s kolegy z práce. Zezačátku to bylo ještě takové normální, těch prvních pár let. Já jsem na to pití byla nakonec zvyklá, protože můj táta taky pil. On byl ale úplně jiný případ, on s pitím začal, když chodil po schůzích. Byl komunista, měl tam nějaké funkce, pořád někde schůzoval a pilo se tam. A když přišel domů, tak měl takovou veselou opičku. On byl táta veselá povaha, on se smál, i když neměl upito. Přišel, povyprávěl, několik vtípů a odebral se do postele. Doma moc nebyl, ale byla s ním legrace. Můj táta byl takový veselý opilec. Doma sice toho moc nepodělal, všechno si musela obstarat maminka, my děti jsme hodně doma pomáhaly. Tak to u nás běželo. Peněz jsme nikdy neměli moc, ale přesto jsme se sestrou obě vystudovaly, i bratr mohl, ale jeho to moc nebavilo, utekl ze školy rok před maturitou, byl blázen do koní a tak šel pracovat do JZD.

A kdy se to změnilo? Kdy vám to začalo vadit?

Když se narodila dcera. My jsme hned neměli děti, já jsem měla v pubertě nějaké gynekologické problémy, byla jsem na operaci a tak nějak to nešlo. Lékaři říkali, že je všechno v pořádku, ale těhotenství dlouho nepřicházelo. Nám to ty první roky ani nějak nevadilo, my jsme oba měli jako koníčka výtvarné umění, já mám výtvarku jako druhý předmět v aprobaci, manžel je projektant, takže my jsme chodili hodně na výstavy, on amatérsky maloval, v létě jsme jezdili na kolech, stanovali. Já jsem potom ještě začala chodit do jazykovky na němčinu, chodila jsem tam několik let dvakrát týdně, já jsem měla ten čas tak jako zaplněný a spíš jsem si říkala, že dítě jednou přijde. A přišlo když se mi to zrovna moc nehodilo, přišlo před státnicemi v té jazykovce. Ale samozřejmě jsem byla ráda, oba jsme byli rádi, protože mě bylo zrovna třicet let a to v té době byl věk, kdy moje spolužačky už měly děti ve škole. Těhotenství proběhlo úplně bezproblémově, porod také, všechno bylo jako z učebnice.

Pomáhal manžel s miminkem, staral se?

Ani moc ne, já jsem to tak nějak zvládala sama, co se týkalo péče o malou, o domácnost. To už jsme bydleli ve svém, měli jsme družstevní byt, zařízený, dítě, vlastně nám nic na první pohled nechybělo. Ale trochu začaly finanční problémy, protože mateřská byla u prvního dítěte krátká a od půl roku už jsem byla doma zadarmo. Nejhorší na tom bylo asi to, že my bychom vyšli s tím jedním platem úplně v pohodě. Ale manžel byl co se týče peněz hodně úzkostlivý, byl hodně šetrný. Měl spoustu věcí propočítanou, jako kdy splatíme byt, kolik měsíčně vydáme za jídlo, kolik měsíčně bychom měli z platu ušetřit. A právě, že ušetřit už se z jednoho platu nedalo. Vyjít, to ano. A manžel začal na mě hodně tláčit, abych se vrátila brzy do práce. Mě se nechtělo, já jsem si to chtěla s malou doma užít, já jsem se nenudila. Četla jsem, hodně jsem dělala ruční práce, šila, pletla, já bych klidně byla doma celé dva roky i za cenu, že se trochu omezíme. Ale on si to nedal vymluvit, a tak malá putovala v devíti měsících do jeslí a já do školy. Naštěstí byla docela zdravá, moc nestonala, zvykla si na jesle dost dobře. Ale mrzelo mě to. Že jsem ustoupila, že jsem nedokázala prosadit svůj zájem, a vlastně ani zájem dítěte. Určitě by jí bylo líp, kdyby mohla být se mnou doma. Ještě štěstí, že jsem neměla v tu dobu daleko do školy ani do jeslí, že jsme nemusely třeba vstávat v pět, aby se to dalo stihnout. Já jsem tak nějak tušila, že to bude moje mateřství první a poslední, nevím jak, ale cítila jsem to tak. Že už víc dětí mít nebudu.

V tomhle jste manželovi ustoupila.

A od té doby mi přijde, že už jsem jenom a jenom ustupovala. Oba jsme vydělávali, ale dítě už něco stálo a to tak nějak taky nemohl skousnout, že nás běžné výdaje stojí daleko víc. Že už s ním nikam nejdu ani občas. My jsme neměli se na koho obrátit, aby nám pohlídal. My jsme měli oba rodiny v jižních čechách. Byli jsme na to sami. Měl všechno spočítáno, já přidělené peníze na měsíc na domácnost a s tím jsem musela vyjít. Určitá částka se odložila na spoření no a se zbytkem hospodařil on. Zase dcerce čas od času koupil něco, hračku, koupil třeba na tržnici koš zeleniny. Ale já jsem měla mantinely. Někdy mi pomohla maminka, poslala z domova balík. Vajíčka, králíka, někdy přibalila stovku.

Jak často pil? Musel k tomu mít důvod, nebo to bylo úplně běžné?

Důvod mít nemusel a ani se je nesnažil hledat. Jako, že přišel domů opilý, protože někdo měl narozeniny nebo tak. Jako aby to nějak omlouval nebo vysvětloval, to ne. On ačkoliv byl dá se říct tak trochu umělec, maloval a tak, tak sice i jako bohém pil, ale v ostatních záležitostech byl ohromně pedantický. Co se týkalo finančních záležitostí, to bylo tip top, účty včas zaplacené, v domácnosti taky muselo všechno perfektně fungovat. Muselo být uvařeno, uklizeno. A to se postupně stupňovalo.

Pítí nebo ta pedanterie?

Obojí, to šlo ruku v ruce. Opilý chodil často, zhruba tak dvakrát, třikrát do týdne. Přišel třeba v devět večer, dcera spala, já jsem seděla v kuchyni a četla si knížku. Vadila mu ta knížka, že leží na stole. Nebo pletení, že není uklizené, tak ho po mě hodil přes kuchyň, zatímco já mu míchala na sporáku s večeří. Potom jsem se snažila mu nezavdávat příčinu. Snažila jsem se abych všechno stihla, uložila malou, uklidila všechno, než přijde domů. Ale třeba zase jindy uprostřed večere najednou vstal a šel sáhnout nahoru na kuchyňskou linku a našel tam prach. Řval, že jsem špindíra, líná suchta, strkal do mě. Musela jsem v noci mýt celou kuchyň. Vyndat nádobí ze skřínek... Já jsem se potom opravdu snažila, abych mu

k tomu násilnému jednání nemohla zavdat příčinu, ale vždycky dokázal něco najít. Když už nenašel prach na skřini, tak řval, že to dělám schválně a uklízím, aby nic nenašel. Jednou u oběda mi něco říkal, já jsem nerozuměla a tak jsem se na to zeptala a to ho rozběsnilo tak, že po mě hodil slánku. Postupně si přidaly facky, Měla jsem v té době dlouhé vlasy, tak za vlasy mě chytil a škubal s nimi, vlácel mě za ně po kuchyni. Když jsem si je nechala ostříhat, tak to jsem podle něj udělala schválně, aby mě neměl za co chytit. I když to zrovna byla pravda v tomhle případě.

Bil taky dcerku?

V době kdy byla úplně malá, tak ne. Někdy s ní šel ven, kreslil jí obrázky. Ten den co nepil, tak se jí věnoval. Jinak šel pít hned cestou z práce a domů přišel kolem deváté, desáté hodiny. Ten den ho viděla jenom ráno při odchodu. Ona samozřejmě to někdy určitě musela slyšet večer. Někdy přišel opilý a já mu dala večeri, on mi třeba chvíli nadával a nad tou večerí usnul. To jsem potichu pouklízela, co se dalo, zhasla a lehla si k malé do pokojíčku. Když takhle usnul, tak potom už většinou byl klid, prospal u stolu hodinu dvě, probral se, odpotácel do ložnice a ráno bylo všechno v pořádku. Ale takhle klidně to většinou neprobíhalo. Ale týral jí i tou pedanterií, musela si důsledně uklízet hračky po sobě. Když si kreslila, musela obrázek dokreslit. Jídlo dojíst. Nesměla nic ztratit. Rukavici, čepici, to co děti běžně poztrácejí. Klíče, ty když asi ve dvanácti letech ztratila, to byl ohromný cirkus. Vyměnil zámek a ten zámek musela zaplatit z peněz co měla v prasátku. Samozřejmě když už byla starší, tak to viděla a slyšela. Snažila se mě bránit, a dostala taky. Sám od sebe by ale proti ní nešel, to bylo, když se ho snažila ode mě odtrhnout, že jí odstrčil až přeletěla pokoj. On je hodně urostlý, měří dva metry.

Věděl o tom někdo, co se Vám doma děje?

Věděli to sousedi. Bydleli jsme v bytovce, bylo to slyšet. Jedna sousedka asi dvakrát zavolala na nás policii, tehdy to byla ještě bezpečnost, to když to bylo hodně. Ale nestalo se nic, přijeli, něco si zapsali, napomenuli nás, že máme v noci spát a nerušit noční klid. Nedělo se vůbec nic. Sousedi nemluvili spíš se mnou, mysleli si, že tím jsem vina já. Že jsem nějaká divná ženská. Já nevím proč. Já jsem všechny zdravila, malá taky, když bylo vysvědčení a dostala jsem plno kytek od žáků, tak jsem je vzala domů a sousedům jsem je roznesla. Uklízela jsem chodbu, schody, prádelnu. Já nevím, ale sousedi se na mě koukali skrz prsty. To se nedalo nevidět nebo neslyšet. Kolikrát potom ke konci jsme už i utíkaly před ním v noci, zamkly jsme se do prádelny, do kočárkárny, když jsme stihly pobrat klíče, taky už jsme seděly v noci na schodech, když za námi zamkl a nechal klíče v zámku.

Z rodiny to nikdo nevěděl?

Ne. To se nemohl ani nikdo dozvědět, všichni byli daleko. A já jsem nikomu nic neřekla. Já jsem se styděla. Táta už v té době nežil. Maminka byla v důchodu, žila na vesnici 200 kilometrů od nás. Jezdila k nám tak jednou, dvakrát za rok na dva tři dny. To bylo všechno v pořádku. Já jsem k ní jezdila na prázdniny, byla jsem tam s malou tak dva tři týdny, pak za námi přijel manžel na dva týdny. Chvíli jsme byli u mamky, potom zase dva tři dny u jeho rodičů v sousedním městečku. Pak odjel a já jsem taky byla ještě tak týden a vracela jsem se domů až na přípravný týden ve škole. Prázdniny byla doba, kdy mi bylo dobře, jak já se na ně těšila... Ale když přišel srpen, tak to už jsem zase myslela na to, co přijde... Když tu byl o dovolené, tak to většinou také probíhalo v pořádku, alespoň zezačátku. Ke konci už se nedokázal kontrolovat ani tady. Aby nedělal scény. Já jsem se s tím nikomu nesvěřila, mamince, sourozencům, nikomu. Moc jsem se za to, co se u nás děje styděla. Hledala jsem chybu u sebe a i když jsem žádnou logicky zdůvodnitelnou nemohla najít, tak jsem se z toho všeho obviňovala sama.

Co Vás přimělo manžela opustit?

Dcera. V té době už to bylo neúnosné, protože kromě pití a násilí si nacházel různé milenky a začal si je vedit k nám domů. To už bylo hodně nechutné. Dceři bylo v té době patnáct let, ona to všechno vnímala hodně citlivě. Rozhodovali jsme se o tom, kam půjde na školu. Učila se dobře, ale samé jedničky neměla. Hezky zpívala, hrála na flétnu, kreslila. Nechtěla ale na gympl. Chtěla jít na školu, po které by mohla začít pracovat. Myslím, že chtěla tím získat brzy samostatnost. Vybrala si zdravotnickou školu. A někdy v této době začal s těmi milenkami. Přišel, spíš se připotácel kolem desáté večer a s ním cizí ženská, taky pod vlivem. Musela jsem jim dát večeri, uvařit kafe. Dostala jsem pár facek a pak se zamkli v obýváku. To byl asi ten vrchol. Já už v té době byla tak zdecimovaná, že bych to snad i odevzdaně trpěla. Ale ty

poslední prázdniny dcera odjela k babičce hned po vysvědčení ani nečekala na mě, a když prázdniny končily, odmítla se se mnou vrátit. Musela jsem jí slíbit, že od táty odejdeme a odstěhujeme se k babičce. Já si tady najdu místo, ona přestoupí sem na školu a nastěhujeme se k babičce. Jinak zůstane u babičky rovnou a nevrátí se tam. Já jsem viděla, že to myslí vážně. Ono to bylo na ní znát, tyhle poslední prázdniny. Všichni říkali, jak zvažněla, že je jako dospělá. Ona o tom chudák celé to léto přemýšlela. Slíbila jsem jí to. A musela jsem s tím ven. Řekla jsem to mamince a sestře. Co se u nás děje.

Věřily vám to?

Věřili, protože poslední prázdniny, už se manžel moc nekontroloval ani tady a tak se stalo asi dvakrát, že přišel opilý z hospody a nadával nám tu všem. Mě, dceři, mamince. Jednou tu byla neteř, taky v pubertě, když začal hulákat a strkat do mě, tak jí to vzbudilo a šla mě bránit a dostala taky, i na mojí maminku v tom chumlu vztáhnul ruku. Tohle se tu už sice nikdy neopakovalo. Nikdy o tom nikdo nemluvil, ale nikdo na to také nezapomněl. Všichni se styděli, kromě něj.

Během posledního roku jsem pracovala na přestěhování. Všechno tajně. Bydlet jsme mohly u mamky, byl tam prázdný pokoj. Místo jsem také sehnala, sice s dojížděním dvacet kilometrů, Ale bylo. Dceři jsem vyřídila přestup. To všechno tajně. Podařilo se mi to utajit až do konce. Odjely jsme jako normálně na prázdniny. Jenom jsme pár dní předtím zabalily o něco víc prádla, zimní kozačky a poslaly to jako balík k mamince. Bály jsme se toho zabalit víc, aby třeba neotevřel skříň a nezjistil, že tam nevidí zimní kabáty. Nevím, jak jsem ten poslední školní rok v Ústí odučila. Bála jsem se samozřejmě, aby se k němu něco neprosáklo ode mě ze školy, že jsem dala výpověď. Ale on mou práci pohrdal, znal asi jenom dvě kolegyne a to jenom zběžně, ale stejně jsem z toho měla až do posledního dne strach.

Kdy jste mu řekla, že odcházíte?

Až když mu končila u nás dovolená. Když začal plánovat, kdy se mám vrátit a hned dopředu vypočítávat, co všechno musím doma udělat. Umýt okna, uklidit šatnu.... Tak to jsem mu řekla, že si to bude muset udělat sám. Že já už se nevrátím a dcera také ne.

Proběhlo to v klidu?

Zaskočilo ho to. Nebyl schopen slova. Pak se snažil vydírat. Že zařídí, aby se dcera vrátila s ním. Že mě nemá ráda, že jsem k ničemu a půjde s ním. Že mě udá na sociálce, že se o ní špatně starám. Ale na tohle už jsem byla připravená, věděla jsem, že šestnáctileté dítě nemůže nutit nikdo, aby žilo tam, kde nechce. A s kým nechce. Pak zase skrz peníze. Že nám nebude nic dávat. Že chcípne. I s tím jsem počítala, nic jsem od něj nechtěla. Na dceru mi potom začal posílat pětistovku, přídavky jsem si převedla. Vystačily jsme. Přišla jsem o nábytek. Přišla jsem o společné úspory a že to bylo přes dvě stě tisíc. Ale to mi bylo v tu chvíli jedno. Já jsem byla šťastná, že to skončilo. Mezitím mi ještě pomohla sestra, tedy švagr. V době, kdy byl manžel o dovolené u svých rodičů tam se mnou autem dojel a ještě jsme něco pobrali. Zimní oblečení, povlečení, pár kousků nádobí, pár knížek. Taky šicí stroj. Já jsem byla tak pitomá, že jsem týdně přemýšlela, jestli si ten šicí stroj můžu vzít. Jestli na to mám právo. Když jsem si ho koupila až když jsem byla vdaná. Ze společných peněz. Až takhle mě to zdeformovalo zdravý rozum.

Já bych se ještě vrátila k tomu násilí: Zmiňovala jste facky, strkání. Měla jste z toho nějaké viditelné zranění?

Měla, měla jsem modřiny někdy na rukách, jak jsem se bránila. Ret jsem měla několikrát proražený. Vlasy vytrhané.

Ptát se, jestli jste s tím byla někdy u lékaře, by asi bylo zbytečné.

Nikdy jsem s tím nikde nebyla. Nosila jsem dlouhé rukávy, dělala, že je mi zima. Vlasy jsem tak všelijak přečesala, potom jsem se nechala ostříhat úplně nakrátko. To ho hodně mrzelo, protože ten můj ježek se nedal uchopit. Rty jsem namazala masťou na opary, jako že se mi dělá opar. Maskovala jsem to všelijak. Já jsem se za to styděla.

Jste pořád vdaná, rozvést se nechcete? Nechcete ten vztah ukončit i po stránce úřední?

Uvažovala jsem o rozvodu, ale já na to nemám sílu a ani nejde o sílu, ale o chuť. Já se tím nechci zabývat. Já jsem tady, on je tam. Občas mi napíše dopis, kde mi vyčte první poslední. Občas napíše dceři. Někdy jí slibuje všechno možné, někdy jí vyčítá. Ani ona s ním nechce nic mít. Zachovává základní slušnost. Když jí namaluje obrázek k svátku, tak mu poděkuje. Když je on u babičky a sestry tady, tak za ním jednou za to léto dojede. Čistě z povinnosti. Nechce se jí tam. Ale koupí tu bonboniéru k narozeninám a dojede za ním. Jednou, když se zařizovala po svatbě, potřebovala nějaké peníze. Protože jsem mu nechala společné úspory, tak jsem mu o část řekla. Vždycky říkal, že to spoříme pro ní, aby měla na vzdělání, do života. Tak aby jí dal alespoň něco z té mojí poloviny. Tak něco z toho dostala, myslím, že kolem padesáti tisíc. Ale pak asi za rok to od ní chtěl zpátky, že jí to nedal, ale jenom půjčil. Nevrátily jsme mu nic, protože to už bychom byly padlé na hlavu obě. Poslední, co z jeho strany směrem ke mně vzešlo, byl před dvěma roky dopis, kde mě upozorňoval na to, že byt je v našem společném vlastnictví a tudíž bych mu měla přispívat polovinou na veškeré poplatky a taky se podílet na jeho správě a údržbě. Tak to jsem nechala bez komentáře. Bydlí tam sám, tak ať si to také sám financuje.

Nemáte strach, že ten byt se bude bez vás pokoušet prodat třeba?

Z toho strach nemám, když ho prodá, nemá, kam by šel, jediné, že by se nastěhoval k nějaké ženské. A tak si říkám, kdo by ho chtěl. Dneska je to stařec, to pití ho dost zdevastovalo. Ten byt beze mě prodat dost dobře nemůže, to bez mého podpisu nejde. Může utratit ty naspořené peníze.

Co třeba dluhy kdyby nadělal?

Z toho také nemám strach. Protože on je ve finančních věcech pedant a až skoro fanatik. On měl vždycky panický strach z dluhů. Toho se nebojím. On nakonec zůstal na světě sám. Odvrhla ho i jeho sestra. Jezdil k nim na léto a několikrát opilý tam udělal scénu a tak k nim už nesmí. Nesmí u nich bydlet. Když tam přijede, musí bydlet v penziónu. K nim může přijít jenom ve dne na návštěvu.

My jsme to zvládly bez něj dobře. Dcera vystudovala, dneska je vdaná, má dvě děti. Má svůj život. Já jsem tu bydlela s maminkou, dosloužila jsem jí k smrti. Jsem tu nahoře sama, bratr si předělal byteček v přízemí. Taky se mu rozpadlo manželství, jeho žena si našla jiného. On je dole, já nahoře, společně hospodaříme. Dcera za mnou jezdí, pohlídlám jí děti, bratr má taky tři děti, vnoučata, někdy tu máme veselo. Ještě pořád učím, už jenom na zkrácený úvazek, ale nechtějí mě pustit úplně. Matikářů je málo. Doučuju tady ve vsi, kdo potřebuje, matiku, němčinu. Skoro každý rok je tu nějaký repetent o prázdninách. Jezdím na kole, celé léto plavu, to jsem dělala celý život. Kolem domu je také dost práce, zahrádka. Myslím si, že žiju dost naplno. A hlavně žiju už léta beze strachu. Mě se tak ulevilo, když jsem se manžela zbavila. Já jsem měla léta hrozné migrény, když mě to chytlo, tak se to nedalo vydržet, kolikrát jsem musela odejít z hodiny, jak to bylo nesnesitelné. Asi rok potom, co jsem odešla, ty migrény přestaly, dneska jí mám tak jednou, dvakrát do roka. Nedávno jeden příbuzný mi říkal, že kdyby manžel onemocněl, tak že se o něj budu muset starat, kdyby třeba nemohl chodit, že jsem jeho manželka a je to moje povinnost. Ale to bych nikdy neudělala. Ani dcera by to neudělala. Aby se o něj starala tak, jako jsme se k poslední staraly o maminku. My si to pořád pamatujeme. Musel by se o něj postarat stát. Nejspíš dožije někde v domově důchodců. Zaplatím mu pohřeb, toho se nezříkám. Možná na něj i půjdu, aby tam nebyla dcera sama. Ale nic dalšího. To se nedá zapomenout a nedá se to odpustit.

Udělala byste dneska něco jinak? Odešla byste třeba dřív?

Určitě. Protože už vím, že po prvním hrubém slově přijde další hrubé slovo a po první face přijde další. A pak už se to ani nepočítá, protože to splývá všechno dohromady. Tohle jsem měla zarazit dřív. Když přijela policie, tak si trvat na tom, že on mě napadá. Jít tam druhý den na tu stanici. Ukázat modřiny. Dneska bych se za ně už nestyděla. Mrzí mě, že jsem tu sílu a odvalu v sobě tehdy nenašla. Ale o domácím násilí se tehdy vůbec nemluvilo. A když někdy jo, tak to byl většinou nějaký primitiv ze zvláštní školy, co bil ženu. Pan inženýr? Vždyť maluje takový krásný obrázky! To by mi tenkrát nejspíš stejně nikdo nevěřil. Ale mohla jsem to zkusit, netrpěla jsem jenom já, trpěla tím i dcera. Já jsem ráda, že se o tom dneska mluví. Že jsou na to zákony. Já jsem tím byla poznamenaná hodně dlouho. Že já jsem neschopná, k ničemu. Nic neumím, nic neudělám pořádně. Některé věci jsem si nedokázala dlouho rozhodnout sama. Pořád jsem se ptala švagra na jeho názor. Jestli mám vybělit kuchyň. Kolik mám objednat uhlí na zimu. Ještě to trvalo několik let, než jsem byla schopná sama sobě si říct, že jsem k něčemu a nikoho se ptát nemusím.

Čili trvalo ještě několik let po odchodu, než se vám vrátilo sebevědomí.

Ještě určitě tak dva tři roky. A když manžel třeba poslal dopis, kde mi vyčítal, co jsem udělala, tak to mě vždycky znovu na pár týdnů vykoledjilo. Ale to časem odeznělo. A když sem před pár lety přišel, tak jsem mu uvařila i kafe. Ale jak začal trochu vyskakovat, tak jsem mu řekla, aby odešel a zavolala bratra, aby ho vyprovodil. Už jsem se ho nebála. Je to za mnou, jsem za to ráda.

Co kdyby manžel vůbec nepil, nebo pil tak nějak v únosné míře, pivo po večeři? Docházelo by k tomu násilí? Co myslíte?

Myslím, že ne. Asi by to krásný vztah nebyl, protože tu pedanterii měl v povaze. Určitě by i tak všechno propočítával, přeměřoval, odměřoval, všechno by muselo ležet na svém místě a věkem by se to určitě stupňovalo a tím by nám ten život dokázal taky otrávit. Ale přes to by se člověk asi přenesl. Nikdy mě nebil, když byl střízlivý. Myslím si, že kdyby nepil, tak to celé mohlo mít jiný konec. Zůstal sám. Já mám kolem sebe rodinu, dceru, zetě, vnoučata, synovce a neteře, sourozence. Mám kolegyně, o kterých můžu říct, že jsou zároveň i kamarádky. Když potřebuju s něčím pomoci, mám se na koho obrátit a vím, že mi pomůžou, jak nejlíp budou moci. Stejně jako já jim.

Co myslíte, co je pro rodinu nejdůležitější?

Vzájemná důvěra. Ta když není, tak to nefunguje. Já jsem pak manželovi vůbec nedůvěřovala, i když zase spolehnout na to, že mi nejmíň dvakrát týdně nafackuje, s tím jsem počítat mohla. Já si z toho nakonec tady ještě budu dělat legraci. Tolerance, ale zdravá tolerance. Vidíte, kam jsem to dotáhla já s tím, že jsem tolerovala zpočátku pití. Že jsem tolerovala nadávky, urážky, podceňování, pohlavky. Další, co je potřeba, aby nebyl nikdo sám, aby měl někoho. Komu se může svěřit, s kým se může poradit. Já jsem se styděla a tak jsem o tom, co prožíváme, nikomu neřekla. Kdybych to řekla, mohlo by to být jiné. Mamince, kdybych to řekla. Ona se zdála, že je pytel dobroty a taková bázlivá, nerozhodná, ale tohle by se jí nelíbilo. Nesouhlasila by s tím. Myslím, že by mi navrhla, abych se na něj vykašlala a odešla. Abychom bydlely u ní, což nakonec tak bylo. To mě mrzí, že já jsem neměla tu sílu. Že sílu v sobě muselo najít dítě....

Respondentka Míša

Míšo, můžete mi na úvod říci něco o vaší rodině?

Tak my jsme naši rodinku vytvořili před třinácti lety, před třinácti lety jsme měli svatbu. Mě je 39 let a mému manželovi je 44. Máme dvě děti, Taničce bude za měsíc deset let a Kryštůfkovi byly právě předevčírem čtyři.

Je to první manželství u vás obou?

Je, my jsme na sebe čekali dlouho, až se potkáme. My jsme oba neměli předtím ani žádné vážné vztahy. A vlastně se dá s říct, dá se říct, že já ani ty nevázně. My jsme se tak nějak oba asi odlišovali od normy. Jako ve srovnání s našim okolím. Moje dvě nejlepší kamarádky, tak jedna se vdávala v 19, hned po vyučení, byla těhotná. A ta druhá asi rok po ní. A i spolužačky, ze základky i ze střední, na srazu po pěti letech už jsme ze třídy byly svobodné jenom čtyři.

Považujete svoje manželství za dobré?

Určitě, já bych řekla, že je přímo výborné. Ono se sice říká, že doma není nikdo prorokem, ale ve srovnání s okolím, to musím říct, že náš vztah je pěkný.

Zmínila jste srovnání s okolím, co třeba považujete za ještě dobré a co už ne?

Tak třeba pití, alkohol, když tam je, tak to dobré moc není. Ale zase záleží na těch dvou, já znám jenom ten případ, kdy pijou v rodině muži. Neznám žádnou rodinu, kdy by pila žena. A ta rodina tím trpí, i když

je to, že to pití nemusí být časté, že se ten chlap někde napije. No napije, když se opije, nepřijde dlouho domů, vyседává v hospodě místo aby byl s rodinou. A když potom přijde večer a dělá tam ramena, na ženu, děti vychovává opilý, to není pro tu rodinu vůbec dobré. Pak určitě nevěra když je ve vztahu. A s tím pitím, to souvisí, že nejsou peníze. Když ten muž za měsíc dokáže propít, já nevím jak moc, kolik může průměrný chlap který pije, kolik může za ten měsíc propít peněz... Ale třeba tisíc korun a když k tomu ještě kouří, tak za ty peníze by se mohla mít rodina určitě daleko líp. Jet za ně na dovolenou, dětem zaplatit tábor nebo nějaký kroužek, nebo je spořit a pak si za ně pořídit nějaké pěkné věci do bytu. A násilí. Násilí určitě a to taky je hodně spojené s pitím, že se tam křičí, bouchá s věcmi, a nakonec bouchá jeden do druhého. Co ještě by mi vadilo? Určitě bych nechtěla mít takové manželství, jako mají naši.

Vaše původní rodina pro vás vzorem není?

Není. A je dobře, že to vím, ale já se někdy taky podobám svojí mamce. Někdy si to uvědomím, někdy ne a jedu v jejích kolejkách. A to potom na Toníkovi vidím, on je potom takový smutný, takový jako zaražený. On je úžasný v tom, že je absolutní klid'as. On kdyby byl jiná povaha, tak by u nás všechno tak v poklidu určitě neprobíhalo.

A můžete mi to trochu přiblížit, to podobání se mamince? Jestli vám to nebude nepříjemné?

Ne, ona moje mamka je generál v sukních. Ona nám doma všem vládla. Taťka se s ní nepřel, nebo nevím, možná když jsme byli malí, možná ze začátku jo, ale co si pamatuju tak ne. On většinou udělal to, co mamka chtěla a tak jak to chtěla. Aby od ní měl pokoj. Asi tak z 80 procent to udělal. Pak bylo těch 20 procent, kdy jí nebral vůbec na vědomí. A nemluvil s ní. Když začala vyšilovat, že tohle takhle nechtěla, nebo že je to špatně. On jí na to neodpovídal, vzal si flintu, psa a šel do lesa. Nebo ke včelám. Jako kdyby mamka nebyla. A mamka z toho byla uražená a vydrželo jim to hodně dlouho. Nemluvili spolu. Nebavili se o ničem. S námi mluvili normálně. Teď mě napadá, že spolu asi dlouho vždycky ani nespali, když spolu nemluvili. To mě nikdy předtím nenapadlo, jak to naši měli se sexem.

A vy se mamince podobat nechcete v tomhle.

Nechci, ale někdy mě to přemůže. Mamka třeba je abnormálně šetrná. Šetří na věcech, na kterých by šetřit tolik nemusela. Ona byla nejmladší z osmi dětí, nadbytek neměli, tak to možná pramení z toho. Když vařila, tak třeba přemýšlela, jestli má dát do buchet jedno vajíčko nebo dvě. Slepíc jsme přitom měli plno, kolem dvaceti vždycky. Vejce jsme nemohli spotřebovat, prodávali se. Taťka je vozil několika kolegům do práce, i lidi ze vsi někteří si k nám chodili pravidelně. Měli jsme kachny, králíky. Taťka je myslivec, tak i zvěřinu. Hovězí maso, když někdy mamka koupila to byl svátek... Já ho měla přitom tak ráda, rajskou a hovězí. Hlavně se vařilo, to co se doma vypěstovalo. Veliká zahrada, všechna zelenina se musela vypěstovat. Bylo s tím plno práce. Mamka je hodně pracovitá, je taková rychlá. A to byl taky kámen úrazu. Já jsem totiž pomalá. Dělán všechno pomalu. Nemůžu za to, mám neurologickou nemoc, souvisí to s tím. A mamka mě peskovala. Peskuje mě pořád. Přidej, jakto že to ještě nemáš hotový, nebabrej se s tím... to jsem slyšela pořád v dětství. Věděla jsem, že se jí nezavděčím. Že její tempo je pro mě nemožné.

A v tom se jí podobáte, v té šetrnosti?

V tom a přitom to tak nechci. Já jak jsem v tom vyrostla, že se musí šetřit, pořád šetřit, tak mi to asi přešlo nějak do krve. My jsme nežili špatně materiálně. Zase ve srovnání s rodinami kamarádek, to vůbec ne. Měli jsme hezký domek, ten postavil děda, taťky tatínek. Měli jsme auto. Když byla pouť a přijeli příbuzní, tak se mamka překonávala. Měla napečeno spoustu koláčů. Dorty, několik chodů k jídlu. Byla vždycky upachtěná z toho. Ale musela to tak mít. Aby se ukázala. Jako že na to máme, můžeme si to dovolit. Stejně jako o svatbě naší, Musel se nakoupit drahý koňak, pro sousedy, lidi co se přišli podívat. Protože když rok předtím vdával u nás ve vsi advokát dceru, tak taky nalívali čumilům koňak. Tak my je musíme trumfnout, ten náš měl o hvězdičku víc. Tohle jsem na ní nesnášela a nesnáším dodneška. Protože ona to nechystala s láskou, na tu pouť, s radostí pro svoje sourozence. Bylo to strojené, nebylo to od srdce. Pak třeba je pomlouvala, že teta když má pouť, tak toho nemá tolik, že si to nemůže dovolit, protože strejda hodně chodí do hospody. Jako by z toho měla radost a ne aby sestru politovala, že má muže opilce. Tak tohle v tom se jí nepodobám, ale v té šetrnosti.

A jak se projevuje ta vaše šetrnost?

Hodně počítám. A tím Toníkovi ubližuju, protože já někdy na něj vyjedu třeba, když si vytáhne z ledničky salám a strčí si pár plátků do pusy jenom tak bez chleba. Když chce někam jet autem nebo se chce jen tak projet na motorce, pro radost. A on je z toho smutný. Nedělá to jako taťka, že by se sebral a šel pryč, nemluvil se mnou. To si snažím hlídat, ale někdy mě to přemůže. Protože nechci, aby to tak bylo. Aby se to nestupňovalo, aby Toník časem se tím nezměnil. Víím, že mu musím nechat prostor a neomezovat ho tolik.

Jak to chodilo u nich, v jejich rodině?

Jinak než u nás.

On je z učitelké rodiny, rodiče oba učili a má dva starší bratry. Bydleli v paneláku. Prázdniny většinou procestovali, několikrát byli u moře, jezdili s rodiči pod stan, na vodu, hrady, zámky. Oni hodně společně prožívali. My jsme v létě nemohli nikam, kvůli tomu hospodářství. A když jsme někam jeli třeba na dva dny a někdo z příbuzných to u nás zastal, tak mamka byla nespokojená, že tohle nebylo tak jak to dělá ona. Byly z toho pak mrzutosti v příbuzenstvu.

Vaše původní rodiny měly odlišné hodnoty, fungovalo to v nich jinak

Toníkova rodina přitom ale taky měla všechno, družstevní byt, auto, chatku se zahrádkou. Kluci měli kytary, všichni tři na ně hráli, každý měl svojí. Hrajou ještě dneska, scházejí se pravidelně o prázdninách právě na té zahrádce, přivezou si kytary a je to moc pěkný. Každý rok pořádají na 1. máje cyklovýlet. Jeden z nich vždycky naplánuje trasu a jezdíme, s dětmi, kromě maminky, té už je přes sedmdesát, ta už asi deset let nejezdí. Jezdí každý rok společně na hory na týden. Navštěvují se, i když k tomu není žádná oficiální příležitost. Švagrová nám podá třeba chleba s pomazánkou nebo si opečeme na ohničku buřty a je to upřímné. Tohle je u nich úžasné. To, že maminka neříká o druhých špatnosti, je ohromně taktní, já jsem moc ráda, že mám takovou tchyni. Nevnučuje nikomu jako moje mamka. Svoje názory, jídlo. Určitě někdy s něčím nesouhlasí, třeba u Marušky, švagrové se jí nelíbilo, že děti běhají bosy bez bačkor, protože byly každou chvíli nemocné. Ale řekla to tak jenom jako mimochodem, neporoučela jako moje mamka hned si vezměte bačkory, nevyčítala Marušce, že je k ničemu a nelamentovala nad tím. A kluci jsou všichni v tomhle taky takoví. Tatínka jsem už nepoznala, zemřel těsně předtím, než jsme se s Toníkem seznámili. Maminka říkala, že to taky měli ze začátku těžké, učili na jedné škole a pak je přeložili každého někam jinam, oba museli dojíždět a měli tři malé kluky, že to bylo hodně náročné. A za pár let zase znovu. Bydleli přitom tady v okresním městě, byly tu čtyři základní školy a teprve, když bylo mamince hodně přes čtyřicet, tak dostala místo přímo tady na nové škole na sídlišti. Babičku přitom měli na vesnici třicet kilometrů od nich, měla taky nějaké hospodářství, nemohla se jenom tak utrhnout a přijet k nim aby třeba pomohla, vyzvedla kluky ve školce, v družině tak jako to dělá naše maminka, když mám do pěti.

Tchyně pomáhá s hlídáním, vyzvedáváním dětí, co vaše maminka, pomáhá taky?

Pomáhá ale jinak. Přijede málokdy, ale dává nám vajíčka, maso, zeleninu a ovoce ze zahrady. Nacpe nám tašku jídla, když přijedeme. Hlíдалa i Kryšťůfka, když jsem se musela vrátit dřív do práce, než mi skončila mateřská a neměla jsem školku. Každý den jsme jí ho ráno dovezli a odpoledne zase vyzvedli. Maminka pohlídala taky, ale míň, on je mezi nimi velký věkový rozdíl, maminku už by to zmohlo, hlídat toho rošťáka několik dní každý den. Maminka spíš třeba jeden den v týdnu, aby si moje mamka odpočinula, nebo na odpoledne. Když hlídala Táničku, tak k nám jezdila vlakem, je to 15 kilometrů odpoledne, vyzvedla jí ve školce a my jsme přijeli oba společně až po páté hodině. Maminka mi tam zatím třeba i něco udělala, vyžehlila, nebo zašívala, ona vždycky chce být užitečná. Dělá to ale tak, že mi to není nepříjemné, umí mi tu pomoc tak nabídnout, tak hezky, že se mě to nedotkne. To moje mamka, ta by mi tam udělala uragán, vynadala mi, vyčetla mi lenost, pohodlnost a pomalost a po jejím odjezdu bych si mohla jít vzít prášek na uklidnění.

Z vašeho vyprávění vyplývá, že máte ve svých původních rodinách oporu, že vám pomáhají.

Oporu v nich máme. I když já bych byla radši, kdyby mi mamka necpala ty tašky s jídlem a třeba přijela někdy k nám jenom tak, na kafe a kus buchty, poseděla. Nepomlouvala příbuzné nebo sousedy. Ona o lidech hodně v okolí ví, protože léta prodávala v Jednotě a pak asi deset let byla listonoška. Ví jak je na tom kdo s penězi a tak a pak o tom někdy mluví a někdy je to takové, já nevím, jak bych to řekla, neomalené. Tak tohle to je to co mě trápí. Vztah s mamkou, to jaký mají vztah rodiče k sobě. To bych nechtěla tak mít. Já si to uvědomuju, že díky tomu mamčinu šklidlivství jsme měli hodně ulehčený začátek manželství, že mi naši našetřili hodně peněz. Mohli jsme si koupit domek, když jsme to dali dohromady. Nemuseli jsme si brát hypotéku. Na přestavbu nám pak půjčila maminka a Toníkův starší bratr. Tomu jsme to vrátili během dvou let. Maminka na to nechvátá, Něco už jsme jí splatili. Ale určitě bych měla s bráchou hezčí dětství, kdyby mamka s námi šla třeba k vodě nebo sáňkovat. Já jsem byla v lázních docela dlouho, když mi bylo dvanáct let. Bylo to daleko a naši tam za mnou za ty dva měsíce ani jednou nepřišli. Mamka mi psala každý týden dopis. Ale nepřišli, bylo to daleko a stálo by to hodně. Zato za mnou přijeli lidi ze vsi, které jsem ani moc neznala. Byli tam někde poblíž a tak mě navštívili. To mě mrzelo, protože za ostatními dětmi tam rodiče třeba dvakrát třikrát přijeli, i když to měli stejně daleko a navíc ani neměli auto, přijeli vlakem. A vstávali ve tři ráno, aby to stihli a zase se vrátili domů. Mamka kvůli penězům nemluvila plno let se svojí sestrou, že jí děda s babičkou dali přepsat barák. Teta tam s nimi bydlela a starala se k stáru o oba, bylo to logický, nikdo z ostatních sourozenců proti tomu nic neměl, jenom naše mamka. Byla to moje nejoblíbenější teta a najednou k nám už nejezdila, my k nim taky ne. Když mi bylo patnáct, tak mi teta k narozeninám koupila krásné povlečení do výbavy, damašek. A protože s mamkou nemluvily, tak mi to poslala poštou. Bydlely přitom pět kilometrů od sebe. Mamka jí i teď dost pomlouvá, že strejda má malý důchod, že chodí na pivo, že má její dcera čtyři děti. U tety je to přitom v pohodě, strejda si to svoje vypije, ale nikdo mu to nevyčítá, teta je zdravotně pořád fit a tak už asi tři roky přesluhuje v práci, určitě finančně vypomáhá sestřenicí, protože ty čtyři holky něco stojí, ale všichni jsou tam spokojeni a vládne tam pohoda. Není to jako u našich, to napětí, ta dusná atmosféra. Mamka navaří, napeče, nachystá, ale potom to servíruje s takovým tím bolestivým výrazem, jako já jsem to musela udělat, mě to stálo plno sil, já jsem na všechno sama, co si neudělám, to nemám, nikdo mi nemůže pomoci, protože jenom já to udělám dobře... a když se nabídnu nebo rovnou jdu a začnu něco dělat, něco sklízet, tak obrací oči vsloup a odstrčí mě. Já tam i nerada jezdím v poslední době, protože co je mamka doma, co je v důchodu, tak mi to přijde, že to všechno ještě nabralo na obrátkách. Když tam jedu, tak jsem někdy taková celá rozklepaná z toho, už předem, no a když jedu zpátky, tak to mám někdy pocitu, že bych se nejraději snad spláchla do záchodu. Brečet se mi chce, nebo jsem taková vzteklá, podrážděná. Já nevím, jak si v tomhle pomoci, aby se mě to nedotýkalo, aby ta mamky zloba po mě stekla. Já potom jsem ošklivá i na ty svoje doma, jako bych si toho kus přinesla sebou.

Co nějaká konzultace, někde, třeba s psychologem, do nějaké poradny se jít poradit?

Přemýšlela jsem o tom, ale nějak tomu nevěřím. Mamku by tam určitě nikdo nedostal, že není blázen.

Já myslím Vy, abyste se o tom zkusila poradit, vy sama.

Myslím, že na to dojde. Ještě párkrát navštívím mamku a jestli bude vždycky taková, tak asi jo. Ona se nezmění, ale já bych se s tím potřebovala nějak naučit zacházet. Já si vždycky říkám, neber si to, nepřipouštěj si to a stejně se tím zabývám a stejně se tím pak užívám. Stane se ze mě nesnesitelná ženská a Toník mi uteče jinam.

Příloha 3 Přepis rozhovorů se sociálními pracovníky

Rozhovor s Mgr. Alicí Klimešovou – sociální pracovnící Farní charity Jindřichův Hradec

rozhovor proběhl 7. 8. 2013 v odpoledních hodinách na pracovišti.

Dobrý den, já bych se nejdříve zeptala na Vaše vzdělání a jak dlouho zde pracujete?

Mám magisterské vzdělání v oboru Rehabilitační a psychosociální péče pro děti, dospělé a seniory. Zde pracuji od listopadu 2012, od začátku poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

Tato služba je tedy poskytována poměrně krátce, předtím se v J. Hradci neposkytovala?

Ano, je to zhruba $\frac{3}{4}$ roku. A potřeba této služby vyplynula z potřeby něco v tomto směru dělat. Už dřív tady fungovala poradna pro lidi v nouzi, takže i tam se na ně obracely některé rodiny a kolegyně z poradny se snažily v tomhle směru pomáhat. Ta služba se ukázala jako hodně potřebná.

Jakou máte klientelu?

Hlavní klientela jsou rodiny s dětmi, kteří přicházejí s konkrétní zakázkou.

Odkud se o této službě klienti dozvídají?

Tak první klienti přišli právě z té naší poradny pro lidi v nouzi, chodili už dřív tam, třeba do nouzového šatníku, už měli nějaké kontakty s naší charitou. Další přišli na doporučení z OSPODu. Jinak máme webové stránky, když máme nějakou akci, tak se snažíme o ní informovat, jak to jde. Máme svojí stránku v Katalogu poskytovatelů sociálních služeb.

Jaké problémy řešíte nejčastěji?

Těch problémů je více, co hlavně tak jsou dluhy, sepisujeme odvolání proti exekucím, splátkové kalendáře se snažíme pomoci vyřídit. Další problém je problém přelidněných domácností, nevyhovující byty, vlhké, nedostatečně vybavené, malé vzhledem k počtu osob v nich. A pak kolem dětí a školy – nechodí do školy, neprospívají, nemají v pořádku věci do školy, tak tam pomáháme hodně, doučujeme, pomáháme zehlit školní průšvihy.

Vaše služby poskytujete jenom zde v poradně nebo i vyjíždíte do terénu, poskytujete přímo v rodinách pomoc?

Hlavně tady, oni ani moc nechtějí, abychom chodili k nim, ale ono to taky spíš ani nejde, když je potřeba doučovat dítě a tam ve dvou místnostech je třeba šest, sedm lidí, tak tam by se ani nenašel ten klidný koutek, který je k tomu třeba. Nejsou v těch rodinách ani vhodné podmínky k nějaké činnosti.

Omezuje se služba jenom na Jindřichův Hradec nebo i na okolí?

Většina naší klientely je místních, ale nebyl by problém ani s dojížděním, máme k dispozici auto, tak bychom mohli i my dojíždět někam do vesnic okolo. Měli jsme jednu rodinu z B., tak to je asi 12, 13 kilometrů a tam někdy oni přijeli sem a někdy zase my k nim. Aby ta zátěž nebyla jenom na nich, aby platili za vlak.

Kdybyste měla seřadit, čím se zabýváte nejčastěji?

Školním prospěchem dětí, spíš neprospěchem. Doučujeme, protože děti hodně propadávají. No a další jsou dluhy. Ono to je nakonec obojí. Protože rodina přijde, že dítě propadá, že mu to nejde, jestli bychom

nemohli pomoci s tím učením a postupem času to z nich vyleze, to další. Že mají dluhy, že jim chodí upomínky, že mají exekuci, zablokovaný účet, pokud ho ještě mají.

Jak se staví k té zadluženosti, mají potřebu to řešit, aktivně s vaší pomocí, nebo vám ten problém předávají a čekají, že to vyřešíte za ně?

Zkusíme to řešit, přijdou s tím, že mají dluhy, několik dluhů, někdy ani neví kolik, odkdy, jak je to se splácením, jak moc mají splaceno. Říkáme, přineste ty papíry, přijďte s tím co nejdřív. Přijďte s tím zítra. Jo, jo. A přijdou za tři týdny, za měsíc. Jako tu zkušenost máme, že jsou v tomhle směru hodně laxní. Přijdou s papírem za měsíc, lhůta pro odvolání dávno fuč. A oni se pak diví, že se s tím už horko těžko dá něco dělat, vždyť nám ten papír přece přinesli, jak jsme chtěli. Máme k dispozici služby právníka, právník to probral, ty jejich papíry, sepsal kvalifikovaně odvolání, přivezli jsme to z Budějovic a bylo třeba jenom, aby to podepsali. Měli přijít druhý den podepsat, aby se to podalo a nepřišli. Nepřišli vůbec. Angažovalo se v tom asi pět lidí.

Nemáte pocity zmaru, když se tohle stane?

Tak někdy to přijde tak jako líto. Ale já naštěstí tu mám jenom půlúvazek, druhý mám na pečovatelské službě, takže já ty klientely prostřídávám a staroušci jsou zase neskutečně vděční za cokoli, co pro ně uděláte. Za každou maličkost. A jinak taky máme supervizi, tak mě tohle nemůže převálcovat. Teď tu máme přes prázdniny repetenta, tak na něm se učím trpělivosti.

Co, na základě Vašich zkušeností chybí vašim rodinám?

Nemají žádný řád, je to u nich všechno takové chaotické. Pak hospodaření s penězi je tam hodně špatné. Chvilku je mají, tak hurá, a když dojdou tak k nám si dojdou pro těstoviny. Můžeme jim dát těstoviny, mouku, někdy máme mléko, maximálně můžeme šest balíčků na měsíc. Tak alespoň ty těstoviny. Ubyli hodně sponzoři v poslední době, tak taky toho moc nemáme. Té pomoci je málo. Ještě k té absenci řádu, dodržování pravidel, to třeba sedí na toho propadlíka. Domluvili jsme se, že bude chodit na devátou, jsou prázdniny, tak jsme nechtěli na osmou, aby to nebylo jako do školy. Párkrát přišel v devět, potom o čtvrt hodiny, později, o dvacet minut, pak chodil skoro až v deset. I když jsme mu to vždycky řekly, podívej, jsme domluveni na devátou, v devět tu budeš. Příště přijď přesně. Příště přijde zase o půl hodiny později. Tak jsme to posunuli na desátou. No a už přišel taky v půl dvanáctý, už přišel taky ve dvě odpoledne. Chybí mu smysl pro povinnost, pro dodržování termínů, respektování času jiných lidí. Protože jako náš propadlík, tak se chovají i ti dospělí tady u nás, drtivá většina jich to tak má. Rodiče to omlouvají. Maminka řekne, ale já jsem ho budila, když jsem odcházela do práce, on asi teda nevstal. A to je maminka, které se po dlouhé době podařilo najít práci. Sice jenom na zkrácený úvazek, ale podařilo a chodí do té práce pořádně. Domluvíme se s nimi, že přijdou třeba v pondělí odpoledne, přijdou ve čtvrtek ráno. Já jsem zapomněla. Ono přišlo. Ono se nic neděje. U nás jim nehrozí žádné sankce, my jim nemůžeme nic udělat, když nedrží slovo a oni to vědí.

Co kdyby se za Vaše služby platil nějaký symbolický poplatek, deset korun dejme tomu, za konzultaci? Vyřešilo by to něco? Kdyby věděli, že za tu službu musí něco zaplatit, že je to bude něco stát?

Tak v tom případě odhaduju, že by nám rázem ubylo tak sedmdesát procent naší klientely. Všichni jsou na sociálních dávkách, na hmotné nouzi. Všichni jsou bez práce. Protože jakou práci taky. Skoro všichni jsou se základním vzděláním, někteří se živí všelijakejma melouchama příležitostně. Oni se tím nám tady netají, protože vědí, že my jim nic nemůžeme udělat. Do některé rodiny jde někdy opravdu slušná suma peněz a v případě rozumného zacházení by byli schopni vyjít. My to poznáme tak týden před dávkami, to tu najednou máme plno dětí, to se nám sem ani nevejdou. Řešení by bylo nedat jim ty peníze najednou. Ale to nejde, oni na tu dávku mají nárok a taky kdo by to hlídal, kdo by jim to přiděloval? Oni na to nemají vůbec takovýhle náhled. Jako že místo deseti tisíc teď dostanete pět a za týden si přijďte pro tisícovku. To by nikdo z nich nepřipustil. Po dávkách je hurá, nakupuje se, utrácí se. To není problém dát do ruky dětem stovku, ať si jdou koupit kolu a brambůrky. A za tři týdny pak tady škemrají o pytlík kolínek. Za tu stovku by se přitom dalo uvařit jedno slušné jídlo pro celou rodinu. Nakupují bez rozmyslu, když ty peníze mají. A stejně tak podlehnou každé nabídce, kterou jim někdo udělá. Změní zdravotní pojišťovnu, protože je na ulici odchytne nějaký ten náhončí, přejdou jinam, protože jim dají

dáreček, nebo nějakou peněžitou odměnu. Jsou nadšení, že dostali nějakou odměnu a pak onemocní dítě a doktor s tou pojišťovnou vůbec nemá smlouvu.

Tady v Hradci s ní neměl přitom smlouvu ani jeden lékař. A jsou namydlení. To samý je s telefonama. Skočí na všechno. Neuvažují, neřídí se do budoucnosti. Tady u nás v poradně můžou na internet. Omezujeme to na půl hodiny. Hlavně aby se dívali na nabídky práce, aby si napsali dva tři maily, vyřídili důležité věci. Nejsou schopni pochopit, že platí tohle pravidlo. Že je to pravidlo a dodržuje se. Nechtějí se od něj hnout. Oni vědí, že to nerespektování pravidel jim u nás projde. A to nejenom děti, to i dospělí. Nakonec se vždycky v tomhle nějak dohodneme. Zatím jsme jednou museli vykázat. Letos po amnestii, to jsme si tady užili. Chodili nám sem propuštění vězni s papírama, vyplňovali jsme papíry s nimi. Na podporu v nezaměstnanosti, hmotnou nouzi. Protože to byl málokdo schopný si zvládnout sám. A na tom pracáku se jim taky nikdo zrovna moc nevěnoval, Vrazili jim hrst papírů do ruky a přijďte, až to budete mít. Někteří z nich byli přitom zavřený docela dlouho, ten reálný život jim byl tak jako už dost vzdálenější. Takže jsme i doprovázeli je někdy, ty doprovody nabízíme, chodíme i na konzultace do školy kvůli prospěchu. Teď s tím naším propadlíkem, máme domluveny konzultace s paní učitelkou, tak jdeme s ním a projdeme to, co jsme procvičili, dostaneme zase na další týden, čtrnáct dní další úkoly. Provádíme i přednáškovou činnost, měli jsme přednášku o první pomoci od Červeného kříže, naposledy o zadlužení. Tam jsme sehnali odborníka, který se tím dlouhodobě zabývá, připravuje lidem pro insolvenční podklady. Udělali jsme tomu velikou osvětu mezi našimi klienty, dali jsme dohromady i malé občerstvení, byly limonády, sušenky, nějaké koláče z pekárny jsme dostali jako sponzorský dar. Mysleli jsme, že je nalákáme alespoň na tohle, že přijdou si něco slupnout a přitom si to vyslechnou, že to tam někomu v té hlavě něco zanechá. No nepřišel z nich vůbec nikdo. Naštěstí je to téma zajímavé a tak jsme to rozšířili i mezi svoje známé a tak to nebyl úplně propadák, že tam lidí byli. Nahnalí jsme tam svoje známé. Ale nikdo z těch, pro které to hlavně bylo určené a že o tom všichni věděli, tam nepřišel. Teď chystáme přednášku o drogách a tak zamýšlíme udělat to na Šindelně (pozn. holobyty), máme tam v noclehárně na to vhodnou místnost, jako, že když to budou mít u nosu, že by mohli přijít. Ale zase tím pádem nám tam nepůjde ta jiná klientela, tam do těch končin. Informovanost o našich aktivitách je myslím dobrá, ale ta lenost, ta je vždycky přemůže.

Ono se řekne zprostředkování společenských kontaktů, doučování, doprovodíme na úřad, pomůžeme vyplnit složenky, napsat nějaké odvolání nebo žádost o splátkový kalendář ale je s tím zároveň spojená i tuna papírů.

Vaši klientelu tvoří lidé z majoritní společnosti, nebo o vaše služby má zájem i minoritní společnost?

Je to tak napůl. Většina z nich je ze Šindelny. Ti brblají, že je to k nám daleko (pozn. cca 2,5 km). Že tam od nich málo jezdí autobus. Což já moc taky nechápu, protože je to sice za městem, ale zase to tak daleko není, aby se to nedalo ujít procházkou. Já bych v jejich situaci peníze za autobus neutrácela. Tam odtud chodí hlavně romové, no ony spíš chodí romky. Oni jejich muži mají různé jiné aktivity, shánějí příležitost všelijak – železo, dřevo na topení. Nebo přijdou, ale přijde paní, s dítětem, s dětma a pán zůstane venku, vidíme ho z okna, popochází po chodníku, pokouší, telefonuje. No a pak když paní vyjde, tak si něco říkají, rozhazují rukama, gestikulují, no asi je dobře, že to všechno neslyšíme. Iluze bychom ztratily určitě. Jejich mentalita je opravdu jiná. Nedělají si plány do budoucna, opravdu to je tak, jak se popisuje v učebnicích. Vidí tak do zítřka, a když mají plány, tak jsou ty plány hodně nereálné, jako že zbohatnou, pojedou do Ameriky a tam se budou mít dobře, koupí si bourák, holky, že budou zpěvačkami, herečkami. Jsou zblblý z těch všech seriálů, to znají všechny ty seriály a hrdiny, protože televize a filmy, to je jejich velká náplň času. Ty holčičky, ono je jim dvanáct třináct let, ty ani neuvažují o tom, že by šly někam dál do školy, že by šly do učení. Ony si už v tomhle věku plánují kariéru matky. Už v tomhle věku mluví o tom, že chtějí mít brzy miminko, jaký kočárek si pořídí, jaké jméno mu dají – zase pod vlivem těch seriálů, to plánují samá exotická jména. Budou na mateřské, jejich kamarádky taky budou na mateřské, budou sedět na lavičce s kočárkama, navštěvovat se, popíjet kafičko. Plánují si to, co vidí doma, chtějí být jako jejich matky. Tam jako opravdu je to vyjímka, že některé to dítě mluví o tom, čím by chtělo být v souladu s realitou, že by mělo nějaký cíl, pro který by něco dělalo. Že by plánovalo, že se vyučí a bude chodit do práce, to je vyjímka. On kluk řekne, že bude profesionální fotbalista, ale on ten fotbal nikde nehraje, jenom někdy při tělocviku a někdy si kope jen tak do míče s klukama. Ve škole je přitom sportovní kroužek, nějaké ty kopačky by se určitě daly pořídít, když může

mít nejnovější model telefonu, zase otázka je, kde se ten telefon, odkud ten telefon pochází. Ty kopačky by se asi tak pořídít nedaly, tím způsobem, co mám na mysli. Jako u těch dětí je to vidět hodně, že nemají cíl, když ho mají, tak je nereálný a hlavně to úsilí, něco dělat, namáhat se, překážky zdolávat, to absolutně ne. Ti starší, když nastoupí do školy, ti kluci se tady chodí učit zedníkama, tak nevydrží. Vydrží tak půl roku. Do školy nejdou, když se jim nechce. Na praxi, to potom je kámen úrazu. Protože nejsou zvyklí respektovat autoritu, řídit se nějakými pokyny. To jsme tu řešili na jaře s jednou romskou rodinou. Kluk se učil prvním rokem na zedníka. Přečkal dokonce první pololetí jakž takž. Na jaře začali chodit praxi na stavbu, kde jsou normální zedníci a ten parťák co je dostal na starost jim jasně řekl, co nebudou na stavbě dělat. Že tam nebudou kouřit. Jenom o přestávce. Svačina v kolik bude. Že budou mít pracovní oblečení, montérky, pracovní boty, fasovali to ve škole. On tam kluk přijde v botaskách, riflích a bílé mikině, jde tak na praxi. Ačkoliv den předtím se dozvěděl, co má mít na sobě. Samozřejmě si tam kouřil, kdy ho napadlo. V práci se taky nepřetrhl, zašival se, kam se dalo. Ale přesně věděl, že může pracovat jenom šest hodin. Padla jedna a on se sebral a šel ze stavby. Bez ohledu na to, že tam bylo třeba něco dodělat, uklidit po sobě, zdržet se o pár minut dýl. Tak to byl kámen úrazu. Dělal to pořád a tak ho z té stavby nakonec ten mistr vyhodil. Tak to jsou ty problémy, samá práva, povinnosti žádné.

Co by podle Vašeho názoru rodinám pomohlo?

Těžko říct. Děti se chovají tak, jak se chovají jejich rodiče. Když už jim ve škole něco nahustí, jako o slušném chování nebo tak, tak přijdou domů a tam jim řeknou, že je to blbost. Nevidí ty dobré příklady. Myslí si, že lidi, co chodí každý den do práce, jsou blázni. U nich nikdo nechodí a mají taky všechno. A když není, tak dojde na naše těstoviny. Pomohla by práce, sice byla ta veřejná služba, ale to se nějak utlumilo, tak tam měli nějakou tu povinnost si něco odpracovat. Kolem toho bylo taky plno křiku. Že je to těžká práce. Že nemůžou vypravit děti do školy, protože tam musí být v sedm hodin. To si náhodou myslím, že tohle by se mělo podporovat. Aby si přivykali na určité povinnosti. Aby ve školách nebyli tolik tolerantní a ty prohřešky trestali. Aby viděli, že plnit povinnosti se vyplatí. Já tu mám kolikrát pocit, že mají radost akorát, když se jim povede někoho očurat, doslova. Tady nebo i někde na úřadech slibují, mají nacvičený ty věty, co si myslí, že od nich chtějí slyšet a jak zajdou za roh, tak z toho mají legraci. Ale někde se začít musí a tak to zkusíme přes ty děti, některé si z toho snad něco vezme a předá to zase dál.

Rozhovor s Mgr. Petrou Gregovou – sociální pracovnící Azylového domu pro rodiny s dětmi Rybka ve Studené.

rozhovor byl dohodnut telefonicky 22. 7. 2013, uskutečnil se 26. 7. 2013 na pracovišti Mgr. Gregové v kanceláři sociálních pracovníků v azylovém domě

Dobrý den, mě by zajímalo, jaké máte vzdělání, pracovní zařazení a jak dlouho pracujete zde v azylovém domě?

Jsem zde sociální pracovnící, vzdělání mám magisterské v oboru sociální pedagogiky. Zde v azylovém domě jsem od dubna loňského roku, tedy rok a čtvrt.

Azylový dům je místo kam se lidé uchýlí, když jsou bez domova. Je o ubytování zde zájem, jak máte obsazeno?

V současné době máme obsazeno plně, máme zde šest bytů pro šest rodin a jsme kompletně obsazeni. Volný byt máme vždy jenom několik dní, když nám někdo odejde, tak opravdu jenom pár dní mezi tím než se nastěhuje další rodina. Zájem je veliký, je pořadník na ubytování, vedeme knihu zájemců a jakmile víme, že nám někdo odejde, tak podle ní obvoláváme další ze zájemců. Zda jejich zájem o ubytování u nás ještě pořád trvá. Volno je opravdu jenom na několik dní. Od samého začátku to je tak.

3. Co je hlavní příčinou pobytu rodin u vás?

Samozřejmě je to ztráta bydlení, pak ztráta zaměstnání. Dluhy. Hodně případů máme tak, že rodina žije u rodičů a tam jsou tak nevyhovující bytové podmínky, kdy je například i osm lidí v jedné místnosti. Tyhle ty případy, to většinou k nám jde informace z OSPODu, že v té rodině jsou podmínky bydlení a života vůbec tak neúnosné, že pokud se pro ně nenajde bydlení tak hrozí odebrání dětí z rodiny.

Jak o vás, o vašem zařízení získávají rodiny informace, odkud se k vám dostanou?

Tak hlavně je to na základě informací z OSPODu, spolupracujeme s OSPODy v kraji a je s nimi výborná spolupráce. Ale i sami si na nás najdou někde kontakt, případně ho dostanou, dostanou od někoho. I samy ty rodiny nás kontaktují, zavolají si, ptají se.

Jaké máte spádové území:

Převážně je to tady místní oblast, Dačicko, Telčsko, Jihlavsko, Kamenice nad Lipou, Pelhřimovsko, my tak jako přesahujeme hranice Jihočeského kraje a Vysočiny, ale ptají se i odjinud. My máme ještě jedno zařízení v u Prachatic, a tak tu oblast kraje zase vykrýváme tam.

Jak dlouho zde rodina může bydlet, je nějaké omezení časové?

Mohou tu být maximálně rok, máme to omezení ve smlouvě. My uzavíráme smlouvu s nimi na jeden měsíc, a když je to v pořádku tak prodlužujeme na další měsíc. Teď zrovna už připravujeme prodloužení všem na srpen. Jinak po roce, můžeme někdy po konzultaci s p. ředitelkou ještě prodloužit. Ale to ve vyjímečných případech, to prodloužení, když opravdu není kam se vrátit. A samozřejmě když to celý ten rok předtím fungovalo bez problémů, když nebyly s tou rodinou problémy, všechno v pořádku, tak můžeme vyjímečně ještě prodloužit.

A jak se to řeší potom?

Tak hledá se usilovně, nějaký podnájem, tam je ale problém kauce, že se musí složit. Někdy se taky vrátí rodina tam odkud přišla, vrátí se k rodičům třeba. Někdy pak nezůstanou pohromadě, stane se, že tatínek jde ke svým rodičům nebo příbuzným a maminka s dětmi zase ke svým, protože všichni se většinou nevejdou pohromadě, nebo to ani nejde z nějakých jiných důvodů, třeba rodinných sporů.

Postavil se někdo po pobytu u vás na vlastní nohy?

Procento úspěšných je celkem veliké. Nejdůležitější je práce. Aby alespoň jeden, aby ten muž tam našel práci. Práce je základem. Teď například ze šesti tatínků nám tři už pracují. Jeden našel místo u hlídací agentury, jeden dojíždí pryč a jednoho nám tady zaměstnala obec. Tak to je docela dobré. A potom je základní předpoklad aby našli bydlení. Aby si dokázali během pobytu tady uspořít na tu kauci, aby dali dohromady peníze na ten první nájem. A to je důležité, aby zvládli hospodařit. Protože hospodařit s penězi, to naše rodiny vůbec neumějí. My tady vedeme nepřetržitě intenzivní kurz finanční gramotnosti. Kdy je to učíme, aby si spočítali peníze co dostanou a co musí vydat. Aby si to všechno zapisovali a aby si to domácí účetnictví opravdu vedli. Aby když dostanou peníze, tak aby doplatili nájem, zaplatili poplatek za televizi, poplatek za školičku. A zbytek aby si rozpočítali, aby vyšli do dalších dávek. Oni vidí, když jim ty peníze přijdou spoustu peněz, dostanou na živobytí příspěvek, mají přídatky na děti, někdo má rodičovský příspěvek, občas někdo ještě částečný invalidní důchod, nebo ještě na zdravotní omezení dětí mohou pobírat. Tak některé ty rodiny mají peněz docela dost. A to oni absolutně neumí. On jim to nikdo neukázal. Maminky to ty naše maminky nikdy nenaučily, protože to taky neuměly. Když dostanou dávky, tak je juchacha, jezdí, nakupují, plné tašky, ale někdy nakupují blbiny, úplně bez rozmyslu. Nakoupí cigarety, kafe, dobroty. To je tak týden, čtrnáct dní. Ale další dávky přijdou zase až za měsíc. Tak aby si to dokázali rozložit. Na týden, v týdnu na jednotlivé dny. Aby dokázali každý měsíc třeba tři čtyři stovky úplně odložit. Můžou si je dát k nám do trezoru, aby měli jistotu, že na ně nesáhnou. Tak hospodařit je tu učíme. To samé je s výchovou, vychovávají děti tak jako vychovávali je.. My tady s nimi děláme hodně volnočasových aktivit s dětmi a zapojujeme do nich i rodiče. Protože ono jim to celkem vyhovuje, že uděláme něco pro děti, že vezmeme děti a někam s nimi odejdeme nebo odjedeme, ale my chceme, aby se toho rodiče zúčastňovali a aby taky byli aktivní v tom směru. Máme tady školičku pro naše děti a máme tu výbornou paní učitelku, tak všichni spolupracujeme

na tomhle. Musíme je to naučit, protože ti rodiče jinak sami nikam děti nevezmou. A to by mohli, po těch dávkách klidně, máme tu v okolí hodně míst, kam se dá s dětmi dojet za pár korun, do Telče, do Jihlavy, do akvaparku. Ale skoro všichni nakoupí hlavně v první řadě ty kartony cigaret a kafička, aby bylo dost. Ty dvě stovky na výlet s dětmi, na nějakou aktivitu, to už se jim vydat nechce. Nebo ono je to ani nenapadne, že by to mohlo takhle jít. Tak na tom pracujeme tady hodně. Další věc je samostatnost. Aby uměli komunikovat s úřady samostatně, aby se snažili sami, aby měli tu povinnost a mysleli na ni. My jim poradíme, kam si to mají jít vyřídit, ale aby to uměli sami. I telefonování je pro ně problém. Aby se nejdřív představili, pozdravili, aby dokázali zformulovat co potřebují. Základní komunikační dovednosti a tu slušnost základní. Protože většina jejich úředních telefonátů začíná takto: „Dobrej, já bych chtěl ty peníze.“ Aby se dokázali orientovat v tiskopisech. Všichni jsou tu závislí na sociálních dávkách. Tak aby věděli, který tiskopis, jak často, aby dokázali vyplnit sami to základní a hlavně aby když něco nevědí, tak aby se dokázali těch úředníků na to zeptat a zeptat se adresně, co mám vyplnit do tohoto řádku a ne to hodit někde na stůl a je tam jenom jméno a podpis s tím, že tomu nerozumí. Protože ta komunikační bariéra je tam velká mezi našimi klienty a úředníky. Tak to aby dokázali překonat, aby se nenechali odbýt, ale slušně aby se nenechali odbýt.

Mohlo se tedy stát, ještě než přišli k vám, že ve své situaci už klidně mohli nějaké sociální dávky čerpat, že by se ta jejich situace mohla vyřešit, že by ani na azylový dům nakonec nemuselo dojít?

I tohle u některých se stalo, že ani nevěděli na co všechno mají nárok. Oni se nezeptali, nikdo jim nic neřekl, nebo je odradila ta administrativa, že se jim nikdo nepověnoval, z těch úřednic, dali jim hrst papírů a tím to skončilo. Tak to se taky stávalo. Stávalo se to i někdy tady, že se klientka vrátila s prázdnou, ačkoliv věděla kam má jít, co tam má říct, tak to dopadlo takhle. Pak už jdeme s nimi a snažíme se to dotlačit do konce. Protože oni nevědí na co se zeptat, a ne vždycky je ta úřednice nakloněná tomu, aby se dovypitala, aby to z nich nějak vytáhla a pomohla vyplnit. Někoho to odradí a víckrát to nezkusí. Tak tohle je učíme, aby věděli kde, kdy a co pro to udělat. My bychom to tu mohly dělat za ně, bylo by to jednodušší pro všechny strany a ale až od nás odejdou, tak zase nebudou mít nikoho. Tak my se je snažíme připravit na to, aby zvládli fungovat i bez nás.

Když dostanou všechno nač mají ve své situaci nárok, tak by mohli všichni, jak tu jsou s penězi vyjít dobře a dalo by se z toho i každý měsíc něco ušetřit. Můžou tu být rok. Tak ten rok by teoreticky mohli všichni našetřit těch osm deset tisíc. Aby si mohli pronajmout malý byt, aby zaplatili tu kauci, ten jeden nájem dopředu. Všichni tu šanci tady mají. Ale ne všichni ji využijí. Tam, kde je ta práce, tak tam se to většinou podaří, že jdou od nás do nějakého pronájmu.

Jak tady na vás nahlíží místní? Azylový dům tu není dlouho, máte nějaké potíže s okolím, s místními lidmi?

Ne, všechno je v pořádku. To jsou základní věci, práce, bydlení a výchova. Školní docházka aby byla v pořádku, my spolupracujeme se školou intenzivně, jak je nějaký problém, víme o tom, s panem ředitelem, s učitelkami je ta spolupráce výborná. My se snažíme je vést k tomu, aby děti byly čisté, umyté, měly čisté oblečení, aby se dodržovala hygiena. Další výborná spolupráce je ze strany obce. Nemáme problém, obec nám tu budovu zprovoznila pro tento účel a všechno je v pořádku. Určitě se našli lidé, kteří zpočátku byli proti tomuhle využití, to tak je, nikde nebudou spokojeni všichni. Ale je to opravdu dobré, pomáhají nám, teď na jaře nám zaměstnali i jednoho tatínka u obce. A místní lékaři, tam opravdu musím chválit, máme výborného praktického lékaře pro dospělé tady v místě, je ochotný kdykoliv cokoli co je třeba. Dětská lékařka také je velmi ochotná, protože se kolikrát stane, že nám někdo onemocní a ta rodina už nemá peníze, nemá na léky, někdy je třeba dojet na odborné vyšetření a oni vždycky to dokážou vyřešit, aby nikdo nestrádal. Na tohle máme obrovské štěstí.

Rozhovor s Mgr. Zdeňkou Šindelářovou – vedoucí odboru sociálních věcí Městského úřadu v Jindřichově Hradci.

Rozhovor byl dohodnut telefonicky 22. 7. 2013, uskutečnil se 23. 7. 2013. Nahráván na mobilní telefon se souhlasem Mgr. Šindelářové a poté přepsán.

Dobrý den, já bych se nejdříve zeptala na to, jak dlouho pracujete v sociální oblasti?

Od r. 1994, nejdříve jsem byla sociální pracovnící na Okresním úřadě, poté na Městském, to už bylo na OSPODu. Od MD v r. 2010 vykonávám funkci vedoucí sociálního odboru MěÚ v J. Hradci

Jaké problémy rodin nejčastěji řešíte?

V současné na tom našem oddělení je nečastějším problémem samozřejmě rozvodová situace rodičů záležitost, a úprava poměrů k dětem pro dobu po rozvodu. To je asi úplně nejčastější problém. Dalším problémem jsou pak takové věci běžnějšího charakteru jako je zvýšení výživného, neplacení výživného, schválení právních úkonů. A pak mezi ty složitější, patří samozřejmě nedostatky v péči rodičů o děti, což je situace nejen týkající se výkonu dohledu, ale i situace kdy v nich provádíme šetření. To je momentálně asi taková nejčastější skladba. S tím, že to znamená, že my musíme podle zákona o sociálně právní ochraně dětí, musíme v každé rodině, ve které se nám projeví problém, když třeba rodiče podají k soudu návrh na rozvod, tak musíme u těchto všech případů. ...rozhoduje o úpravě poměrů k dítěti, komu bude svěřeno do výchovy, hovořit s dítětem, vysvětlit mu stanovisko, což samozřejmě zabírá spoustu času. To je jedna věc. A druhá věc, že teď od 1. 1. 2013 máme novelu zákona o sociálně právní ochraně dětí, a opravdu tam jsou na nás velké požadavky, je tam velká náročnost na administrativu, u každého případu musíme dělat individuální plán, vyhodnocení situace rodiny a dítěte, všechno zadokumentovat, provádět pohovory s dítětem, takže je to obrovsky časově náročné.

Změnily se problémy rodin během posledních let?

Změnily, čím dál tím častěji se setkáváme s případem rodin, které se nám ocitají v horší sociální situaci, je to zejména z důvodu ztráty zaměstnání. V těchto situacích se nám ocitá obyvatelstvo, které ještě v době před pěti lety bylo, patřilo ke střední vrstvě, teď se propadá do té vrstvy spodnější a je to teda momentálně problémem větší alkoholismus, ten se rozrůstá u žen.

S čím to souvisí?

Souvisí to se ztrátou jistoty, ekonomické jistoty, zaměstnanosti, ekonomické problémy v těch rodinách, kde jeden přišel o práci, nedostatek finančních prostředků, zadluženost. To momentálně teď vystupuje daleko víc do popředí a řekla bych kriticky, že to souvisí i se změnou zákonů, v souvislosti tou sociální reformou. Některé ty parametry těch zákonů se změnily, změnily a nastavily se přísněji, viz příspěvek na bydlení, toho je to doklad. Pak nedostatek sociálních bytů, nahraď se tím ubytovným, kde jsou poměrně vysoké nájemy, ty lidé nemají jistotu bydlení, to by se mělo řešit úplně jinak. Bohužel není vůle asi. To úplně navazuje, navazuje na sebe ty problémy. To odráží stav společnosti to chování lidí. Já jsem úplně plná těch problémů.

Obracejí na vás lidé sami?

Zejména se na nás obracejí sami lidé s problémy. Řekla bych, že když mluvím za J. Hradec a vůbec za to ORPěčko, tak bych řekla výhodou našeho oddělení je znalost, poměrně dobrá znalost místních poměrů. Protože všechny pracovníce, které tady pracují, které tady pracovaly na našem odboru, jsou v dlouhodobém kontaktu s těmi klienty, mají poměrně přehled, a ty lidé se na nás obrací. Už i jejich děti se na nás obrací. Pak získáváme informace zejména ze škol. Tam je problém s dětmi, tak se na nás obrací hlavně školy a informují nás, potom nemocnice, lékaři. To je další instituce, odkud získáváme hodně informací.

Co anonymní upozornění, setkáváte se s tím?

Jo, taky se nám to stává, že nás čas od času někdo anonymně upozorní na špatnou péči rodičů o dítě, každý anonym, každé upozornění musíme prověřovat, to tak je. Pokud samozřejmě ten anonym, to upozornění je takového charakteru, že to zakládá podezření z trestného činu ta k to ještě postupujeme k prověření policii český republiky, tam tu oznamovací povinnost musíme splnit.

A snažíte se zjistit, kdo upozornil?

Ne to ne, to se nesnažíme.

S některými rodinami pracujete asi hodně dlouho. Vidíte dobré výsledky, chovají se děti jinak než rodiče?

No nechci nějak jakoby paušalizovat, ale z hodně velkých procent procent to jsou děti, že přeberou veškeré to chování, ty vzory rodiny a opravdu opravdu málokdy je to dítě v dospělosti, řekla bych v uvozovkách lepší a snaží se žít solidnější život. A když to takhle dopadne, tak ve většině případů je to tím, že si najde partnera z té jinak vedené, jinak žijící rodiny a snaží se té rodině přizpůsobit. To je asi základní důvod, že dochází ke změně k lepšímu. Ale jinak bych řekla to je poměrně problém, protože ty děti, který vyrůstají v té rodině, tak prostě nebudou jiný. A ještě navíc mají na sobě v uvozovkách radary, tak si nachází partnery zase sobě přiměřené, z podobných rodin, žijící ve stejných podmínkách. To je málokdy, kdy si dítě najde partnera z jiný rodiny, z jiný, diametrálně odlišný teda.

V posledních letech se hodně mluví o sanaci rodiny. Pracujete s touto metodou?

sanace rodiny probíhá i u nás, samozřejmě, vůbec celkově je to trend, dítě nechávat v přirozeném prostředí co to jde. Špatná péče rodičů, špatné ekonomické poměry nebo nedostatek, špatné bydlení nebo nejistota bydlení to už dneska není důvod pro nařízení ústavní výchovy, pro odebrání dítěte z rodiny. O tom rozhodoval Nejvyšší soud a podle tohoto rozhodnutí a verdiktu průlomového se řídí i ostatní soudy. My jsme tím samozřejmě ovlivněný a snažíme se ty děti v těch rodinách udržovat. Co nejděl to jde, ale zase bych řekla, samozřejmě to má i svoje hranice a praxe je taková, že ne vždycky je to úplně v zájmu těch dětí. Máme rodiny, kdy dítě ještě ve třech letech není schopno ovládat nočník, ovládat tyhle ty základní potřeby. Rodiče mu neustále dávají plínku, před pěti lety by se hovořilo jako o těžkým zanedbání dítěte, v současné době tohle to nikdo žádným způsobem neřeší. Samozřejmě špatná rodina je pořád lepší než to zařízení, otázka je ta míra. Do zařízení se nám dneska momentálně dostávají nejvíc děti i čtrnáctiletý, který už mají i výchovné problémy a ty dětský domovy dneska pláčou nad tím, že kdyby se tam dítě dostalo třeba o tři o čtyři roky dřív, tak by ta práce byla samozřejmě jinačí, že už teď je pozdě. Je tady otázka té míry, posouzení té sanace a otázka zájmu rodičů situaci řešit. Samozřejmě. Někdy se může sociální pracovníce přetrhout a rodiče nedělají nic, někdy se ti rodiče snaží, je to prostě individuální.

Mají rodiče zájem problémy řešit aktivně, nenechávají to jenom na vás?

To je to o čem mluvím. Některý ty rodiče se opravdu snaží a to jsou ty nové případy, kdy se dostanou do toho problému, do toho spadnou po nějaký době, kdy předtím řadu let pracovali a přišli o práci nezaviněně. Ale u těch rodin dlouhodobých, zejména, kde od r. 1989 nepracují a nikdy nepracovali, tak tam bych řekla, že je ta snaha o nějaký zlepšení situace jr minimální. Alespoň snaha jiného pohledu na věc, řešení, že by si sami sami aktivně tu práci hledali, snaha o zlepšení prostředí, zaplatit elektřinu, posílat děti do nějakých kroužků, tak tam není. Může se jim to říkat opakovaně

Co by pomohlo, na základě vašich zkušeností rodinám?

Tak to je poměrně složitá záležitost já tady asi budu trošku, trošku zlá, ale myslím si, že by se měla změnit některá ustanovení zákonů. Mělo by se určitě změnit to jako nekoukat se jenom na práva těch rodičů ale i na nějaký povinnosti. Myslím, že by vůbec nebylo od věci, aby ti rodiče vůbec měli povinnost v tom roce vykonat, odpracovat určitý hodiny. Za mzdu, mimo sociální dávky, ale aby prostě oni museli tu aktivitu vyvíjet nějakým způsobem po určitou dobu... A ne hledat proč to nejde. Tam je to podle mě jediná šance. V současné době nám ten zákon, nařizuje nám uložit jim nějaký aktivity, uložit navštívit jim

nějakýho odborníka, psychologa, psychiatra, to my samozřejmě děláme. My ty lidi nasměrujeme na psychologa, který to s nimi rozebírá, ale to jsou všechno jenom naučený slova, ale není to žádný výkon. Ty lidi tam jdou, oni si to vyslechnou, vezmou si z toho jenom to, co oni potřebují, ale jinak se nic neděje. To je jenom takový slovíčkaření a nic dál se neděje. Povinnost něco dělat, změnit ustanovení zákonů. Nejen práva rodičů, ale i povinnosti přinutit, aby byla povinnost něco dělat

Zájem a aktivita na řešení situace vždycky tedy není.

Tak to už trochu vyplývá z té předchozí otázky. Určitě to tak je hlavně u těch nových našich rodin, když přijdou nezávisle na práci, teď mají třeba nějaký dluhy, mají hypotéku třeba, tak je u nich snaha se postavit na vlastní nohy znovu, je tam snaha a musím říct, že je s nimi i dobrá spolupráce s těmi klienty. A je to i otázka té důvěry, že ti klienti si tady vylejou to srdíčko, mají důvěru k sociální pracovníci. A co se nám osvědčuje je i ten dětský tábor pro děti z rodin a tam je ta spolupráce opravdu hodně dobrá. Tam došlo k takovému zlomu, my ten tábor děláme deset let a ono se to rozkřiklo. Je o ten tábor zájem a ta spolupráce s rodiči je potom úplně jiná. Oni nám ty děti svěří. Jsou klienti, který jsou na minimu, a mají děti rádi a chtějí jim to dopřát. Teď třeba mi říkala kolegyně, že chlapec ze Stráže chtěl na ten tábor jet, moc se na něj těšil a už není místo. Přijeli sem, maminka tu brečela, kluk brečel, strašně se těšil, tak jsme to dávali dohromady všelijak, aby mohl s námi jet. S táborem nejdřív jako to bylo tak nedůvěřivě, ale teď musím říct, že je o to opravdu zájem.

Takže vlastně prostřednictvím těch dětí na ty rodiče působíte.

My tam jezdíme, navážeme s těma dětma takový jiný vztah, řekla bych kamarádský, není to na bázi toho úředníka. Je to o tom, aby si ty děti ten pobyt tam užili Jsou děti, který tam jezdí třeba už pět let a ti rodiče pak už mají na nás jiný náhled, jako na lidi. Děti o nás doma mluvěj. Už pro ně nejsme tak jako z pohledu ty sociálky, jak mají zažitý, z pozice ty Zubatý, co jim odvede děti a už nic neudělá. Tak tohleto bych řekla, že je docela dobře tady u nás nastavený. A postupně nám to pomohlo. Musím říct, že ač mám výhrady k některým ustanovením novely zákona o sociálně právní ochraně dětí, tak jedna z nich, která se mi líbí, jsou případové konference. Děláme je teď častěji, protože nás to k tomu nutí to ustanovení zákona. Případ se řeší za účasti rodičů, dítěte, pokud je to dítě k tomu zralý a je to k tomu a za účasti odborníků. Teď třeba jsme si pozvali k tomu lékaře. Mluví se tady konkrétně o situaci té rodiny a hledá se, co by bylo pro to dítě dobré. Rodiče nám tady říkají, jak se k tomu problému dostali, ale říkají nám tady i ty věci kladný. Teď jsme tady třeba řešili případ, kdy oba rodiče jsou v zahraničí, dvanáctiletý dítě tady samo, rodiče zadlužení. Dítě tu samo zůstat nemůže a tak jsme hledali. Každý upřednostňuje tu svoji situaci, rodiče taky, a tak jsme začali hledat v rodině a babička otcovská nám přijela na to jednání a tak jsme úplně přestali řešit ty rodiče, byt, přestali jsme upřednostňovat rodiče a začali jsme řešit svěření dítěte babičce do výchovy. Vždycky se snažíme najít něco, co by ty rodiny namotivovalo. Nebo další: máme tady manželský, tedy partnerský vztah, paní má dvě děti a ten nový partner je nikdy nepřijal. Choval se k nim hrozně ošklivě a nebyl si to ochoten připustit. Paní, ač to ví, tak tak ten vztah udržuje, nechce ho ukončit. My jsme doporučovali psychologa, ale ten partner to vůbec nebyl ochoten připustit. On ty kluky nikdy nepochválil, nic. On kvůli nim nikam chodit nebude. A tak tam jsme se to snažili směřovat tak, že určitě ta situace má vliv i na jejich partnerský vztah, že ho to ovlivňuje. A to on už připustil a na kvalitě toho partnerského vztahu mu záleželo a tak nakonec šli k tomu psychologovi s tím, že tam budou řešit jejich partnerský vztah a doufáme časem on změní na základě těch konzultací tam, že změní náhled i na ty kluky. Někdy musíme jít pozvolna a i nepřímou cestou, ale tady věříme, že se to i tady podaří změnit.

Chodí za vámi lidé sami se svými problémy?

Ano, jsme institucí první volby, většinou začínají všichni od nás. A my toho máme opravdu hodně, my bychom potřebovali, aby nás tady bylo víc na tu práci. Spolupracujeme, samozřejmě, směřujeme ty klienty i jinam, do manželské a předmanželské poradny, na sociálně aktivizační služby. Teď před nedávnem si tu zřídil pobočku Fokus. Tam pracují s klienty s psychickým onemocněním. A to nám také dost pomáhá, že tam můžeme některé ty klienty směřovat, protože ta psychiatrická diagnóza, to je tady dost rozšířená, například schizofrenie. Tam oni se těm klientům věnují v různých aktivitách, dokáží jim nějak naplnit čas a to těm rodinám taky ulehčí a pomůže.

Informovanost o sociálních službách si myslím, že je tady poměrně dobrá, viděla jsem nová katalog...

Katalog sociálních služeb máme letos nový. Je přístupný na webových stránkách města ke stažení, rozdali jsme je na úřadě práce, rozeslali jsme je do obcí v okrese. Jsou tam kontakty, ale jak říkám, většinou každý začne s problémem u nás.

Tohle sice s tématem diplomky moc nesouvisí, že ještě by mě zajímalo, co si myslíte o rušení kojeneckých ústavů?

O rušení kojeneckých ústavů a dětských domovů si myslím, že to je hloupost. To nepůjde rychle. Pěstounů je pořád málo. Pěstounská péče na přechodnou dobu je věc dobrá, rodiče onemocní, léčení, bytové problémy, na dva tři měsíce, to se dá dítěti vysvětlit, že se zase vrátí domů. Dlouhodobá pěstounská péče, tak tam je potom problém toho loučení s pěstouny, ta nestabilita prostředí. Zájem o pěstounskou péči na přechodnou dobu je celkem veliký, ale ne každý je k tomu vhodný a co si budeme namlouvat, většinou jde o peníze. Jsou tam teď zajímavý peníze a ta vidina je pro hodně lidí lákavá. My tady zatím máme jednu takovou rodinu, oni ale chtějí pouze miminka. Oni si zatím nevěří, necítí se být natolik zdatní, aby přijali starší dítě, bojí se přilnutí a jak dítěti vysvětlit za čas, že musí jít jinam, tam kde by šlo do adopce nebo do ústavního zařízení. Opravdu po tom prověřování málokdo těm kritériím vyhoví. Výhoda kojeneckých ústavů je v tom, že dítě je tam po zdravotní stránce opravdu důkladně prověřeno, jsou o něm podrobné informace, to je ta výhoda kojeneckých ústavů. My tady v kraji máme Dětské centrum Strakonice, s ním je výborná spolupráce a odtud dítě když jde do adopce, tak opravdu s podrobnými informacemi. To myslím, že od pěstounů takhle není, ty dobré informace.

Moc Vám děkuji za Váš čas a pomoc.

Příloha 4 Přepis rozhovoru s psycholožkou

Rozhovor s PhDr. Oldřiškou Tomšovou, psycholožkou Manželské a předmanželské poradny v Jindřichově Hradci

rozhovor proběhl 22. 7. 2013 v odpoledních hodinách na pracovišti.

Já bych se nejdříve zeptala, jak dlouho se svému povolání věnujete?

V oboru jsem dvacet let, nejdříve jsem byla v pedagogicko psychologické poradně, tam jsem se věnovala předškolákům, školní zralosti, potom školnímu věku, profí poradenství, a posléze jsem začala dělat problematiku rodiny. Zpočátku mé praxe v oblasti rodiny převládaly rozvody. Se společenskými změnami se to potom začalo rozšiřovat do spousty oblastí. Ty změny mají na rodinu devastující, já se nebojím říct, že masakrující dopad. To je tak dvanáct let, co ty rozvody ustoupily do pozadí. Já to rozděluju podle toho, kde jsme sídlili, když jsme byli na Sládkovce, tak tam byly rozvody, co jsme tady, tak je to spektrum problémů rodiny hodně široké a rozvody jsou méně časté.

Nesouvisí to s tím, že v posledních letech jsou i méně časté svatby, že se žije na psí knížku?

To bych neřekla, protože i ten nesezdaný pár má děti, řeší bydlení, rozdělení majetku, takže stejně je nakonec trápí stejné věci, řeší péči o děti, výživné, tak když se nemůžou domluvit, trápí je to, tak stejně přijdou jako manželé. Já to vidím tak, že lidi jsou strašně utahaný všema věcmi okolo, myslí si, že když se rozvedou, že se jim uleví a to není pravda, protože to všechno zůstává. Ženy po rozvodu řeší peníze, složenky, dítě potřebuje do školy dvě stovky na tohle, další stovku na tohle, není na různé aktivity, když je starší, tak řeší třeba oblečení, že nemá to, co zrovna teď jede, mobil, počítač, to dítě je potom vyloučené z kolektivu. Lidi mají pocit, že se jim uleví, že odpadnou hádky s partnerem, ale pak přijdou jiné věci, které nebyly na první pohled znát v manželském konfliktu, nastoupí strach a obavy co bude dál. Aby byly ženy dobře finančně zajištěné po rozvodu, tak takových je hodně málo. Většina žije na hranici bídy. Je dobré, když má žena nějakou oporu, když má rodiče, co můžou pomoci, někoho z příbuzných tak je to lepší. Když jsou na to samy, tak si hodně pohorší. Většina lidí žije i po rozvodu v jednom bytě spolu.

Je nedostatek bytů?

Bytů je dostatek, ale je nedostatek cenově přijatelných, cenově dostupných bytů. Je strach ze splácení hypotéky, je to finanční závazek na mnoho let, dneska dvacet i třicet let. To hodně lidí nezvládá to pomýšlení, že jsou k té hypotéce uvázaní. S tím se setkávám hodně, že mají poruchy spánku, od té doby co mají hypotéku. Mají strach, že přijdou o práci, jak budou splácet. Spousta lidí ani nemůže dát děti vystudovat. Po rozvodu to tu zažívám hodně, ty pocity bezvýchodnosti, žena z vesnice, nemá řidičák, nemá finance na to, aby si ho mohla udělat, nedojede do práce, protože dopravní obslužnost z některých vesnic nestojí za nic, jsou místa, kde jedou tři autobusy za den a o víkendu nic. Zužujou se jim pracovní příležitosti. Bydlení v malých bytech, kde ve dvou místnostech jsou čtyři, pět lidí, ti před sebou potom nemají úniku, nemůžou se jeden před druhým někde uchýlit, nedostatek soukromí a tak ten, co může utéct musí utéct ven.

Další co souvisí se ztrátou zaměstnání nebo nemožností najít zaměstnání je věk, mladé ženy mají malé děti, neskloubí péči o rodinu a zároveň pracovní povinnosti, pracovní dobu, školku, nemoc dítěte a starší ženy mají rodiče, kterým musí pomáhat a tím se strašně ale strašně rozbíjí vztahy. K zaměstnání ještě co hodně trápí je to, že lidé nechtějí dělat to, co dělají, ale musí tam zůstat, musí to dělat, protože jiná volba není, musí přinést ten plat domů a zabezpečit rodinu, to hodně frustruje, setrvávat v práci která nenaplnuje, kde jsou nedobré vztahy, kam se chodí s odporem, že se ti lidé do toho nutí, přemáhají se a to taky nejde donekonečna. Co nemá dobrý vliv na rodinu je i to, že muž najde práci někde daleko nebo jezdí pracovat do zahraničí, tam dojde často k odcizení, když lidi nejsou spolu tak se hodně odcizí. Ještě co se stává, tak že rodiče nemají toleranci k tomu, že jejich dospělé dítě nemá práci.

Starší generace někdy nebere na vědomí, že se změnila poměry na trhu práce... že pracovních příležitostí ubylo, ubyla práce nekvalifikovaná...

Starší generace nechápe, že je to jiné než za jejich pracovního života, že se dneska opravdu nedá ta práce sehnat rychle, že pořád je v nich zakořeněno, že kdo chce, ten si práci vždycky najde.

Pak ohrožení rodiny v souvislosti s bydlením, tam bývají často problémy, když mladá rodina si koupí byt v paneláku, nastěhují se tam a jsou najednou obklopení lidmi o generaci, dvě generace staršími a teď jejich malé děti brečí, běhají, přitom dupou, tohle starší generaci vadí, a ta rodina se tam cítí jako v nepřátelském prostředí, že se bojí doma se pohybovat. Už jsme jednou řešili i co s kočkou, protože kočka běhala a koulela si nějakým míčkem a ono to rachtalo a paní pod nimi si věčně stěžovala, rušilo jí to. Tak bydlení v paneláku, to je hodně velký zdroj nepohody pro některé. Ale nejsou výjimkou ani klienti, kteří najednou musí bydlet v paneláku a oni ten panelák nenávidí, berou si prášek na nervy, když jdou domů z práce. Mezigenerační problémy související se společným bydlením, tam to bývá na tom, že někdo nespolečně. Většinou jsou to rodiče, jsou vlastníci toho domu, mladí mají byteček nahoře, ale dům je rodičů, že nechtějí respektovat tu mladou domácnost, jejich soukromí a nechtějí ani nastavit si a respektovat nějaká pravidla, protože to je jejich dům a oni to vždycky dělali takhle, tak se to tak musí dělat i dál.

Další mezigenerační problémy jsou s tím, že ti starší rodiče už potřebují pomoc, potřebují dovézt k lékaři a dneska má zaměstnaný člověk potíže se uvolnit z práce, dneska zaměstnavatelé takhle to vidí hodně neradi. To mám i tady, že klienti chtějí chodit až po práci, i když já jim můžu potvrdit propustku, tak se tomu hodně brání, že nemůžou z té práce odejít, že si radši vezmou den dovolené. To dřív nebyl problém s tímhle uvolňováním, to starší generace taky nechápe, protože za nich to bylo jinak. Obviňují děti, že jim nechtějí pomoci, a tam, kde vztahy nejsou moc dobré, třeba tchyně se snachou, tak to tomu ještě nepřidá.

Já se ještě vrátím k těm rozvodům, sice je jich daleko méně, ale co zaznamenávám, to je strašný úbytek morálky ve společnosti, zodpovědnost se hodně vytrácí. Jak se vyskytne problém, tak honem od něj pryč a čím dřív se rozvedu, tím to bude lepší. Že se přistupuje k manželství a k rodičovství hodně nezodpovědně, při prvním problému to zabalíme, rozvedeme se, rozvedených lidí je plno. Ti lidé se přitom jenom otočí, mají tendenci se znovu rychle vdát nebo oženit. To je nejhorší situace, že oni jsou vlastně ještě pořád v té krizi a hned si přitáhnou jiného krizového partnera, to je to nejhorší, že jde za sebou plynule rozvod, krize, nový partner....

Bylo by lepší počkat, dát si oddechový čas?

Nepochybně, srovnat si poměry, srovnat si to v hlavě, tu krizi rozvodovou porozvodovou nechat odeznít. To lidi nechápe, že po rozvodu to trvá dost dlouho, než se člověk zase srovná, že to u někoho trvá dva tři roky, někdo se s rozvodem nevyrovná ani za deset let. Co je alarmující, tak rychle mizí potřeba žen ochránit mateřsky svoje děti z předchozího vztahu. Matky si budují nové partnerství, ale nebudují si rodičovství. Ty děti novému partnerovi často vadí. Hodně často je problém kluků v pubertě, kluci v určitém věku hodně jedí, snědí doslova na co přijdou a to už jsme tu řešili několikrát, že ten nový partner ty děti nepřijme, nemá pochopení pro tyhle věkové zvláštnosti, vyčítá to množství jídla, to je hodně časté.

Těch ohrožení rodiny je dneska strašně moc, jako třeba závislosti, na návykových látkách na automatech, ty automaty, to dokáže rodinu úplně zruinovat.

Co alkoholismus?

Alkoholismu byl vždycky, ale dřív to většinou bylo jenom to pití, dneska přijde málokdo jenom s pitím, vždycky je tam toho nabaleno daleko víc. V poslední době zaznamenáváme všichni nárůst žen alkoholiček. Tam je to hodně nebezpečné, protože tam si toho dlouho nikdo nevšimne. Spousta žen pije tajně v noci, uloží děti, rodina spí a ta žena za tu noc vypije flašku. Nedávno jsme tu měli jednu, která propila, ale doslova propila dovolenou v Egyptě. Byla tam s dítětem, dvanáctiletý dítě se tam pohybovalo týden prakticky samo, protože maminka jenom pila, ležela, spala, pila.

Neuvážené půjčky, pod vlivem reklamy, ukazují to v televizi, tomu podléhá hodně lidí. Pro rodinu je tohleto katastrofou, pro rodinný rozpočet. Co je problém, to jsou zatajené půjčky před partnerem, kdy se to bojí pak člověk před partnerem přiznat a nechá to dojít až do extrému, že přijde exekutor. Tam je pak obrovský strach, ten, co to tají, žije v obrovském napětí. Tam někdy pod bezvýchodností situace může dojít až k nejhoršímu, k sebevraždě. Lidé jsou taky hodně šokováni z přístupu k nim, k nezájmu o člověka, vidí tu aroganci státu, aroganci úředníků, institucí, kdy se s nimi nikdo ani nechce bavit o nějakém způsobu řešení situace. To je hodně kolem těch dluhů, že si nepřečtou pořádně to tím drobným písmem, půjčí si pět set tisíc na dostavbu domu a oni jim vyplatí jenom čtyřista, protože těch sto, to byl poplatek za vyřízení půjčky, to jsou situace, kdy lidé opravdu mají pocit, že jsou naprosto bezmocní, že jsou vystavení napospas všem a všemu, že nemají a nebudou mít nikde zastání. Sebevraždy manželských párů, přesvědčují nás, že počet sebevražd nestoupá, ale není to tak sebevražd manželských párů je hodně moc, ti lidé jsou v bezvýchodné situaci, půjčí si jednou, dvakrát, někdy si půjčí pro děti, pro vnoučata. Pak potřebují další půjčku a podepíší něco, čemu nerozumí a stane se, že podepíší zástavní smlouvu na jejich domek, podepíší, že ho prodávají za sto, dvě stě tisíc, domek, který má hodnotu daleko větší. A nepomůže jim nic a nikdo. U starších se to svede lehce na věk, na nemoci, ale hodně často jsou v tom tyhle věci kolem financí.

Co nemoc v rodině, je to častým důvodem pro vyhledání pomoci?

Nemoc v rodině u partnera, u dětí, to je vždycky zátěž. Pak bezdětná manželství, to rodinu hodně rozloží, protože tam jsou v tom dva a tak nejlepší je označit viníka, bezdětné manželství je problém, nestačí, že se trápí jenom ti dva, ale ten tlak okolí, poznámky typu, kdy budete chovat. Narození postiženého dítěte, prenatalní diagnostika je na úrovni, ale všechno bohužel taky odhalit nedokáže, postižené dítě je nesmírná zátěž pro rodinu po všech stránkách. A pak u adopcí, u pěstounů to přijetí dítěte.

Určitě do toho jdou s idealismem?

Ano, a pro ten zápal nechtějí ani někdy vědět, nechtějí slyšet rizika, která mohou nastat. Děti si sebou nesou raneček zátěže ze své rodiny, někdy je to zdravotní problém, někdy mentální, někdy kombinace všeho možného. Tam idealismus pak rychle vyprchá a ti lidé se cítí jakoby zrazení. Je to jiné, než čekali. Tam jde málokdo do toho s chladnou hlavou. Do pěstounské péče jdou děti, které za sebou mají už několik let života a to většinou života nepěkného, takže tam se může rozjet cokoliv.

Problém prarodičů, když už jsme u dětí, tak hodně často řešíme problémy prarodičů rozvedených partnerů, kteří se nemůžou stýkat se svým vnoučetem. Prarodiče si můžou požádat soudně o kontakt, ale někteří to nechtějí až takhle hrotit. Je to nesmírná škoda pro všechny strany. Ti prarodiče jsou přitom kvalitní lidé, ta vnoučata by od nich mohla hodně načerpat. Tam dochází k zprerthání vztahů, je za tím neochota přijmout fakt, že partnerství se rozpadlo. Ty porozvodové problémy kolem dětí, při kontaktu s druhým rodičem, to navádění dětí, kdy se dělá vše pro to, aby to nefungovalo. Vyřizování si záležitostí přes děti. Partnerství se rozpadlo, ale rodičovství zůstává. Střídavá péče je v poslední době taková módní záležitost, rodiče to hodně chtějí, ale nikdo netuší tu náročnost všeho kolem, už jenom ta organizace. Tam si nechtějí připustit všechna rizika, když měli problém v komunikaci v manželství, tak teď budou muset komunikovat okolo dětí. Střídavá péče je někdy výhodná jenom pro rodiče. Dítě má třeba hračky u otce, ale nesmí si je vzít na ten týden k matce a naopak, s oblečením, spory kdo co zaplatí, ta je vhodná opravdu jenom tam, kde rodiče nemají komunikační problémy a opravdu jim jde oběma o to, aby dítě nestrádalo.

Ještě bych se zeptala na domácí násilí, viděla jsem v čekárně informační materiály, jak tohle vidíte?

K domácímu násilí bych vám řekla, že ženy přicházejí nejdříve s úplně jiným problémem, a když získají důvěru tak se svěří i s tím násilím. Nebo když se zeptám cíleně, tak skoro všechny řeknou, že ano, že ho prožívají. Není tak časté fyzické násilí, alespoň tady u nás se s ním moc nesetkáváme, ale násilí ekonomické a citové. Ta ekonomická forma, ta je hodně častá, finanční závislost na partnerovi, je to hodně u maminek na mateřské, po mateřské, když nemůžou najít práci. A citová forma, vydrírání, zastrasování, bránění v kontaktu s rodiči, se sourozenci, omezování, toho je pořád dost.

U mladých rodičů je hodně důležité, aby měli někoho, kdo jim s dítětem pomůže, kdo jim ho někdy pohlídá, aby nějaká ta babička fungovala, někdo z rodiny z přátel. Aby z nich někdo občas sundal to

břemeno rodičovství. Aby nebyli jenom rodiče, ale aby zase byli občas i partneři, aby měli nějaký čas sami pro sebe, to vidím jako hodně důležitou věc pro mladé rodičovství. Tam je potom nebezpečí, že jsou lidé spojeni jenom přes ty děti, že nemají jinak společného nic, zájmy, koníčky. Když děti odrostou, tak najednou už k sobě nemají žádné vazby. Syndrom prázdného hnízda a s tím se taky setkávám dost často, že najednou lidé kolem padesátky stojí vedle sebe jako dva cizí lidé, protože to, co měli společné, už je najednou nepotřebuje. Tak právě proto je třeba i to partnerství si budovat, v tom středním věku si hledat něco společného pro oba, čím by se měli zabývat oba dva, co by mohli spolu prožívat. Ono se má za to, že tím syndromem prázdného hnízda trpí hlavně ženy, ale já mám postřeh, že daleko víc tím trpí muži. Muži jsou potom bezradní a nevědí jak dál.

My bychom si tady mohli povídat o problémech rodin určitě ještě hodně dlouho, ale mě přijde za pár minutek klient a tak se budeme muset rozloučit. Můžeme se samozřejmě ještě sejít, pokud byste potřebovala ještě něco probrat víc do detailu, spojení na sebe máme.

Tak já bych se zeptala nakonec na Vaši zkušenost s resiliencí rodiny. Obracím se na Vás s různými problémy, často opakovaně, jakou máte zkušenost, posílí ta prožitá zátěž rodinu?

Těch rodin, které projdou takovouto zátěží a stmelí to ten vztah, opravdu stmelí, tak těch je jenom zlomek z toho celkového počtu. Některé se nerozpadnou a zůstanou spolu, ale tam je to často nutnost, protože kdyby se rozdělili, tak by to byla ekonomická sebevražda, alespoň v současné situaci. Někde se něco změní, dokáží získat náhled na svoje jednání a chování, jsou to někdy inteligentní lidi a tak si nastaví nějaká pravidla, nějaké kompromisy, aby to spolu dokázali za těchto podmínek ustát, aby se dohodli, dokázali fungovat. Mám obavy, že tam většinou zůstane někde něco zasuto a když se objeví další problém, tak už to pak neustojí. Že tam někde číhá nějaký ten bubáček a časem zase povystrčí růžky. Já nejsem v tomhleto optimistická. Za sebe za svou zkušenost můžu říct, že s opravdovým posílením po prožité krizi se setkám velice málo.